

SFC2021 Programme supported from the ERDF (Investment for jobs and growth goal), ESF+, the Cohesion Fund, the JTF and the EMFAF - Article 21(3)

CCI	2021EL16JTPR001
Title in English	Just Development Transition
Title in national language(s)	EL - Δίκαιη Αναπτυξιακή Μετάβαση
Version	2.1
First year	2021
Last year	2027
Eligible from	1 Jan 2020
Eligible until	31 Dec 2029
Commission decision number	
Commission decision date	
Member State amending decision number	
MS amending decision entry into force date	
Non substantial transfer (Article 24(5) CPR)	No
Clerical or editorial corrections (Article 24(6) CPR)	No
Approved by monitoring committee	Yes
NUTS regions covered by the programme	EL4 - Νησιά Αιγαίου, Κρήτη EL41 - Βόρειο Αιγαίο EL411 - Λέσβος, Λήμνος EL412 - Ικαρία, Σάμος EL413 - Χίος EL42 - Νότιο Αιγαίο EL421 - Κάλυμνος, Κάρπαθος – Ηρωική Νήσος Κάσος, Κως, Ρόδος EL422 - Άνδρος, Θήρα, Κέα, Μήλος, Μύκονος, Νάξος, Πάρος, Σύρος, Τήνος EL43 - Κρήτη EL431 - Ηράκλειο EL432 - Λασίθι EL433 - Ρέθυμνο EL434 - Χανιά EL53 - Δυτική Μακεδονία EL531 - Γρεβενά, Κοζάνη EL532 - Καστοριά EL533 - Φλώρινα EL651 - Αργολίδα, Αρκαδία EL653 - Λακωνία, Μεσσηνία
Fund(s) concerned	JTF
Programme	☐ under Investment for jobs and growth goal for the outermost regions only

Table of Contents

1. Programme strategy: main challenges and policy responses.....	8
Table 1	18
2. Priorities.....	20
2.1. Priorities other than technical assistance	20
2.1.1. Priority: 1. Ενίσχυση και Προώθηση Επιχειρηματικότητας	20
2.1.1.1. Specific objective: JSO8.1. Enabling regions and people to address the social, employment, economic and environmental impacts of the transition towards the Union’s 2030 targets for energy and climate and a climate-neutral economy of the Union by 2050, based on the Paris Agreement (JTF).....	20
2.1.1.1.1. Interventions of the Funds	20
The related types of actions – point (d)(i) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation:	20
The main target groups - point (d)(iii) of Article 22(3) CPR:	23
Actions safeguarding equality, inclusion and non-discrimination – point (d)(iv) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation	23
Indication of the specific territories targeted, including the planned use of territorial tools – point (d)(v) of Article 22(3) CPR	24
The interregional, cross-border and transnational actions – point (d)(vi) of Article 22(3) CPR	24
The planned use of financial instruments – point (d)(vii) of Article 22(3) CPR.....	24
2.1.1.1.2. Indicators	25
Table 2: Output indicators	25
Table 3: Result indicators	25
2.1.1.1.3. Indicative breakdown of the programmed resources (EU) by type of intervention	26
Table 4: Dimension 1 - intervention field	26
Table 5: Dimension 2 - form of financing.....	27
Table 6: Dimension 3 – territorial delivery mechanism and territorial focus	27
Table 7: Dimension 6 – ESF+ secondary themes.....	28
Table 8: Dimension 7 – ESF+*, ERDF, Cohesion Fund and JTF gender equality dimension	28
2.1.1. Priority: 2. Ενεργειακή Μετάβαση - Κλιματική Ουδετερότητα	29
2.1.1.1. Specific objective: JSO8.1. Enabling regions and people to address the social, employment, economic and environmental impacts of the transition towards the Union’s 2030 targets for energy and climate and a climate-neutral economy of the Union by 2050, based on the Paris Agreement (JTF).....	29
2.1.1.1.1. Interventions of the Funds	29
The related types of actions – point (d)(i) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation:	29
The main target groups - point (d)(iii) of Article 22(3) CPR:	31
Actions safeguarding equality, inclusion and non-discrimination – point (d)(iv) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation	31
Indication of the specific territories targeted, including the planned use of territorial tools – point (d)(v) of Article 22(3) CPR	32
The interregional, cross-border and transnational actions – point (d)(vi) of Article 22(3) CPR	32
The planned use of financial instruments – point (d)(vii) of Article 22(3) CPR.....	32
2.1.1.1.2. Indicators	33
Table 2: Output indicators	33
Table 3: Result indicators	33
2.1.1.1.3. Indicative breakdown of the programmed resources (EU) by type of intervention	34
Table 4: Dimension 1 - intervention field	34
Table 5: Dimension 2 - form of financing.....	35
Table 6: Dimension 3 – territorial delivery mechanism and territorial focus	35
Table 7: Dimension 6 – ESF+ secondary themes.....	35
Table 8: Dimension 7 – ESF+*, ERDF, Cohesion Fund and JTF gender equality dimension	35
2.1.1. Priority: 3. Αναπροσαρμογή Χρήσεων Γης - Κυκλική Οικονομία	37

2.1.1.1. Specific objective: JSO8.1. Enabling regions and people to address the social, employment, economic and environmental impacts of the transition towards the Union's 2030 targets for energy and climate and a climate-neutral economy of the Union by 2050, based on the Paris Agreement (JTF).....	37
2.1.1.1.1. Interventions of the Funds	37
The related types of actions – point (d)(i) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation:	37
The main target groups - point (d)(iii) of Article 22(3) CPR:	38
Actions safeguarding equality, inclusion and non-discrimination – point (d)(iv) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation	38
Indication of the specific territories targeted, including the planned use of territorial tools – point (d)(v) of Article 22(3) CPR	38
The interregional, cross-border and transnational actions – point (d)(vi) of Article 22(3) CPR	39
The planned use of financial instruments – point (d)(vii) of Article 22(3) CPR.....	39
2.1.1.1.2. Indicators	39
Table 2: Output indicators	39
Table 3: Result indicators	39
2.1.1.1.3. Indicative breakdown of the programmed resources (EU) by type of intervention	40
Table 4: Dimension 1 - intervention field	40
Table 5: Dimension 2 - form of financing.....	40
Table 6: Dimension 3 – territorial delivery mechanism and territorial focus	40
Table 7: Dimension 6 – ESF+ secondary themes.....	40
Table 8: Dimension 7 – ESF+*, ERDF, Cohesion Fund and JTF gender equality dimension	40
2.1.1. Priority: 4. Δίκαιη Εργασιακή Μετάβαση	42
2.1.1.1. Specific objective: JSO8.1. Enabling regions and people to address the social, employment, economic and environmental impacts of the transition towards the Union's 2030 targets for energy and climate and a climate-neutral economy of the Union by 2050, based on the Paris Agreement (JTF).....	42
2.1.1.1.1. Interventions of the Funds	42
The related types of actions – point (d)(i) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation:	42
The main target groups - point (d)(iii) of Article 22(3) CPR:	45
Actions safeguarding equality, inclusion and non-discrimination – point (d)(iv) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation	45
Indication of the specific territories targeted, including the planned use of territorial tools – point (d)(v) of Article 22(3) CPR	46
The interregional, cross-border and transnational actions – point (d)(vi) of Article 22(3) CPR	46
The planned use of financial instruments – point (d)(vii) of Article 22(3) CPR.....	46
2.1.1.1.2. Indicators	47
Table 2: Output indicators	47
Table 3: Result indicators	47
2.1.1.1.3. Indicative breakdown of the programmed resources (EU) by type of intervention	48
Table 4: Dimension 1 - intervention field	48
Table 5: Dimension 2 - form of financing.....	48
Table 6: Dimension 3 – territorial delivery mechanism and territorial focus	49
Table 7: Dimension 6 – ESF+ secondary themes.....	49
Table 8: Dimension 7 – ESF+*, ERDF, Cohesion Fund and JTF gender equality dimension	49
2.1.1. Priority: 5. Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Μικρής Κλίμακας.....	50
2.1.1.1. Specific objective: JSO8.1. Enabling regions and people to address the social, employment, economic and environmental impacts of the transition towards the Union's 2030 targets for energy and climate and a climate-neutral economy of the Union by 2050, based on the Paris Agreement (JTF).....	50
2.1.1.1.1. Interventions of the Funds	50
The related types of actions – point (d)(i) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation:	50

The main target groups - point (d)(iii) of Article 22(3) CPR:	51
Actions safeguarding equality, inclusion and non-discrimination – point (d)(iv) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation	52
Indication of the specific territories targeted, including the planned use of territorial tools – point (d)(v) of Article 22(3) CPR	53
The interregional, cross-border and transnational actions – point (d)(vi) of Article 22(3) CPR	53
The planned use of financial instruments – point (d)(vii) of Article 22(3) CPR	53
2.1.1.1.2. Indicators	53
Table 2: Output indicators	53
Table 3: Result indicators	54
2.1.1.1.3. Indicative breakdown of the programmed resources (EU) by type of intervention	54
Table 4: Dimension 1 - intervention field	54
Table 5: Dimension 2 - form of financing	55
Table 6: Dimension 3 – territorial delivery mechanism and territorial focus	55
Table 7: Dimension 6 – ESF+ secondary themes	55
Table 8: Dimension 7 – ESF+*, ERDF, Cohesion Fund and JTF gender equality dimension	55
2.1.1. Priority: 5A. Δράσεις Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	56
2.1.1.1. Specific objective: JSO8.1. Enabling regions and people to address the social, employment, economic and environmental impacts of the transition towards the Union’s 2030 targets for energy and climate and a climate-neutral economy of the Union by 2050, based on the Paris Agreement (JTF)	56
2.1.1.1.1. Interventions of the Funds	56
The related types of actions – point (d)(i) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation:	56
The main target groups - point (d)(iii) of Article 22(3) CPR:	58
Actions safeguarding equality, inclusion and non-discrimination – point (d)(iv) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation	59
Indication of the specific territories targeted, including the planned use of territorial tools – point (d)(v) of Article 22(3) CPR	60
The interregional, cross-border and transnational actions – point (d)(vi) of Article 22(3) CPR	60
The planned use of financial instruments – point (d)(vii) of Article 22(3) CPR	60
2.1.1.1.2. Indicators	61
Table 2: Output indicators	61
Table 3: Result indicators	62
2.1.1.1.3. Indicative breakdown of the programmed resources (EU) by type of intervention	63
Table 4: Dimension 1 - intervention field	63
Table 5: Dimension 2 - form of financing	64
Table 6: Dimension 3 – territorial delivery mechanism and territorial focus	64
Table 7: Dimension 6 – ESF+ secondary themes	64
Table 8: Dimension 7 – ESF+*, ERDF, Cohesion Fund and JTF gender equality dimension	65
2.1.1. Priority: 7. Στήριξη κρίσιμων τεχνολογιών σε στρατηγικούς τομείς (STEP)	66
2.1.1.1. Specific objective: JSO8.1. Enabling regions and people to address the social, employment, economic and environmental impacts of the transition towards the Union’s 2030 targets for energy and climate and a climate-neutral economy of the Union by 2050, based on the Paris Agreement (JTF)	66
2.1.1.1.1. Interventions of the Funds	66
The related types of actions – point (d)(i) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation:	66
The main target groups - point (d)(iii) of Article 22(3) CPR:	68
Actions safeguarding equality, inclusion and non-discrimination – point (d)(iv) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation	68
Indication of the specific territories targeted, including the planned use of territorial tools – point (d)(v) of Article 22(3) CPR	69
The interregional, cross-border and transnational actions – point (d)(vi) of Article 22(3) CPR	69
The planned use of financial instruments – point (d)(vii) of Article 22(3) CPR	69

2.1.1.1.2. Indicators	70
Table 2: Output indicators	70
Table 3: Result indicators	70
2.1.1.1.3. Indicative breakdown of the programmed resources (EU) by type of intervention	71
Table 4: Dimension 1 - intervention field	71
Table 5: Dimension 2 - form of financing.....	71
Table 6: Dimension 3 – territorial delivery mechanism and territorial focus	72
Table 7: Dimension 6 – ESF+ secondary themes.....	72
Table 8: Dimension 7 – ESF+*, ERDF, Cohesion Fund and JTF gender equality dimension ...	72
2.2. Technical assistance priorities	73
2.2.1. Priority for technical assistance pursuant to Article 36(4) CPR: 6. Τεχνική Βοήθεια Προγράμματος.....	73
2.2.1.1. Intervention from the Funds	73
The related types of actions – point (e)(i) of Article 22(3) CPR.....	73
The main target groups - point (d)(iii) of Article 22(3) CPR:	74
2.2.1.2. Indicators	74
Table 2: Output indicators	74
2.2.1.3. Indicative breakdown of the programmed resources (EU) by type of intervention	75
Table 4: Dimension 1 - intervention field	75
Table 7: Dimension 6 – ESF+ secondary themes.....	75
Table 8: Dimension 7 – ESF+*, ERDF, Cohesion Fund and JTF gender equality dimension ...	75
2.2.1. Priority for technical assistance pursuant to Article 36(4) CPR: 6Α. Τεχνική Βοήθεια Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου.....	76
2.2.1.1. Intervention from the Funds	76
The related types of actions – point (e)(i) of Article 22(3) CPR.....	76
The main target groups - point (d)(iii) of Article 22(3) CPR:	77
2.2.1.2. Indicators	77
Table 2: Output indicators	77
2.2.1.3. Indicative breakdown of the programmed resources (EU) by type of intervention	77
Table 4: Dimension 1 - intervention field	78
Table 7: Dimension 6 – ESF+ secondary themes.....	78
Table 8: Dimension 7 – ESF+*, ERDF, Cohesion Fund and JTF gender equality dimension ...	78
3. Financing plan	79
3.1. Transfers and contributions (1).....	79
Table 15A: Contributions to InvestEU* (breakdown by year).....	79
Table 15B: Contributions to InvestEU* (summary).....	79
Justification, taking into account how those amounts contribute to the achievement of policy objectives selected in the programme in accordance with Article 10(1) of the InvestEU Regulation	79
Table 16A: Transfers to instruments under direct or indirect management (breakdown by year)...	80
Table 16B: Transfers to instruments under direct or indirect management* (summary).....	80
Transfers to instruments under direct or indirect management - Justification	80
Table 17A: Transfers between ERDF, ESF+ and Cohesion Fund or to another Fund or Funds* (breakdown by year).....	80
Table 17B: Transfers between ERDF, ESF+ and Cohesion Fund or to another Fund or Funds (summary).....	80
Transfers between shared management funds, including between cohesion policy funds - Justification.....	81
Table 21: Resources contributing to the objectives set out in Article 21c(3) of Regulation (EU) 2021/241	81
3.2. JTF: allocation in the programme and transfers (1)	81
3.2.1. JTF allocation to the programme prior to transfers by priority (where relevant) (2)	81
Table 18: JTF allocation to the programme in accordance with Article 3 JTF Regulation, prior to transfers	81
3.2.2. Transfers to the JTF as complementary support (1) (where relevant).....	82

Table 18A: Transfers to the JTF within the programme (breakdown by year).....	82
Table 18B: Transfer of ERDF and ESF+ resources to the JTF within the programme	82
Table 18C: Transfers to the JTF from the other programme(s) (breakdown by year)	82
Table 18D: Transfer of ERDF and ESF+ resources from other programmes to the JTF in this programme.....	84
Justification for the complementary transfer from ERDF and ESF+ based on the planned types of interventions	85
3.3. Transfers between categories of region resulting from the mid-term review.....	86
Table 19A: Transfers between categories of region resulting from the mid-term review within the programme (breakdown by year)	86
Table 19B: Transfers between categories of region resulting from the mid-term review, to other programmes (breakdown by year).....	86
3.4. Transfers back (1).....	86
Table 20A: Transfers back (breakdown by year)	86
Table 20B: Transfers back* (summary)	87
3.5. Financial appropriations by year	88
Table 10: Financial appropriations by year	88
3.6. Total financial appropriations by fund and national co-financing	89
Table 11: Total financial appropriations by fund and national co-financing	89
4. Enabling conditions	91
5. Programme authorities.....	104
Table 13: Programme authorities	104
The repartition of the reimbursed amounts for technical assistance pursuant to Article 36(5) CPR if more bodies are identified to receive payments from the Commission	104
6. Partnership	105
7. Communication and visibility	108
8. Use of unit costs, lump sums, flat rates and financing not linked to costs	110
Table 14: Use of unit costs, lump sums, flat rates and financing not linked to costs.....	110
Appendix 1: Union contribution based on unit costs, lump sums and flat rates	111
A. Summary of the main elements	111
B. Details by type of operation.....	112
C. Calculation of the standard scale of unit costs, lump sums or flat rates	112
1. Source of data used to calculate the standard scale of unit costs, lump sums or flat rates (who produced, collected and recorded the data, where the data is stored, cut-off dates, validation, etc.).....	112
2. Please specify why the proposed method and calculation based on Article 94(2) CPR is relevant to the type of operation.	112
3. Please specify how the calculations were made, in particular including any assumptions made in terms of quality or quantities. Where relevant, statistical evidence and benchmarks should be used and, if requested, provided in a format that is usable by the Commission.....	112
4. Please explain how you have ensured that only eligible expenditure was included in the calculation of the standard scale of unit cost, lump sum or flat rate.	112
5. Assessment of the audit authority(ies) of the calculation methodology and amounts and the arrangements to ensure the verification, quality, collection and storage of data.....	112
Appendix 2: Union contribution based on financing not linked to costs	113
A. Summary of the main elements	113
B. Details by type of operation	114
Appendix 3	115
Territorial just transition plan - TJTP_ISL.TJTP North & South Aegean Islands and Crete (4.0).....	116
1. Outline of the transition process and the identification of most negatively affected territories within the Member State.....	116
2. Assessment of transition challenges, for each of the identified territories.....	119
Territory: Νησιά βορείου, Νοτίου Αιγαίου και Κρήτη.....	119
2.1. Assessment of the economic, social and territorial impact of the transition to a climate-neutral economy of the Union by 2050	120

2.2. Development needs and objectives by 2030 in view of reaching a climate-neutral economy of the Union by 2050	122
2.3. Consistency with other relevant national, regional or territorial strategies and plans.....	124
2.4. Types of operations engaged	126
3. Governance mechanisms	130
4. Programme-specific output or result indicators.....	132
Justification for the necessity of programme-specific output or result indicators based on the types of operations envisaged.....	132
Table 1. Output indicators	133
Table 2. Result indicators	133
Territorial just transition plan - TJTP_MEG.TJTP Megalopolis (4.0).....	134
1. Outline of the transition process and the identification of most negatively affected territories within the Member State.....	134
2. Assessment of transition challenges, for each of the identified territories	138
Territory: Μεγαλόπολη.....	138
2.1. Assessment of the economic, social and territorial impact of the transition to a climate-neutral economy of the Union by 2050	138
2.2. Development needs and objectives by 2030 in view of reaching a climate-neutral economy of the Union by 2050	141
2.3. Consistency with other relevant national, regional or territorial strategies and plans.....	143
2.4. Types of operations engaged	145
3. Governance mechanisms	151
4. Programme-specific output or result indicators.....	153
Justification for the necessity of programme-specific output or result indicators based on the types of operations envisaged.....	153
Table 1. Output indicators	154
Table 2. Result indicators	154
Territorial just transition plan - TJTP_WM.TJTP Western Macedonia (4.0)	155
1. Outline of the transition process and the identification of most negatively affected territories within the Member State.....	155
2. Assessment of transition challenges, for each of the identified territories	159
Territory: Δυτική Μακεδονία	159
2.1. Assessment of the economic, social and territorial impact of the transition to a climate-neutral economy of the Union by 2050	159
2.2. Development needs and objectives by 2030 in view of reaching a climate-neutral economy of the Union by 2050	163
2.3. Consistency with other relevant national, regional or territorial strategies and plans.....	165
2.4. Types of operations engaged	167
3. Governance mechanisms	173
4. Programme-specific output or result indicators.....	175
Justification for the necessity of programme-specific output or result indicators based on the types of operations envisaged.....	175
Table 1. Output indicators	176
Table 2. Result indicators	176
DOCUMENTS	177

1. Programme strategy: main challenges and policy responses

Reference: points (a)(i) to (viii) and point (a)(x) of Article 22(3) and point (b) of Article 22(3) of Regulation (EU) 2021/1060 (CPR)

1.1 Υφιστάμενη κατάσταση και κύριες προκλήσεις

1.1.1 Ισχύουσες δεσμεύσεις

Το Πρωτόκολλο του Κιότο & η Συμφωνία του Παρισιού έθεσαν τις βάσεις για να ορίσει η ΕΕ ως στόχο της την επιτυχημένη και βιώσιμη μετάβαση σε μια οικονομία κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050 και να καθορίσει το σχέδιο στρατηγικής για τον μετασχηματισμό αυτό με την «Πράσινη Συμφωνία». Η Ελλάδα επικύρωσε το Πρωτόκολλο του Κιότο το 2002 και τη Συμφωνία του Παρισιού το 2016, ενώ με την 4/2019 (ΦΕΚ 4893/Β/2019) Απόφαση του Κυβερνητικού Συμβουλίου κυρώθηκε το ΕΣΕΚ, το βασικό εργαλείο διαμόρφωσης της εθνικής πολιτικής για την ενέργεια και το κλίμα της επόμενης 10ετίας. Το ΕΣΕΚ αντικατοπτρίζει τις αυξημένες κλιματικές φιλοδοξίες και τον εθνικό στόχο που τέθηκε στη Διάσκεψη του ΟΗΕ για το Κλίμα τον 9ο/2019: «Πλήρης απολιγνιτοποίηση της χώρας με δραστική μείωση και απένταξη του λιγνίτη από το μίγμα ηλεκτροπαραγωγής, βάσει οργανωμένου σχεδίου απόσυρσης των λιγνιτικών μονάδων έως το 2028 και απανθρακοποίηση των νησιών έως το 2029». Ο στόχος αυτός χαρακτηρίστηκε ως ορθή πρακτική στο Έγγραφο Εργασίας των Υπηρεσιών της ΕΕ για την «Αξιολόγηση του τελικού εθνικού σχεδίου της Ελλάδας για την ενέργεια & το κλίμα». Παράλληλα, η Ελλάδα έχει αναπτύξει τη «Μακροπρόθεσμη Στρατηγική 2050», με σενάρια απαλλαγής από τις ανθρακούχες πηγές. Βάσει των σεναρίων, συμβατών με τη συγκράτηση της αύξησης της παγκόσμιας θερμοκρασίας κάτω από τον 1,5°C, η χώρα επιτυγχάνει μείωση των καθαρών εκπομπών της κατά 95% σε σχέση με το 1990.

Η χώρα αξιοποιεί τον νέο Μηχανισμό Δίκαιης Μετάβασης (ΜΔΜ) της ΕΕ, προκειμένου να αντιμετωπίσει τις ευρύτερες κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις στις περιοχές όπου η απασχόληση και το εισόδημα εξαρτώνται έντονα από τα ορυκτά καύσιμα ή από βιομηχανίες υψηλής έντασης εκπομπών.

1.1.2 Νεότερες εξελίξεις

Από την κύρωση του ΕΣΕΚ έως σήμερα έχουν επέλθει ραγδαίες εξελίξεις στην ενέργεια και την κλιματική αλλαγή με βασικότερες: α) τη δέσμη μέτρων “Fit for 55” που εισάγει ένα φιλόδοξο κλιματικό στόχο (55%) σε σχέση με το 40% που ίσχυε όταν εκπονήθηκε το ΕΣΕΚ, β) την κοινή ευρωπαϊκή δράση “REPowerEU”.

Η Ελλάδα παραμένει προσηλωμένη στις δεσμεύσεις της για την απολιγνιτοποίηση και υλοποιεί σταθερά ένα στοχευμένο πλέγμα συναφών δράσεων, το οποίο μεταξύ άλλων περιλαμβάνει: διείσδυση ΑΠΕ, αδειοδοτικό/ρυθμιστικό πλαίσιο για την αποθήκευση ενέργειας και το Η2, ενεργειακή αναβάθμιση, κίνητρα για την ηλεκτροκίνηση, τηλεθέρμανση, εγκατάσταση ΥΒΣ. Με αυτό το πλέγμα δράσεων εναρμονίζονται τα ΕΣΔΙΜ, τα οποία περιλαμβάνουν παρεμβάσεις που προωθούν τις μηδενικές εκπομπές ρύπων από την παραγωγή ενέργειας και συνδράμουν στους λοιπούς τομείς ενδιαφέροντος του ΕΣΕΚ.

Η χώρα παρακολουθεί τις τρέχουσες εξελίξεις στον ενεργειακό τομέα και θα προβεί σε κατάλληλες προσαρμογές, εφόσον απαιτηθεί.

1.1.3 Απόσυρση λιγνιτικών μονάδων/λιγνιτωρυχείων

Η μετάβαση προς τους στόχους της ΕΕ για το 2030 ακολουθεί συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα ως προς την παύση της εξόρυξης λιγνίτη και της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από την καύση του. Πολλές λιγνιτικές μονάδες ήδη έχουν αποσυρθεί. Η διακύμανση της παραγωγής ενέργειας των μονάδων της ΔΕΗ από τον λιγνίτη, έχει ως εξής:

1.

- ο 2011: παραγωγή 27,4 TWh
- ο 2019: 10,417 TWh (μείωση 62%)
- ο 2020: 5,7 TWh (μείωση 30% έναντι των 8,1 TWh, πρόβλεψη ΕΣΕΚ)

Όλες οι λιγνιτικές μονάδες επιδιώκεται να αποσυρθούν έως το 2023, πλην της Πτολεμαΐδας V που θα

αποσυρθεί το 2028.

1.1.4 Μετάβαση στα νησιά

Στο Β. Αιγαίο, το Ν. Αιγαίο & την Κρήτη η μετάβαση έως το 2029 υλοποιείται διττά: α) αυξάνοντας σταδιακά τις ΑΠΕ στην κατανάλωση, βάσει του εγκεκριμένου πλάνου διασυνδέσεων με το ηπειρωτικό ΗΣ ή/και με την εγκατάσταση ΥΒΣ και β) αποσύροντας σταδιακά τη λειτουργία των 32 αυτόνομων θερμικών ΗΣ, που τροφοδοτούν τα ΜΔΝ. Απώτερος στόχος είναι η κάλυψη των ενεργειακών αναγκών των νησιών με ΑΠΕ και η εξαγωγή της υπερβάλλουσας καθαρής ενέργειας στην ηπειρωτική χώρα.

Με αφετηρία το 2020, η συνολική συμμετοχή των ΑΠΕ στην κατανάλωση η/ε είναι:

1.

- ο Κρήτη: 24%
- ο Κυκλάδες: 30%
- ο Δωδεκάνησα: 16%
- ο Β. Αιγαίο: 18%.

Έως το πέρας της ΠΠ 2021-2027, προβλέπεται εγκατάσταση πρόσθετης ισχύος ΑΠΕ, η οποία, βάσει στοιχείων του ΕΣΕΚ και παραδοχών στο πλαίσιο του ΕΣΔΙΜ, εκτιμάται ότι μπορεί να οδηγήσει σε επίτευξη συνολικής συμμετοχής των ΑΠΕ στην κατανάλωση η/ε, με συνεκτιμημένο το μείγμα των διασυνδέσεων, 76%, 72%, 71%, και 75%, αντίστοιχα.

Ενδιάμεσα (2025-2026), στόχο αποτελεί η εγκατάσταση πρόσθετης ισχύος: 155-182 MW σε Κρήτη, 50-63,5 MW σε Δωδεκάνησα, 42-50 MW σε Β. Αιγαίο, 14MW σε Κυκλάδες.

Η διαθέσιμη έκταση ανά συστάδα νησιών για την ανάπτυξη της παραπάνω ισχύος ΑΠΕ, θα προσδιορισθεί με την έγκριση του Ειδικού Χωροταξικού ΑΠΕ.

Η εγκατάσταση ισχύος ΑΠΕ στο νησιωτικό χώρο εξαρτάται από τα διαθέσιμα περιθώρια (ηλεκτρικός χώρος) του δικτύου. Οι ηλεκτρικές διασυνδέσεις των ΜΔΝ αυξάνουν τον «ηλεκτρικό χώρο» & η παραγόμενη ενέργεια από τους θερμικούς σταθμούς αντικαθίσταται από καθαρές μορφές. Μετά το πέρας των διασυνδέσεων, ορισμένες θερμικές μονάδες θα τεθούν σε καθεστώς ψυχρής εφεδρείας για την εγγύηση της ασφάλειας εφοδιασμού.

Η υιοθέτηση νέων τεχνολογικών λύσεων & επιχειρηματικών μοντέλων μπορεί να άρει το εμπόδιο του «ηλεκτρικού χώρου» ανεξάρτητα από τις διασυνδέσεις. Το σχέδιο για την εγκατάσταση ΥΒΣ στα νησιά χωρίς σαφές πλάνο διασύνδεσης μπορεί να οδηγήσει σε διείσδυση ΑΠΕ στην κατανάλωση άνω του 50%, ανάλογα με τις τοπικές συνθήκες ανά νησί. Εφόσον κριθεί αναγκαίο θα εκπονηθεί εξειδικευμένη μελέτη για τον προσδιορισμό του κατάλληλου ποσοστού διείσδυσης ΑΠΕ ανά κατηγορία νησιών.

Σύμφωνα με το πλάνο διασυνδέσεων και το πέρας των 3 πρώτων φάσεων διασύνδεσης των Κυκλάδων, τρία από τα ΗΣ ΜΔΝ έχουν συνδεθεί ήδη με το ηπειρωτικό δίκτυο. Με βάση το χρονοδιάγραμμα περάτωσης των υπολειπόμενων ηλεκτρικών διασυνδέσεων, βάσει του ΔΠΑ 2023-2032 του ΕΣΜΗΕ & του ΣΑΔ 2021-2025 του ΔΕΔΔΗΕ, όλα τα νησιά αναφοράς του ΕΣΔΙΜ και του ΠΔΑΜ (μεμονωμένα ή ως τμήμα ενός αυτόνομου ΗΣ) θα έχουν διασυνδεθεί με το ηπειρωτικό σύστημα έως το 2028, εκτός από 8 ΗΣ ΜΔΝ που καλύπτουν 9 νησιά (Γαύδος, Αγ. Ευστράτιος, Σύμη, Πάτμος, Μεγίστη, Αστυπάλαια, Αρκιοί, Μαράθι, Αγαθονήσι). Για τα νησιά αυτά και όσα έχουν ορίζοντα διασύνδεσης μετά το 2025, η μετάβαση δρομολογείται κατά προτεραιότητα με την ανάπτυξη ΥΒΣ Η/Π που συνδυάζουν αιολική-ηλιακή ενέργεια με συστήματα αποθήκευσης, σύμφωνα με το εγκεκριμένο από την ΕΕ σχέδιο.

1.1.5 Στάδια και δράσεις διαδικασίας μετάβασης

Η Ελλάδα ακολουθεί τα επιμέρους στάδια, πυλώνες και υποστηρικτικές δράσεις που προτάθηκαν στον οδικό χάρτη της Παγκόσμιας Τράπεζας για τη ΔΜ για το σύνολο της διαδικασίας ΔΑΜ, προσαρμοσμένα στις ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής, σε 2 στάδια: Σχεδιασμός και Υλοποίηση.

Καθορίζονται 3 πυλώνες για τη ΔΑΜ:

1. Αποκατάσταση & επανάχρηση υποβαθμισμένων εκτάσεων-εγκαταστάσεων
2. Κοινωνική συνοχή & οικονομικός μετασχηματισμός (Μετάβαση σε νέο παραγωγικό μοντέλο)

3. Διακυβέρνηση

Ο σχεδιασμός στον 1ο πυλώνα ΔΑΜ, ξεκίνησε με τον Ν. 4759/2020 για το ΣΔΑΜ και θα ολοκληρωθεί με την έγκριση νέων χρήσεων γης (ΕΠΣ). Η υλοποίηση θα ξεκινήσει με την αποκατάσταση των λιγνιτικών πεδίων και θα ολοκληρωθεί με τη λειτουργία των πρώτων κυττάρων-οργανωμένων υποδοχέων το 2025.

Η εκπόνηση του ΣΔΑΜ (2020) ενεργοποίησε τον σχεδιασμό του 2ου πυλώνα ΔΑΜ, που θα οριστικοποιηθεί με την έγκριση των ΕΣΔΙΜ & του ΠΔΑΜ. Η ενεργοποίηση του ΠΔΑΜ αναμένεται το 2022, με ολοκλήρωση στο τέλος της ΠΠ (Ταμείο ΔΑΜ, 1ος πυλώνας ΜΔΜ). Στο 2ο πυλώνα ΔΑΜ περιλαμβάνεται επίσης, η ενεργοποίηση δράσεων των άλλων δύο πυλώνων του ΜΔΜ.

Ο 3ος πυλώνας ΔΑΜ ενεργοποιήθηκε με το Ν. 4685/2020 με τη συγκρότηση Κυβερνητικής & Συντονιστικής Επιτροπής ΣΔΑΜ και η οργάνωση του συστήματος διοίκησης ολοκληρώθηκε με το νόμο ΔΑΜ, Ν. 4872/2021.

Ως ορόσημα της διαδικασίας μετάβασης, καταγράφονται:

1.

- ο 07.2020: Ανοιχτή πρόσκληση υποβολής μη δεσμευτικών επενδυτικών προτάσεων και αναπτυξιακών σχεδίων από φορείς εκτός δημοσίου τομέα, σε συνεργασία με το Enterprise Greece.
- ο 2020-2021: Δρομολόγηση δράσεων για πιλοτική εφαρμογή ολιστικών παρεμβάσεων σε Αγ. Ευστράτιο και Αστυπάλαια, με έμφαση σε καθαρή ενέργεια, εξοικονόμηση και ηλεκτροκίνηση.
- ο 04.2021: Υιοθέτηση από την ΕΕ Αναθεωρημένων κατευθύνσεων περιφερειακών ενισχύσεων.
- ο 06.2021: Ανοιχτή πρόσκληση σε δημόσιους φορείς για την υλοποίηση άμεσων παρεμβάσεων ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής, αναπροσανατολισμού της απασχόλησης, διαφοροποίησης της τοπικής οικονομίας, προσέλκυσης άμεσων επενδύσεων και την προετοιμασία για την υποδοχή νέων δραστηριοτήτων και επενδύσεων μεγαλύτερης κλίμακας στις ΠΕ Κοζάνης, Φλώρινας & στον Δ. Μεγαλόπολης.
- ο 09.2021: Σχεδιασμός και έναρξη προγραμμάτων για τη στήριξη της απασχόλησης από τον ΟΑΕΔ.

1.2 Προσδιορισμός επηρεαζόμενων εδαφών και αξιολόγηση προκλήσεων ανά περιοχή

Οι περιοχές παρέμβασης του ΠΔΑΜ καθορίζονται στα 3 ΕΣΔΙΜ, σύμφωνα με τα κριτήρια του άρθρου 11 του Καν. ΤΔΜ και είναι:

• Οι Περιφέρειες :

1.

- ο Δυτικής Μακεδονίας
- ο Β. Αιγαίου
- ο Ν. Αιγαίου
- ο Κρήτης

• Οι Δήμοι της Περιφέρειας Πελοποννήσου :

1.

- ο Μεγαλόπολης
- ο Γορτυνίας
- ο Τρίπολης
- ο Οιχαλίας

Με βάση τα οικονομικά τους στοιχεία (κατηγοριοποίηση των Περιφερειών ΕΕ σύμφωνα με το κατά

κεφαλή ΑΕΠ), οι περιοχές αυτές κατατάσσονται στις Λιγότερο Ανεπτυγμένες Περιφέρειες, με εξαίρεση το Ν. Αιγαίο (Περιφέρεια Μετάβασης).

Οι ηπειρωτικές λιγνιτικές περιοχές εμφανίζουν ισχυρή εξειδίκευση στην *εξόρυξη και την παραγωγή ενέργειας από τον λιγνίτη* (Location Quotient 6,36 στην ΠΔΜ), καθώς προμηθεύουν με ενέργεια εδώ και 10ετίες ολόκληρη τη χώρα. Η λιγνιτική δραστηριότητα δεν έχει προκαλέσει σημαντικές βιομηχανικές δευτερογενείς επιπτώσεις (spillovers), ικανές να ενισχύσουν περαιτέρω τη βιομηχανική ανάπτυξη και να αντισταθμίσουν τις απώλειες της απολιγνιτοποίησης. Η εξειδίκευση στους υπόλοιπους παραγωγικούς τομείς είναι αδύναμη έως μέτρια. Αυτή η *μονοκαλλιέργεια* του λιγνίτη, καθιστά την οικονομία των συγκεκριμένων περιοχών ιδιαίτερα εξαρτημένη και ευάλωτη. Με συνέπεια, η απολιγνιτοποίηση να επηρεάσει άμεσα, έμμεσα και επαγόμενα το σύνολο της ΠΔΜ και τους λιγνιτικούς δήμους της Πελοποννήσου.

Επιπλέον, οι περιοχές αυτές εμφανίζουν πολύ χαμηλές δαπάνες στην *E&A* σε σύγκριση με τον εθνικό μ.ο (μελέτη ΟΟΣΑ). Τα στοιχεία καταδεικνύουν την πολύ περιορισμένη ικανότητα της τοπικής ερευνητικής και παραγωγικής βάσης να καινοτομεί, του δημόσιου τομέα να υποστηρίζει την καινοτομία και του ιδιωτικού τομέα να προχωρά σε διαρθρωτικές προσαρμογές για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας. Η απολιγνιτοποίηση αναμένεται να εντείνει το πρόβλημα της χαμηλής επένδυσης/αποεπένδυσης στην καινοτομία, προκαλώντας περαιτέρω δυσμενείς επιπτώσεις στον μετασχηματισμό της οικονομίας, την ανταγωνιστικότητα και την ελκυστικότητα των περιοχών, ως τόπων κατοικίας και εργασίας.

Σύμφωνα με μελέτη του IOBE, στη ΔΜ θα χαθούν ~10,6 χιλ. *θέσεις εργασίας* από την απολιγνιτοποίηση έως το 2029 (άμεσα, έμμεσα και επαγόμενα), σε σχέση με το έτος 2019. Η άμεση επίπτωση της απολιγνιτοποίησης (αφορά μόνο στην ηλεκτροπαραγωγή και εξόρυξη λιγνίτη) εκτιμάται σε 5,7 χιλ. θέσεις εργασίας έως το 2029. Το IOBE εκτιμά την απώλεια ΑΠΑ σε επίπεδο χώρας από την απολιγνιτοποίηση της ΔΜ, σε €1.580 εκ. έως το 2029 και στη ΔΜ σε περισσότερο από €1 δις έως το 2029 (σε σχέση με το 2019), ή στο 26% του ΑΕΠ της Περιφέρειας το 2019 (~€ 4 δις).

Αντίστοιχα, το IOBE υπολογίζει ότι, στη Μεγαλόπολη θα χαθούν ~3.100 θέσεις εργασίας από την απολιγνιτοποίηση έως το 2029, σε σχέση με το 2019. Η άμεση επίπτωση της απολιγνιτοποίησης στην περιοχή θα είναι 1.263 θέσεις εργασίας (σε σχέση με το 2019). Περισσότερες από τις μισές θέσεις που θα χαθούν (1.837), σχετίζονται με τον λιγνιτικό κλάδο έμμεσα και επαγόμενα, συνέπεια της μονοκαλλιέργειας του λιγνίτη, των υψηλών αμοιβών και της επίδρασής τους στην κατανάλωση, και γενικότερα σε όλη την τοπική οικονομία. Η μελέτη εκτιμά την απώλεια ΑΕΠ από τη μετάβαση στην Πελοπόννησο σε ~€313 εκ. (ή ~22% του εκτιμώμενου ΑΕΠ της Αρκαδίας το 2019), εκ των οποίων €217 εκ. είναι η άμεση και €96 εκ. η έμμεση και επαγόμενη.

Οι οικονομικές δραστηριότητες που θα πληγούν περισσότερο από την απολιγνιτοποίηση, κατηγοριοποιούνται σε *παρακμάζουσες* και *μετασχηματιζόμενες*, ως εξής:

1.

- Παρακμάζουσες δραστηριότητες. Είναι οι οικονομικές δραστηριότητες που στηρίζονται στην παραγωγή ορυκτών καυσίμων και στις οποίες αναμένεται παύση ή σημαντική μείωση δραστηριοτήτων λόγω της μετάβασης προς την κλιματική ουδετερότητα. Περιλαμβάνουν άμεσα τους τομείς εξόρυξης λιγνίτη και παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος με χρήση λιγνίτη και έμμεσα τους τομείς συλλογής, επεξεργασίας και διαχείρισης εξορυκτικών αποβλήτων και εξυγίανσης.
- Μετασχηματιζόμενες δραστηριότητες. Πρόκειται για τις οικονομικές δραστηριότητες που συνδέονται με την αλυσίδα αξίας της εξόρυξης λιγνίτη και της συμβατικής παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος.

Η απολιγνιτοποίηση θα επηρεάσει έναν σημαντικό αριθμό *φορέων* με ιδιαίτερο ρόλο στις δύο περιοχές, που θα χρειαστεί να επαναπροσδιορίσουν τις υπηρεσίες που παρέχουν. Ενδεικτικά αναφέρονται οι: ΟΤΑ, ΑΕΙ, ΕΚΕΤΑ, Εταιρεία Διαχείρισης Απορριμμάτων ΔΜ, CLuBE, κ.ά.

Ακόμη, όπως αναφέρθηκε, οι επιπτώσεις της απολιγνιτοποίησης θα λειτουργήσουν σωρευτικά σε μια ήδη επιβαρυνόμενη *κοινωνικο-οικονομική κατάσταση*. Οι περιοχές είναι αραιοκατοικημένες, με αρνητικούς δημογραφικούς δείκτες και ένα γηράσκοντα πληθυσμό.

Εμφανίζουν ιδιαίτερα αρνητικούς κοινωνικούς δείκτες, όπως πολύ υψηλά ποσοστά ανεργίας, ιδίως μεταξύ των γυναικών και των νέων, υψηλά ποσοστά μετανάστευσης των νέων και υψηλά ποσοστά φτώχειας.

Η επίπτωση της απολιγνιτοποίησης δεν περιορίζεται στην απασχόληση και τα εισοδήματα, καθώς η ηλεκτρική ενέργεια και η θέρμανση αποτελεί για τις περιοχές αυτές όχι μόνο μέσο βιοπορισμού, αλλά και κοινωνικό αγαθό. Ένα από τα «οφέλη» της λιγνιτικής εποχής υπήρξε η αξιοποίηση της πλεονάζουσας θερμότητας των λιγνιτικών μονάδων για τη λειτουργία τηλεθέρμανσης. Επίσης, στους οικιακούς καταναλωτές ηλεκτρικού ρεύματος των δύο περιοχών, παρέχεται ως σήμερα ενίσχυση στην τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος ως αντιστάθμισμα της επιβάρυνσης από τη λιγνιτική δραστηριότητα. τ/θ Συγκεκριμένα, λόγω των κλιματικών χαρακτηριστικών της, η ΔΜ έχει την υψηλότερη απαίτηση σε θέρμανση μεταξύ των Περιφερειών της χώρας (2,22 χιλ. βαθμοημέρες θέρμανσης το 2019 έναντι 1,45 της χώρας) και αποτέλεσε την πρώτη Περιφέρεια στην Ελλάδα όπου μελετήθηκαν και εγκαταστάθηκαν τα συστήματα τ/θ για τις ανάγκες των πολιτών (Πτολεμαΐδα, Κοζάνη, Αμύνταιο). Συγκεκριμένα, περίπου 42 χιλ. νοικοκυριά και επιχειρήσεις, χρησιμοποιούν τ/θ με συνολική ζήτηση ~600 GWh (IENE, 2020). Στη Μεγαλόπολη υπήρξε επίσης αξιοποίηση της πλεονάζουσας θερμότητας για τηλεθέρμανση, αν και σε μικρότερο βαθμό.

Ως απόρροια της ανωτέρω ανάλυσης, τεκμαίρεται ότι στις ηπειρωτικές λιγνιτικές περιοχές είναι επιτακτική ανάγκη η ενδυνάμωση και διαφοροποίηση του τοπικού παραγωγικού συστήματος μέσω της αξιοποίησης των εγγενών πλεονεκτημάτων τους και της ανάδειξης νέων.

Αναφορικά με τη ΔΜ, επιδιώκεται η ανάδειξή της σε εναλλακτικό κόμβο ενέργειας, ενώ και στις δύο περιοχές η μετατροπή τους σε επιχειρηματικούς πόλους με τη δημιουργία οργανωμένων υποδοχέων και την προσέλκυση νέων επενδύσεων σε δυναμικούς τομείς της οικονομίας. Η ενίσχυση της ΕΤΑΚ θα συνδράμει στον πράσινο και ψηφιακό μετασχηματισμό, τον εκσυγχρονισμό και τη διαφοροποίηση των οικονομιών των περιοχών που επηρεάζονται και σε συνδυασμό με την υποστήριξη του ανθρώπινου δυναμικού, αναμένεται να συντείνουν στη αντιμετώπιση της ανεργίας και τη συγκράτηση του πληθυσμού σε αυτές. Η αποκατάσταση και αναπροσαρμογή των γαιών (εφαρμογή Προγραμματικών Συμβάσεων, Ν. 4759/2020, αρ. 155) θα οδηγήσει σε α) νέες χρήσεις γης και κατ'έκταση οικονομικές δραστηριότητες, β) βελτίωση της ποιότητας ζωής, γ) αναβάθμιση και προστασία του περιβάλλοντος. Η προώθηση δράσεων εξοικονόμησης ενέργειας, αυτοπαραγωγής και στήριξης των ΑΠΕ, θα συμβάλλουν στην πρόληψη και αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας και τη διατήρηση της ενεργειακής ταυτότητας των περιοχών αυτών.

Η απανθρακοποίηση επηρεάζει τα νησιά με ανόμοιο τρόπο, λόγω της διαφορετικής βαρύτητας των δραστηριοτήτων παραγωγής ενέργειας στο παραγωγικό σύστημα του κάθε νησιού, των εγγενών προκλήσεων της νησιωτικότητας (π.χ. απόσταση/γεωγραφική απομόνωση από την ηπειρωτική χώρα, έλλειψη οικονομιών κλίμακας και εξειδικευμένων ανθρώπινων πόρων, χαμηλή διαφοροποίηση της οικονομίας) καθώς και του ανόμοιου αριθμού εργαζομένων σε αυτές.

Συνολικά, η διακοπή της λειτουργίας των ΗΣ ΜΔΝ συνεπάγεται άμεσες και έμμεσες απώλειες θέσεων εργασίας (τακτικό προσωπικό, συμβασιούχοι & εργολάβοι) της τάξης των 1.220 ΠΙΑ (485 στην Κρήτη, 369 στα Δωδεκάνησα, 236 στο Β. Αιγαίο και 130 στις ΝΔ Κυκλάδες).

Το Β. Αιγαίο έχει υψηλή ανεργία, έως και 30% χαμηλότερη ΑΠΑ από τον εθνικό μ.ό., ενώ ο πληθυσμός του κατέγραψε τη μεγαλύτερη μείωση μεταξύ των νησιών την περίοδο 2011-2016, ένδειξη της ιδιαίτερα αρνητικής επίπτωσης της απανθρακοποίησης στην περιοχή.

Η απανθρακοποίηση και η σταδιακή διεύθυνση ΑΠΕ αναμένεται να επηρεάσει ευρύτερα τις τοπικές οικονομίες κατά την προσαρμογή τους σε πράσινες και βιώσιμες μορφές δραστηριοτήτων.

Σε μειονεκτική θέση βρίσκονται ιδίως νησιά με χαμηλό πληθυσμό που χαρακτηρίζονται από πληθυσμιακή στασιμότητα, αδύναμες οικονομίες, χαμηλή ποιότητα δημόσιων υποδομών/υπηρεσιών, γεωγραφική απομόνωση. Αυτά τα νησιά εμπίπτουν στο αντικείμενο της εθνικής πρωτοβουλίας Greco Islands, διατομεακού χαρακτήρα, που σχεδιάζεται σε συνεργασία με την ΕΕ. Η Πρωτοβουλία χρηματοδοτείται κυρίως από το Τομεακό Πρόγραμμα Περιβάλλον & Κλιματική Αλλαγή και συμπληρωματικά από το ΠΔΑΜ και τα οικεία ΠΕΠ. Η συμβολή του ΠΔΑΜ θα εστιάσει στον μετασχηματισμό-εκσυγχρονισμό του παραγωγικού μοντέλου με αφετηρία την ενεργειακή μετάβαση και

τις αλλαγές που αυτή επιφέρει στις τοπικές οικονομίες.

Ιδιαίτερα σημαντικές για τα νησιά είναι οι ευρύτερες οικονομικές και κοινωνικές προκλήσεις που απορρέουν από τους κλιματικούς στόχους της ΕΕ [Οδηγία (ΕΕ) 2015/2193], που καθιστούν πρακτικά αδύνατο για τις μονάδες των ΗΣ των μικρότερων νησιών να λειτουργούν περισσότερο από 500 ώρες ετησίως (από το 2025 για νέες και από το 2030 για υφιστάμενες μονάδες), καθώς και οι προβλέψεις για την επέκταση του ΣΕΔΕ στη ναυτιλία και τη σταδιακή κατάργηση των δωρεάν δικαιωμάτων εκπομπών για τις αερομεταφορές, κ.ά.), εντείνοντας τον επείγοντα χαρακτήρα της μετάβασης σε μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία.

Στο πλαίσιο αυτό, για να είναι δίκαιη η μετάβαση των νησιών στην κλιματική ουδετερότητα, οι νησιωτικές οικονομίες και κοινωνίες πρέπει να ενισχυθούν ώστε οι όποιες αρνητικές επιπτώσεις να αναστραφούν μέσω της παραγωγής καθαρής ηλεκτρικής ενέργειας και της ανάπτυξης επιχειρηματικών οικοσυστημάτων γύρω από αυτή. Παράλληλα, χρειάζεται η συμβολή στην ανάπτυξη του βιώσιμου τουρισμού και της γαλάζιας οικονομίας, δηλ. στους κύριους πυλώνες ανάπτυξης και τους μεγαλύτερους καταναλωτές ενέργειας των νησιών, με βάση τις τοπικές ανάγκες και συνθήκες.

1.3 Διδάγματα από την ΠΠ 2014 - 2020 και τη διεθνή εμπειρία

Το ΠΔΑΜ αποτελεί νέο Πρόγραμμα στο πλαίσιο της Πολιτικής Συνοχής της ΕΕ. Κατά τον σχεδιασμό λαμβάνονται υπόψη α) Διδάγματα από την αξιολόγηση υλοποίησης των ΕΠ της ΠΠ 2014-2020 (δηλ. οι παράγοντες που καθυστέρησαν ή επηρέασαν αρνητικά την αποτελεσματική υλοποίηση των παρεμβάσεων), κυρίως των ΕΠΑνΕΚ, ΥΜΕΠΕΡΑΑ, ΠΕΠ των περιοχών μετάβασης, β) Προτάσεις και συμπεράσματα συγκεκριμένων μελετών.

1.3.1 Διδάγματα από την αξιολόγηση υλοποίησης των ΕΠ της ΠΠ 2014-2020

Σημειώνεται ότι ορισμένες από τις αιτίες καθυστέρησης αφορούν σε όλα τα Προγράμματα και για την αντιμετώπισή τους ελήφθη ή θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο.

Ως σημαντικότερα σε σχέση με τη θεματολογία του ΠΔΑΜ, αναφέρονται:

1.

- ο Οριζόντια συστημικά θέματα, όπως π.χ. στο θεσμικό πλαίσιο η εφαρμογή της Νομοθεσίας περί Δημόσιων Συμβάσεων (Ν. 4412/2016), ή η έκδοση νέου ΚΕΝΑΚ. Ήδη με την έκδοση του Ν. 4782/2021 απλοποιούνται πολλές διαδικασίες των Δημοσίων Συμβάσεων και διευθετούνται πολλά πρακτικά ζητήματα ενώ εκδόθηκαν Προκηρύξεις μικτών συμβάσεων (εργολαβία – προμήθεια) που αφορούν στις Ενεργειακές Αναβαθμίσεις. Κατά την υλοποίηση του Προγράμματος, η ΕΥΔ θα μεριμνήσει για την εν γένει προώθηση όπου είναι εφικτό της στρατηγικής χρήσης των δημοσίων συμβάσεων. Προς το σκοπό αυτό θα συμπεριλαμβάνει σύμφωνα με το θεσμικό πλαίσιο στις προσκλήσεις της την εκάστοτε Εθνική Στρατηγική για τις Δημόσιες Συμβάσεις που είναι σε ισχύ και θα ενθαρρύνει τους Δικαιούχους να χρησιμοποιούν κατά το σχεδιασμό των έργων τους κριτήρια σχετικά με την ποιότητα και το κόστος του κύκλου ζωής. Ειδικότερα -και όπου είναι εφικτό νομικά και θεσμικά- θα ενθαρρύνει τους δικαιούχους των κατάλληλων έργων του προγράμματος, να ενσωματώνουν στις διαδικασίες δημοσίων συμβάσεων των έργων τους, περιβαλλοντικά και κοινωνικά κριτήρια καθώς και κίνητρα καινοτομίας.
- ο Οριζόντια θέματα διαχείρισης, όπως η διευκόλυνση του ελέγχου συμβατότητας δράσεων και έργων με τους Κανονισμούς περί ΚΕ. Αξιοποιούνται σχετικές διευκρινιστικές Εγκύκλιοι και Οδηγίες της ΕΥΚΕ.
- ο Ενίσχυση αδύναμων Δικαιούχων και ελλειπόν τεχνικών μελετών. Η υλοποίηση του ΠΔΑΜ θα υποστηριχθεί από ειδική δομή που περιλαμβάνεται στο οικείο σύστημα Διακυβέρνησης, για την υποστήριξη των Δικαιούχων στην ωρίμανση και υλοποίηση πράξεων.
- ο Καθυστερημένη ενεργοποίηση των ΕΠ της ΠΠ 2014-2020. Ο σχεδιασμός του ΠΔΑΜ προβλέπει εμπροσθοβαρείς δράσεις και ένταξη σε αυτό έργων με επιλεξιμότητα κατά την ΠΠ 2021-2027, από το Ειδικό Μεταβατικό Πρόγραμμα ΔΑΜ που ήδη έχει σχεδιαστεί και ενεργοποιηθεί.
- ο Συνθήκες ανταγωνισμού προσκλήσεων και σύγχυση των δυνητικών Δικαιούχων από την

ύπαρξη ομοειδών δράσεων σε διαφορετικά ΕΠ. Έχει γίνει σημαντική προσπάθεια ώστε το ΠΔΑΜ να διαχωριστεί θεματικά και χωρικά με τα ΤΕΠ και θεματικά με τα ΠΕΠ. Ενδεικτικά, σε δράσεις ΕΤΑΚ το ΠΔΑΜ θα εστιαστεί αποκλειστικά σε τομείς της ΕΣΕΕ όπου η εκάστοτε περιφέρεια έχει εξειδίκευση, το ΠΑΝ θα καλύψει και άλλους τομείς εθνικής σημασίας και τα ΠΕΠ τομείς περιφερειακής σημασίας. Επίσης, σε συνεργασία με τη ΓΓΕΚ, ως καθ' ύλην αρμόδιου φορέα, έχει εκπονηθεί διακριτή Στρατηγική ΕΤΑΚ για τις περιοχές παρέμβασης του ΠΔΑΜ, η οποία θα αποτελέσει τη βάση για τη συνεργασία των φορέων κατά την υλοποίηση των Προγραμμάτων.

- ο Η δυσκολία πρόσβασης των επιχειρήσεων στο τραπεζικό σύστημα τόσο λόγω των δυσμενών οικονομικών στοιχείων τους αλλά και της δυσλειτουργίας του Τραπεζικού Συστήματος στη Χώρα, αναδείχθηκε ως ένας από τους βασικούς ανασταλτικούς παράγοντες για τη συμμετοχή στις δράσεις του ΠΑΝ, ειδικά των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων. Στο ΠΔΑΜ σχεδιάζεται η εφαρμογή Χρηματοδοτικών Μέσων, σε συνέχεια αποτελεσμάτων σχετικών μελετών και την εμπειρία εφαρμογής στην ΠΠ 2014-2020.

1.3.2 Προτάσεις και συμπεράσματα συγκεκριμένων μελετών

Κατά τον σχεδιασμό του ΠΔΑΜ έχουν ληφθεί υπόψη συγκεκριμένες συστάσεις που περιλαμβάνονται στη μελέτη της Παγκόσμιας Τράπεζας για τη μετάβαση της ΔΜ στη μεταλιγνιτική εποχή. Προτάσεις της μελέτης έχουν εφαρμογή και στην περίπτωση της Μεγαλόπολης. Ενδεικτικά αναφέρεται η πρόταση σύστασης οχήματος ειδικού σκοπού για την αξιοποίηση με την απόκτηση νέων χρήσεων των εδαφών που θα αποκατασταθούν καθώς και η προώθηση της ΕΤΑΚ.

1.4 Αρχιτεκτονική του ΠΔΑΜ 2021-2027

Στο πλαίσιο της κατάρτισης του Εθνικού Σχεδίου ΔΑΜ συγκεντρώθηκαν και συσχετίστηκαν τεχνοοικονομικά κ.ά. στοιχεία εξειδικευμένων μελετών. Από την επεξεργασία και σύνθεσή τους, διαμορφώθηκε το πλαίσιο αρχών και το γενικό πλαίσιο στρατηγικής, τα οποία εξειδικεύτηκαν στη συνέχεια σε συγκεκριμένους στόχους, αναπτυξιακές επιλογές και τρόπους υλοποίησης. Συγκεκριμένα, σχεδιάστηκε ένα συνεκτικό Πρόγραμμα για την ανασυγκρότηση των τοπικών οικονομιών των περιοχών μετάβασης με στόχο τη ΔΑΜ μέσω της αύξησης των επενδύσεων ανταγωνιστικού χαρακτήρα, σε τομείς όπως η καθαρή ενέργεια, η βιομηχανία και το εμπόριο, η έξυπνη αγροτική παραγωγή, ο βιώσιμος τουρισμός, η τεχνολογία και η εκπαίδευση. Ως προϋποθέσεις για την επίτευξη της μετάβασης, καταγράφονται η επίλυση των διαρθρωτικών τομεακών προβλημάτων, ο αποτελεσματικός προγραμματισμός, η διαχείριση και η υλοποίηση του ΠΔΑΜ μέσω κατάλληλου Συστήματος Διακυβέρνησης.

Η στρατηγική του ΠΔΑΜ ακολουθεί τις κατευθύνσεις των ΕΣΔΙΜ ΔΜ, Μεγαλόπολης, και Νήσων Β. - Ν. Αιγαίου & Κρήτης. Το ΠΔΑΜ αναπτύσσεται στο πλαίσιο του Ειδικού Στόχου για το ΤΔΜ διασφαλίζοντας, παράλληλα, συνέργειες και συμπληρωματικότητα με τους Ειδικούς Στόχους των υπολοίπων Ταμείων, ακολουθώντας τις επιλογές πολιτικής που έχουν αναφερθεί στο σχέδιο του ΕΣΠΑ 2021-2027 για το ΤΔΜ.

Η Αρχιτεκτονική του ΠΔΑΜ οριστικοποιήθηκε μετά την θέσπιση των Κανονισμών της περιόδου 2021-2027 και λαμβάνοντας υπόψη τις εισροές από τους φορείς της εταιρικής σχέσης κατά τη διαβούλευση των ΕΣΔΙΜ και του Εννοιολογικού Υπομνήματος του Προγράμματος, τις κατευθύνσεις της ΕΥΣΣΑ (αρμόδιας υπηρεσίας του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων για το ΕΣΠΑ 2021-2027) και τις διευκρινίσεις και προτάσεις των αρμόδιων ΓΔ της ΕΕ.

Λαμβάνοντας υπόψη τις προτεραιότητες των ΕΣΔΙΜ και το πεδίο εφαρμογής του ΤΔΜ (άρθ. 8 Καν.ΤΔΜ), το ΠΔΑΜ περιλαμβάνει τις ακόλουθες 9 Προτεραιότητες:

1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας

Εστιάζει:

1.

- ο στον πράσινο, ψηφιακό και καινοτόμο μετασχηματισμό και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των υφιστάμενων επιχειρήσεων όλων των μεγεθών οι οποίες χρειάζονται στήριξη για τη μετάβασή τους στην οικονομία μηδενικών ρύπων με

ταυτόχρονη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας

- στην ίδρυση και προσέλκυση νέων επιχειρήσεων, όλων των μεγεθών, που δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας και οδηγούν σε οικονομική διαφοροποίηση, εκσυγχρονισμό και μετασχηματισμό του υφιστάμενου παραγωγικού μοντέλου
- στη διασύνδεση της ΕΤΑΚ με την παραγωγή, την προώθηση της νεοφυούς επιχειρηματικότητας και τη δημιουργία τεχνοβλαστών, καθώς και την ανάπτυξη ερευνητικής δραστηριότητας ιδίως σε τομείς εθνικής σημασίας, όπου οι περιφέρειες διαθέτουν σχετική εξειδίκευση
- στην ενίσχυση υποδομών και μηχανισμών για την περαιτέρω ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και τη στήριξη της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων

2. Ενεργειακή μετάβαση - κλιματική ουδετερότητα

Εστιάζει στη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης για τα δημόσια κτίρια, σε συστήματα και υποδομές οικονομικά προσιτής καθαρής ενέργειας, συμπεριλαμβανομένης της αυτοπαραγωγής από ΑΠΕ και της υιοθέτησης τεχνολογιών αποθήκευσής της. Δεν περιλαμβάνονται οι παρεμβάσεις της Περιφέρειας Ν. Αιγαίου.

3. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία

Εστιάζει στην αποκατάσταση, αναγέννηση και επανάχρηση των υποβαθμισμένων από τη λιγνιτική δραστηριότητα εκτάσεων και εγκαταστάσεων, τις πράσινες υποδομές και τα τεχνικά έργα αναπροσαρμογής της χρήσης γης.

4. Δίκαιη εργασιακή μετάβαση

Εστιάζει :

1.

- στην αναβάθμιση των δεξιοτήτων και την επανειδίκευση των ανέργων ως αποτέλεσμα της ενεργειακής μετάβασης και των εργαζομένων/αυτοαπασχολούμενων που χρειάζονται στήριξη για τη μετάβασή τους στην οικονομία μηδενικών ρύπων
- στη σύνδεσή τους με τις ανάγκες των νέων επιχειρήσεων και την υποστήριξη τους κατά την αναζήτηση εργασίας
- σε επενδύσεις σε υποδομές για τους σκοπούς της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της διευκόλυνσης της ένταξης στην αγορά εργασίας,
- στην επέκταση/αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας και πρόνοιας, τον εκσυγχρονισμό εξοπλισμού και προσαρμογή ωρών λειτουργίας υφιστάμενων δομών

5. Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας

Περιλαμβάνει την υλοποίηση παρεμβάσεων για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και τη διαφοροποίηση των τοπικών οικονομιών, που θα προκύψουν κατά τον σχεδιασμό και την εφαρμογή ολοκληρωμένων εδαφικών στρατηγικών.

5Α. Δράσεις Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Αποτελεί διακριτή Προτεραιότητα για την Περιφέρεια του Νοτίου Αιγαίου, η οποία ανήκει στην κατηγορία περιφερειών σε «μετάβαση». Περιλαμβάνει την υλοποίηση παρεμβάσεων που ενσωματώνονται στις Προτεραιότητες 1, 2, 4 και 5, όπως αναλύθηκαν ανωτέρω.

6. Τεχνική Βοήθεια Προγράμματος

Αφορά στην κάλυψη των αναγκαίων δαπανών (προμήθεια αγαθών και υπηρεσιών, υποστήριξη Δικαιούχων, κ.ά.), που θα ενισχύσουν την υλοποίηση των στόχων του ΠΔΑΜ.

6Α. Τεχνική Βοήθεια Προγράμματος Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Αφορά στην κάλυψη των αναγκαίων δαπανών (προμήθεια αγαθών και υπηρεσιών, υποστήριξη Δικαιούχων, κ.ά.), που θα ενισχύσουν την υλοποίηση των στόχων του ΠΔΑΜ, στην Περιφέρεια Ν.

Αιγαίου.

7. Προτεραιότητα Step

Αφορά στην υλοποίηση δράσεων στους τομείς STEP όπως αυτοί καθορίζονται στο «Σημείωμα καθοδήγησης σχετικά με ορισμένες διατάξεις του κανονισμού (ΕΕ) 2024/795 για τη θέσπιση της πλατφόρμας στρατηγικών τεχνολογιών για την Ευρώπη (STEP)».

1.5 Συμπληρωματικότητα και συνέργειες με άλλες μορφές στήριξης

Το ΠΔΑΜ 2021-2027 έχει προϋπολογισμό ~€1,6 δις. Το ποσό περιλαμβάνει τους πόρους του ΤΔΜ, των ΕΤΠΑ και ΕΚΤ+ που ενσωματώνονται στο ΤΔΜ εκ μεταφοράς, καθώς και την εθνική συμμετοχή.

Το ΠΔΑΜ εμφανίζει συνέργειες και συμπληρωματικότητα με τους υπόλοιπους πυλώνες του ΜΔΜ (Ειδικό Καθεστώς InvestEU για τη ΔΑΜ με σκοπό την μόχλευση ιδιωτικών κεφαλαίων, Δανειακή Διευκόλυνση του δημόσιου τομέα με στήριξη από την ΕΤΕπ για την υλοποίηση των αναγκαίων δημόσιων επενδύσεων, κυρίως στον τομέα των υποδομών), τα άλλα Προγράμματα του ΕΣΠΑ 2021-2027, το Ταμείο Ανάκαμψης & Ανθεκτικότητας, το ΕΓΤΑΑ και το ΕΤΘΑΥ, που σχεδιάζονται από τους αρμόδιους φορείς και αφορούν ή καλύπτουν γεωγραφικά τις ίδιες περιοχές.

Αναφορικά με τις παρεμβάσεις του ΠΔΑΜ που αφορούν στην ΕΣΕΕ, θα υπάρξει απόλυτη συνεργασία της δομής Διακυβέρνησης ΠΔΑΜ με το νέο Σύστημα Διακυβέρνησης της ΣΕΕ σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, ιδίως με τη Μονάδα ΕΣΕΕ και τις δομές των περιφερειών. Στο σχεδιασμό του ΠΔΑΜ και τη συνεργασία με τα λοιπά Προγράμματα, έχουν ληφθεί υπόψη οι τομείς προτεραιότητας της νέας ΕΣΕΕ και των περιφερειακών ΣΕΕ.

Σε σχέση με τα Προγράμματα για την Ανταγωνιστικότητα, το Ανθρώπινο Δυναμικό & Κοινωνική Συνοχή, το Περιβάλλον και Κλιματική Αλλαγή και τις Μεταφορές, καθώς και τα Προγράμματα ΔΜ, Πελοποννήσου, Β. Αιγαίου, Ν. Αιγαίου & Κρήτης, η διάκριση των δράσεων βασίζεται σε συγκεκριμένα κριτήρια όπως στόχευση και επιλεξιμότητες Ταμείων, κατηγορίες Δικαιούχων, κ.α., από την επεξεργασία των οποίων προκύπτουν:

α) Αυτοτελείς παρεμβάσεις του ΠΔΑΜ.

β) Συμπληρωματικές παρεμβάσεις, για τις οποίες η συμπληρωματικότητα θα οριστικοποιηθεί κατά την εξειδίκευση των Προγραμμάτων ή την έκδοση των σχετικών προσκλήσεων. Ως πιθανοί τρόποι αντιμετώπισης, καταγράφονται: διαφορετικός χρονισμός έκδοσης προσκλήσεων, κοινή έκδοση πρόσκλησης με συμπληρωματικούς πόρους από περισσότερα του ενός Προγράμματα, εφαρμογή «ρήτρας δίκαιης μετάβασης» σε προσκλήσεις Προγραμμάτων πέραν του ΠΔΑΜ.

Για τις παρεμβάσεις του Ταμείου Ανάκαμψης & Ανθεκτικότητας, η Γενική Δ/ση Στρατηγικής & Σχεδιασμού στο ΥΠΙΑΝΕπ θα εκπονεί σε ετήσια βάση ή/και νωρίτερα εφόσον κρίνεται απαραίτητο, Έκθεση εντοπισμού των συμπληρωματικοτήτων μεταξύ του ΤΑΑ & του παρόντος Προγράμματος και θα παρουσιάζεται στις συνεδριάσεις της ετήσιας αναθεώρησης και στις επιτροπές παρακολούθησης.

Συμπληρωματικότητα παρεμβάσεων εντοπίζεται επίσης, με το Στρατηγικό Σχέδιο ΚΑΠ για την Ελλάδα 2023-2027 στο πλαίσιο του ΕΓΤΑΑ. Εθνική πολιτική αποτελεί η ενθάρρυνση του σχεδιασμού επενδύσεων και πρακτικών αγροτικής ανάπτυξης ειδικότερα προσανατολισμένων προς την εξυπηρέτηση των απαιτήσεων και προκλήσεων που προκύπτουν από το στόχο της διαφοροποίησης της οικονομίας των περιοχών μετάβασης της χώρας.

Μετά την οριστικοποίηση του ΠΔΑΜ και του ΠΑΛΥΘ 2021-2027, προβλέπεται η συνεργασία των αρμόδιων ΔΑ κατά την εξειδίκευση προτεραιοτήτων και παρεμβάσεων για τον προσδιορισμό των συμπληρωματικών παρεμβάσεων στην γαλάζια οικονομία.

Στο πλαίσιο υλοποίησης του ΠΔΑΜ, θα αναζητηθεί η δυνατότητα συνεργασίας (διαπεριφερειακή – διασυνοριακή – διακρατική) και ανάπτυξης κοινών δράσεων με άλλα Κράτη – Μέλη και χώρες, που αντιμετωπίζουν ανάλογα προβλήματα μετάβασης, στο πλαίσιο των προγραμμάτων εδαφικής συνεργασίας, καθώς και στο πλαίσιο μη θεσμοθετημένων πρωτοβουλιών της ΕΕ που στοχεύουν στη μετάβαση στην καθαρή ενέργεια και τη διασφάλιση του δίκαιου χαρακτήρα της, όπως οι λιγνιτικές Περιφέρειες σε μετάβαση στην ΕΕ, τα Δυτικά Βαλκάνια και την Ουκρανία (“Coal regions in transition”, “Coal regions in transition in the Western Balkans and Ukraine”) και η πρωτοβουλία «Καθαρή ενέργεια για τα νησιά της ΕΕ» (“Clean energy for EU islands” Initiative). Η ΔΑ θα συντονίζεται και θα

παρακολουθεί τη δράση των ΔΑ των εν λόγω προγραμμάτων και φορέων υλοποίησης για τη μεγιστοποίηση της προστιθέμενης αξίας των παρεμβάσεων.

Επίσης, το ΠΔΑΜ θα στηρίζει την ανάπτυξη ελληνικών πρωτοβουλιών στο πρόγραμμα Horizon Europe/Widening Participation and Strengthening the European Research Area και τη συμμετοχή σε διεθνείς συνεργασίες συμπεριλαμβανομένων των European Partnerships, όπου απαιτείται συγχρηματοδότηση δράσεων ανάπτυξης ερευνητικών υποδομών από εθνικούς διαρθρωτικούς πόρους. Ιδίως στο πλαίσιο του νέου ERA και της προτεινόμενης “Pact for Research and Innovation in Europe” θα επιδιωχθεί η ανάπτυξη συμπληρωματικότητας στους τομείς όπου οι περιοχές παρέμβασης εμφανίζουν πλεονεκτήματα, όπως η ενέργεια (συμπεριλαμβανομένου του πράσινου H2), η βιοοικονομία, το περιβάλλον και η κυκλική οικονομία, η γαλάζια οικονομία, η αγροδιατροφή, η υγεία, οι ΤΠΕ.

Το ΠΔΑΜ θα αξιοποιήσει τις συνέργειες με το CEF2 digital και την επικείμενη ανάπτυξη των Ευρωπαϊκών Χώρων Δεδομένων, όπως προβλέπεται στην ανακοίνωση για τη «Στρατηγική της ΕΕ για τα Δεδομένα».

1.6 Διατομεακά θέματα

1.

- Κατά τον σχεδιασμό του ΠΔΑΜ λαμβάνονται υπόψη τα μέτρα πολιτικής της ΕΕ για τον προσδιορισμό, την παρακολούθηση και την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας. Παράλληλα, η διασφάλιση της ισότητας ευκαιριών, της ένταξης και της καταπολέμησης κάθε μορφής διακρίσεων, καθώς και η διασφάλιση της προσβασιμότητας στα ΑμεΑ, διατρέχει οριζόντια το Πρόγραμμα.
- Το Πρόγραμμα θα χρησιμοποιήσει απλοποιημένα κόστη για δράσεις κάτω των 200 χιλ. ευρώ σύμφωνα με τα άρθρα 53-56 του ΚΚΔ και δεν θα κάνει χρήση των άρθρων 94 & 95 του ΚΚΔ.
- Θα διασφαλιστεί πρόσβαση σε ανοικτά δεδομένα και θα τηρείται η οδηγία Open Data Directive (Directive (EU)2019/1024).
- Όλες οι δράσεις έχουν εκτιμηθεί ότι συμμορφώνονται με την Αρχή DNSH σύμφωνα με το προοίμιο 10 του ΚΚΔ 2021/1060.
- Το πρόγραμμα δύναται να υποστηρίξει επενδύσεις που συνδυάζουν τις αρχές της αειφορίας, αισθητικής & συμμετοχικότητας της πρωτοβουλίας New European Bauhaus με σκοπό την εξεύρεση χωρίς αποκλεισμούς βιώσιμων λύσεων για τις κλιματικές προκλήσεις.

1. Programme strategy: main challenges and policy responses

Table 1

Policy objective or JTF specific objective	Specific objective or dedicated priority *	Justification (Summary)
8. Enabling regions and people to address the social, employment, economic and environmental impacts of the transition towards the Union's 2030 targets for energy and climate and a climate-neutral economy of the Union by 2050, based on the Paris Agreement	JSO8.1. Enabling regions and people to address the social, employment, economic and environmental impacts of the transition towards the Union's 2030 targets for energy and climate and a climate-neutral economy of the Union by 2050, based on the Paris Agreement	Το ΕΣΕΚ θέτει ως στόχο την παύση λειτουργίας των λιγνιτικών μονάδων έως το 2028, με ενδιάμεσο ορόσημο την απόσυρση μονάδων που αντιπροσωπεύουν το 80% της εγκατεστημένης ισχύος έως το 2023. Το ΤΔΜ επικεντρώνεται στη στήριξη αφενός των εξαρτώμενων από την εξόρυξη και καύση λιγνίτη για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας περιοχών, αφετέρου σε νησιωτικές περιοχές εξαρτώμενες από την καύση μαζούτ και ντίζελ. Ο ακριβής χωρικός προσδιορισμός των επηρεαζόμενων περιοχών και η σχετική τεκμηρίωση γίνεται στα ΕΣΔΙΜ. Η διακοπή της λιγνιτικής δραστηριότητας οδηγεί σε σοβαρές οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις στις επηρεαζόμενες περιοχές, όπου οι κλάδοι Ενέργειας-Εξόρυξης αποτελούν την κυρίαρχη οικονομική δραστηριότητα (Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας και ευρύτερη περιοχή Μεγαλόπολης). Στα πλεονεκτήματα των περιοχών αυτών που μπορούν να προσδώσουν αναπτυξιακή δυναμική συγκαταλέγονται το εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό, οι διαθέσιμες εκτάσεις και εγκαταστάσεις, τα ενεργειακά δίκτυα, καθώς και άλλες λανθάνουσες αναπτυξιακές δυνατότητες (αγροδιατροφή, τουρισμός, πολιτισμός, κ.λπ.). Στις Περιφέρειες Νοτίου και Βορείου Αιγαίου και Κρήτης, η σταδιακή κατάργηση των αναποτελεσματικών και πολύ ρυπογόνων Αυτόνομων Σταθμών Ηλεκτροπαραγωγής που χρησιμοποιούν μαζούτ και ντίζελ, θα έχει

Policy objective or JTF specific objective	Specific objective or dedicated priority *	Justification (Summary)
		<p>μικρότερο αντίκτυπο στις τοπικές κοινωνίες όπου οι κλάδοι ένταξης απασχόλησης είναι το εμπόριο και ο τριτογενής τομέας, με έμφαση στον τουρισμό. Τα νησιά επηρεάζονται δυσανάλογα και ανόμοια από τη μετάβαση λόγω των εγγενών προκλήσεων της νησιωτικότητας π.χ. απόσταση/γεωγραφική απομόνωση από την ηπειρωτική χώρα, έλλειψη οικονομίας κλίμακας και εξειδικευμένων ανθρώπινων πόρων, χαμηλή διαφοροποίηση της οικονομίας. Για να είναι δίκαιη, η διαδικασία μετάβασης των νησιών στην κλιματική ουδετερότητα πρέπει να ενισχύσει τις νησιωτικές οικονομίες και κοινωνίες ώστε οι όποιες αρνητικές επιπτώσεις της να αναστραφούν μέσω της παραγωγής καθαρής ηλεκτρικής ενέργειας και της ανάπτυξης επιχειρηματικών οικοσυστημάτων γύρω από αυτή. Παράλληλα πρέπει να συμβάλλει στο μετασχηματισμό του τουρισμού και της γαλάζιας οικονομίας, δηλ. στους κύριους πυλώνες ανάπτυξης και στους μεγαλύτερους καταναλωτές ενέργειας των νησιών, προς ένα πιο βιώσιμο και καινοτόμο μοντέλο με βάση τις τοπικές ανάγκες και συνθήκες.</p>

* Dedicated priorities according to ESF+ Regulation

2. Priorities

Reference: Article 22(2) and point (c) of Article 22(3) CPR

2.1. Priorities other than technical assistance

2.1.1. Priority: 1. Ενίσχυση και Προώθηση Επιχειρηματικότητας

2.1.1.1. Specific objective: JSO8.1. Enabling regions and people to address the social, employment, economic and environmental impacts of the transition towards the Union's 2030 targets for energy and climate and a climate-neutral economy of the Union by 2050, based on the Paris Agreement (JTF)

2.1.1.1.1. Interventions of the Funds

Reference: points (d)(i), (iii), (iv), (v), (vi) and (vii) of Article 22(3) CPR

The related types of actions – point (d)(i) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation:

Η Προτεραιότητα 1 προετοιμάζει το κατάλληλο επιχειρηματικό περιβάλλον, προωθεί τον πράσινο, ψηφιακό και καινοτόμο μετασχηματισμό των υφιστάμενων επιχειρήσεων & συμβάλλει στην προσέλκυση νέων επενδύσεων για να διαφοροποιηθεί το παραγωγικό μοντέλο των περιοχών. Συμβάλλει στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, μέσω της παραγωγής & προώθησης προϊόντων/ υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας και της πραγματοποίησης στοχευμένων επενδύσεων & με την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της E&A. Στις νησιωτικές περιοχές μετάβασης, δίνεται έμφαση στην εφαρμογή σχεδίων ψηφιακού μετασχηματισμού και μείωσης του ανθρακικού αποτυπώματος.

Η διαστασιολόγηση των αναγκών ενίσχυσης των επιχειρήσεων στις περιοχές μετάβασης και η επιλογή των κατάλληλων Χρηματοδοτικών Μέσων που θα διευκολύνουν την πρόσβαση των δικαιούχων σε προϊόντα χρηματοδότησης, θα προκύψει σε συνέχεια αποτελεσμάτων εκ των προτέρων αξιολόγησης [ΚΚΔ, άρ. 56 (3)]. Επίσης, θα αξιοποιηθεί η εμπειρία εφαρμογής αντίστοιχων εργαλείων μέσω παρεμβάσεων ΕΠ της προηγούμενης ΠΠ 2014-2020.

Η προβλεπόμενη από τον ΚΚΔ (άρθρο 65) δυνατότητα για μείωση της δεσμευτικής πενταετίας σε τριετία για επενδύσεις και δημιουργούμενες θέσεις απασχόλησης στις περιπτώσεις ενισχύσεων ΜΜΕ θα προβλέπεται εφόσον επιλεγεί στο πλαίσιο των σχετικών προκηρύξεων.

Οι δράσεις έχουν εκτιμηθεί ότι συμμορφώνονται με την Αρχή DNSH σύμφωνα με το προσήμιο 10 του ΚΚΔ 2021/1060.

Κατηγορίες Παρεμβάσεων

1.1. Έρευνα - Καινοτομία - Προηγμένες τεχνολογίες

Περιλαμβάνονται δράσεις στήριξης της ETAK & ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, μέσω:

α. της αποτελεσματικής διασύνδεσης των επιχειρήσεων με το σύστημα ETAK

β. της επιλεγμένης συνεισφοράς, ανά περιοχή παρέμβασης, σε συγκεκριμένους δυναμικούς τομείς και προτεραιότητες υψηλής προστιθέμενης αξίας (π.χ. ενέργεια, περιβάλλον-κυκλική και γαλάζια οικονομία, βιοοικονομία, αγροδιατροφή, υγεία, βιώσιμος τουρισμός, υλικά, ΤΠΕ), όπως εξειδικεύονται στην Εθνική και κατά περίπτωση στις αντίστοιχες Περιφερειακές ΣΕΕ

γ. διεπαφών (nexus) μεταξύ μη κοινών τομέων των δύο στρατηγικών (π.χ. υλικά μπαταριών, ηλιακών πάνελ, ανεμογεννητριών, κ.ά.)

Η υλοποίηση των ακόλουθων εμβληματικών έργων, της κατηγορίας παρεμβάσεων 1, σηματοδοτούν τον παραγωγικό μετασχηματισμό και τη στροφή των επηρεαζόμενων περιοχών στην ΕΤΑΚ:

1.

- ο **«Ζώνη Καινοτομίας Δυτικής Μακεδονίας»**, με εστίαση στην ενέργεια και τις ΤΠΕ. Το έργο περιλαμβάνει τη δημιουργία αναγκαίων υποδομών, θερμοκοιτίδας, ερευνητικών εργαστηρίων και επιχειρηματικότητας (1ος θύλακας/ Τεχνολογικό Πάρκο). Η Δράση έχει συνέργεια με τον **«Κόμβο Καινοτομίας για το Πράσινο Η2 και την Αποθήκευση Ενέργειας στην Περ. Δ. Μακεδονίας»** με δικαιούχο το ΕΚΕΤΑ (2ος θύλακας της ΖΚΔΜ). Ομοίως, συνδέεται το **«Ζωντανό εργαστήριο Έξυπνης Πόλης»** (3ος θύλακας της ΖΚΔΜ).
- ο **Πράσινο Κέντρο Δεδομένων & Υπερυπολογιστή ΔΜ** για την κάλυψη των υπολογιστικών αναγκών της ελληνικής ακαδημαϊκής/ερευνητικής κοινότητας, αξιοποιώντας την πλεονάζουσα τοπικά παραγόμενη ενέργεια το οποίο εντάσσεται στη Δράση «Πράσινα Κέντρα Δεδομένων».
- ο **Ο Κόμβος Βιοοικονομίας** είναι ένα σύνθετο έργο που συνιστά τον επιταχυντή για τη μετάβαση της τοπικής οικονομίας στους Δήμους της Μεγαλόπολης, Τρίπολης, Γορτυνίας και Οιχαλίας στη μεταλιγνιτική εποχή. Μέσα από την ανοιχτή συνεργασία φορέων της τριπλής έλικας: δημόσιο, ιδιωτικό, γνώσης, επιχειρηματικότητα, επιδιώκεται ο οικονομικός και παραγωγικός μετασχηματισμός της επιχειρηματικής δραστηριότητας στην ευρύτερη περιοχή της Μεγαλόπολης με επίκεντρο το πλήρες φάσμα της αλυσίδας αξίας της Βιοοικονομίας (Αγροδιατροφή, Κυκλική και Ψηφιακή Οικονομία). Η οργάνωση του Κόμβου γίνεται σε τέσσερις θύλακες (δύο κύριους στη Μεγαλόπολη και την Τρίπολη και δύο δευτερεύοντες στην Οιχαλία και τη Γορτυνία).

1.2. Ανταγωνιστικότητα ΠΜΕ & ΜΜΕ - Ψηφιακός μετασχηματισμός επιχειρήσεων

Περιλαμβάνονται δράσεις ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας των ΠΜΕ & ΜΜΕ και διευκόλυνσης της εισόδου τους στις παγκόσμιες αγορές, καθώς και υποστήριξης του ψηφιακού, καινοτόμου και πράσινου μετασχηματισμού τους σε όλη την παραγωγική διαδικασία, ώστε να επιτευχθεί η οικονομική διαφοροποίηση, ο εκσυγχρονισμός και ο μετασχηματισμός του υφιστάμενου παραγωγικού προτύπου των περιοχών μετάβασης.

Ειδικότερα ενισχύονται οι υφιστάμενες και νέες-υπό σύσταση επιχειρήσεις στους τομείς της Εθνικής ΣΕΕ και την αναλυτική περιγραφή των τομέων στα ΕΣΔΙΜ που συμβάλλουν στον παραγωγικό μετασχηματισμό των περιοχών παρέμβασης. Επιπλέον, συστήνεται Ταμείο Χαρτοφυλακίου για τη ΔΑΜ (Ταμείο Δανείων ΔΑΜ & Ταμείο Εγγυοδοσίας Επενδυτικών Δανείων ΔΑΜ) για τη στήριξη της ανάπτυξης και την ενθάρρυνση της αλλαγής παραγωγικού μοντέλου στις περιοχές ΔΑΜ.

1.3. Υποδομές και μηχανισμοί επιχειρηματικότητας

Η βελτίωση των υφιστάμενων και η δημιουργία νέων Επιχειρηματικών Πάρκων & Οργανωμένων Υποδοχέων Μεταποιητικών Επιχειρηματικών Δραστηριοτήτων (ΟΥΜΕΔ), σύμφωνα με τις σημερινές τεχνολογικές απαιτήσεις και στο πλαίσιο μιας ευρύτερης βιομηχανικής πολιτικής, θα αυξήσουν την ελκυστικότητα των χώρων, προκειμένου οι επιχειρήσεις που θα εγκατασταθούν σε αυτούς να έχουν τη δυνατότητα να προσαρμοστούν στη βιομηχανία 4.0.

Προωθείται επίσης, η δημιουργία Μηχανισμού Στήριξης της Επιχειρηματικότητας για τη Δίκαιη Μετάβαση για τον προσδιορισμό των γενικότερων και εξειδικευμένων αναγκών των επιχειρήσεων και τη συνεχή υποστήριξη αυτών.

Ως εμβληματικά έργα υποστήριξης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος αναφέρονται τα Επιχειρηματικά Πάρκα.

1.4.Επενδύσεις σημαντικής κλίμακας από επιχειρήσεις εκτός ΜΜΕ

Διακριτή κατηγορία παρέμβασης της Προτεραιότητας 1, αποτελεί η υποστήριξη παραγωγικών επενδύσεων από επιχειρήσεις εκτός ΜΜΕ στις λιγνιτικές περιοχές της ΔΜ & την ευρύτερη περιοχή της Μεγαλόπολης, οι οποίες εκτιμώνται ως απαραίτητες για την υλοποίηση των ΕΣΔΙΜ.

Οι επενδύσεις θα ενισχύσουν την οικονομική δραστηριότητα, θα διαφοροποιήσουν το βιομηχανικό προφίλ των επηρεαζόμενων περιοχών με νέους τομείς δραστηριοτήτων και αλυσίδες αξίας, θα συμβάλλουν στον παραγωγικό μετασχηματισμό αυτών (ενίσχυση του ενεργειακού πυλώνα ΠΔΜ, ενδυνάμωση παραγωγικού συστήματος Μεγαλόπολης) και θα συνεισφέρουν στην επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων. Τέλος, θα δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας, θα συντείνουν στην προσέλκυση επιστημονικού δυναμικού και στη βελτίωση του εργασιακού προφίλ των εργαζομένων των περιοχών. Η αξιολόγηση των επενδύσεων ως προς την ενίσχυσή τους από το ΠΔΑΜ, θα γίνει βάσει των προϋποθέσεων που ορίζει ο Κανονισμός του ΤΔΜ (άρθρο 8).

Συμπληρωματικότητα και συνέργειες με άλλες μορφές στήριξης

Ως προς το μέγεθος των επιχειρήσεων δυνητικών Δικαιούχων σημειώνεται η κανονιστική δυνατότητα (άρθρο 8 Καν. ΤΔΜ) για ενίσχυση από το ΠΔΑΜ, υπό προϋποθέσεις, παραγωγικών επενδύσεων πλέον των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων που αποτελούν Δικαιούχους των άλλων Προγραμμάτων, για λόγους άλλους αυτών που αναφέρονται στον Καν. 1058/2021 (άρθρο 5, παρ. 2). Πρόκειται για ένα πρώτο σημείο διάκρισης των σχεδιαζόμενων παρεμβάσεων του ΠΔΑΜ από τα άλλα Προγράμματα που παρεμβαίνουν στις περιοχές μετάβασης.

Η διάκριση των δράσεων προς υφιστάμενες, νέες και υπό σύσταση επιχειρήσεις βασίζεται κυρίως στην κλαδική διάκριση του ΠΔΑΜ με εστίαση στους παρακμάζοντες, μετασχηματιζόμενους και δυναμικούς τομείς καθώς και σε αυτούς των αλυσίδων αξίας που υποστηρίζουν τη μετάβαση στο νέο παραγωγικό μοντέλο. Αναφορικά με τις νέες επιχειρήσεις, προωθείται η συνεργασία (κυρίως με το ΠΑΝ) σε επίπεδο Προσκλήσεων, για την υλοποίηση στοχευμένων βιώσιμων επενδύσεων.

Επίσης, η χωρική διάσταση αποτελεί στοιχείο διάκρισης των παρεμβάσεων της Προτεραιότητας 1 του ΠΔΑΜ με τις συναφείς παρεμβάσεις των εθνικής εμβέλειας Προγραμμάτων.

Ως προς τους τομείς έξυπνης εξειδίκευσης το ΠΔΑΜ θα εστιαστεί στους τομείς της Εθνικής ΣΕΕ κατά προτεραιότητα.

Σε περίπτωση εντοπισμού συναφών παρεμβάσεων, πριν την έκδοση των σχετικών Προσκλήσεων, το θέμα θα αντιμετωπιστεί είτε με διαφορετικό χρονισμό έκδοσης των Προσκλήσεων, είτε με κοινή έκδοση Πρόσκλησης με συμπληρωματικούς πόρους από περισσότερα του ενός Προγράμματα, είτε με εφαρμογή «ρήτρας δίκαιης μετάβασης» σε προσκλήσεις Προγραμμάτων εκτός του ΠΔΑΜ.

Σε κάθε περίπτωση, όλες οι Προσκλήσεις θα ακολουθούν το ίδιο κανονιστικό πλαίσιο.

The main target groups - point (d)(iii) of Article 22(3) CPR:

1.

- ο Νεοφυείς επιχειρήσεις και τεχνοβλαστοί υψηλής έντασης γνώσης
- ο Συμπράξεις επιχειρηματικών & ερευνητικών δραστηριοτήτων
- ο Ακαδημαϊκοί φορείς & Ερευνητικά κέντρα
- ο Υφιστάμενες επιχειρήσεις των οικείων ΕΣΔΙΜ
- ο Νέες και υπό σύσταση επιχειρήσεις ΜΜΕ συμπεριλαμβανόμενων των πολύ μικρών επιχειρήσεων
- ο Επιχειρήσεις εκτός ΜΜΕ
- ο Φορείς στήριξης επιχειρηματικότητας & καινοτομίας
- ο Φορείς ανάπτυξης και διαχείρισης Ο.Υ.Μ.Ε.Δ.
- ο ΜΕΤΑΒΑΣΗ Α.Ε

Actions safeguarding equality, inclusion and non-discrimination – point (d)(iv) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation

Οι πράξεις θα σχεδιαστούν ώστε να εφαρμόζονται διαφανείς διαδικασίες που δεν θα εισαγάγουν διακρίσεις λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, φυλής, κ.ά., θα εξασφαλίζουν την ισότητα των φύλων και θα λαμβάνουν υπόψη τις Διεθνείς Συμβάσεις, την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς και την ενωσιακή πολιτική στον τομέα του περιβάλλοντος και σχετικά εθνικά σχέδια.

Οι διαδικασίες, η μεθοδολογία και τα κριτήρια επιλογής των δράσεων θα είναι συνεπή με τις κατευθυντήριες αρχές που προβλέπονται στους Κανονισμούς για τη διαφύλαξη της ισότητας, της ένταξης, της απαγόρευσης των διακρίσεων και της προσβασιμότητας στα ΑμεΑ (άρθρο 9, παρ.3 και άρθρο 73 παρ.1 του ΚΚΔ).

Θα προωθηθεί η εταιρική σχέση και η διασφάλιση της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης κατά την προετοιμασία και εφαρμογή του Προγράμματος, με τη συμμετοχή στις Επιτροπές Παρακολούθησης φορέων που εκπροσωπούν την κοινωνία των πολιτών, περιβαλλοντικούς εταίρους και λοιπούς φορείς αρμόδιους για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης, των θεμελιωδών δικαιωμάτων, των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, της ισότητας των φύλων και της καταπολέμησης των διακρίσεων (ΚΚΔ, άρθρο 6), ενώ θα πραγματοποιηθούν επιμέρους στοχευμένες ενέργειες, δράσεις και παρεμβάσεις, σε συμφωνία με το περιεχόμενο του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Άτομα με Αναπηρία, των Αρχών της ισότητας των φύλων και των μη διακρίσεων υπάρχουσες εθνικές στρατηγικές και το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα ΑμεΑ.

Η Δομή Διαχείρισης του ΠΔΑΜ θα συμμετέχει στο θεματικό Δίκτυο για τα θέματα αναπηρίας που προβλέπεται να λειτουργήσει κατά την ΠΠ 2021-2027.

Indication of the specific territories targeted, including the planned use of territorial tools – point (d)(v) of Article 22(3) CPR

Η προτεραιότητα 1 δε θα συνεισφέρει σε χωρικές στρατηγικές ή άλλες πρωτοβουλίες των οικείων Προγραμμάτων των περιοχών παρέμβασης.

The interregional, cross-border and transnational actions – point (d)(vi) of Article 22(3) CPR

Το ΠΔΑΜ θα αξιοποιήσει τις δυνατότητες που παρέχονται μέσω των πυλώνων στρατηγικής της ΕΕ για τη Μακροπεριφέρεια Αδριατικής - Ιονίου για την καλύτερη στόχευση των πολιτικών του για τις νησιωτικές περιοχές. Συμμετέχοντας στο εθνικό δίκτυο των ΔΑ για την Μακροπεριφερειακή Στρατηγική Αδριατικής – Ιονίου, το Πρόγραμμα εξειδίκευσε κατά το δυνατόν τις συναφείς με τις ανάγκες και δυνατότητες που το προσδιορίζουν προτεραιότητες που περιλαμβάνονται στην EUSAIR. Πέραν τούτου, η ΔΑ θα συμμετάσχει στο δίκτυο των ΔΑ που θα συγκροτηθεί στην EUSAIR από όλες τις χώρες με στόχο, όπου αυτό καθίσταται δυνατόν, να προκηρύσσει και εντάσσει έργα σε συνεργασία και συντονισμό και με αυτές, προκειμένου να διασφαλίζονται συνέργειες και πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα από την υλοποίησή τους.

The planned use of financial instruments – point (d)(vii) of Article 22(3) CPR

Σκοπός της αξιοποίησης των Χρηματοδοτικών Μέσων είναι η κινητοποίηση επενδύσεων και η στήριξη των επιχειρήσεων που επιδιώκουν να καταστούν οικονομικά βιώσιμες, να διαφοροποιήσουν ή/και να εισαγάγουν τεχνολογίες αιχμής στην παραγωγική τους λειτουργία, να βελτιώσουν την εξωστρέφεια και τη συμμετοχή τους σε περιφερειακές και διεθνείς αλυσίδες προστιθέμενης αξίας.

Επίσης, η προώθηση της καινοτόμου επιχειρηματικότητας με την υποστήριξη της εκκίνησης αλλά και της περαιτέρω ανάπτυξης καινοτόμων και νεοφυών επιχειρήσεων.

Ως **ενδεικτικές** κατηγορίες Χρηματοδοτικών Μέσων, που θα επιλεγούν σε συνέχεια αποτελεσμάτων σχετικής εκ των προτέρων αξιολόγησης [ΚΚΔ, άρ. 56 (3)], αναφέρονται:

1.
 - Δάνεια και εγγυήσεις (συμπεριλαμβανομένων και των μικροδανείων) για την κάλυψη αναγκών κεφαλαίου κίνησης/ή και χρηματοδότησης επενδυτικών σχεδίων προς υφιστάμενες επιχειρήσεις σε παρακμάζοντες τομείς (σύμφωνα με τα ΕΣΔΙΜ), νέες επιχειρήσεις, νεοφυείς επιχειρήσεις, κ.λπ.
 - Κεφάλαια συνεπένδυσης σε συμπράξεις επιχειρήσεων ή για την ενίσχυση παραγωγικών επενδύσεων «ώριμων» επιχειρήσεων, κεφάλαια σποράς-σταδίων εκκίνησης σε νεοφυείς επιχειρήσεις

--

2.1.1.1.2. Indicators

Reference: point (d)(ii) of Article 22(3) CPR and Article 8 ERDF and CF Regulation

Table 2: Output indicators

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	ID	Indicator	Measurement unit	Milestone (2024)	Target (2029)
1	JSO8.1	JTF		RCO01	Enterprises supported (of which: micro, small, medium, large)	enterprises	821.00	3,317.00
1	JSO8.1	JTF		RCO02	Enterprises supported by grants	enterprises	653.00	558.00
1	JSO8.1	JTF		RCO03	Enterprises supported by financial instruments	enterprises	41.00	1,446.00
1	JSO8.1	JTF		RCO04	Enterprises with non-financial support	enterprises	127.00	1,313.00
1	JSO8.1	JTF		RCO05	New enterprises supported	enterprises	154.00	488.00
1	JSO8.1	JTF		RCO07	Research organisations participating in joint research projects	Research organisations	4.00	12.00
1	JSO8.1	JTF		RCO10	Enterprises cooperating with research organisations	enterprises	0.00	62.00
1	JSO8.1	JTF		RCO15	Capacity of incubation created	enterprises	48.00	120.00
1	JSO8.1	JTF		PSO740	Επιχειρηματικές υποδομές που ενισχύονται	Αριθμός	0.00	4.00
1	JSO8.1	JTF		PCO14	Δημόσιοι οργανισμοί που υποστηρίζονται για την ανάπτυξη ψηφιακών υπηρεσιών, προϊόντων και διαδικασιών* (RCO14)	Αριθμός δημόσιων οργανισμών	0.00	1.00
1	JSO8.1	JTF		PSO920	Ερευνητές που εργάζονται σε υποστηριζόμενα ερευνητικά έργα	ΙΠΑ (Ισοδύναμα Πλήρους Απασχόλησης)	0.00	215.00

Reference: point (d)(ii) of Article 22(3) CPR

Table 3: Result indicators

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	ID	Indicator	Measurement unit	Baseline or reference value	Reference Year	Target (2029)	Source of data	Comments
1	JSO8.1	JTF		RCR01	Jobs created in supported entities	annual FTEs	0.00	2021	3,641.00	Διαχειριστική	

										Αρχή, Δικαιούχοι	
1	JSO8.1	JTF		RCR02	Private investments matching public support (of which: grants, financial instruments)	euro	0.00	2021	14,950,000.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	
1	JSO8.1	JTF		RCR03	Small and medium-sized enterprises (SMEs) introducing product or process innovation	enterprises	0.00	2021	167.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	
1	JSO8.1	JTF		RCR11	Users of new and upgraded public digital services, products and processes	users/year	0.00	2021	150.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	
1	JSO8.1	JTF		RCR18	SMEs using incubator services after incubator creation	enterprises/year	0.00	2021	153.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	
1	JSO8.1	JTF		RCR102	Research jobs created in supported entities	annual FTEs	0.00	2021	20.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	
1	JSO8.1	JTF		PSR920	Θέσεις έρευνας που δημιουργήθηκαν στα υποστηριζόμενα ερευνητικά έργα	ΗΠΑ (Ισοδύναμα Πλήρους Απασχόλησης)	0.00	2021	188.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	
1	JSO8.1	JTF		PCR08	Εκδόσεις από υποστηριζόμενα έργα	Εκδόσεις	0.00	2021	37.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	

2.1.1.1.3. Indicative breakdown of the programmed resources (EU) by type of intervention

Reference: point (d)(viii) of Article 22(3) CPR

Table 4: Dimension 1 - intervention field

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
1	JSO8.1	JTF		004. Investment in fixed assets, including research infrastructure, in public research centres and higher education directly linked to research and innovation activities	17,340,000.00
1	JSO8.1	JTF		008. Investment in intangible assets in public research centres and higher education directly linked to research and innovation activities	9,860,000.00
1	JSO8.1	JTF		012. Research and innovation activities in public research centres, higher education and centres of competence including networking (industrial research, experimental development, feasibility studies)	3,995,850.00

1	JSO8.1	JTF		020. Business infrastructure for SMEs (including industrial parks and sites)	20,400,000.00
1	JSO8.1	JTF		021. SME business development and internationalisation, including productive investments	322,312,264.00
1	JSO8.1	JTF		022. Support for large enterprises through financial instruments, including productive investments	153,102,657.00
1	JSO8.1	JTF		025. Incubation, support to spin offs and spin outs and start ups	41,309,998.00
1	JSO8.1	JTF		026. Support for innovation clusters including between businesses, research organisations and public authorities and business networks primarily benefiting SMEs	5,100,000.00
1	JSO8.1	JTF		027. Innovation processes in SMEs (process, organisational, marketing, co-creation, user and demand driven innovation)	2,448,000.00
1	JSO8.1	JTF		028. Technology transfer and cooperation between enterprises, research centres and higher education sector	27,200,000.00
1	JSO8.1	JTF		029. Research and innovation processes, technology transfer and cooperation between enterprises, research centres and universities, focusing on the low carbon economy, resilience and adaptation to climate change	1,224,000.00
1	JSO8.1	JTF		030. Research and innovation processes, technology transfer and cooperation between enterprises, focusing on circular economy	1,224,000.00
1	JSO8.1	JTF		036. ICT: Other types of ICT infrastructure (including large-scale computer resources/equipment, data centres, sensors and other wireless equipment)	18,445,000.00
1	JSO8.1	Total			623,961,769.00

Table 5: Dimension 2 - form of financing

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
1	JSO8.1	JTF		01. Grant	533,461,769.00
1	JSO8.1	JTF		02. Support through financial instruments: equity or quasi-equity	4,000,000.00
1	JSO8.1	JTF		03. Support through financial instruments: loan	65,000,000.00
1	JSO8.1	JTF		04. Support through financial instruments: guarantee	20,000,000.00
1	JSO8.1	JTF		05. Support through financial instruments: Grants within a financial instrument operation	1,500,000.00
1	JSO8.1	Total			623,961,769.00

Table 6: Dimension 3 – territorial delivery mechanism and territorial focus

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
1	JSO8.1	JTF		33. Other approaches - No territorial targeting	623,961,769.00
1	JSO8.1	Total			623,961,769.00

Table 7: Dimension 6 – ESF+ secondary themes

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
----------	--------------------	------	--------------------	------	--------------

Table 8: Dimension 7 – ESF+*, ERDF, Cohesion Fund and JTF gender equality dimension

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
1	JSO8.1	JTF		03. Gender neutral	623,961,769.00
1	JSO8.1	Total			623,961,769.00

* In principle, 40 % for the ESF+ contributes to gender tracking. 100 % is applicable when Member State chooses to use Article 6 ESF+

2.1.1. Priority: 2. Ενεργειακή Μετάβαση - Κλιματική Ουδετερότητα

2.1.1.1. Specific objective: JSO8.1. Enabling regions and people to address the social, employment, economic and environmental impacts of the transition towards the Union's 2030 targets for energy and climate and a climate-neutral economy of the Union by 2050, based on the Paris Agreement (JTF)

2.1.1.1.1. Interventions of the Funds

Reference: points (d)(i), (iii), (iv), (v), (vi) and (vii) of Article 22(3) CPR

The related types of actions – point (d)(i) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation:

Στην Προτεραιότητα 2 ενσωματώνεται η κλιμακούμενη φιλοδοξία για το κλίμα σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, όπως προκύπτει από το πακέτο “Fit for 55”, το “EU Taxonomy”, το “REPowerEU” & Clean Industry Deal και τις κατευθύνσεις για το πράσινο H2.

Η Προτεραιότητα 2 επιδιώκει τη μετάβαση σε μία κλιματικά ουδέτερη οικονομία, μέσω επενδύσεων ενεργειακής αποδοτικότητας, παραγωγής και αποθήκευσης καθαρής ενέργειας, και χρήσης/αξιοποίησής της από τις τοπικές κοινωνίες.

Στο πλαίσιο της Προτεραιότητας και σε συνέχεια σχετικής εκ των προτέρων αξιολόγησης [ΚΚΔ, άρ. 56 (3)], θα αξιοποιηθούν κατάλληλα Χρηματοδοτικά Μέσα.

Η προβλεπόμενη από τον ΚΚΔ (άρθρο 65) δυνατότητα για μείωση της δεσμευτικής πενταετίας σε τριετία για επενδύσεις και δημιουργούμενες θέσεις απασχόλησης στις περιπτώσεις ενισχύσεων ΜΜΕ θα προβλέπεται εφόσον επιλεγεί στο πλαίσιο των σχετικών προκηρύξεων.

Οι δράσεις έχουν εκτιμηθεί ότι συμμορφώνονται με την Αρχή DNSH σύμφωνα με το προοίμιο 10 του ΚΚΔ 2021/1060.

Κατηγορίες Παρεμβάσεων

2.1.Ενεργειακή αποδοτικότητα

Η κατηγορία αυτή επιδιώκει τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης του κτιριακού αποθέματος (δημόσια κτίρια και υποδομές,) στις ενισχυόμενες περιοχές. Στο πλαίσιο αυτό, υποστηρίζονται και οι ενεργειακές κοινότητες.

Ενδεικτική δράση είναι οι Ενεργειακές αναβαθμίσεις (μεμονωμένα ή μέσω ενεργειακών κοινοτήτων) δημόσιων/ δημοτικών κτιρίων (π.χ. Δημοτικές Υπηρεσίες, Σχολεία, Κέντρα Υγείας, κ.λπ.) και υποδομών (π.χ. ΕΕΛ)

Επίσης, στο πλαίσιο των προσκλήσεων που θα δημοσιευτούν είναι δυνατό να δοθεί υψηλότερη επιχορήγηση στα νοικοκυριά που αντιμετωπίζουν ζήτημα ενεργειακής φτώχειας, ενώ είναι δυνατή και η επιβράβευση των ενεργειακών κοινοτήτων με μέλη ποσοστό νοικοκυριών που πλήττονται από την ενεργειακή φτώχεια.

2.2.Καθαρή ενέργεια

Η κατηγορία επιδιώκει τη διατήρηση και επέκταση του κοινωνικού αγαθού των τ/θ και τη μείωση του ανθρακικού αποτυπώματός τους και την προώθηση της διείσδυσης των καθαρών μορφών ενέργειας με αξιοποίηση των ΑΠΕ, για αυτοπαραγωγή. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στις ενεργειακές κοινότητες.

Ενδεικτικές δράσεις είναι:

1.

- ο Πράσινες και έξυπνες πόλεις (στα πρότυπα του New European Bauhaus που στοχεύει στην πράσινη μετάβαση σε δομημένα περιβάλλοντα με ελκυστικό, ευχάριστο και ευνοϊκό τρόπο για όλους)
- ο Εγκατάσταση αντλιών θερμότητας για θέρμανση/ ψύξη ή/και συστημάτων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ που θα αξιοποιείται για θέρμανση/ψύξη με στήριξη της αυτοπαραγωγής από καθαρές μορφές ενέργειας σε κατοικίες (μεμονωμένα) (βλ. “REPowerEU”).
- ο Στήριξη ενεργειακών κοινοτήτων για την ανάπτυξη δράσεων αυτοπαραγωγής
- ο Στήριξη της αυτοπαραγωγής από καθαρές μορφές ενέργειας σε κατοικίες (μεμονωμένα)
- ο Στήριξη επενδύσεων ΑΠΕ, ανανεώσιμου υδρογόνου και ΣΗΘΥΑ

Το Πρόγραμμα στοχεύει εν γένει στην ενισχυμένη αυτοπαραγωγή, στον διαμοιρασμό της ανανεώσιμης ενέργειας, μειώνοντας τους λογαριασμούς ηλεκτρικού ρεύματος και καταπολεμώντας την ενεργειακή φτώχεια.

2.3. Έξυπνη ενέργεια

Η κατηγορία διευκολύνει την ανάπτυξη και την είσοδο ΑΠΕ στο ενεργειακό σύστημα των περιοχών αυτών για την πλήρη απανθρακοποίησή τους.

Ενδεικτικές δράσεις είναι οι εξής:

1.

- ο Ενίσχυση για την εγκατάσταση συστημάτων αποθήκευσης καθαρής ενέργειας μακράς διάρκειας
- ο Εγκατάσταση σταθμών φόρτισης ηλεκτρικών οχημάτων

Η εγκατάσταση συστημάτων μακράς διάρκειας αποθήκευσης καθαρής ενέργειας αποτελεί δράση κατά την οποία θα καταστεί εφικτή η αύξηση παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας ΑΠΕ, η αξιοποίηση της αποθηκευμένης ενέργειας σε περιόδους μειωμένης ηλιακής έντασης και ανέμου.

Η δράση για την Εγκατάσταση σταθμών φόρτισης ηλεκτρικών οχημάτων, είναι σε πλήρη συνάφεια με τις ευρωπαϊκές και εθνικές πολιτικές συμπεριλαμβανομένου του αναθεωρημένου ΕΣΕΚ. Διευκολύνει την απανθρακοποίηση των περιοχών παρέμβασης, την προσβασιμότητα και την οικονομική τους διαφοροποίηση (ένας από τους λόγους της *μονοκαλλιέργειας* του λιγνίτη στην ΔΜ ήταν η απομόνωση της περιοχής έως ότου κατασκευάστηκε η Εγνατία Οδός), ενώ δίνει επαγγελματική διέξοδο στις επιχειρήσεις της αλυσίδας αξίας του λιγνίτη να αναπτύξουν μια νέα επιχειρηματική δραστηριότητα σε έναν αναδυόμενο κλάδο.

Συμπληρωματικότητα και συνέργειες με άλλες μορφές στήριξης

Στην πλειονότητα των δράσεων υπάρχει πλήρης διάκριση με άλλα Προγράμματα. Συμπληρωματικότητα διαπιστώνεται με το Πρόγραμμα ΠΕΚΑ σε δράσεις εξοικονόμησης και αυτοπαραγωγής, όπου το τελευταίο δεν υπεισέρχεται σε εξειδίκευση βάσει των τεχνολογιών.

Συνεπώς, εφόσον κατά την εξειδίκευση των Προγραμμάτων προκύψει επικάλυψη, θα αντιμετωπιστεί είτε με κοινές προσκλήσεις, είτε με διαφοροποίηση του χρόνου έκδοσης των προσκλήσεων από το κάθε Πρόγραμμα. Στην περίπτωση έκδοσης διαφορετικών προσκλήσεων στις ίδιες περιοχές, αλλά σε διαφορετικό χρόνο, θα ληφθεί μέριμνα ώστε να εφαρμόζονται ίδιοι κανόνες και από τα δύο Προγράμματα.

Σε σχέση με τις δράσεις εξοικονόμησης και αυτοπαραγωγής σε δημόσια κτίρια, το Πρόγραμμα ΠΕΚΑ και το ΠΔΑΜ έχουν διαφορετική στόχευση όσον

αφορά στους Δικαιούχους. Σε σχέση με τα ΠΕΠ, το ΠΔΑΜ θα στοχεύσει ιδίως σε ενεργειακές κοινότητες και σε συγκεκριμένα έργα που θα υποδειχτούν από τους δημόσιους φορείς βάσει σχετικής χαρτογράφησης των αναγκών τους ή εκπόνησης ΣΔΑΕ/Κ.

Επίσης, διαπιστώνεται συμπληρωματικότητα της δράσης του ΠΔΑΜ για τα σημεία ηλεκτροφόρτισης με τη δράση του Προγράμματος «Μεταφορές 2021-2027» για την προμήθεια ηλεκτρικών οχημάτων (ΔΧ), δράση για την οποία μπορούν να προωθηθούν πιλοτικές εφαρμογές στις περιοχές παρέμβασης του ΠΔΑΜ. Στο ίδιο πλαίσιο, υφίσταται συμπληρωματικότητα της δράσης του ΠΔΑΜ για την ηλεκτροκίνηση με τα ΠΕΠ των ΕΣΔΙΜ. Ειδικότερα, τα ΠΕΠ δύνανται να συμπεριλάβουν συμπληρωματικά συναφείς δράσεις, στην περίπτωση που τέτοια έργα αποτελέσουν μέρος των νέων ή επικαιροποιημένων Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΟΧΕ ΒΑΑ).

The main target groups - point (d)(iii) of Article 22(3) CPR:

- Επιχειρήσεις
- Ενεργειακές κοινότητες
- Ιδιώτες -Νοικοκυριά
- ΟΤΑ (Δήμοι και Περιφέρειες) και επιχειρήσεις ΟΤΑ
- Οργανισμοί Δημοσίου
- Ερευνητικά κέντρα
- ΜΕΤΑΒΑΣΗ Α.Ε.

Actions safeguarding equality, inclusion and non-discrimination – point (d)(iv) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation

Οι πράξεις θα σχεδιαστούν ώστε να εφαρμόζονται διαφανείς διαδικασίες που δεν θα εισαγάγουν διακρίσεις λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, φυλής, κ.ά., θα εξασφαλίζουν την ισότητα των φύλων και θα λαμβάνουν υπόψη τις Διεθνείς Συμβάσεις, την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς και την ενωσιακή πολιτική στον τομέα του περιβάλλοντος και σχετικά εθνικά σχέδια.

Οι διαδικασίες, η μεθοδολογία και τα κριτήρια επιλογής των δράσεων θα είναι συνεπή με τις κατευθυντήριες αρχές που προβλέπονται στους Κανονισμούς για τη διαφύλαξη της ισότητας, της ένταξης, της απαγόρευσης των διακρίσεων και της προσβασιμότητας στα ΑμεΑ (άρθρο 9, παρ.3 και άρθρο 73 παρ.1 του ΚΚΔ).

Θα προωθηθεί η εταιρική σχέση και η διασφάλιση της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης κατά την προετοιμασία και εφαρμογή του Προγράμματος, με τη

συμμετοχή στις Επιτροπές Παρακολούθησης φορέων που εκπροσωπούν την κοινωνία των πολιτών, περιβαλλοντικούς εταίρους και λοιπούς φορείς αρμόδιους για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης, των θεμελιωδών δικαιωμάτων, των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, της ισότητας των φύλων και της καταπολέμησης των διακρίσεων (ΚΚΔ, Άρθρο 6), ενώ θα πραγματοποιηθούν επιμέρους στοχευμένες ενέργειες, δράσεις και παρεμβάσεις, σε συμφωνία με το περιεχόμενο του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Άτομα με Αναπηρία, των Αρχών της ισότητας των φύλων και των μη διακρίσεων υπάρχουσες εθνικές στρατηγικές και το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα ΑμεΑ. Η Δομή Διαχείρισης του ΠΔΑΜ θα συμμετέχει στο θεματικό Δίκτυο για τα θέματα αναπηρίας που προβλέπεται να λειτουργήσει κατά την ΠΠ 2021-2027.

Indication of the specific territories targeted, including the planned use of territorial tools – point (d)(v) of Article 22(3) CPR

Η προτεραιότητα 2 δε θα συνεισφέρει σε χωρικές στρατηγικές ή άλλες πρωτοβουλίες των οικείων Προγραμμάτων των περιοχών παρέμβασης.

The interregional, cross-border and transnational actions – point (d)(vi) of Article 22(3) CPR

Το ΠΔΑΜ θα αξιοποιήσει τις δυνατότητες που παρέχονται μέσω των πυλώνων στρατηγικής της ΕΕ για τη Μακροπεριφέρεια Αδριατικής - Ιονίου για την καλύτερη στόχευση των πολιτικών του για τις νησιωτικές περιοχές. Συμμετέχοντας στο εθνικό δίκτυο των ΔΑ για την Μακροπεριφερειακή Στρατηγική Αδριατικής – Ιονίου, το Πρόγραμμα εξειδίκευσε κατά το δυνατόν τις συναφείς με τις ανάγκες και δυνατότητες που το προσδιορίζουν προτεραιότητες που περιλαμβάνονται στην EUSAIR. Πέραν τούτου, η ΔΑ θα συμμετάσχει στο δίκτυο των ΔΑ που θα συγκροτηθεί στην EUSAIR από όλες τις χώρες με στόχο, όπου αυτό καθίσταται δυνατόν, να προκηρύσσει και εντάσσει έργα σε συνεργασία και συντονισμό και με αυτές, προκειμένου να διασφαλίζονται συνέργειες και πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα από την υλοποίησή τους.

The planned use of financial instruments – point (d)(vii) of Article 22(3) CPR

Σκοπός της αξιοποίησης των Χρηματοδοτικών Μέσων είναι η παροχή διευρυμένων δυνατοτήτων χρηματοδότησης στις Ομάδες στόχους της Προτεραιότητας 2 για την υλοποίηση επενδύσεων καθαρής παραγωγής και χρήσης ενέργειας.

Σε συνέχεια αποτελεσμάτων σχετικής εκ των προτέρων αξιολόγησης [ΚΚΔ, άρ. 56 (3)], δύναται να επιλεγούν τα κατάλληλα Χρηματοδοτικά Μέσα για παρεμβάσεις εξοικονόμησης ενέργειας και αυτοπαραγωγής στον υφιστάμενο οικιακό κτηριακό τομέα στις περιοχές παρέμβασης.

2.1.1.1.2. Indicators

Reference: point (d)(ii) of Article 22(3) CPR and Article 8 ERDF and CF Regulation

Table 2: Output indicators

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	ID	Indicator	Measurement unit	Milestone (2024)	Target (2029)
2	JSO8.1	JTF		RCO19	Public buildings with improved energy performance	square metres	4,200.00	107,394.00
2	JSO8.1	JTF		RCO22	Additional production capacity for renewable energy (of which: electricity, thermal)	MW	14.00	143.83
2	JSO8.1	JTF		RCO60	Cities and towns with new or modernised digitised urban transport systems	cities and towns	0.00	2.00
2	JSO8.1	JTF		PCO97	Κοινότητες ανανεώσιμων πηγών ενέργειας που υποστηρίζονται* (RCO97)	Αριθμός κοινοτήτων	0.00	2.00
2	JSO8.1	JTF		PCO14	Δημόσιοι οργανισμοί που υποστηρίζονται για την ανάπτυξη ψηφιακών υπηρεσιών, προϊόντων και διαδικασιών* (RCO14)	Αριθμός δημόσιων οργανισμών	0.00	2.00
2	JSO8.1	JTF		PSO742	Λύσεις για αποθήκευση ενέργειας (RCO105)	MWh	0.00	857.75
2	JSO8.1	JTF		PSO744	Υποδομές εναλλακτικών καυσίμων (σημεία ανεφοδιασμού/επαναφόρτισης) (RCO059)	Σημεία επαναφόρτισης	101.00	165.00

Reference: point (d)(ii) of Article 22(3) CPR

Table 3: Result indicators

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	ID	Indicator	Measurement unit	Baseline or reference value	Reference Year	Target (2029)	Source of data	Comments
2	JSO8.1	JTF		RCR11	Users of new and upgraded public digital services, products and processes	users/year	0.00	2021	3,000.00	Διαχειριστικές Αρχές	
2	JSO8.1	JTF		RCR26	Annual primary energy consumption (of which: dwellings, public buildings, enterprises, other)	MWh/year	9,433.00	2021	6,603.38	Διαχειριστική Αρχή/Δικαιούχοι	
2	JSO8.1	JTF		RCR29	Estimated greenhouse emissions	tonnes CO2 eq./year	40,944.00	2021	28,550.29	ΥΠΕΝ/Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ, Τομέας Ενέργειας	

2	JSO8.1	JTF		RCR31	Total renewable energy produced (of which: electricity, thermal)	MWh/year	952,590.00	2021	1,178,444.77	ΥΠΕΝ/Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ, Τομέας Ενέργειας	
2	JSO8.1	JTF		RCR32	Additional operational capacity installed for renewable energy	MW	0.00	2021	2.00	Διαχειριστικές Αρχές	
2	JSO8.1	JTF		RCR62	Annual users of new or modernised public transport	users/year	0.00	2021	3,000.00	Διαχειριστικές Αρχές	
2	JSO8.1	JTF		PSR747	Παραγόμενη ενέργεια που αποθηκεύεται	MW	0.00	2021	2.35	ΥΠΕΝ/Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ. Τομέας Ενέργειας	
2	JSO8.1	JTF		PSR748	Συνολική ισχύς εγκατεστημένων ηλεκτρικών φορτιστών	kw	0.00	2021	8,250.00	ΥΠΕΝ/Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ. Τομέας Ενέργειας	

2.1.1.1.3. Indicative breakdown of the programmed resources (EU) by type of intervention

Reference: point (d)(viii) of Article 22(3) CPR

Table 4: Dimension 1 - intervention field

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
2	JSO8.1	JTF		016. Government ICT solutions, e□services, applications	9,520,000.00
2	JSO8.1	JTF		044. Energy efficiency renovation or energy efficiency measures regarding public infrastructure, demonstration projects and supporting measures	6,800,000.00
2	JSO8.1	JTF		045. Energy efficiency renovation or energy efficiency measures regarding public infrastructure, demonstration projects and supporting measures compliant with energy efficiency criteria	38,386,694.00
2	JSO8.1	JTF		047. Renewable energy: wind	4,754,866.00
2	JSO8.1	JTF		048. Renewable energy: solar	19,929,323.00
2	JSO8.1	JTF		049. Renewable energy: biomass	9,509,732.00
2	JSO8.1	JTF		052. Other renewable energy (including geothermal energy)	66,568,140.00
2	JSO8.1	JTF		053. Smart Energy Systems (including smart grids and ICT systems) and related storage	17,000,000.00

2	JSO8.1	JTF		054. High efficiency cogeneration, district heating and cooling	22,409,366.00
2	JSO8.1	JTF		055. High efficiency cogeneration, efficient district heating and cooling with low lifecycle emissions	4,754,866.00
2	JSO8.1	JTF		085. Digitalisation of transport when dedicated in part to greenhouse gas emissions reduction: urban transport	1,700,000.00
2	JSO8.1	JTF		086. Alternative fuels infrastructure	5,387,640.00
2	JSO8.1	Total			206,720,627.00

Table 5: Dimension 2 - form of financing

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
2	JSO8.1	JTF		01. Grant	185,720,627.00
2	JSO8.1	JTF		03. Support through financial instruments: loan	20,000,000.00
2	JSO8.1	JTF		05. Support through financial instruments: Grants within a financial instrument operation	1,000,000.00
2	JSO8.1	Total			206,720,627.00

Table 6: Dimension 3 – territorial delivery mechanism and territorial focus

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
2	JSO8.1	JTF		33. Other approaches - No territorial targeting	206,720,627.00
2	JSO8.1	Total			206,720,627.00

Table 7: Dimension 6 – ESF+ secondary themes

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
----------	--------------------	------	--------------------	------	--------------

Table 8: Dimension 7 – ESF+*, ERDF, Cohesion Fund and JTF gender equality dimension

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
2	JSO8.1	JTF		03. Gender neutral	206,720,627.00

2	JSO8.1	Total			206,720,627.00
---	--------	-------	--	--	----------------

* In principle, 40 % for the ESF+ contributes to gender tracking. 100 % is applicable when Member State chooses to use Article 6 ESF+

2.1.1. Priority: 3. Αναπροσαρμογή Χρήσεων Γης - Κυκλική Οικονομία

2.1.1.1. Specific objective: JSO8.1. Enabling regions and people to address the social, employment, economic and environmental impacts of the transition towards the Union's 2030 targets for energy and climate and a climate-neutral economy of the Union by 2050, based on the Paris Agreement (JTF)

2.1.1.1.1. Interventions of the Funds

Reference: points (d)(i), (iii), (iv), (v), (vi) and (vii) of Article 22(3) CPR

The related types of actions – point (d)(i) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation:

Αντικείμενο της Προτεραιότητας 3 είναι η υλοποίηση παρεμβάσεων για την αναγέννηση και επανάχρηση των υποβαθμισμένων εκτάσεων και εγκαταστάσεων και η υλοποίηση των υποδομών που είναι αναγκαίες στα λιγνιτικά πεδία για την ανάπτυξη νέων δράσεων και δραστηριοτήτων με στόχο τη μετάβαση των επηρεαζόμενων περιοχών σε ένα νέο οικονομικό μοντέλο. Οι συγκεκριμένες παρεμβάσεις λαμβάνουν χώρα πρωτίστως στις ΠΕ Κοζάνης και Φλώρινας, καθώς και στον Δήμο Μεγαλόπολης, όπου βρίσκονται τα λιγνιτικά πεδία.

Οι δράσεις έχουν εκτιμηθεί ότι συμμορφώνονται με την Αρχή DNSH σύμφωνα με το προοίμιο 10 του ΚΚΔ 2021/1060.

Κατηγορίες παρεμβάσεων

3.1.Αναπροσαρμογή των εδαφών και των εγκαταστάσεων στα λιγνιτικά πεδία

Οι δράσεις αυτές σχετίζονται με την αναγέννηση εγκαταλελειμμένων ορυχείων καθώς και την αναπτυξιακή αξιοποίηση των εδαφών που έχουν περιέλθει στην κυριότητα του Δημοσίου. Αφορούν κυρίως α) πράσινες υποδομές, όπως είναι τα αντιπλημμυρικά έργα, οι αναβαθμίσεις για την καλλιέργεια, οι δράσεις αποκατάστασης, διαχείρισης και παρακολούθησης της βιοποικιλότητας (εκτός PAF), υποδομές αποδοτικής χρήσης των φυσικών πόρων, ιδίως του νερού και β) τα τεχνικά έργα για την αναπροσαρμογή της χρήσης γης, όπως είναι οι υποδομές διευκόλυνσης της πρόσβασης, δίκτυα και υποδομές δημόσιου χαρακτήρα που θα κριθούν αναγκαία για την εύρυθμη λειτουργία των επιχειρηματικών πάρκων και των λοιπών επενδύσεων και δραστηριοτήτων εντός της περιμέτρου των πρώην λιγνιτικών ορυχείων κ.ο.κ.

Συμπληρωματικότητα και συνέργειες με άλλες μορφές στήριξης

Διασφαλίζεται η ύπαρξη ισχυρών συνεργειών και συμπληρωματικότητας του ΠΔΑΜ με το Ταμείο Ανάκαμψης και καθορίζονται κανόνες / κριτήρια διαχωρισμού για την αποφυγή επικαλύψεων, ως εξής:

(α) Το Ταμείο Ανάκαμψης χρηματοδοτεί, όπου απαιτούνται, αποκλειστικά εργασίες “αποκατάστασης των εδαφών” / “land restoration”, (ήτοι την κατάλληλη προετοιμασία των εδαφών ως υπόβαθρο για να υποδεχθούν τις νέες χρήσεις γης και τις συνακόλουθες οικονομικές δραστηριότητες για τις λιγνιτικές γαίες που θα περιέλθουν στην κυριότητα του Δημοσίου. Οι σημαντικότερες γενικές κατηγορίες εργασιών/ έργων αποκατάστασης είναι: εργασίες σταθεροποίησης και διαμόρφωσης του εδάφους, διαμόρφωση νέων (τεχνητών) λιμνών, γεωτεχνικές και υδραυλικές εργασίες, χαρτογράφηση, επιθεωρήσεις, συντήρηση, απολύμανση/απορρύπανση εδάφους, διαχείριση αποβλήτων, που σχετίζονται με την εξόρυξη λιγνίτη, κατεδαφίσεις υφιστάμενων υποδομών, εξειδικευμένη αποξήλωση/ απομάκρυνση εξοπλισμού, κόστη που σχετίζονται με τη διαχείριση των εργασιών/ έργων αποκατάστασης.

Το τελικό Εθνικό Σχέδιο του Ταμείου Ανάκαμψης περιγράφει τις γενικές κατηγορίες εργασιών/έργων αποκατάστασης, που θα υλοποιηθούν.

(β) Το ΤΔΜ χρηματοδοτεί κατά κανόνα έργα που είναι αναγκαία για την “αναπροσαρμογή της χρήσης”/ “repurposing” των εδαφών ως υποδοχέων νέων οικονομικών δραστηριοτήτων και την αποκατάσταση εδαφών πλην αυτών που θα χρηματοδοτηθούν από το ΤΑΑ. Επισημαίνεται ότι στην περίπτωση της διαχείρισης των υδάτων, εφαρμόζεται η πρόβλεψη του σημείου 12 στο προοίμιο του Καν. 1056/2021 (ΤΔΜ).

The main target groups - point (d)(iii) of Article 22(3) CPR:

- ΟΤΑ (Δήμοι και Περιφέρειες) και επιχειρήσεις ΟΤΑ
- Επιχειρήσεις
- ΜΕΤΑΒΑΣΗ Α.Ε

Actions safeguarding equality, inclusion and non-discrimination – point (d)(iv) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation

Οι πράξεις θα σχεδιαστούν ώστε να εφαρμόζονται διαφανείς διαδικασίες που δεν θα εισαγάγουν διακρίσεις λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, φυλής, κ.ά., θα εξασφαλίζουν την ισότητα των φύλων και θα λαμβάνουν υπόψη τις Διεθνείς Συμβάσεις, την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς και την ενωσιακή πολιτική στον τομέα του περιβάλλοντος και σχετικά εθνικά σχέδια.

Οι διαδικασίες, η μεθοδολογία και τα κριτήρια επιλογής των δράσεων θα είναι συνεπή με τις κατευθυντήριες αρχές που προβλέπονται στους Κανονισμούς για τη διαφύλαξη της ισότητας, της ένταξης, της απαγόρευσης των διακρίσεων και της προσβασιμότητας στα ΑμεΑ (άρθρο 9, παρ.3 και άρθρο 73 παρ.1 του ΚΚΔ).

Θα προωθηθεί η εταιρική σχέση και η διασφάλιση της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης κατά την προετοιμασία και εφαρμογή του Προγράμματος, με τη συμμετοχή στις Επιτροπές Παρακολούθησης φορέων που εκπροσωπούν την κοινωνία των πολιτών, περιβαλλοντικούς εταίρους και λοιπούς φορείς αρμόδιους για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης, των θεμελιωδών δικαιωμάτων, των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, της ισότητας των φύλων και της καταπολέμησης των διακρίσεων (ΚΚΔ, Άρθρο 6), ενώ θα πραγματοποιηθούν επιμέρους στοχευμένες ενέργειες, δράσεις και παρεμβάσεις, σε συμφωνία με το περιεχόμενο του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Άτομα με Αναπηρία, των Αρχών της ισότητας των φύλων και των μη διακρίσεων υπάρχουσες εθνικές στρατηγικές και το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα ΑμεΑ.

Η Δομή Διαχείρισης του ΠΔΑΜ θα συμμετέχει στο θεματικό Δίκτυο για τα θέματα αναπηρίας που προβλέπεται να λειτουργήσει κατά την ΠΠ 2021-2027.

Indication of the specific territories targeted, including the planned use of territorial tools – point (d)(v) of Article 22(3) CPR

Η προτεραιότητα 3 δε θα συνεισφέρει σε χωρικές στρατηγικές ή άλλες πρωτοβουλίες των οικείων Προγραμμάτων των περιοχών παρέμβασης.

The interregional, cross-border and transnational actions – point (d)(vi) of Article 22(3) CPR

Το ΠΔΑΜ θα αξιοποιήσει τις δυνατότητες που παρέχονται μέσω των πυλώνων στρατηγικής της ΕΕ για τη Μακροπεριφέρεια Αδριατικής - Ιονίου για την καλύτερη στόχευση των πολιτικών του για τις νησιωτικές περιοχές. Συμμετέχοντας στο εθνικό δίκτυο των ΔΑ για την Μακροπεριφερειακή Στρατηγική Αδριατικής – Ιονίου, το Πρόγραμμα εξειδίκευσε κατά το δυνατόν τις συναφείς με τις ανάγκες και δυνατότητες που το προσδιορίζουν προτεραιότητες που περιλαμβάνονται στην EUSAIR. Πέραν τούτου, η ΔΑ θα συμμετάσχει στο δίκτυο των ΔΑ που θα συγκροτηθεί στην EUSAIR από όλες τις χώρες με στόχο, όπου αυτό καθίσταται δυνατόν, να προκηρύσσει και εντάσσει έργα σε συνεργασία και συντονισμό και με αυτές, προκειμένου να διασφαλίζονται συνέργειες και πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα από την υλοποίησή τους.

The planned use of financial instruments – point (d)(vii) of Article 22(3) CPR

Η φύση των παρεμβάσεων δεν δικαιολογεί εφαρμογή Χρηματοδοτικών Μέσων.

2.1.1.1.2. Indicators

Reference: point (d)(ii) of Article 22(3) CPR and Article 8 ERDF and CF Regulation

Table 2: Output indicators

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	ID	Indicator	Measurement unit	Milestone (2024)	Target (2029)
3	JSO8.1	JTF		RCO38	Surface area of rehabilitated land supported	hectares	58.00	844.00

Reference: point (d)(ii) of Article 22(3) CPR

Table 3: Result indicators

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	ID	Indicator	Measurement unit	Baseline or reference value	Reference Year	Target (2029)	Source of data	Comments
----------	--------------------	------	--------------------	----	-----------	------------------	-----------------------------	----------------	---------------	----------------	----------

3	JSO8.1	JTF		RCR52	Rehabilitated land used for green areas, social housing, economic or other uses	hectares	0.00	2021	844.00	Διαχειριστική Αρχή	
---	--------	-----	--	-------	---	----------	------	------	--------	--------------------	--

2.1.1.1.3. Indicative breakdown of the programmed resources (EU) by type of intervention

Reference: point (d)(viii) of Article 22(3) CPR

Table 4: Dimension 1 - intervention field

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
3	JSO8.1	JTF		073. Rehabilitation of industrial sites and contaminated land	52,700,000.00
3	JSO8.1	Total			52,700,000.00

Table 5: Dimension 2 - form of financing

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
3	JSO8.1	JTF		01. Grant	52,700,000.00
3	JSO8.1	Total			52,700,000.00

Table 6: Dimension 3 – territorial delivery mechanism and territorial focus

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
3	JSO8.1	JTF		33. Other approaches - No territorial targeting	52,700,000.00
3	JSO8.1	Total			52,700,000.00

Table 7: Dimension 6 – ESF+ secondary themes

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
----------	--------------------	------	--------------------	------	--------------

Table 8: Dimension 7 – ESF+*, ERDF, Cohesion Fund and JTF gender equality dimension

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
----------	--------------------	------	--------------------	------	--------------

3	JSO8.1	JTF		03. Gender neutral	52,700,000.00
3	JSO8.1	Total			52,700,000.00

* In principle, 40 % for the ESF+ contributes to gender tracking. 100 % is applicable when Member State chooses to use Article 6 ESF+

2.1.1. Priority: 4. Δίκαιη Εργασιακή Μετάβαση

2.1.1.1. Specific objective: JSO8.1. Enabling regions and people to address the social, employment, economic and environmental impacts of the transition towards the Union's 2030 targets for energy and climate and a climate-neutral economy of the Union by 2050, based on the Paris Agreement (JTF)

2.1.1.1.1. Interventions of the Funds

Reference: points (d)(i), (iii), (iv), (v), (vi) and (vii) of Article 22(3) CPR

The related types of actions – point (d)(i) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation:

Αποσκοπεί στην αντιμετώπιση των κοινωνικο-οικονομικών συνεπειών της μετάβασης για την προσαρμογή του ανθρώπινου δυναμικού σε δεξιότητες & επαγγέλματα σε σχέση με τις νέες παραγωγικές δραστηριότητες και το νέο αναπτυξιακό μοντέλο. Στόχος είναι η διατήρηση των υφιστάμενων θ.ε. και η συγκράτηση της ανεργίας, η δημιουργία ΝΘΕ σε νέες ειδικότητες με θετική επίπτωση στο εισόδημα & την ΑΠΑ και η δημιουργία θ.ε. υψηλής εξειδίκευσης. Οι δράσεις εναρμονίζονται πλήρως με το «Σύμφωνο για τις Δεξιότητες» και στοχεύουν στην περαιτέρω αντιμετώπιση των ελλείψεων δεξιοτήτων κινητοποιώντας τις επιχειρήσεις, τους εργαζομένους, τις εθνικές/περιφερειακές/τοπικές αρχές, τους κοινωνικούς εταίρους και τις οργανώσεις του λιγνιτικού κλάδου, τη ΔΥΠΑ, τους παρόχους επαγγελματικής εκπαίδευσης & κατάρτισης (μεταξύ άλλων των ΕΠΑΣ) και τα εμπορικά επιμελητήρια για να επενδύσουν σε δράσεις αναβάθμισης & επανακατάρτισης.

Η προβλεπόμενη από τον ΚΚΔ (άρθρο 65) δυνατότητα για μείωση της δεσμευτικής πενταετίας σε τριετία για επενδύσεις και δημιουργούμενες θέσεις απασχόλησης στις περιπτώσεις ενισχύσεων ΜΜΕ θα προβλέπεται εφόσον επιλεγεί στο πλαίσιο των σχετικών προκηρύξεων.

Οι δράσεις έχουν εκτιμηθεί ότι συμμορφώνονται με την Αρχή DNSH σύμφωνα με το προοίμιο 10 του ΚΚΔ 2021/1060.

Κατηγορίες παρεμβάσεων

4.1. Άμεσες παρεμβάσεις απασχόλησης & κοινωνικής συνοχής στις επηρεαζόμενες περιοχές

Περιλαμβάνει μέτρα άμεσης στήριξης & προώθησης της απασχόλησης στις περιοχές που επηρεάζονται από την μετάβαση και εντοπίζεται κίνδυνος απώλειας θ.ε. αλλά και ανασχεσης της μετανάστευσης και της ανεργίας ενδεικτικά μέσω:

1.
 - προγραμμάτων επιδότησης θ.ε. για την απασχόληση πρωτίστως ανέργων ή πρώην εργαζομένων στις επιχειρήσεις που επλήγησαν λόγω της απολιγνιτοποίησης,
 - επιδότηση θ.ε. για την προώθηση της συμμετοχής των γυναικών και των νέων στην αγορά εργασίας
 - παρεμβάσεων συμβουλευτικής/ κατάρτισης/επανακατάρτισης και πιστοποίησης δεξιοτήτων για ανέργους, εργαζομένους και αυτοαπασχολούμενους με προτεραιότητα σε αυτούς που βρίσκονται σε επισφαλείς θέσεις εργασίας,
 - ανάπτυξης δικτύου κέντρων δεξιοτήτων και απασχόλησης ανέργων, εργαζομένων με τη συμμετοχή και εργοδοτών

στο πλαίσιο εξατομικευμένης προσέγγισης που περιλαμβάνει την κατάρτιση εξατομικευμένου προφίλ, την αξιολόγηση δεξιοτήτων και τον καθορισμό

εξατομικευμένης διαδρομής για τη μετάβαση/επανένταξη στην εργασία.

4.2. Προώθηση της απασχόλησης

Στο πλαίσιο των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης θα υλοποιηθούν προγράμματα απόκτησης εργασιακής εμπειρίας - πρακτικής άσκησης για νέους, στοχευμένες δράσεις για ανέργους, μακροχρόνια ανέργους, αυταπασχολούμενους & εργαζόμενους σε επισφαλείς θ.ε., κυρίως μέσα από προγράμματα επαγγελματικής συμβουλευτικής/κατάρτισης σε δεξιότητες που σχετίζονται με το νέο μοντέλο, με έμφαση σε πράσινες & ψηφιακές δεξιότητες, επιδότησης νέων θ.ε., προώθησης της επιχειρηματικότητας για αυταπασχολούμενους και δράσεων προσαρμοστικότητας των εργαζομένων & των επιχειρήσεων στις νέες συνθήκες της αγοράς εργασίας.

Επίσης, θα υλοποιηθούν δράσεις για την προώθηση της συμμετοχής των γυναικών και των νέων στην αγορά εργασίας, προγράμματα για την προώθηση της αυτοαπασχόλησης σε τομείς υψηλής εξειδίκευσης (π.χ ΑΠΕ, ΤΠΕ, κυκλική οικονομία, περιβάλλον). Ειδικά στις Περιφέρειες Κρήτης, Β. Αιγαίου επιπλέον τομείς θα είναι η γαλάζια οικονομία & ο βιώσιμος τουρισμός.

4.3. Αναβάθμιση δεξιοτήτων & επανακατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού

Δράσεις που στοχεύουν στην ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού, στη βάση διάγνωσης των αναγκών των τοπικών αγορών εργασίας μέσω περιοδικών ερευνών πεδίου, όπως ενδεικτικά (δύνатаι να υλοποιηθούν και συνδυαστικά ως ολοκληρωμένη πράξη):

1.
 - αναβάθμιση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, κατάρτιση/επανακατάρτιση σε τομείς όπως ενδεικτικά οι ΑΠΕ, οι ΤΠΕ, οι περιβαλλοντικές αποκαταστάσεις & η κυκλική οικονομία, ψηφιακές δεξιότητες και τεχνολογίες αιχμής και σε λοιπές βιομηχανικές ειδικότητες βάσει των επενδύσεων που θα πραγματοποιηθούν. Στο Β. Αιγαίο & την Κρήτη θα δοθεί έμφαση στην αναβάθμιση των δεξιοτήτων και την κατάρτιση των εργαζομένων κατά προτεραιότητα σε τομείς που θα προωθήσουν την υλοποίηση ή/και υποστήριξη έργων ΑΠΕ και «πράσινων» υποδομών για τη διαφύλαξη των πολύτιμων οικοσυστημικών υπηρεσιών των ευαίσθητων νησιωτικών οικοσυστημάτων & στους τομείς του βιώσιμου τουρισμού και της γαλάζιας οικονομίας.
 - εξατομικευμένη συμβουλευτική και κατάρτιση, πρωτίστως στις πράσινες δεξιότητες είτε στον γενικό πληθυσμό με έμφαση στις βασικές δεξιότητες (Green Competences Framework) αλλά και σε πιο εξειδικευμένες δεξιότητες (hard skills) σε μεσαίου ως υψηλού επιπέδου επαγγέλματα που συμβάλλουν στην αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου των περιοχών.

Έμφαση θα δοθεί σε δράσεις που εξασφαλίζουν πρακτική άσκηση και στην πιστοποίηση των δεξιοτήτων των ωφελούμενων.

Επίσης θα υλοποιηθούν πιλοτικές δράσεις με θεματικό χαρακτήρα (θεματικά διαδραστικά εργαστήρια, βιωματικά εργαστήρια επαγγελματικού προσανατολισμού) σε τομείς όπως οι ΑΠΕ και η έξυπνη γεωργία.

4.4. Προσαρμοστικότητα εργαζομένων & επιχειρήσεων

Για την ομαλή προσαρμογή των εργαζομένων & των επιχειρήσεων στην αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου θα υλοποιηθούν ολοκληρωμένα προγράμματα προσαρμογής των εργαζομένων και αυτοαπασχολούμενων στις απαιτήσεις της μεταλιγνιτικής οικονομίας και της πράσινης οικονομίας, με έμφαση στην καλλιέργεια και ενίσχυση των ψηφιακών δεξιοτήτων & των εφαρμογών σε τεχνολογίες αιχμής.

4.5.Κοινωνικοοικονομική ένταξη

Σκοπός των δράσεων είναι η διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής και την προώθηση των ίσων ευκαιριών και της ενεργού συμμετοχής των πολιτών στις ΠΔΑΜ και τη Μεγαλόπολη. Αφορά στην ανάπτυξη ενός πλέγματος κοινωνικών υπηρεσιών, επιπλέον των ήδη παρεχόμενων υπηρεσιών. Θα στηρίζεται στην εξατομικευμένη προσέγγιση των ωφελούμενων και των οικογενειών τους, τόσο μέσω της διεύρυνσης του ωραρίου εξυπηρέτησης όσο και των σημείων πρόσβασης παροχής των υπηρεσιών και εξυπηρέτησης των ωφελούμενων. Οι παρεχόμενες κοινωνικές υπηρεσίες θα εστιάζουν στην πρόληψη του κινδύνου της φτώχειας και ιδίως της παιδικής φτώχειας, στην πρόληψη της περιθωριοποίησης των νέων, στην ενδυνάμωση των ωφελούμενων, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής με πρόσθετες δραστηριότητες που συνδέονται με την κοινωνικοποίηση, την ενεργό υποστήριξη της κοινωνικής ένταξης μελών ευπαθών ομάδων, άνεργων μητέρων, μακροχρόνια ανέργων, οικονομικά μη ενεργών ατόμων, ατόμων που αντιμετωπίζουν κοινωνικό αποκλεισμό κ.α. είτε για την προσωπική τους ενδυνάμωση ή/και για την προετοιμασία τους για τη βιώσιμη ένταξη/ επανένταξη τους στην αγορά εργασίας

4.6.Υποδομές επαγγελματικής εκπαίδευσης & κατάρτισης

Αφορά δράσεις «Πράσινων εκπαιδευτικών υποδομών» και περιλαμβάνουν παρεμβάσεις για την ενεργειακή αναβάθμιση κτιριακών εγκαταστάσεων, τον εκσυγχρονισμό του εργαστηριακού εξοπλισμού, την ανάπτυξη νέων προγραμμάτων σπουδών σε πράσινα επαγγέλματα, την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών κ.α.

Στο πλαίσιο αυτό, θα υλοποιηθεί το έργο «Αναμόρφωσης Μαυρακείου Σχολής στο πλαίσιο της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης», που αποτελεί μέρος του **Κόμβου Βιοοικονομίας** & αποσκοπεί στη δημιουργία της κύριας εκπαιδευτικής βάσης με εστίαση στους τομείς της αγροδιατροφής, βιοοικονομίας και δραστηριοτήτων ορεινών όγκων, με δράσεις ανάπτυξης δεξιοτήτων των μαθητευόμενων.

4.7.Υποδομές κοινωνικής φροντίδας & πρόνοιας

Βασικό στόχος της δράσης είναι η αναβάθμιση των υφιστάμενων κοινωνικο-προνοιακών δομών, ο εκσυγχρονισμός εξοπλισμού και η προσαρμογή των ωρών λειτουργίας στις ανάγκες των εργαζομένων και των αναζητούντων εργασία. Έμφαση θα δοθεί στα παιδιά, τους ηλικιωμένους & τα ΑμΕΑ, υποστηρίζοντας την ομαλή μετάβαση των ανέργων γονιών στην αγορά εργασίας, τη συμφιλίωση επαγγελματικής & οικογενειακής ζωής.

4.8.Εξοικείωση - Ευαισθητοποίηση κοινωνικού & οικονομικού ιστού

Για την ανάπτυξη και εμπέδωση περιβαλλοντικής συνείδησης θα σχεδιαστούν και θα υλοποιηθούν προγράμματα δια βίου μάθησης ενηλίκων εργαζόμενων, τελειόφοιτων φοιτητών, ενήλικων μαθητών ή καταρτιζόμενων, εργοδοτών και ανέργων με αντικείμενο την προστασία του περιβάλλοντος, τις πράσινες μορφές ενέργειας, την πράσινη & τη γαλάζια οικονομία, τις ψηφιακές δεξιότητες & την επιχειρηματικότητα, με βάση τις ανάγκες της κάθε περιοχής.

Συμπληρωματικότητα & συνέργειες με άλλες μορφές στήριξης

Σε σχέση με την συμπληρωματικότητα των δράσεων με το Πρόγραμμα Ανθρώπινου Δυναμικού & Κοινωνικής Συνοχής, τα ΠΕΠ & το Ταμείο Ανάκαμψης, το ΠΔΑΜ θα επικεντρωθεί κατά προτεραιότητα:

1.
 - σε όσους θα συμπεριληφθούν στο Μητρώο Ωφελούμενων Ανέργων επιλέξιμων περιοχών ΔΑΜ, που καταρτίζεται από τον ΟΑΕΔ. Οι δράσεις θα αφορούν στους τομείς οικονομικής διαφοροποίησης (π.χ. ΑΠΕ, περιβαλλοντικές αποκαταστάσεις, κυκλική οικονομία, νέες βιομηχανικές ειδικότητες, κ.ά.)

- ο σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε ένα Μητρώο με ΚΑΔ δραστηριοτήτων που αφορούν άμεσα ή έμμεσα τη ΔΑΜ.
- ο στην αξιοποίηση των υφιστάμενων κοινωνικών δομών και την αναβάθμισή τους με ενίσχυση των υφιστάμενων ή/και παροχή πρόσθετων υπηρεσιών στους κατοίκους των λιγνιτικών περιοχών ΔΑΜ σε συνεργασία με τους αρμόδιους φορείς.

The main target groups - point (d)(iii) of Article 22(3) CPR:

1.

- ο Άνεργοι
- ο Μακροχρόνια άνεργοι,
- ο Γυναίκες
- ο Εργαζόμενοι, συμπεριλαμβανομένων εργαζομένων σε επισφαλείς θέσεις εργασίας,
- ο Επιχειρήσεις,
- ο Αυτοαπασχολούμενοι,
- ο Άτομα με χαμηλές δεξιότητες,
- ο Άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις,
- ο Άτομα που αντιμετωπίζουν κοινωνικό αποκλεισμό
- ο Νέοι, έφηβοι & παιδιά
- ο Οικονομικά μη ενεργά άτομα,
- ο Ενήλικοι μαθητές σε Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, σε εσπερινά λύκεια, σε τάξεις μαθητείας,
- ο Καταρτιζόμενοι στις ΣΑΕΚ, τελειόφοιτοι Πανεπιστημίων στις Περιοχές ΔΑΜ.

και γενικότερα το ανθρώπινο δυναμικό των περιοχών παρέμβασης που αναζητά ευκαιρίες απασχόλησης, επαγγελματικής κατάρτισης ή επανακατάρτισης, συμβουλευτικής και συναφών υποστηρικτικών υπηρεσιών.

Actions safeguarding equality, inclusion and non-discrimination – point (d)(iv) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation

Οι πράξεις θα σχεδιαστούν ώστε να εφαρμόζονται διαφανείς διαδικασίες που δεν θα εισαγάγουν διακρίσεις λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, φυλής, κ.ά.,

θα εξασφαλίζουν την ισότητα των φύλων και θα λαμβάνουν υπόψη τις Διεθνείς Συμβάσεις, την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς και την ενωσιακή πολιτική στον τομέα του περιβάλλοντος και σχετικά εθνικά σχέδια.

Οι διαδικασίες, η μεθοδολογία και τα κριτήρια επιλογής των δράσεων θα είναι συνεπή με τις κατευθυντήριες αρχές που προβλέπονται στους Κανονισμούς για τη διαφύλαξη της ισότητας, της ένταξης, της απαγόρευσης των διακρίσεων και της προσβασιμότητας στα ΑμεΑ (άρθρο 9, παρ.3 και άρθρο 73 παρ.1 του ΚΚΔ).

Θα προωθηθεί η εταιρική σχέση και η διασφάλιση της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης κατά την προετοιμασία και εφαρμογή του Προγράμματος, με τη συμμετοχή στις Επιτροπές Παρακολούθησης φορέων που εκπροσωπούν την κοινωνία των πολιτών, περιβαλλοντικούς εταίρους και λοιπούς φορείς αρμόδιους για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης, των θεμελιωδών δικαιωμάτων, των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, της ισότητας των φύλων και της καταπολέμησης των διακρίσεων (ΚΚΔ, Άρθρο 6), ενώ θα πραγματοποιηθούν επιμέρους στοχευμένες ενέργειες, δράσεις και παρεμβάσεις, σε συμφωνία με το περιεχόμενο του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Άτομα με Αναπηρία, των Αρχών της ισότητας των φύλων και των μη διακρίσεων υπάρχουσες εθνικές στρατηγικές και το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα ΑμεΑ.

Η Δομή Διαχείρισης του ΠΔΑΜ θα συμμετέχει στο θεματικό Δίκτυο για τα θέματα αναπηρίας που προβλέπεται να λειτουργήσει κατά την ΠΠ 2021-2027.

Indication of the specific territories targeted, including the planned use of territorial tools – point (d)(v) of Article 22(3) CPR

Η προτεραιότητα 4 δε θα συνεισφέρει σε χωρικές στρατηγικές ή άλλες πρωτοβουλίες των οικείων Προγραμμάτων των περιοχών παρέμβασης.

The interregional, cross-border and transnational actions – point (d)(vi) of Article 22(3) CPR

Το ΠΔΑΜ θα αξιοποιήσει τις δυνατότητες που παρέχονται μέσω των πυλώνων στρατηγικής της ΕΕ για τη Μακροπεριφέρεια Αδριατικής - Ιονίου για την καλύτερη στόχευση των πολιτικών του για τις νησιωτικές περιοχές. Συμμετέχοντας στο εθνικό δίκτυο των ΔΑ για την Μακροπεριφερειακή Στρατηγική Αδριατικής – Ιονίου, το Πρόγραμμα εξειδίκευσε κατά το δυνατόν τις συναφείς με τις ανάγκες και δυνατότητες που το προσδιορίζουν προτεραιότητες που περιλαμβάνονται στην EUSAIR. Πέραν τούτου, η ΔΑ θα συμμετάσχει στο δίκτυο των ΔΑ που θα συγκροτηθεί στην EUSAIR από όλες τις χώρες με στόχο, όπου αυτό καθίσταται δυνατόν, να προκηρύσσει και εντάσσει έργα σε συνεργασία και συντονισμό και με αυτές, προκειμένου να διασφαλίζονται συνέργειες και πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα από την υλοποίησή τους.

The planned use of financial instruments – point (d)(vii) of Article 22(3) CPR

Η φύση των παρεμβάσεων δεν δικαιολογεί εφαρμογή Χρηματοδοτικών Μέσων.

2.1.1.1.2. Indicators

Reference: point (d)(ii) of Article 22(3) CPR and Article 8 ERDF and CF Regulation

Table 2: Output indicators

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	ID	Indicator	Measurement unit	Milestone (2024)	Target (2029)
4	JSO8.1	JTF		EECO02	Unemployed, incl. long-term unemployed	persons	6,649.00	21,895.00
4	JSO8.1	JTF		EECO05	Employed, including self-employed	persons	2,193.00	8,525.00
4	JSO8.1	JTF		EECO07	Young people between 18 and 29 years of age	persons	338.00	3,377.00
4	JSO8.1	JTF		RCO67	Classroom capacity of new or modernised education facilities	persons	169.00	118.00
4	JSO8.1	JTF		RCO70	Capacity of new or modernised social care facilities (other than housing)	persons/year	303.00	603.00
4	JSO8.1	JTF		PSO747	Φορείς που υλοποιούν δράσεις ενεργής ένταξης ατόμων μειονεκτουσών ομάδων σε περιοχές εφαρμογής του ΠΔΑΜ	Αριθμός φορέων/οντοτήτων	0.00	5.00
4	JSO8.1	JTF		PSO743	Άτομα (16-66+) που παρακολούθησαν προγράμματα δια βίου μάθησης	Αριθμός	6,015.00	7,366.00

Reference: point (d)(ii) of Article 22(3) CPR

Table 3: Result indicators

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	ID	Indicator	Measurement unit	Baseline or reference value	Reference Year	Target (2029)	Source of data	Comments
4	JSO8.1	JTF		EECR03	Participants gaining a qualification upon leaving	persons	0.00	2021	12,032.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	
4	JSO8.1	JTF		EECR04	Participants in employment upon leaving	persons	0.00	2021	12,518.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	
4	JSO8.1	JTF		RCR71	Annual users of new or modernised	users/year	0.00	2021	317.00	Διαχειριστική Αρχή,	

					education facilities					Δικαιούχοι	
4	JSO8.1	JTF		RCR74	Annual users of new or modernised social care facilities	users/year	0.00	2021	302.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	
4	JSO8.1	JTF		PSR753	Ωφελούμενοι περιοχών ΠΔΑΜ που λαμβάνουν υπηρεσίες ενεργής ένταξης	Αριθμός ατόμων		2021	1,405.00	Διαχειριστική Αρχή/Δικαιούχοι	
4	JSO8.1	JTF		PSR749	Άτομα (16-66+) που παρακολούθησαν προγράμματα δια βίου μάθησης και έλαβαν βεβαίωση παρακολούθησης	Αριθμός	0.00	2021	3,683.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	

2.1.1.1.3. Indicative breakdown of the programmed resources (EU) by type of intervention

Reference: point (d)(viii) of Article 22(3) CPR

Table 4: Dimension 1 - intervention field

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
4	JSO8.1	JTF		124. Infrastructure for vocational education and training and adult learning	5,100,000.00
4	JSO8.1	JTF		127. Other social infrastructure contributing to social inclusion in the community	4,972,500.00
4	JSO8.1	JTF		134. Measures to improve access to employment	184,331,545.00
4	JSO8.1	JTF		136. Specific support for youth employment and socio-economic integration of young people	22,950,000.00
4	JSO8.1	JTF		143. Measures promoting work-life balance, including access to childcare and care for dependent persons	8,925,000.00
4	JSO8.1	JTF		146. Support for adaptation of workers, enterprises and entrepreneurs to change	15,844,000.00
4	JSO8.1	JTF		151. Support for adult education (excluding infrastructure)	7,826,085.00
4	JSO8.1	JTF		152. Measures to promote equal opportunities and active participation in society	9,774,999.00
4	JSO8.1	Total			259,724,129.00

Table 5: Dimension 2 - form of financing

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
4	JSO8.1	JTF		01. Grant	259,724,129.00

4	JSO8.1	Total			259,724,129.00
---	--------	-------	--	--	----------------

Table 6: Dimension 3 – territorial delivery mechanism and territorial focus

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
4	JSO8.1	JTF		33. Other approaches - No territorial targeting	259,724,129.00
4	JSO8.1	Total			259,724,129.00

Table 7: Dimension 6 – ESF+ secondary themes

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
----------	--------------------	------	--------------------	------	--------------

Table 8: Dimension 7 – ESF+*, ERDF, Cohesion Fund and JTF gender equality dimension

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
4	JSO8.1	JTF		01. Gender targeting	799,129.00
4	JSO8.1	JTF		02. Gender mainstreaming	8,925,000.00
4	JSO8.1	JTF		03. Gender neutral	250,000,000.00
4	JSO8.1	Total			259,724,129.00

* In principle, 40 % for the ESF+ contributes to gender tracking. 100 % is applicable when Member State chooses to use Article 6 ESF+

2.1.1. Priority: 5. Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Μικρής Κλίμακας

2.1.1.1. Specific objective: JSO8.1. Enabling regions and people to address the social, employment, economic and environmental impacts of the transition towards the Union's 2030 targets for energy and climate and a climate-neutral economy of the Union by 2050, based on the Paris Agreement (JTF)

2.1.1.1.1. Interventions of the Funds

Reference: points (d)(i), (iii), (iv), (v), (vi) and (vii) of Article 22(3) CPR

The related types of actions – point (d)(i) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation:

Η Προτεραιότητα 5 επικεντρώνεται στη στήριξη παρεμβάσεων που συνδέονται με την ενεργειακή μετάβαση των επηρεαζόμενων περιοχών και ταυτόχρονα προβλέπονται ή αναδεικνύονται μέσα από ολοκληρωμένες εδαφικές ή άλλου τύπου στρατηγικές (ΟΧΕ, ΣΒΑΚ, στρατηγική πρωτοβουλίας “GR-eco islands”).

Οι δράσεις έχουν εκτιμηθεί ότι συμμορφώνονται με την Αρχή DNSH σύμφωνα με το προοίμιο 10 του ΚΚΔ 2021/1060.

Σε αυτό το πλαίσιο, διακρίνονται οι εξής βασικές κατηγορίες παρεμβάσεων:

5.1. Ποιότητα ζωής και ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις σε αστικές και αγροτικές περιοχές

Αφορά στη χρηματοδότηση παρεμβάσεων στις ΠΕ Κοζάνης και Φλώρινας, στον Δ. Μεγαλόπολης και στα νησιά (εκτός “GR-eco islands”), οι οποίες προσδιορίζονται μέσα από ολοκληρωμένες εδαφικές στρατηγικές. Αυτές οι στρατηγικές δρομολογούνται υπό την ευθύνη των οικείων ΠΕΠ και προγραμματίζεται να υλοποιηθούν ως ΟΧΕ. Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι πόροι του ΠΔΑΜ θα συμπληρώσουν τους διαθέσιμους πόρους των ΠΕΠ και η ΔΑ του ΠΔΑΜ θα συνεργάζεται με τις οικείες ΔΑ των ΠΕΠ και τους τοπικούς φορείς σχεδιασμού των ΟΧΕ για τη διασφάλιση της συνάφειας των παρεμβάσεων με τη λογική παρέμβασης της ενεργειακής μετάβασης και τις επιλεξιμότητες του ΤΔΜ.

Στο ηπειρωτικό τμήμα το ενδιαφέρον του ΠΔΑΜ επικεντρώνεται κατά προτεραιότητα σε περιοχές εντός λιγνιτικών πεδίων ή που βρίσκονται εγγύτερα στα λιγνιτωρυχεία και τις μονάδες παραγωγής ενέργειας καθώς είναι αυτές που υφίστανται πρωτίστως τις επιπτώσεις της διττής κοινωνικο-οικονομικής και περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Σε αυτές τις περιοχές εντοπίζονται χώροι αρχαιολογικού ή/και πολιτιστικού ενδιαφέροντος που μπορούν να αξιοποιηθούν για την ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων στην αλυσίδα αξίας γύρω από τον τομέα του βιώσιμου τουρισμού και να συμβάλλουν στην επίτευξη του στόχου της οικονομικής διαφοροποίησης των περιοχών. Από το ΠΔΑΜ δίδεται έμφαση σε παρεμβάσεις που προωθούν το δίπτυχο τουρισμός-πολιτισμός ως εναλλακτικό μοχλό ανάπτυξης των επηρεαζόμενων περιοχών και παράλληλα συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων (π.χ. αποκατάσταση χώρων αρχαιολογικού ή πολιτιστικού ενδιαφέροντος εντός των λιγνιτωρυχείων για την ανάπτυξη εναλλακτικών οικονομικών δραστηριοτήτων, ψηφιακές εφαρμογές, προώθηση της βιώσιμης κινητικότητας μέσω ζωνών και οδών ήπιας κυκλοφορίας, ποδηλατοδρόμους, κ.ο.κ.). Στα νησιά το ΠΔΑΜ επικεντρώνεται πρωτίστως σε παρεμβάσεις βιώσιμης κινητικότητας στο πλαίσιο ΟΧΕ/ΣΒΑΚ.

5.2. Ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις για “GR-eco islands”

Αφορά στην υποστήριξη της εθνικής πρωτοβουλίας “GR-eco islands” με πόρους του ΠΔΑΜ. Η πρωτοβουλία αυτή στο σύνολό της αποτελεί ένα συνεκτικό στρατηγικό σχέδιο παρεμβάσεων με βασικούς πυλώνες τους τομείς της ενέργειας, του περιβάλλοντος, της κυκλικής οικονομίας, των μεταφορών, του τουρισμού - πολιτισμού και της αγροδιατροφής και προγραμματίζεται να υλοποιηθεί ακολουθώντας το πρότυπο των ΟΧΕ, όσον αφορά στη φιλοσοφία, τη

μεθοδολογία και τις διαδικασίες σχεδιασμού.

Σε αυτό το πλαίσιο, το ΠΔΑΜ επικεντρώνεται μόνο σε εκείνες τις κατηγορίες παρεμβάσεων που επιτρέπουν οι επιλεξιμότητες του Καν. ΤΔΜ και συνδέονται με την ενεργειακή μετάβαση των νησιών που θα πληρούν τα κατάλληλα κριτήρια (κυρίως πληθυσμιακά, ενεργειακά και διπλής νησιωτικότητας/γεωγραφικής απομόνωσης). Αυτή η πρόθεση περιλαμβάνει στοχευμένες δράσεις που θα διευκολύνουν: τη διεύθυνση των ΑΠΕ (όπως την εγκατάσταση ΥΒΣ), την προώθηση ενεργειακών κοινοτήτων για τις ΑΠΕ, την ενεργειακή αναβάθμιση, τη χρήση έξυπνων ενεργειακών δικτύων και ψηφιακών εφαρμογών, την ηλεκτροκίνηση και την προώθηση της βιώσιμης κινητικότητας, την ευαισθητοποίηση των τοπικών κοινωνιών, κ.ά.

Συμπληρωματικότητα και συνέργειες με άλλες μορφές στήριξης

Όσον αφορά στις δράσεις για την «ποιότητα ζωής και τις ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις σε αστικές και αγροτικές περιοχές», οι παρεμβάσεις που θα χρηματοδοτηθούν από το ΠΔΑΜ θα προσδιοριστούν κατά τον σχεδιασμό των ΟΧΕ που θα δρομολογηθούν λαμβάνοντας υπόψη τις προβλέψεις των Κανονισμών και τις σχετικές κατευθύνσεις των εθνικών συντονιστικών αρχών, θα είναι συμπληρωματικές των παρεμβάσεων που χρηματοδοτηθούν από τα οικεία ΠΕΠ και θα συνάδουν με τη λογική παρέμβασης και τις επιλεξιμότητες του ΤΔΜ.

Με αυτό υπόψη, στην περιοχή της Δυτ. Μακεδονίας το ΠΔΑΜ επικεντρώνεται κατά προτεραιότητα στη στήριξη παρεμβάσεων στο πλαίσιο της ΟΧΕ Λιμνών & Ποταμών (όπως αυτή θα επικαιροποιηθεί) δίνοντας έμφαση στη διαμόρφωση και οργάνωση Λιμναίου Αρχαιολογικού Πάρκου στην περιοχή του ορυχείου Αμυνταίου Φλώρινας και στην κατασκευή μόνιμου εκθεσιακού κτηρίου στο Αμύνταιο Φλώρινας, στο πλαίσιο της αποκατάστασης των αρχαιολογικών χώρων εντός των λιγνιτωρυχείων και της ανάδειξης των ευρημάτων, αλλά και της τουριστικής ανάδειξης με στόχο την οικονομική διαφοροποίηση της περιοχής. Αντίστοιχα, στην περιοχή της Μεγαλόπολης, οι παρεμβάσεις στις οποίες θα επικεντρωθεί το ΠΔΑΜ θα προκύψουν κατά το σχεδιασμό της νέας ΟΧΕ που προγραμματίζει το οικείο ΠΕΠ και θα συνάδουν με τη λογική παρέμβασης και τις επιλεξιμότητες του ΤΔΜ. Ομοίως και στα νησιά Β. Αιγαίου & Κρήτης, εκτός “GR-eco islands”.

Σε ό,τι αφορά στην υλοποίηση της εθνικής πρωτοβουλίας “GR-eco islands” (πρωτοβουλία υπό το συντονισμό και εποπτεία του Υπ. Ανάπτυξης), η οποία αφορά σε περιορισμένο αριθμό νησιών, αυτή θα χρηματοδοτηθεί πρωτίστως από το νέο ΠΕΚΑ. Το ΠΔΑΜ θα συμβάλλει μόνο συμπληρωματικά χρηματοδοτώντας δράσεις ενεργειακού χαρακτήρα που σχετίζονται/συμβάλλουν στο «πρασίνισμα» των νησιών, δράσεις ενδυνάμωσης του τοπικού ανθρώπινου δυναμικού και δράσεις ψηφιακού/ών χαρακτήρα/εφαρμογών σύμφωνα με τις ειδικότερες επιλεξιμότητες του ΤΔΜ. Επιπρόσθετα, τα οικεία ΠΕΠ θα μπορούν να συμβάλλουν ανάλογα με τη διαθεσιμότητα των πόρων τους σε δράσεις που δεν είναι επιλέξιμες στα ανωτέρω προγράμματα.

Η ΔΑ του ΠΔΑΜ είναι αρμόδια για τη διασφάλιση της επιλεξιμότητας με τον Καν. του ΤΔΜ και τη συνάφεια/συμβατότητα με τη λογική παρέμβασης του Προγράμματος κατά την υλοποίηση.

Λαμβάνοντας υπόψη τη συνάφεια, τη συνέργεια και τη συμπληρωματικότητα της Ψηφιακής Στρατηγικής ΔΑΜ με το Πρόγραμμα Ψηφιακός Μετασχηματισμός θα εξεταστεί καταρχάς η δυνατότητα ωρίμανσης ενός ολοκληρωμένου, πιλοτικού σχεδίου εφαρμογής της έννοιας του “living lab” στις πόλεις των περιοχών παρέμβασης και σε δεύτερο χρόνο η δυνατότητα χρηματοδότησής του.

The main target groups - point (d)(iii) of Article 22(3) CPR:

- Φορείς στήριξης της επιχειρηματικότητας, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών εταίρων, επιμελητηρίων και επαγγελματικών ενώσεων
- ΜΚΟ
- Επιχειρήσεις
- Ενεργειακές κοινότητες
- Ιδιώτες -Νοικοκυριά
- ΟΤΑ (Δήμοι και Περιφέρειες) και επιχειρήσεις ΟΤΑ
- Οργανισμοί Δημοσίου
- Ερευνητικά κέντρα

Actions safeguarding equality, inclusion and non-discrimination – point (d)(iv) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation

Οι πράξεις θα σχεδιαστούν ώστε να εφαρμόζονται διαφανείς διαδικασίες που δεν θα εισαγάγουν διακρίσεις λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, φυλής, κ.ά., θα εξασφαλίζουν την ισότητα των φύλων και θα λαμβάνουν υπόψη τις Διεθνείς Συμβάσεις, την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς και την ενωσιακή πολιτική στον τομέα του περιβάλλοντος και σχετικά εθνικά σχέδια.

Οι διαδικασίες, η μεθοδολογία και τα κριτήρια επιλογής των δράσεων θα είναι συνεπή με τις κατευθυντήριες αρχές που προβλέπονται στους Κανονισμούς για τη διαφύλαξη της ισότητας, της ένταξης, της απαγόρευσης των διακρίσεων και της προσβασιμότητας στα ΑμεΑ (άρθρο 9, παρ.3 και άρθρο 73 παρ.1 του ΚΚΔ).

Θα προωθηθεί η εταιρική σχέση και η διασφάλιση της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης κατά την προετοιμασία και εφαρμογή του Προγράμματος, με τη συμμετοχή στις Επιτροπές Παρακολούθησης φορέων που εκπροσωπούν την κοινωνία των πολιτών, περιβαλλοντικούς εταίρους και λοιπούς φορείς αρμόδιους για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης, των θεμελιωδών δικαιωμάτων, των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, της ισότητας των φύλων και της καταπολέμησης των διακρίσεων (ΚΚΔ, άρ. 6), ενώ θα πραγματοποιηθούν επιμέρους στοχευμένες ενέργειες, δράσεις και παρεμβάσεις, σε συμφωνία με το περιεχόμενο του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Άτομα με Αναπηρία, των Αρχών της ισότητας των φύλων και των μη διακρίσεων υπάρχουσες εθνικές στρατηγικές και το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα ΑμεΑ. Η Δομή Διαχείρισης του ΠΔΑΜ θα συμμετέχει στο θεματικό Δίκτυο για τα θέματα αναπηρίας που προβλέπεται να λειτουργήσει κατά την ΠΠ 2021-2027.

Indication of the specific territories targeted, including the planned use of territorial tools – point (d)(v) of Article 22(3) CPR

Η προτεραιότητα 5 θα συνεισφέρει στις ΟΧΕ των οικείων Προγραμμάτων των περιοχών παρέμβασης καθώς και στην εθνική Πρωτοβουλία Greco islands. Ο σχεδιασμός και η χρηματοδότηση των αντίστοιχων δράσεων θα υλοποιηθεί σε συνεργασία με τις Διαχειριστικές Αρχές των Προγραμμάτων και με βάση το σύστημα διακυβέρνησης που σχεδιάζεται για την Πρωτοβουλία Greco islands.

The interregional, cross-border and transnational actions – point (d)(vi) of Article 22(3) CPR

Το ΠΔΑΜ θα αξιοποιήσει τις δυνατότητες που παρέχονται μέσω των πυλώνων στρατηγικής της ΕΕ για τη Μακροπεριφέρεια Αδριατικής - Ιονίου για την καλύτερη στόχευση των πολιτικών του για τις νησιωτικές περιοχές. Συμμετέχοντας στο εθνικό δίκτυο των ΔΑ για την Μακροπεριφερειακή Στρατηγική Αδριατικής – Ιονίου, το Πρόγραμμα εξειδίκευσε κατά το δυνατόν τις συναφείς με τις ανάγκες και δυνατότητες που το προσδιορίζουν προτεραιότητες που περιλαμβάνονται στην EUSAIR. Πέραν τούτου, η ΔΑ θα συμμετάσχει στο δίκτυο των ΔΑ που θα συγκροτηθεί στην EUSAIR από όλες τις χώρες με στόχο, όπου αυτό καθίσταται δυνατόν, να προκηρύσσει και εντάσσει έργα σε συνεργασία και συντονισμό και με αυτές, προκειμένου να διασφαλίζονται συνέργειες και πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα από την υλοποίησή τους.

The planned use of financial instruments – point (d)(vii) of Article 22(3) CPR

- Η απόφαση για χρήση χρηματοδοτικών μέσων θα αξιολογηθεί για την κινητοποίηση επενδύσεων και μόχλευση πρόσθετων πόρων ανά βασική ομάδα-στόχο.

2.1.1.1.2. Indicators

Reference: point (d)(ii) of Article 22(3) CPR and Article 8 ERDF and CF Regulation

Table 2: Output indicators

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	ID	Indicator	Measurement unit	Milestone (2024)	Target (2029)
5	JSO8.1	JTF		PSO752	Πρωτοβουλίες για ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη που υποστηρίζονται	συνεισφορές σε πρωτοβουλίες	0.00	5.00

Reference: point (d)(ii) of Article 22(3) CPR

Table 3: Result indicators

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	ID	Indicator	Measurement unit	Baseline or reference value	Reference Year	Target (2029)	Source of data	Comments
5	JSO8.1	JTF		PSR750	Ωφελοούμενοι Δήμοι	Αριθμός	0.00	2021	16.00	Διαχειριστική Αρχή, Δήμοι	

2.1.1.1.3. Indicative breakdown of the programmed resources (EU) by type of intervention

Reference: point (d)(viii) of Article 22(3) CPR

Table 4: Dimension 1 - intervention field

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
5	JSO8.1	JTF		016. Government ICT solutions, e□services, applications	1,275,000.00
5	JSO8.1	JTF		040. Energy efficiency and demonstration projects in SMEs or large enterprises and supporting measures compliant with energy efficiency criteria	2,720,000.00
5	JSO8.1	JTF		042. Energy efficiency renovation of existing housing stock, demonstration projects and supporting measures compliant with energy efficiency criteria	2,524,500.00
5	JSO8.1	JTF		045. Energy efficiency renovation or energy efficiency measures regarding public infrastructure, demonstration projects and supporting measures compliant with energy efficiency criteria	2,099,500.00
5	JSO8.1	JTF		046. Support to entities that provide services contributing to the low carbon economy and to resilience to climate change, including awareness□raising measures	255,000.00
5	JSO8.1	JTF		048. Renewable energy: solar	3,485,000.00
5	JSO8.1	JTF		052. Other renewable energy (including geothermal energy)	1,275,000.00
5	JSO8.1	JTF		053. Smart Energy Systems (including smart grids and ICT systems) and related storage	1,360,000.00
5	JSO8.1	JTF		055. High efficiency co generation, efficient district heating and cooling with low lifecycle emissions	6,800,000.00
5	JSO8.1	JTF		081. Clean urban transport infrastructure	2,890,000.00
5	JSO8.1	JTF		086. Alternative fuels infrastructure	199,920.00

5	JSO8.1	JTF		166. Protection, development and promotion of cultural heritage and cultural services	16,609,000.00
5	JSO8.1	JTF		169. Territorial development initiatives, including preparation of territorial strategies	18,999,999.00
5	JSO8.1	Total			60,492,919.00

Table 5: Dimension 2 - form of financing

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
5	JSO8.1	JTF		01. Grant	60,492,919.00
5	JSO8.1	Total			60,492,919.00

Table 6: Dimension 3 – territorial delivery mechanism and territorial focus

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
5	JSO8.1	JTF		02. ITI - Cities, towns and suburbs	19,268,105.00
5	JSO8.1	JTF		06. ITI - Islands and coastal areas	33,883,919.00
5	JSO8.1	JTF		08. ITI - Other types of territories targeted	7,340,895.00
5	JSO8.1	Total			60,492,919.00

Table 7: Dimension 6 – ESF+ secondary themes

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
----------	--------------------	------	--------------------	------	--------------

Table 8: Dimension 7 – ESF+*, ERDF, Cohesion Fund and JTF gender equality dimension

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
5	JSO8.1	JTF		03. Gender neutral	60,492,919.00
5	JSO8.1	Total			60,492,919.00

* In principle, 40 % for the ESF+ contributes to gender tracking. 100 % is applicable when Member State chooses to use Article 6 ESF+

2.1.1. Priority: 5A. Δράσεις Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

2.1.1.1. Specific objective: JSO8.1. Enabling regions and people to address the social, employment, economic and environmental impacts of the transition towards the Union's 2030 targets for energy and climate and a climate-neutral economy of the Union by 2050, based on the Paris Agreement (JTF)

2.1.1.1.1. Interventions of the Funds

Reference: points (d)(i), (iii), (iv), (v), (vi) and (vii) of Article 22(3) CPR

The related types of actions – point (d)(i) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation:

Αποτελεί διακριτή Προτεραιότητα για την Περιφέρεια του Νοτίου Αιγαίου, η οποία ανήκει στην κατηγορία των Περιφερειών σε «μετάβαση». Περιλαμβάνει δράσεις αντίστοιχες με τις Προτεραιότητες 1, 2, 4 και 5 του Προγράμματος οι οποίες στοχεύουν στην υποστήριξη του μετασχηματισμού των τοπικών οικονομιών μέσω διείσδυσης των ΑΠΕ και της αναστροφής των επιπτώσεων της απανθρακοποίησης προς ένα βιώσιμο και καινοτόμο μοντέλο ανάπτυξης προς την κλιματική ουδετερότητα.

Οι δράσεις έχουν εκτιμηθεί ότι συμμορφώνονται με την Αρχή DNSH σύμφωνα με το προοίμιο 10 του ΚΚΔ 2021/1060.

Σε αυτό το πλαίσιο, διακρίνονται οι εξής βασικές κατηγορίες παρεμβάσεων του Προγράμματος:

Κατηγορίες Παρεμβάσεων

1.1 Έρευνα - καινοτομία - προηγμένες τεχνολογίες_NA

Περιλαμβάνονται **δράσεις στήριξης της ΕΤΑΚ & ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων της ΠΕ Ν.Αιγαίου**, μέσω:

Ως ενδεικτικές δράσεις αναφέρονται:

1.
 - ο Βιομηχανικά Διδακτορικά_NA
 - ο Πιλοτικές Δράσεις Κοινωνικής Καινοτομίας & Επιχειρηματικότητας_NA

1.2 Ανταγωνιστικότητα ΠΜΕ και ΜΜΕ - Ψηφιακός μετασχηματισμός επιχειρήσεων_NA

Περιλαμβάνονται δράσεις ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των ΠΜΕ & ΜΜΕ. Έμφαση θα δοθεί στους τομείς του πράσινου και ψηφιακού μετασχηματισμού των επιχειρήσεων, της καινοτομίας και του βιώσιμου τουρισμού. Επιπλέον, συστήνεται Ταμείο Χαρτοφυλακίου για τη ΔΑΜ (Ταμείο Δανείων ΔΑΜ & Ταμείο Εγγυοδοσίας Επενδυτικών Δανείων ΔΑΜ) για τη στήριξη της ανάπτυξης και την ενθάρρυνση της αλλαγής παραγωγικού μοντέλου στις περιοχές ΔΑΜ.

1.3 Υποδομές και μηχανισμοί επιχειρηματικότητας_NA

Δημιουργία Μηχανισμού Στήριξης της Επιχειρηματικότητας για τη Δίκαιη Μετάβαση για τον προσδιορισμό των γενικότερων και εξειδικευμένων αναγκών των επιχειρήσεων και τη συνεχή υποστήριξη αυτών.

2.1 Ενεργειακή αποδοτικότητα_NA

Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης του κτιριακού αποθέματος και των υποδομών μέσω ενεργειακών αναβαθμίσεων δημόσιων/ δημοτικών κτιρίων (μεμονωμένα ή μέσω ενεργειακών κοινοτήτων).

2.2. Καθαρή ενέργεια_NA

Μείωση του ανθρακικού αποτυπώματος και την προώθηση της διείσδυσης των καθαρών μορφών ενέργειας με αξιοποίηση των ΑΠΕ, για αυτοπαραγωγή μέσω της στήριξης ενεργειακών κοινοτήτων για την ανάπτυξη δράσεων αυτοπαραγωγής.

2.3 Έξυπνη ενέργεια_NA

Ανάπτυξη και είσοδος των ΑΠΕ στο ενεργειακό σύστημα των περιοχών της ΠΝΑ για την πλήρη απανθρακοποίησή τους μέσω της εγκατάστασης σταθμών φόρτισης ηλεκτρικών οχημάτων.

4.1 Άμεσες παρεμβάσεις απασχόλησης και κοινωνικής συνοχής στις επηρεαζόμενες περιοχές_NA

Περιλαμβάνει μέτρα άμεσης στήριξης & προώθησης στην απασχόληση για το ανθρώπινο δυναμικό που επηρεάζεται από την μετάβαση λόγω της ηλεκτρικής διασύνδεσης και της σταδιακής διείσδυσης των ΑΠΕ. Αφορά στην δημιουργία Κέντρων Δεξιοτήτων και Απασχόλησης για ανέργους, εργαζόμενους και εργοδότες (υπηρεσίες ενημέρωσης, συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού, βραχείας διάρκειας επαγγελματική κατάρτιση) με εξειδικευμένα προγράμματα σε τομείς όπως ενδεικτικά τα πράσινα επαγγέλματα και τα ψηφιακά επαγγέλματα (Βιομηχανία 4.0), το βιώσιμο τουρισμό και τη γαλάζια οικονομία για την υποστήριξη του νέου οικονομικού μοντέλου.

4.2 Προώθηση της απασχόλησης_NA

Θα υλοποιηθούν στοχευμένες δράσεις :

1.
 - ο για ανέργους & μακροχρόνια ανέργους, κυρίως μέσα από προγράμματα επαγγελματικής συμβουλευτικής/κατάρτισης σε δεξιότητες που σχετίζονται με το νέο υπόδειγμα της περιφερειακής οικονομίας, δίνοντας έμφαση στους τομείς της πράσινης και γαλάζιας ενέργειας και του βιώσιμου τουρισμού ,
 - ο επιδότησης ΝΘΕ για προσωπικό υψηλής εξειδίκευσης στους τομείς της Πράσινης ενέργειας, της γαλάζιας οικονομίας και του βιώσιμου τουρισμού

4.3 Αναβάθμιση δεξιοτήτων και επανακατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού_NA

Θα σχεδιαστούν αντίστοιχες με την Προτεραιότητα 1, δράσεις αναβάθμισης δεξιοτήτων (upskilling/reskilling) εργατικού δυναμικού της ΠΝΑ.

4.8 Εξοικείωση - Ευαισθητοποίηση κοινωνικού και οικονομικού ιστού_NA

Για την ανάπτυξη και εμπέδωση περιβαλλοντικής συνείδησης θα σχεδιαστούν και θα υλοποιηθούν προγράμματα δια βίου μάθησης ενηλίκων εργαζόμενων, τελειοφοιτών φοιτητών, ενήλικων μαθητών ή καταρτιζόμενων, εργοδοτών και ανέργων με αντικείμενο ενδεικτικά την προστασία του περιβάλλοντος, τις πράσινες μορφές ενέργειας, την πράσινη & γαλάζια οικονομία, τις ψηφιακές δεξιότητες & την επιχειρηματικότητα.

5.1 Ποιότητα ζωής και ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις σε αστικές και αγροτικές περιοχές_NA

Αφορά στη χρηματοδότηση παρεμβάσεων στα νησιά της Π. του Νοτίου Αιγαίου (εκτός “GR-eco islands”), οι οποίες προσδιορίζονται μέσα από ολοκληρωμένες εδαφικές στρατηγικές και είναι συμπληρωματικές προς αυτές. Αυτές οι στρατηγικές δρομολογούνται υπό την ευθύνη των οικείων ΠΕΠ και προγραμματίζεται να υλοποιηθούν ως ΟΧΕ. Στα νησιά το ΠΔΑΜ επικεντρώνεται σε παρεμβάσεις βιώσιμης κινητικότητας στο πλαίσιο ΟΧΕ/ΣΒΑΚ.

Μέσω του ΠΔΑΜ δίδεται έμφαση σε παρεμβάσεις που προωθούν το δίπτυχο τουρισμός-πολιτισμός ως εναλλακτικό μοχλό ανάπτυξης των επηρεαζόμενων περιοχών και παράλληλα συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων. Στην ΠΝΑ το ΠΔΑΜ επικεντρώνεται κατά προτεραιότητα σε παρεμβάσεις βιώσιμης κινητικότητας στο πλαίσιο ΟΧΕ/ΣΒΑΚ.

5.2 Ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις για Greco Islands_NA

Αφορά στην υποστήριξη της εθνικής πρωτοβουλίας “GR-eco islands” με πόρους του ΠΔΑΜ για την ΠΝΑ. Η πρωτοβουλία αυτή στο σύνολό της αποτελεί ένα συνεκτικό στρατηγικό σχέδιο παρεμβάσεων με βασικούς πυλώνες τους τομείς της ενέργειας, του περιβάλλοντος, της κυκλικής οικονομίας, των μεταφορών, του τουρισμού - πολιτισμού και της αγροδιατροφής και προγραμματίζεται να υλοποιηθεί ακολουθώντας το πρότυπο των ΟΧΕ, όσον αφορά στη φιλοσοφία, τη μεθοδολογία και τις διαδικασίες σχεδιασμού.

Σε αυτό το πλαίσιο, το ΠΔΑΜ επικεντρώνεται μόνο σε εκείνες τις κατηγορίες παρεμβάσεων που επιτρέπουν οι επιλεξιμότητες του Καν. ΤΔΜ και συνδέονται με την ενεργειακή μετάβαση των νησιών (Ν. Αιγαίου) που θα πληρούν τα κατάλληλα κριτήρια (κυρίως πληθυσμιακά, ενεργειακά και διπλής νησιωτικότητας/γεωγραφικής απομόνωσης). Αυτή η πρόθεση περιλαμβάνει στοχευμένες δράσεις που θα διευκολύνουν: τη διείσδυση των ΑΠΕ (όπως την εγκατάσταση ΥΒΣ), την προώθηση ενεργειακών κοινοτήτων για τις ΑΠΕ, την ενεργειακή αναβάθμιση, τη χρήση έξυπνων ενεργειακών δικτύων και ψηφιακών εφαρμογών, την ηλεκτροκίνηση και την προώθηση της βιώσιμης κινητικότητας, την ευαισθητοποίηση των τοπικών κοινωνιών, κ.ά.

Ως ενδεικτικές δράσεις βλ. Πρωτ. 5

Συμπληρωματικότητες και συνέργειες με άλλες μορφές στήριξης

Ισχύουν οι συμπληρωματικότητες και συνέργειες που αναφέρθηκαν στις Πρωτ. 1, 2, 4 και 5

The main target groups - point (d)(iii) of Article 22(3) CPR:

1.

- ο Νεοφυείς επιχειρήσεις και τεχνοβλαστοί υψηλής έντασης γνώσης
- ο Συμπράξεις επιχειρηματικών & ερευνητικών δραστηριοτήτων
- ο Ακαδημαϊκοί φορείς & Ερευνητικά κέντρα
- ο Υφιστάμενες επιχειρήσεις των οικείων ΕΣΔΙΜ
- ο Νέες και υπό σύσταση επιχειρήσεις ΜΜΕ συμπεριλαμβανόμενων των πολύ μικρών επιχειρήσεων
- ο Φορείς στήριξης επιχειρηματικότητας & καινοτομίας

- ο Ενεργειακές κοινότητες
- ο Ιδιώτες -Νοικοκυριά
- ο ΟΤΑ (Δήμοι και Περιφέρειες) και επιχειρήσεις ΟΤΑ
- ο Οργανισμοί Δημοσίου
- ο Άνεργοι (μακροχρόνιοι, νέοι, άνεργες μητέρες, γυναίκες, κ.λπ.),
- ο Εργαζόμενοι, συμπεριλαμβανομένων εργαζομένων σε επισφαλείς θέσεις εργασίας,
- ο Αυτοαπασχολούμενοι,
- ο Άτομα με χαμηλές δεξιότητες,
- ο Ενήλικοι μαθητές σε Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, σε εσπερινά λύκεια, σε τάξεις μαθητείας,
- ο Καταρτιζόμενοι στις ΣΑΕΚ, τελειόφοιτοι Πανεπιστημίων στις Περιοχές ΔΑΜ. Φορείς στήριξης της επιχειρηματικότητας, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών εταίρων, επιμελητηρίων και επαγγελματικών ενώσεων
- ο ΜΚΟ

και γενικότερα το ανθρώπινο δυναμικό των περιοχών παρέμβασης που αναζητά ευκαιρίες απασχόλησης, επαγγελματικής κατάρτισης ή επανακατάρτισης, συμβουλευτικής και συναφών υποστηρικτικών υπηρεσιών.

Actions safeguarding equality, inclusion and non-discrimination – point (d)(iv) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation

Οι πράξεις θα σχεδιαστούν ώστε να εφαρμόζονται διαφανείς διαδικασίες που δεν θα εισαγάγουν διακρίσεις λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, φυλής, κ.ά., θα εξασφαλίζουν την ισότητα των φύλων και θα λαμβάνουν υπόψη τις Διεθνείς Συμβάσεις, την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς και την ενωσιακή πολιτική στον τομέα του περιβάλλοντος και σχετικά εθνικά σχέδια.

Οι διαδικασίες, η μεθοδολογία και τα κριτήρια επιλογής των δράσεων θα είναι συνεπή με τις κατευθυντήριες αρχές που προβλέπονται στους Κανονισμούς για τη διαφύλαξη της ισότητας, της ένταξης, της απαγόρευσης των διακρίσεων και της προσβασιμότητας στα ΑμεΑ (άρθρο 9, παρ.3 και άρθρο 73 παρ.1 του ΚΚΔ).

Θα προωθηθεί η εταιρική σχέση και η διασφάλιση της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης κατά την προετοιμασία και εφαρμογή του Προγράμματος, με τη συμμετοχή στις Επιτροπές Παρακολούθησης φορέων που εκπροσωπούν την κοινωνία των πολιτών, περιβαλλοντικούς εταίρους και λοιπούς φορείς αρμόδιους για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης, των θεμελιωδών δικαιωμάτων, των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, της ισότητας των φύλων και της καταπολέμησης των διακρίσεων (ΚΚΔ, άρ. 6), ενώ θα πραγματοποιηθούν επιμέρους στοχευμένες ενέργειες, δράσεις και παρεμβάσεις, σε συμφωνία με το περιεχόμενο του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Άτομα με Αναπηρία, των Αρχών της ισότητας των φύλων και των μη διακρίσεων υπάρχουσες εθνικές στρατηγικές και το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα ΑμεΑ.

Η Δομή Διαχείρισης του ΠΔΑΜ θα συμμετέχει στο θεματικό Δίκτυο για τα θέματα αναπηρίας που προβλέπεται να λειτουργήσει κατά την ΠΠ 2021-2027.

Indication of the specific territories targeted, including the planned use of territorial tools – point (d)(v) of Article 22(3) CPR

Οι κατηγορίες παρεμβάσεων που εντάσσονται στην Προτεραιότητα 5Α και στις Προτεραιότητες 1, 2 και 4 δε θα συνεισφέρουν σε χωρικές στρατηγικές ή άλλες πρωτοβουλίες των οικείων Προγραμμάτων των περιοχών παρέμβασης.

Οι κατηγορίες παρεμβάσεων που εντάσσονται στην Προτεραιότητα 5Α και στην Προτεραιότητα 5 θα συνεισφέρουν στις ΟΧΕ των οικείων Προγραμμάτων των περιοχών παρέμβασης καθώς και στην εθνική Πρωτοβουλία Greco islands. Ο σχεδιασμός και η χρηματοδότηση των αντίστοιχων δράσεων θα υλοποιηθεί σε συνεργασία με τις Διαχειριστικές Αρχές των Προγραμμάτων και με βάση το σύστημα διακυβέρνησης που σχεδιάζεται για την Πρωτοβουλία Greco islands.

The interregional, cross-border and transnational actions – point (d)(vi) of Article 22(3) CPR

Το ΠΔΑΜ θα αξιοποιήσει τις δυνατότητες που παρέχονται μέσω των πυλώνων στρατηγικής της ΕΕ για τη Μακροπεριφέρεια Αδριατικής - Ιονίου για την καλύτερη στόχευση των πολιτικών του για τις νησιωτικές περιοχές. Συμμετέχοντας στο εθνικό δίκτυο των ΔΑ για την Μακροπεριφερειακή Στρατηγική Αδριατικής – Ιονίου, το Πρόγραμμα εξειδίκευσε κατά το δυνατόν τις συναφείς με τις ανάγκες και δυνατότητες που το προσδιορίζουν προτεραιότητες που περιλαμβάνονται στην EUSAIR. Πέραν τούτου, η ΔΑ θα συμμετάσχει στο δίκτυο των ΔΑ που θα συγκροτηθεί στην EUSAIR από όλες τις χώρες με στόχο, όπου αυτό καθίσταται δυνατόν, να προκηρύσσει και εντάσσει έργα σε συνεργασία και συντονισμό και με αυτές, προκειμένου να διασφαλίζονται συνέργειες και πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα από την υλοποίησή τους.

The planned use of financial instruments – point (d)(vii) of Article 22(3) CPR

Ως ενδεικτικές κατηγορίες Χρηματοδοτικών Μέσων, που θα επιλεγούν σε συνέχεια αποτελεσμάτων σχετικής εκ των προτέρων αξιολόγησης [ΚΚΔ, άρ. 56 (3)], αναφέρονται:

1.
 - ο Δάνεια και εγγυήσεις (συμπεριλαμβανομένων και των μικροδανείων) για την κάλυψη αναγκών κεφαλαίου κίνησης/ή και χρηματοδότησης επενδυτικών σχεδίων προς υφιστάμενες επιχειρήσεις σε παρακαμάζοντες τομείς (σύμφωνα με τα ΕΣΔΙΜ), νέες επιχειρήσεις, νεοφυείς επιχειρήσεις, κ.λπ,

- ο Κεφάλαια συνεπένδυσης σε συμπράξεις επιχειρήσεων ή για την ενίσχυση παραγωγικών επενδύσεων «ώριμων» επιχειρήσεων, κεφάλαια σποράς-σταδίων εκκίνησης σε νεοφυείς επιχειρήσεις

ενώ, επιπλέον, δύναται να επιλεγούν τα κατάλληλα Χρηματοδοτικά Μέσα για την υποστήριξη παρεμβάσεων εξοικονόμησης ενέργειας και αυτοπαραγωγής στον υφιστάμενο οικιακό κτηριακό τομέα. Η απόφαση για χρήση χρηματοδοτικών μέσων θα αξιολογηθεί για την κινητοποίηση επενδύσεων και μόχλευση πρόσθετων πόρων ανά βασική ομάδα-στόχο.

2.1.1.1.2. Indicators

Reference: point (d)(ii) of Article 22(3) CPR and Article 8 ERDF and CF Regulation

Table 2: Output indicators

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	ID	Indicator	Measurement unit	Milestone (2024)	Target (2029)
5A	JSO8.1	JTF		EECO02	Unemployed, incl. long-term unemployed	persons	0.00	1,083.00
5A	JSO8.1	JTF		EECO05	Employed, including self-employed	persons	0.00	919.00
5A	JSO8.1	JTF		RCO01	Enterprises supported (of which: micro, small, medium, large)	enterprises	0.00	164.00
5A	JSO8.1	JTF		RCO02	Enterprises supported by grants	enterprises	0.00	17.00
5A	JSO8.1	JTF		RCO03	Enterprises supported by financial instruments	enterprises	0.00	20.00
5A	JSO8.1	JTF		RCO04	Enterprises with non-financial support	enterprises	0.00	127.00
5A	JSO8.1	JTF		RCO05	New enterprises supported	enterprises	0.00	5.00
5A	JSO8.1	JTF		RCO07	Research organisations participating in joint research projects	Research organisations	0.00	1.00
5A	JSO8.1	JTF		RCO10	Enterprises cooperating with research organisations	enterprises	0.00	1.00
5A	JSO8.1	JTF		RCO19	Public buildings with improved energy performance	square metres	0.00	8,423.00
5A	JSO8.1	JTF		RCO22	Additional production capacity for renewable energy (of which: electricity, thermal)	MW	0.00	3.55
5A	JSO8.1	JTF		PSO743	Άτομα (16-66+) που παρακολούθησαν προγράμματα δια βίου μάθησης	Αριθμός	0.00	634.00

5A	JSO8.1	JTF		PSO744	Υποδομές εναλλακτικών καυσίμων (σημεία ανεφοδιασμού/επαναφόρτισης) (RCO059)	Σημεία επαναφόρτισης	0.00	42.00
5A	JSO8.1	JTF		PSO752	Πρωτοβουλίες για ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη που υποστηρίζονται	συνεισφορές σε πρωτοβουλίες	0.00	1.00

Reference: point (d)(ii) of Article 22(3) CPR

Table 3: Result indicators

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	ID	Indicator	Measurement unit	Baseline or reference value	Reference Year	Target (2029)	Source of data	Comments
5A	JSO8.1	JTF		RCR01	Jobs created in supported entities	annual FTEs	0.00	2021	110.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	
5A	JSO8.1	JTF		RCR03	Small and medium-sized enterprises (SMEs) introducing product or process innovation	enterprises	0.00	2021	1.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	
5A	JSO8.1	JTF		EECR03	Participants gaining a qualification upon leaving	persons	0.00	2021	945.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	
5A	JSO8.1	JTF		EECR04	Participants in employment upon leaving	persons	0.00	2021	591.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	
5A	JSO8.1	JTF		RCR29	Estimated greenhouse emissions	tonnes CO2 eq./year	1,679.97	2021	1,008.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	
5A	JSO8.1	JTF		RCR31	Total renewable energy produced (of which: electricity, thermal)	MWh/year	59,040.00	2021	64,370.30	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	
5A	JSO8.1	JTF		RCR102	Research jobs created in supported entities	annual FTEs	0.00	2021	0.80	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	
5A	JSO8.1	JTF		PSR748	Συνολική ισχύς εγκατεστημένων ηλεκτρικών φορτιστών	kw	0.00	2021	2,100.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	
5A	JSO8.1	JTF		PSR749	Άτομα (16-66+) που παρακολούθησαν προγράμματα δια βίου μάθησης και έλαβαν βεβαίωση παρακολούθησης	Αριθμός			317.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	
5A	JSO8.1	JTF		PSR750	Ωφελούμενοι Δήμοι	Αριθμός			15.00	Διαχειριστική	

										Αρχή, Δικαιούχοι	
5A	JSO8.1	JTF		PCR08	Εκδόσεις από υποστηριζόμενα έργα	Εκδόσεις		2021	2.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	

2.1.1.1.3. Indicative breakdown of the programmed resources (EU) by type of intervention

Reference: point (d)(viii) of Article 22(3) CPR

Table 4: Dimension 1 - intervention field

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
5A	JSO8.1	JTF		012. Research and innovation activities in public research centres, higher education and centres of competence including networking (industrial research, experimental development, feasibility studies)	142,800.00
5A	JSO8.1	JTF		016. Government ICT solutions, e□services, applications	875,000.00
5A	JSO8.1	JTF		021. SME business development and internationalisation, including productive investments	11,029,969.00
5A	JSO8.1	JTF		027. Innovation processes in SMEs (process, organisational, marketing, co□creation, user and demand driven innovation)	84,000.00
5A	JSO8.1	JTF		029. Research and innovation processes, technology transfer and cooperation between enterprises, research centres and universities, focusing on the low carbon economy, resilience and adaptation to climate change	42,000.00
5A	JSO8.1	JTF		030. Research and innovation processes, technology transfer and cooperation between enterprises, focusing on circular economy	42,000.00
5A	JSO8.1	JTF		040. Energy efficiency and demonstration projects in SMEs or large enterprises and supporting measures compliant with energy efficiency criteria	1,344,000.00
5A	JSO8.1	JTF		042. Energy efficiency renovation of existing housing stock, demonstration projects and supporting measures compliant with energy efficiency criteria	2,079,000.00
5A	JSO8.1	JTF		045. Energy efficiency renovation or energy efficiency measures regarding public infrastructure, demonstration projects and supporting measures compliant with energy efficiency criteria	3,982,713.00
5A	JSO8.1	JTF		046. Support to entities that provide services contributing to the low carbon economy and to resilience to climate change, including awareness□raising measures	454,994.00
5A	JSO8.1	JTF		048. Renewable energy: solar	2,630,390.00
5A	JSO8.1	JTF		052. Other renewable energy (including geothermal energy)	350,000.00

5A	JSO8.1	JTF		053. Smart Energy Systems (including smart grids and ICT systems) and related storage	1,960,000.00
5A	JSO8.1	JTF		055. High efficiency co generation, efficient district heating and cooling with low lifecycle emissions	9,800,000.00
5A	JSO8.1	JTF		086. Alternative fuels infrastructure	1,275,540.00
5A	JSO8.1	JTF		134. Measures to improve access to employment	9,488,750.00
5A	JSO8.1	JTF		151. Support for adult education (excluding infrastructure)	554,987.00
5A	JSO8.1	JTF		169. Territorial development initiatives, including preparation of territorial strategies	1,852,941.00
5A	JSO8.1	Total			47,989,084.00

Table 5: Dimension 2 - form of financing

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
5A	JSO8.1	JTF		01. Grant	36,498,315.00
5A	JSO8.1	JTF		02. Support through financial instruments: equity or quasi-equity	168,000.00
5A	JSO8.1	JTF		03. Support through financial instruments: loan	6,724,969.00
5A	JSO8.1	JTF		04. Support through financial instruments: guarantee	4,447,800.00
5A	JSO8.1	JTF		05. Support through financial instruments: Grants within a financial instrument operation	150,000.00
5A	JSO8.1	Total			47,989,084.00

Table 6: Dimension 3 – territorial delivery mechanism and territorial focus

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
5A	JSO8.1	JTF		30. Other approaches - Islands and coastal areas	47,989,084.00
5A	JSO8.1	Total			47,989,084.00

Table 7: Dimension 6 – ESF+ secondary themes

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
----------	--------------------	------	--------------------	------	--------------

Table 8: Dimension 7 – ESF+*, ERDF, Cohesion Fund and JTF gender equality dimension

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
5A	JSO8.1	JTF		03. Gender neutral	47,989,084.00
5A	JSO8.1	Total			47,989,084.00

* In principle, 40 % for the ESF+ contributes to gender tracking. 100 % is applicable when Member State chooses to use Article 6 ESF+

2.1.1. Priority: 7. Στήριξη κρίσιμων τεχνολογιών σε στρατηγικούς τομείς (STEP)

2.1.1.1. Specific objective: JSO8.1. Enabling regions and people to address the social, employment, economic and environmental impacts of the transition towards the Union's 2030 targets for energy and climate and a climate-neutral economy of the Union by 2050, based on the Paris Agreement (JTF)

2.1.1.1.1. Interventions of the Funds

Reference: points (d)(i), (iii), (iv), (v), (vi) and (vii) of Article 22(3) CPR

The related types of actions – point (d)(i) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation:

Η Πλατφόρμα Στρατηγικών Τεχνολογιών για την Ευρώπη (Strategic Technologies for Europe Platform - STEP) αποτελεί μια ευρωπαϊκή πρωτοβουλία με στόχο την ενίσχυση των επενδύσεων για την ανάπτυξη ή την κατασκευή κρίσιμων και καινοτόμων τεχνολογιών. Στο πλαίσιο του κανονισμού η Π7 στοχεύει στην ανάπτυξη και τη παραγωγή κρίσιμων τεχνολογιών σε τρεις τομείς :

1.

1. Ψηφιακές Τεχνολογίες και Καινοτομία στο τομέα της Υπερπροηγμένης Τεχνολογίας,
2. Καθαρές και Αποδοτικές ως προς τη Χρήση των Πόρων Τεχνολογίες
3. Βιοτεχνολογίες

Οι επενδύσεις που θα χρηματοδοτηθούν θα καλύπτουν τις προϋποθέσεις του κανονισμού (ΕΕ) 2024/795, για τη θέσπιση της Πλατφόρμας Στρατηγικών Τεχνολογιών για την Ευρώπη (ΠΛΑΤΦΟΡΜΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ - STEP), καθώς και του Σημειώματος Οδηγιών STEP.

Ειδικότερα, στο άρθρο 2 παράγραφος 2 του κανονισμού STEP ορίζεται ότι οι τεχνολογίες που αναφέρονται στην ενότητα 2 του σημειώματος καθοδήγησης θεωρούνται κρίσιμης σημασίας όταν πληρούν μία από τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

- φέρουν στην εσωτερική αγορά ένα καινοτόμο, αναδυόμενο στοιχείο αιχμής με σημαντικό οικονομικό δυναμικό·
- συμβάλλουν στη μείωση ή την πρόληψη στρατηγικών εξαρτήσεων της Ένωσης.

Θα στηριχθούν παραγωγικές επενδύσεις που αποσκοπούν στην ενίσχυση της βιομηχανικής ανάπτυξης και των αλυσίδων αξίας, με αποτέλεσμα τη μείωση των στρατηγικών εξαρτήσεων της Ένωσης, την ενίσχυση της κυριαρχίας και της οικονομική ασφάλειάς της και την αντιμετώπιση των ελλείψεων εργατικού δυναμικού και δεξιοτήτων στους εν λόγω στρατηγικούς τομείς. Περαιτέρω θα συμβάλλει στην προσέλκυση νέων επενδύσεων με στόχο τη διαφοροποίηση του παραγωγικού μοντέλου των περιοχών ΔΑΜ.

Η ανάπτυξη τεχνολογιών περιλαμβάνει δραστηριότητες που αποσκοπούν στην επίτευξη τεχνολογικών καινοτομιών και στην τελειοποίηση της τεχνολογίας για τις ανάγκες της αγοράς, συμπεριλαμβανομένης της ενίσχυσης της αποτελεσματικότητας, της αξιοπιστίας και της ανάπτυξης κανονιστικών προτύπων.

Η παραγωγή περιλαμβάνει τη δημιουργία γραμμών παραγωγής, εγκαταστάσεων πρωτοποριακού χαρακτήρα, την επέκταση ή αναπροσαρμογή της χρήσης υφιστάμενων εγκαταστάσεων, την κλιμάκωση των διαδικασιών για την κάλυψη της ζήτησης και/ή την εφαρμογή μηχανισμών ελέγχου ποιότητας για τη

διασφάλιση της συνεπούς παραγωγής προϊόντων υψηλής ποιότητας. Η προσέγγιση αυτή διασφαλίζει ότι οι καινοτομίες δεν είναι μόνο τεχνολογικά προηγμένες, αλλά και οικονομικά βιώσιμες και έτοιμες για ευρεία υιοθέτηση σε ολόκληρη την Ένωση, διασφάλιση που ενισχύει τη στρατηγική αυτονομία και την ανταγωνιστικότητα της Ένωσης σε βασικούς τεχνολογικούς τομείς.

Παράλληλα με τις επενδύσεις σε υποδομές και τεχνολογία, προβλέπεται και η ενίσχυση δράσεων κατάρτισης και διά βίου μάθησης, προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι το ανθρώπινο δυναμικό διαθέτει τις κατάλληλες δεξιότητες για να υποστηρίξει την τεχνολογική πρόοδο. Η υποστήριξη της ανάπτυξης δεξιοτήτων στους τομείς της ψηφιακής καινοτομίας, των καθαρών τεχνολογιών και της βιοτεχνολογίας αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για την επιτυχία της πράσινης και ψηφιακής μετάβασης με κοινωνικά δίκαιο και χωρίς αποκλεισμούς χαρακτήρα, ενώ δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην ενσωμάτωση των νέων και των μειονεκτούντων ομάδων που βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης.

Ιδιαίτερη σημασία δίνεται και στην ενίσχυση ολόκληρης της αλυσίδας αξίας που συνδέεται με την ανάπτυξη (development) ή την παραγωγή κρίσιμων τεχνολογιών, δηλαδή την παραγωγή τελικών προϊόντων, την παροχή υπηρεσιών κρίσιμης σημασίας για την ανάπτυξη και παραγωγή των εν λόγω τελικών προϊόντων και την υιοθέτηση τεχνολογιών με εφαρμογή στη βιομηχανία των μηδενικών καθαρών εκπομπών (NZIA)

Οι δράσεις έχουν εκτιμηθεί ότι συμμορφώνονται με την Αρχή DNSH σύμφωνα με το προοίμιο 10 του ΚΚΔ 2021/1060.

Στις περιοχές μετάβασης ΠΔΜ και Μεγαλόπολης, η θέσπιση της πλατφόρμας STEP μπορεί να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην ενίσχυση της τοπικής οικονομίας, της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης, διασφαλίζοντας τη μετάβαση της περιοχής σε ένα πιο ανταγωνιστικό και βιώσιμο οικονομικό μοντέλο.

Κατηγορία Παρέμβασης

7.1 Ενίσχυση παραγωγικών επενδύσεων σε στρατηγικούς τομείς (STEP)

Οι Δράσεις στους τομείς STEP αποσκοπούν σε παραγωγικές επενδύσεις σε ΜΜΕ και μεγάλες επιχειρήσεις που συνδέονται με την ανάπτυξη ή την κατασκευή καθαρών και αποδοτικών ως προς τους πόρους τεχνολογιών, ψηφιακών τεχνολογιών και την καινοτομία στον τομέα της υπερπροηγμένης τεχνολογίας, καθώς και με τις βιοτεχνολογίες.

7.2 Ανάπτυξη των δεξιοτήτων σε στρατηγικούς τομείς (STEP)

Οι δράσεις κατάρτισης και αναβάθμισης δεξιοτήτων στους τομείς STEP στοχεύουν στην ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού στους τομείς των καθαρών και αποδοτικών τεχνολογιών, των ψηφιακών τεχνολογιών και της βιοτεχνολογίας. Εστιάζουν στην υποστήριξη της έξυπνης εξειδίκευσης και της μετάβασης στην πράσινη και ψηφιακή οικονομία, καλύπτοντας κρίσιμες ανάγκες σε τεχνικές και οριζόντιες δεξιότητες, με έμφαση σε νέους, ανέργους και εργαζόμενους σε κλάδους σε μετάβαση.

Συμπληρωματικότητα και συνέργειες με άλλες μορφές στήριξης

Ως προς το μέγεθος των επιχειρήσεων δυνητικών Δικαιούχων σημειώνεται η κανονιστική δυνατότητα (άρθρο 8 Καν. ΤΔΜ) για ενίσχυση από το ΠΔΑΜ, υπό προϋποθέσεις, παραγωγικών επενδύσεων πλέον των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων που αποτελούν Δικαιούχους των άλλων Προγραμμάτων, για λόγους άλλους αυτών που αναφέρονται στον Καν. 1058/2021 (άρθρο 5, παρ. 2). Πρόκειται για ένα πρώτο σημείο διάκρισης των σχεδιαζόμενων παρεμβάσεων του ΠΔΑΜ από τα άλλα Προγράμματα που παρεμβαίνουν στις περιοχές μετάβασης.

Επίσης, η χωρική διάσταση αποτελεί στοιχείο διάκρισης των παρεμβάσεων της Προτεραιότητας 7 του ΠΔΑΜ με τις συναφείς παρεμβάσεις των εθνικής εμβέλειας Προγραμμάτων.

Ως προς τους τομείς της Εθνικής & των Περιφερειακών ΣΕΕ, το ΠΔΑΜ θα εστιαστεί στους τομείς που προαναφέρθηκαν.

Σε περίπτωση εντοπισμού συναφών παρεμβάσεων (θα οριστικοποιηθούν κατά την εξειδίκευση των Προγραμμάτων), έχει αποφασιστεί ότι πριν την έκδοση των σχετικών Προσκλήσεων, το θέμα θα αντιμετωπιστεί είτε με διαφορετικό χρονισμό έκδοσης των Προσκλήσεων, είτε με κοινή έκδοση Πρόσκλησης με συμπληρωματικούς πόρους από περισσότερα του ενός Προγράμματα, είτε με εφαρμογή «ρήτρας δίκαιης μετάβασης» σε προσκλήσεις Προγραμμάτων εκτός του ΠΔΑΜ.

Σε κάθε περίπτωση, όλες οι Προσκλήσεις θα ακολουθούν το ίδιο κανονιστικό πλαίσιο.

The main target groups - point (d)(iii) of Article 22(3) CPR:

- Μεγάλες επιχειρήσεις
- ΜΜΕ
- Ακαδημαϊκά και Ερευνητικά ιδρύματα
- Εργατικό Δυναμικό
- Άνεργοι
- Αυτοαπασχολούμενοι

Actions safeguarding equality, inclusion and non-discrimination – point (d)(iv) of Article 22(3) CPR and Article 6 ESF+ Regulation

Οι πράξεις θα σχεδιαστούν ώστε να εφαρμόζονται διαφανείς διαδικασίες που δεν θα εισαγάγουν διακρίσεις λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, φυλής, κ.ά., θα εξασφαλίζουν την ισότητα των φύλων και θα λαμβάνουν υπόψη τις Διεθνείς Συμβάσεις, την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς και την ενωσιακή πολιτική στον τομέα του περιβάλλοντος και σχετικά εθνικά σχέδια.

Οι διαδικασίες, η μεθοδολογία και τα κριτήρια επιλογής των δράσεων θα είναι συνεπή με τις κατευθυντήριες αρχές που προβλέπονται στους Κανονισμούς για τη διαφύλαξη της ισότητας, της ένταξης, της απαγόρευσης των διακρίσεων και της προσβασιμότητας στα ΑμεΑ (άρθρο 9, παρ.3 και άρθρο 73 παρ.1 του ΚΚΔ).

Θα προωθηθεί η εταιρική σχέση και η διασφάλιση της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης κατά την προετοιμασία και εφαρμογή του Προγράμματος, με τη συμμετοχή στις Επιτροπές Παρακολούθησης φορέων που εκπροσωπούν την κοινωνία των πολιτών, περιβαλλοντικούς εταίρους και λοιπούς φορείς αρμόδιους για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης, των θεμελιωδών δικαιωμάτων, των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, της ισότητας των φύλων και της καταπολέμησης των διακρίσεων (ΚΚΔ, άρ. 6), ενώ θα πραγματοποιηθούν επιμέρους στοχευμένες ενέργειες, δράσεις και παρεμβάσεις, σε συμφωνία

με το περιεχόμενο του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Άτομα με Αναπηρία, των Αρχών της ισότητας των φύλων και των μη διακρίσεων υπάρχουσες εθνικές στρατηγικές και το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα ΑμεΑ. Η Δομή Διαχείρισης του ΠΔΑΜ θα συμμετέχει στο θεματικό Δίκτυο για τα θέματα αναπηρίας που προβλέπεται να λειτουργήσει κατά την ΠΠ 2021-2027.

Indication of the specific territories targeted, including the planned use of territorial tools – point (d)(v) of Article 22(3) CPR

Η προτεραιότητα 7 δε θα συνεισφέρει σε χωρικές στρατηγικές ή άλλες πρωτοβουλίες των οικείων Προγραμμάτων των περιοχών παρέμβασης.

The interregional, cross-border and transnational actions – point (d)(vi) of Article 22(3) CPR

Το ΠΔΑΜ θα αξιοποιήσει τις δυνατότητες που παρέχονται μέσω των πυλώνων στρατηγικής της ΕΕ για τη Μακροπεριφέρεια Αδριατικής - Ιονίου για την καλύτερη στόχευση των πολιτικών του για τις νησιωτικές περιοχές. Συμμετέχοντας στο εθνικό δίκτυο των ΔΑ για την Μακροπεριφερειακή Στρατηγική Αδριατικής – Ιονίου, το Πρόγραμμα εξειδίκευσε κατά το δυνατόν τις συναφείς με τις ανάγκες και δυνατότητες που το προσδιορίζουν προτεραιότητες που περιλαμβάνονται στην EUSAIR. Πέραν τούτου, η ΔΑ θα συμμετάσχει στο δίκτυο των ΔΑ που θα συγκροτηθεί στην EUSAIR από όλες τις χώρες με στόχο, όπου αυτό καθίσταται δυνατόν, να προκηρύσσει και εντάσσει έργα σε συνεργασία και συντονισμό και με αυτές, προκειμένου να διασφαλίζονται συνέργειες και πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα από την υλοποίησή τους.

The planned use of financial instruments – point (d)(vii) of Article 22(3) CPR

Σκοπός της αξιοποίησης των Χρηματοδοτικών Μέσων είναι η κινητοποίηση επενδύσεων και η στήριξη των επιχειρήσεων που επιδιώκουν να καταστούν οικονομικά βιώσιμες, να διαφοροποιήσουν ή/και να εισαγάγουν τεχνολογίες αιχμής στην παραγωγική τους λειτουργία, να βελτιώσουν την εξωστρέφεια και τη συμμετοχή τους σε περιφερειακές και διεθνείς αλυσίδες προστιθέμενης αξίας.

Επίσης, η προώθηση της καινοτόμου επιχειρηματικότητας με την υποστήριξη της εκκίνησης αλλά και της περαιτέρω ανάπτυξης καινοτόμων και νεοφυών επιχειρήσεων.

Ως ενδεικτικές κατηγορίες Χρηματοδοτικών Μέσων, που θα επιλεγούν σε συνέχεια αποτελεσμάτων σχετικής εκ των προτέρων αξιολόγησης [ΚΚΔ, άρ. 56 (3)], αναφέρονται:

- Δάνεια και εγγυήσεις (συμπεριλαμβανομένων και των μικροδανείων) για την κάλυψη αναγκών κεφαλαίου κίνησης/ή και χρηματοδότησης επενδυτικών σχεδίων προς υφιστάμενες επιχειρήσεις σε παρακαμάζοντες τομείς (σύμφωνα με τα ΕΣΔΙΜ), νέες επιχειρήσεις, νεοφυείς επιχειρήσεις,

κ.λπ.

- Κεφάλαια συνεπένδυσης σε συμπράξεις επιχειρήσεων ή για την ενίσχυση παραγωγικών επενδύσεων «ώριμων» επιχειρήσεων, κεφάλαια σποράς-σταδίων εκκίνησης σε νεοφυείς επιχειρήσεις

2.1.1.1.2. Indicators

Reference: point (d)(ii) of Article 22(3) CPR and Article 8 ERDF and CF Regulation

Table 2: Output indicators

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	ID	Indicator	Measurement unit	Milestone (2024)	Target (2029)
7	JSO8.1	JTF		EECO02	Unemployed, incl. long-term unemployed	persons	0.00	854.00
7	JSO8.1	JTF		EECO05	Employed, including self-employed	persons	0.00	488.00
7	JSO8.1	JTF		RCO01	Enterprises supported (of which: micro, small, medium, large)	enterprises	0.00	13.00
7	JSO8.1	JTF		RCO02	Enterprises supported by grants	enterprises	0.00	13.00
7	JSO8.1	JTF		RCO125a	Firms: Enterprises supported linked primarily to digital technologies and deep tech innovation productive investments	enterprises	0.00	5.00
7	JSO8.1	JTF		RCO126a	Firms: Enterprises supported linked primarily to clean and resource-efficient technologies productive investments	enterprises	0.00	6.00
7	JSO8.1	JTF		RCO127a	Firms: Enterprises supported linked primarily to biotechnologies productive investments	enterprises	0.00	2.00

Reference: point (d)(ii) of Article 22(3) CPR

Table 3: Result indicators

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	ID	Indicator	Measurement unit	Baseline or reference value	Reference Year	Target (2029)	Source of data	Comments
7	JSO8.1	JTF		RCR02	Private investments matching public support (of which: grants, financial instruments)	euro	0.00	2021	39,847,369.09	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	

7	JSO8.1	JTF		EECR03	Participants gaining a qualification upon leaving	persons	0.00	2021	244.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	
7	JSO8.1	JTF		EECR04	Participants in employment upon leaving	persons	0.00	2021	427.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	

2.1.1.1.3. Indicative breakdown of the programmed resources (EU) by type of intervention

Reference: point (d)(viii) of Article 22(3) CPR

Table 4: Dimension 1 - intervention field

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
7	JSO8.1	JTF		188. Productive investments in large enterprises linked primarily to clean and resource-efficient technologies	21,904,706.00
7	JSO8.1	JTF		189. Productive investments in SMEs linked primarily to clean and resource-efficient technologies	6,571,412.00
7	JSO8.1	JTF		190. Productive investments in large enterprises linked primarily to biotechnologies	1,460,314.00
7	JSO8.1	JTF		191. Productive investments in SMEs linked primarily to biotechnologies	1,460,314.00
7	JSO8.1	JTF		192. Productive investments in large enterprises linked primarily to digital technologies and deep tech innovation	21,904,707.00
7	JSO8.1	JTF		193. Productive investments in SMEs linked primarily to digital technologies and deep tech innovation	5,111,098.00
7	JSO8.1	JTF		145a. Support for the development of skills or access to employment in digital technologies and deep tech innovation, biotechnologies	5,386,791.00
7	JSO8.1	JTF		145b. Support for the development of skills or access to employment in clean and resource-efficient technologies	5,124,020.00
7	JSO8.1	Total			68,923,362.00

Table 5: Dimension 2 - form of financing

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
7	JSO8.1	JTF		01. Grant	32,400,000.00
7	JSO8.1	JTF		02. Support through financial instruments: equity or quasi-equity	8,073,359.00
7	JSO8.1	JTF		03. Support through financial instruments: loan	26,350,002.00

7	JSO8.1	JTF		04. Support through financial instruments: guarantee	1,700,001.00
7	JSO8.1	JTF		05. Support through financial instruments: Grants within a financial instrument operation	400,000.00
7	JSO8.1	Total			68,923,362.00

Table 6: Dimension 3 – territorial delivery mechanism and territorial focus

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
7	JSO8.1	JTF		33. Other approaches - No territorial targeting	68,923,362.00
7	JSO8.1	Total			68,923,362.00

Table 7: Dimension 6 – ESF+ secondary themes

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
----------	--------------------	------	--------------------	------	--------------

Table 8: Dimension 7 – ESF+*, ERDF, Cohesion Fund and JTF gender equality dimension

Priority	Specific objective	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
7	JSO8.1	JTF		03. Gender neutral	68,923,362.00
7	JSO8.1	Total			68,923,362.00

* In principle, 40 % for the ESF+ contributes to gender tracking. 100 % is applicable when Member State chooses to use Article 6 ESF+

2.2. Technical assistance priorities

2.2.1. Priority for technical assistance pursuant to Article 36(4) CPR: 6. Τεχνική Βοήθεια Προγράμματος

Reference: point (e) of Article 22(3) CPR

2.2.1.1. Intervention from the Funds

The related types of actions – point (e)(i) of Article 22(3) CPR

Η Προτεραιότητα Τεχνική Βοήθεια περιλαμβάνει:

- Ενέργειες τεχνικής υποστήριξης σχετικά με τον προγραμματισμό, το σχεδιασμό, την προετοιμασία, την επιλογή, την αξιολόγηση, τη διαχείριση, την παρακολούθηση, τον έλεγχο και τέλος, τη δημοσιότητα των έργων και συνολικά την προβολή του ΠΔΑΜ
- Δραστηριότητες για την ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας των Δομών του συστήματος διακυβέρνησης ΔΑΜ (Πυλώνας 1) και των εμπλεκόμενων Φορέων και Δικαιούχων γενικότερα, ώστε να ανταποκριθούν στις ανάγκες υλοποίησης των έργων που αναλαμβάνουν (μετάβαση σε ψηφιακές, πράσινες και καινοτόμες συμβάσεις, έξυπνη εξειδίκευση, κλπ.).
- Ενδεικτικές δράσεις που θα υλοποιηθούν και οι οποίες λαμβάνουν υπόψη τα στοιχεία που αναπτύσσονται στο Κεφάλαιο 7 «Επικοινωνία και Προβολή», είναι οι εξής:
- Υπηρεσίες και υποστήριξη για την προετοιμασία, επιλογή, αξιολόγηση, διαχείριση, παρακολούθηση και έλεγχο των έργων ΠΔΑΜ
- Μελέτες και εμπειρογνωμοσύνες που αφορούν στην εκπόνηση Επιχειρησιακών Σχεδίων Δράσης και Οδηγών εφαρμογής
- Ενέργειες προπαρασκευής, ωρίμανσης, εξειδίκευσης, οργάνωσης, βελτιστοποίησης της εφαρμογής, αξιολόγησης, αποτίμησης των παρεμβάσεων
- Εκπόνηση ερευνών και συγκέντρωση στατιστικών στοιχείων ιδιαίτερα σε θέματα που αντιμετωπίζονται για πρώτη φορά στη νέα Προγραμματική Περίοδο 2021-2027
- Διασφάλιση της τεχνολογικής επάρκειας (τεχνολογικός εξοπλισμός, ηλεκτρονικά συστήματα και λογισμικό, κ.ά.) για την υποστήριξη της λειτουργίας των Δομών του συστήματος διακυβέρνησης ΔΑΜ (Πυλώνας 1)
- Παρεμβάσεις για την διάγνωση αναγκών και την εστιασμένη υποστήριξη Δικαιούχων
- Εκπόνηση του Σχεδίου Αξιολόγησης του Προγράμματος και των λοιπών αξιολογήσεων που προβλέπονται από τον ΚΚΔ
- Επιμέρους αξιολογήσεις δράσεων και παρεμβάσεων του ΠΔΑΜ καθώς και εκ των προτέρων αξιολογήσεις Χρηματοδοτικών Μέσων
- Εκπαίδευση των στελεχών των Δομών του συστήματος διακυβέρνησης ΔΑΜ (Πυλώνας 1) και των εμπλεκόμενων στην υλοποίηση του Προγράμματος Δικαιούχων, φορέων κοινωνικών και οικονομικών εταίρων
- Ενέργειες πληροφόρησης, προβολής και δημοσιότητας σε εμπλεκόμενους φορείς και την κοινή γνώμη

- Ενέργειες διάχυσης καλών πρακτικών.

Οι ενδεικτικές δράσεις που απαριθμούνται στο πλαίσιο της προτεραιότητας για την Τεχνική Βοήθεια (με στόχο την παροχή τεχνικής υποστήριξης καθώς και την ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας των δομών διακυβέρνησης και των δικαιούχων του ΠΔΑΜ) θα λαμβάνουν υπόψη τα στοιχεία που ορίζονται στο τμήμα 9 (παράγραφος "Καταπολέμηση της απάτης") της Συμφωνίας Εταιρικής Σχέσης της Ελλάδας.

Οι δράσεις έχουν εκτιμηθεί ότι συμμορφώνονται με την Αρχή DNSH σύμφωνα με το προοίμιο 10 του ΚΚΔ 2021/1060.

The main target groups - point (d)(iii) of Article 22(3) CPR:

- Δομές του συστήματος διακυβέρνησης ΔΑΜ (Πυλώνας 1)
- Ενδιάμεσοι Φορείς Προγράμματος,
- Φορείς προγραμματισμού και Φορείς εφαρμογής-παρακολούθησης
- Δικαιούχοι Πράξεων του Προγράμματος
- Διεύθυνση Στρατηγικού Σχεδιασμού & Συντονισμού Χρηματοδότησης

2.2.1.2. Indicators

Reference: point (e)(ii) of Article 22(3) CPR

Table 2: Output indicators

Fund	Category of region	ID	Indicator	Measurement unit	Milestone (2024)	Target (2029)
JTF		PSO691	Έλεγχοι και Επιθεωρήσεις	Έλεγχοι και Επιθεωρήσεις	10.00	116.00
JTF		PSO692b	Άτομα που εκπαιδεύτηκαν/καταρτίστηκαν εκτός Δικαιούχων	Άτομα	0.00	19.00
JTF		PSO693	Συμβάσεις παροχής υπηρεσιών και προμηθειών	Συμβάσεις	21.00	125.00
JTF		PSO694	Δικαιούχοι που υποστηρίζονται	Δικαιούχοι	10.00	76.00
JTF		PSO696	Ενέργειες επικοινωνίας και προβολής	Ενέργειες	10.00	60.00
JTF		PSO697	Επικοινωνιακά σχέδια δράσης	Σχέδια	1.00	1.00

2.2.1.3. Indicative breakdown of the programmed resources (EU) by type of intervention

Reference point (e)(iv) of Article 22(3) CPR

Table 4: Dimension 1 - intervention field

Priority	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
6	JTF		179. Information and communication	6,390,996.00
6	JTF		180. Preparation, implementation, monitoring and control	21,636,098.00
6	JTF		181. Evaluation and studies, data collection	3,313,740.00
6	JTF		182. Reinforcement of the capacity of Member State authorities, beneficiaries and relevant partners	17,307,773.00
6	Total			48,648,607.00

Table 7: Dimension 6 – ESF+ secondary themes

Priority	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
----------	------	--------------------	------	--------------

Table 8: Dimension 7 – ESF+*, ERDF, Cohesion Fund and JTF gender equality dimension

Priority	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
6	JTF		03. Gender neutral	48,648,607.00
6	Total			48,648,607.00

* In principle, 40 % for the ESF+ contributes to gender tracking. 100 % is applicable when Member State chooses to use Article 6 ESF+

2.2.1. Priority for technical assistance pursuant to Article 36(4) CPR: 6A. Τεχνική Βοήθεια Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Reference: point (e) of Article 22(3) CPR

2.2.1.1. Intervention from the Funds

The related types of actions – point (e)(i) of Article 22(3) CPR

Η Προτεραιότητα 6Α Τεχνική Βοήθεια του Προγράμματος Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου αφορά στην κάλυψη των αναγκαίων δαπανών (προμήθεια αγαθών και υπηρεσιών, υποστήριξη Δικαιούχων, κ.ά.), που θα ενισχύσουν την υλοποίηση των στόχων του ΠΔΑΜ, στην Περιφεριακή Ενότητα του Νοτίου Αιγαίου και περιλαμβάνει:

- Ενέργειες τεχνικής υποστήριξης σχετικά με τον προγραμματισμό, το σχεδιασμό, την προετοιμασία, την επιλογή, την αξιολόγηση, τη διαχείριση, την παρακολούθηση, τον έλεγχο και τέλος, τη δημοσιότητα των έργων και συνολικά την προβολή του ΠΔΑΜ
- Δραστηριότητες για την ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας των Δομών του συστήματος διακυβέρνησης ΔΑΜ (Πυλώνας 1) και των εμπλεκόμενων Φορέων και Δικαιούχων γενικότερα, ώστε να ανταποκριθούν στις ανάγκες υλοποίησης των έργων που αναλαμβάνουν (μετάβαση σε ψηφιακές, πράσινες και καινοτόμες συμβάσεις, έξυπνη εξειδίκευση, κλπ.).
- Ενδεικτικές δράσεις που θα υλοποιηθούν και οι οποίες λαμβάνουν υπόψη τα στοιχεία που αναπτύσσονται στο Κεφάλαιο 7 «Επικοινωνία και Προβολή», είναι οι εξής:
- Υπηρεσίες και υποστήριξη για την προετοιμασία, επιλογή, αξιολόγηση, διαχείριση, παρακολούθηση και έλεγχο των έργων ΠΔΑΜ
- Μελέτες και εμπειρογνώμονες που αφορούν στην εκπόνηση Επιχειρησιακών Σχεδίων Δράσης και Οδηγών εφαρμογής
- Ενέργειες προπαρασκευής, ωρίμανσης, εξειδίκευσης, οργάνωσης, βελτιστοποίησης της εφαρμογής, αξιολόγησης, αποτίμησης των παρεμβάσεων
- Εκπόνηση ερευνών και συγκέντρωση στατιστικών στοιχείων ιδιαίτερα σε θέματα που αντιμετωπίζονται για πρώτη φορά στη νέα Προγραμματική Περίοδο 2021-2027
- Διασφάλιση της τεχνολογικής επάρκειας (τεχνολογικός εξοπλισμός, ηλεκτρονικά συστήματα και λογισμικό, κ.ά.) για την υποστήριξη της λειτουργίας των Δομών του συστήματος διακυβέρνησης ΔΑΜ (Πυλώνας 1)
- Παρεμβάσεις για την διάγνωση αναγκών και την εστιασμένη υποστήριξη Δικαιούχων
- Εκπόνηση του Σχεδίου Αξιολόγησης του Προγράμματος και των λοιπών αξιολογήσεων που προβλέπονται από τον ΚΚΔ
- Επιμέρους αξιολογήσεις δράσεων και παρεμβάσεων του ΠΔΑΜ καθώς και εκ των προτέρων αξιολογήσεις Χρηματοδοτικών Μέσων
- Εκπαίδευση των στελεχών των Δομών του συστήματος διακυβέρνησης ΔΑΜ (Πυλώνας 1) και των εμπλεκόμενων στην υλοποίηση του Προγράμματος Δικαιούχων, φορέων κοινωνικών και οικονομικών εταίρων
- Ενέργειες πληροφόρησης, προβολής και δημοσιότητας σε εμπλεκόμενους φορείς και την κοινή γνώμη

- Ενέργειες διάχυσης καλών πρακτικών.

Οι ενδεικτικές δράσεις που απαριθμούνται στο πλαίσιο της προτεραιότητας για την Τεχνική Βοήθεια_NA (με στόχο την παροχή τεχνικής υποστήριξης καθώς και την ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας των δομών διακυβέρνησης και των δικαιούχων του ΠΔΑΜ) θα λαμβάνουν υπόψη τα στοιχεία που ορίζονται στο τμήμα 9 (παράγραφος "Καταπολέμηση της απάτης") της Συμφωνίας Εταιρικής Σχέσης της Ελλάδας.

The main target groups - point (d)(iii) of Article 22(3) CPR:

- Δομές του συστήματος διακυβέρνησης ΔΑΜ (Πυλώνας 1)
- Ενδιάμεσοι Φορείς Προγράμματος,
- Φορείς προγραμματισμού και Φορείς εφαρμογής-παρακολούθησης
- Δικαιούχοι Πράξεων του Προγράμματος
- Διεύθυνση Στρατηγικού Σχεδιασμού & Συντονισμού Χρηματοδότησης

2.2.1.2. Indicators

Reference: point (e)(ii) of Article 22(3) CPR

Table 2: Output indicators

Fund	Category of region	ID	Indicator	Measurement unit	Milestone (2024)	Target (2029)
JTF		PSO691	Έλεγχοι και Επιθεωρήσεις	Έλεγχοι και Επιθεωρήσεις	0.00	4.00
JTF		PSO692b	Άτομα που εκπαιδεύτηκαν/καταρτίστηκαν εκτός Δικαιούχων	Άτομα	0.00	1.00
JTF		PSO693	Συμβάσεις παροχής υπηρεσιών και προμηθειών	Συμβάσεις	0.00	5.00
JTF		PSO694	Δικαιούχοι που υποστηρίζονται	Δικαιούχοι	0.00	22.00
JTF		PSO696	Ενέργειες επικοινωνίας και προβολής	Ενέργειες	0.00	3.00

2.2.1.3. Indicative breakdown of the programmed resources (EU) by type of intervention

Reference point (e)(iv) of Article 22(3) CPR

Table 4: Dimension 1 - intervention field

Priority	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
6A	JTF		179. Information and communication	245,258.00
6A	JTF		180. Preparation, implementation, monitoring and control	655,525.00
6A	JTF		181. Evaluation and studies, data collection	75,464.00
6A	JTF		182. Reinforcement of the capacity of Member State authorities, beneficiaries and relevant partners	702,825.00
6A	Total			1,679,072.00

Table 7: Dimension 6 – ESF+ secondary themes

Priority	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
----------	------	--------------------	------	--------------

Table 8: Dimension 7 – ESF+*, ERDF, Cohesion Fund and JTF gender equality dimension

Priority	Fund	Category of region	Code	Amount (EUR)
6A	JTF		03. Gender neutral	1,679,072.00
6A	Total			1,679,072.00

* In principle, 40 % for the ESF+ contributes to gender tracking. 100 % is applicable when Member State chooses to use Article 6 ESF+

3. Financing plan

Reference: points (g)(i), (ii) and (iii) of Article 22(3), Article 112(1), (2) and (3), and Articles 14, 26 and 26a CPR

3.1. Transfers and contributions (1)

Reference: Articles 14, 26, 26a and 27 CPR

Programme amendment related to	☐ contribution to InvestEU
	☐ transfer to instruments under direct or indirect management
	☐ transfer between ERDF, ESF+, Cohesion Fund or to another Fund or Funds
	☐ Funds contributing to the objectives set out in Article 21c(3) of Regulation (EU) 2021/241

(1) Applicable only to programme amendments in accordance with Articles 14, 26 and 26a, except complementary transfers to the JTF in accordance with Article 27 CPR. Transfers shall not affect the annual breakdown of financial appropriations at the MFF level for a Member State.

Table 15A: Contributions to InvestEU* (breakdown by year)

Contribution from		Contribution to	Breakdown by year							
Fund	Category of region	InvestEU window	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Total

* For each new request for contribution, a programme amendment shall set out the total amounts for each year by Fund and by category of region.

Table 15B: Contributions to InvestEU* (summary)

Fund	Category of region	Sustainable Infrastructure (a)	Innovation and Digitisation (b)	SME (c)	Social Investment and Skills (d)	Total (e)=(a)+(b)+(c)+(d)
Total						

* Cumulative amounts for all contributions done through programme amendments during the programming period. With each new request for contribution, a programme amendment shall set out the total amounts for each year by Fund and by category of region.

Justification, taking into account how those amounts contribute to the achievement of policy objectives selected in the programme in accordance with Article 10(1) of the InvestEU Regulation

--

--

Table 16A: Transfers to instruments under direct or indirect management (breakdown by year)

Transfers from		Transfers to	Breakdown by year							
Fund	Category of region	Instrument	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Total

Table 16B: Transfers to instruments under direct or indirect management* (summary)

Fund	Category of region	Total
Total		

* Cumulative amounts for all transfers done through programme amendments during programming period. With each new request for transfer, a programme amendment shall set out the total amounts transferred for each year by Fund and by category of region.

Transfers to instruments under direct or indirect management - Justification

--

Table 17A: Transfers between ERDF, ESF+ and Cohesion Fund or to another Fund or Funds* (breakdown by year)

Transfers from		Transfers to		Breakdown by year							
Fund	Category of region	Fund	Category of region	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Total

* Transfer to other programmes. Transfers between ERDF and ESF+ can only be done within the same category of region.

Table 17B: Transfers between ERDF, ESF+ and Cohesion Fund or to another Fund or Funds (summary)

	ERDF			ESF+			CF	EMFAF	AMIF	ISF	BMVI	Total
	More developed	Transition	Less developed	More developed	Transition	Less developed						
Total												

* Cumulative amounts for all transfers done through programme amendments during the programming period. With each new request for transfer, a programme amendment shall set out the total amounts transferred for each year by Fund and category of region.

Transfers between shared management funds, including between cohesion policy funds - Justification

--

Table 21: Resources contributing to the objectives set out in Article 21c(3) of Regulation (EU) 2021/241

Fund	Category of region	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Total
Grand total								

3.2. JTF: allocation in the programme and transfers (1)

3.2.1. JTF allocation to the programme prior to transfers by priority (where relevant) (2)

Reference: Article 27 CPR

Table 18: JTF allocation to the programme in accordance with Article 3 JTF Regulation, prior to transfers

JTF Priority	JTF Allocation
Ενίσχυση και Προώθηση Επιχειρηματικότητας	194,423,109.00
Ενεργειακή Μετάβαση - Κλιματική Ουδετερότητα	30,181,311.00
Αναπροσαρμογή Χρήσεων Γης - Κυκλική Οικονομία	14,249,313.00
Δίκαιη Εργασιακή Μετάβαση	70,225,620.00
Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Μικρής Κλίμακας	16,356,403.00
Δράσεις Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	1,751,858.00
Στήριξη κρίσιμων τεχνολογιών σε στρατηγικούς τομείς (STEP)	18,787,872.00
Τεχνική Βοήθεια Προγράμματος	13,153,873.00
Τεχνική Βοήθεια Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	61,294.00

JTF Priority	JTF Allocation
Total	359,190,653.00

(1) Transfers shall not affect the annual breakdown of financial appropriations at the MFF level for a Member State

(2) Applicable to the first adoption of programmes with JTF allocation.

3.2.2. Transfers to the JTF as complementary support (1) (where relevant)

Transfer to JTF	☐ concerns internal transfers within the programme with JTF allocation
	☒ concerns transfers from other programmes to the programme with JTF allocation

(1) Section to be filled in by receiving programme. Where a programme supported by the JTF receives complementary support (cf Article 27 CPR) within the programme and from other programmes all tables in this section need to be filled in. At the first adoption with JTF allocation, this section is to confirm or correct the preliminary transfers proposed in the Partnership Agreement

Table 18A: Transfers to the JTF within the programme (breakdown by year)

Transfers from		Transfers to	Breakdown by year							
Fund	Category of region	JTF Priority*	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Total

* JTF resources should be complemented with ERDF or ESF+ resources of the category of region where the territory concerned is located.

Table 18B: Transfer of ERDF and ESF+ resources to the JTF within the programme

Transfer within the programme* (complementary support) per category of region	JTF allocation in the programme* broken down by category of region, which territory located** in (by JTF priority)	
	JTF Priority	Amount

* Programme with the JTF allocation.

** JTF resources should be complemented with ERDF or ESF+ resources of the category of region where the territory concerned is located.

Table 18C: Transfers to the JTF from the other programme(s) (breakdown by year)

Transfers from		Transfers to	Breakdown by year							
From fund	Category of region	JTF Priority*	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Total
ERDF	Transition	1	0.00	1,021,676.00	1,046,703.00	1,067,494.00	1,088,841.00	910,984.00	933,022.00	6,068,720.00
ERDF	Transition	2	0.00	913,782.00	936,116.00	954,504.00	973,634.00	814,668.00	834,928.00	5,427,632.00
ERDF	Transition	3	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
ERDF	Transition	4	0.00	1,093,647.00	1,120,380.00	1,142,388.00	1,165,283.00	975,028.00	999,274.00	6,496,000.00
ERDF	Transition	5	0.00	2,853,952.00	2,923,709.00	2,981,139.00	3,040,886.00	2,544,402.00	2,607,672.00	16,951,760.00
ERDF	Transition	6	0.00	245,109.00	251,100.00	256,033.00	261,164.00	218,524.00	223,958.00	1,455,888.00
ERDF	Less developed	1	0.00	35,287,994.00	36,151,133.00	36,863,786.00	37,602,097.00	31,461,899.00	32,237,522.00	209,604,431.00
ERDF	Less developed	2	0.00	10,363,141.00	10,616,432.00	10,824,972.00	11,041,920.00	9,239,108.00	9,468,854.00	61,554,427.00
ERDF	Less developed	3	0.00	2,667,233.00	2,732,425.00	2,786,098.00	2,841,936.00	2,377,934.00	2,437,066.00	15,842,692.00
ERDF	Less developed	4	0.00	13,788,133.00	14,125,140.00	14,402,601.00	14,691,250.00	12,292,614.00	12,598,290.00	81,898,028.00
ERDF	Less developed	5	0.00	2,515,598.00	2,577,083.00	2,627,704.00	2,680,367.00	2,242,744.00	2,298,514.00	14,942,010.00
ERDF	Less developed	6	0.00	2,668,633.00	2,733,859.00	2,787,561.00	2,843,428.00	2,379,182.00	2,438,344.00	15,851,007.00
ESF+	Transition	1	0.00	255,428.00	261,671.00	266,812.00	272,159.00	227,724.00	233,386.00	1,517,180.00
ESF+	Transition	2	0.00	228,445.00	234,029.00	238,626.00	243,408.00	203,668.00	208,732.00	1,356,908.00
ESF+	Transition	3	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
ESF+	Transition	4	0.00	273,412.00	280,096.00	285,597.00	291,321.00	243,757.00	249,817.00	1,624,000.00
ESF+	Transition	5	0.00	713,489.00	730,927.00	745,285.00	760,221.00	636,100.00	651,918.00	4,237,940.00
ESF+	Transition	6	0.00	61,278.00	62,775.00	64,008.00	65,291.00	54,630.00	55,990.00	363,972.00
ESF+	Less developed	1	0.00	8,822,113.00	9,037,739.00	9,215,268.00	9,399,955.00	7,865,226.00	8,060,808.00	52,401,109.00
ESF+	Less developed	2	0.00	2,590,784.00	2,654,108.00	2,706,243.00	2,760,480.00	2,309,778.00	2,367,214.00	15,388,607.00
ESF+	Less developed	3	0.00	666,808.00	683,106.00	696,525.00	710,484.00	594,484.00	609,266.00	3,960,673.00
ESF+	Less developed	4	0.00	3,447,033.00	3,531,285.00	3,600,650.00	3,672,812.00	3,073,154.00	3,149,572.00	20,474,506.00
ESF+	Less developed	5	0.00	628,899.00	644,271.00	656,926.00	670,092.00	560,686.00	574,628.00	3,735,502.00
ESF+	Less developed	6	0.00	667,159.00	683,464.00	696,889.00	710,858.00	594,794.00	609,588.00	3,962,752.00

* JTF resources should be complemented with ERDF or ESF+ resources of the category of region where the territory concerned is located.

Table 18D: Transfer of ERDF and ESF+ resources from other programmes to the JTF in this programme

Transfer(s) from other programme(s)** per category of region		Complementary support to the JTF in this programme* to the territory located*** in a given category of region (by priority)	
		JTF Priority	Amount
ERDF	Transition	1	6,068,720.00
ERDF	Transition	2	5,427,632.00
ERDF	Transition	3	0.00
ERDF	Transition	4	6,496,000.00
ERDF	Transition	5	16,951,760.00
ERDF	Transition	6	1,455,888.00
ERDF	Less developed	1	209,604,431.00
ERDF	Less developed	2	61,554,427.00
ERDF	Less developed	3	15,842,692.00
ERDF	Less developed	4	81,898,028.00
ERDF	Less developed	5	14,942,010.00
ERDF	Less developed	6	15,851,007.00
ESF+	Transition	1	1,517,180.00
ESF+	Transition	2	1,356,908.00
ESF+	Transition	3	0.00
ESF+	Transition	4	1,624,000.00
ESF+	Transition	5	4,237,940.00
ESF+	Transition	6	363,972.00
ESF+	Less developed	1	52,401,109.00
ESF+	Less developed	2	15,388,607.00
ESF+	Less developed	3	3,960,673.00
ESF+	Less developed	4	20,474,506.00

Transfer(s) from other programme(s)** per category of region		Complementary support to the JTF in this programme* to the territory located*** in a given category of region (by priority)	
		JTF Priority	Amount
ESF+	Less developed	5	3,735,502.00
ESF+	Less developed	6	3,962,752.00
Total	Transition		45,500,000.00
Total	Less developed		499,615,744.00
Grand total			545,115,744.00

* Programme with JTF allocation, which receives complementary support from the ERDF and ESF+.

** Programme providing the complementary support from the ERDF and ESF+ (source).

*** JTF resources should be complemented with ERDF or ESF+ resources of the category of region where the territory concerned is located.

3.2.2. Transfers to the JTF as complementary support (1) (where relevant)

Justification for the complementary transfer from ERDF and ESF+ based on the planned types of interventions

Reference: point (d)(ix) of Article 22(3) CPR

Το σύνολο των πόρων του ΕΤΠΑ και του ΕΚΤ + που μεταφέρονται στο ΤΔΜ στην περίπτωση της Ελλάδας, ανέρχεται σε 1,5 φορά του ποσού του ΤΔΜ, σε εφαρμογή της παραγράφου 2 του άρθρου 10 του Κανονισμού για το ΤΔΜ (χαμηλότερα από το οριζόμενο επιτρεπτό όριο).

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Ινστιτούτου Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE), μόνο οι περιφέρειες εξόρυξης άνθρακα θα υποστούν σωρευτικά ζημιά ύψους 1,3 δις EUR στην ΑΠΑ τους έως το 2029 σε σύγκριση με το 2019. Όσον αφορά στη δημιουργία θέσεων εργασίας, που αποτελεί τον κύριο στόχο του ΤΔΜ, το IOBE εκτιμά ότι οι περιφέρειες εξόρυξης άνθρακα θα υποστούν σωρευτικά απώλεια περίπου 14.000 θέσεων εργασίας έως το 2029 σε σύγκριση με το 2019. Από την αξιολόγηση του IOBE προκύπτει ότι θα χρειαστούν περισσότεροι πόροι για την αντιστάθμιση των απωλειών θέσεων εργασίας και για την αντιστάθμιση της απολεσθείσας ΑΠΑ έως το 2029, λόγω της σταδιακής κατάργησης του άνθρακα, από εκείνους που προβλέπονται στο Πρόγραμμα ΔΑΜ για τις πληγείσες περιοχές. Αυτός είναι ένας από τους λόγους για τους οποίους αξιοποιείται η διάταξη του σχεδίου κανονισμού ΤΔΜ, άρθρο 8 για τη στήριξη παραγωγικών επενδύσεων σε επιχειρήσεις εκτός των ΜΜΕ.

Μέσω του ΠΔΑΜ και στο πλαίσιο της λογικής παρέμβασης των υποκείμενων εδαφικών σχεδίων, προωθείται η αναδιάταξη του παραγωγικού προτύπου των περιοχών που θα αντιμετωπίσουν τις συνέπειες της μετάβασης. Το πρότυπο αυτό χαρακτηρίζεται από την υψηλή μονομέρεια και εξάρτηση από την εξόρυξη του λιγνίτη και τη συμβατική παραγωγή ενέργειας από την καύση του (σχετική μελέτη του ΟΟΣΑ για την Ελλάδα υπολογίζει στη Δυτική Μακεδονία Location Quotient (LQ) =6,36 στον τομέα «εξόρυξη, ενέργεια, ηλεκτρική ενέργεια και ύδρευση»), το χαμηλό επίπεδο καινοτομίας των επιχειρήσεων, το αδύναμο οικοσύστημα προώθησης της νεοφυούς επιχειρηματικότητας και τα πολύ υψηλά ποσοστά ανεργίας (τα άτομα ηλικίας 15-24 ετών αντιμετωπίζουν

ένα πρωτοφανές ποσοστό ανεργίας άνω του 60 %, το οποίο είναι διπλάσιο από το περιφερειακό ποσοστό ανεργίας και σχεδόν 10 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο από τον εθνικό μέσο όρο για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα).

Οι σχετικές παρεμβάσεις αφορούν στην αναγέννηση των τοπικών οικονομιών των περιοχών εξόρυξης λιγνίτη, την εξασφάλιση των επηρεαζόμενων θέσεων εργασίας και τη δημιουργία νέων σε νέες δραστηριότητες (π.χ. δράσεις ανάπλασης εγκαταλελειμμένων και ρυπασμένων εκτάσεων και εγκαταστάσεων, πιλοτικά/εμβληματικά έργα όπως στον τομέα του πράσινου υδρογόνου, κ.ά)

Θα αξιοποιηθούν επίσης μέσω συγκεκριμένων δράσεων, η δυνατότητα στήριξης παραγωγικών επενδύσεων σε επιχειρήσεις εκτός των ΜΜΕ (υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 8 του Κανονισμού ΤΔΜ) και η δυνατότητα αύξησης της έντασης των χορηγούμενων ενισχύσεων στις περιοχές που προορίζονται για στήριξη από το ΤΔΜ (σχετική ευνοϊκή διάταξη της Ανακοίνωσης της Επιτροπής για τις Κατευθυντήριες γραμμές για τις κρατικές ενισχύσεις περιφερειακού χαρακτήρα).

Από την ανωτέρω ανάλυση τεκμαίρεται ότι τόσο η προσέλκυση επενδύσεων στις συγκεκριμένες περιοχές η οποία αναμένεται να αυξηθεί σημαντικά, όσο και οι υπόλοιπες παρεμβάσεις, δημιουργούν ως επακόλουθο εξαιρετικά υψηλές χρηματοδοτικές ανάγκες.

3.3. Transfers between categories of region resulting from the mid-term review

Table 19A: Transfers between categories of region resulting from the mid-term review within the programme (breakdown by year)

Transfers from	Transfers to	Breakdown by year			
Category of region*	Category of region*	2025	2026	2027	Total

* Applicable to ERDF and ESF+ only

Table 19B: Transfers between categories of region resulting from the mid-term review, to other programmes (breakdown by year)

Transfers from	Transfers to	Breakdown by year			
Category of region*	Category of region*	2025	2026	2027	Total

* Applicable to ERDF and ESF+ only

3.4. Transfers back (1)

Table 20A: Transfers back (breakdown by year)

Transfers from	Transfers to		Breakdown by year							
InvestEU or other Union instrument	Fund	Category of region	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Total

(1) Applicable only to programme amendments for resources transferred back from other Union instruments, including elements of AMIF, ISF and BMVI, under direct or indirect management, or from InvestEU.

Table 20B: Transfers back* (summary)

From	To						
InvestEU / Instrument	ERDF			ESF+			Cohesion Fund
	More developed	Transition	Developed	More developed	Transition	Developed	

* Cumulative amounts for all transfers done through programme amendments during programming period. With each new request for transfer, a programme amendment shall set out the total amounts transferred for each year by Fund and by category of region.

3.5. Financial appropriations by year

Reference: point (g)(i) of Article 22(3) CPR and Article 3, 4 and 7 JTF Regulation

Table 10: Financial appropriations by year

Fund	Category of region	2021	2022	2023	2024	2025	2026		2027		Total
							Financial appropriation without flexibility amount	Flexibility amount	Financial appropriation without flexibility amount	Flexibility amount	
JTF* - Article 3 JTF resources		0.00	153,855,228.00	157,096,247.00	159,962,964.00	162,921,245.00	67,895,966.00	63,676,123.00	69,449,312.00	69,449,312.00	904,306,397.00
JTF - Article 4 JTF resources		0.00	231,408,034.00	235,125,138.00							466,533,172.00
JTF - Article 7 JTF resources related to Article 3 JTF resources											
JTF - Article 7 JTF resources related to Article 4 JTF resources											
Total JTF		0.00	385,263,262.00	392,221,385.00	159,962,964.00	162,921,245.00	67,895,966.00	63,676,123.00	69,449,312.00	69,449,312.00	1,370,839,569.00
Total		0.00	385,263,262.00	392,221,385.00	159,962,964.00	162,921,245.00	67,895,966.00	63,676,123.00	69,449,312.00	69,449,312.00	1,370,839,569.00

° Amounts after the complementary transfer to the JTF.

3.6. Total financial appropriations by fund and national co-financing

Reference: point (g)(ii) of Article 22(3), Article 22(6) and Article 36 CPR

For programmes under the Investment for jobs and growth goal where technical assistance in accordance with Article 36(4) CPR was chosen in the Partnership Agreement

Table 11: Total financial appropriations by fund and national co-financing

Policy / JTF specific objective number or technical assistance	Priority	Basis for calculation Union support (total eligible cost or public contribution)	Fund	Category of region*	Union contribution (a)=(g)+(h)	Breakdown of Union contribution		National contribution (b)=(c)+(d)	Indicative breakdown of national contribution		Total (c)=(a)+(b)	Co-financing rate (f)=(a)/(c)
						Union contribution less flexibility amount (g)	Flexibility amount (h)		Public (c)	Private (d)		
8	1	Public	JTF** - Article 3 JTF resources		379,305,197.00	379,305,197.00	0.00	66,936,214.00	66,936,214.00		446,241,411.00	84.9999994734%
8	1	Public	JTF** - Article 4 JTF resources		244,656,572.00	244,656,572.00		43,174,690.00	43,174,690.00		287,831,262.00	84.9999997568%
8	1	Public	JTF**		623,961,769.00	623,961,769.00	0.00	110,110,904.00	110,110,904.00		734,072,673.00	84.9999995845%
8	2	Public	JTF** - Article 3 JTF resources		134,872,455.00	118,576,057.00	16,296,398.00	23,801,027.00	23,801,027.00		158,673,482.00	84.999970379%
8	2	Public	JTF** - Article 4 JTF resources		71,848,172.00	71,848,172.00		12,679,090.00	12,679,090.00		84,527,262.00	84.999991719%
8	2	Public	JTF**		206,720,627.00	190,424,229.00	16,296,398.00	36,480,117.00	36,480,117.00		243,200,744.00	84.999977796%
8	3	Public	JTF** - Article 3 JTF resources		34,207,936.00	29,037,916.00	5,170,020.00	6,036,695.00	6,036,695.00		40,244,631.00	84.999991303%
8	3	Public	JTF** - Article 4 JTF resources		18,492,064.00	18,492,064.00		3,263,306.00	3,263,306.00		21,755,370.00	84.999977017%
8	3	Public	JTF**		52,700,000.00	47,529,980.00	5,170,020.00	9,300,001.00	9,300,001.00		62,000,001.00	84.999986290%
8	4	Public	JTF** - Article 3 JTF resources		164,130,298.00	156,996,165.00	7,134,133.00	28,964,175.00	28,964,175.00		193,094,473.00	84.999979026%
8	4	Public	JTF** - Article 4 JTF resources		95,593,831.00	95,593,831.00		16,869,500.00	16,869,500.00		112,463,331.00	84.999996888%
8	4	Public	JTF**		259,724,129.00	252,589,996.00	7,134,133.00	45,833,675.00	45,833,675.00		305,557,804.00	84.9999985600%
8	5	Public	JTF** - Article 3 JTF resources		43,052,159.00	43,052,159.00	0.00	7,597,440.00	7,597,440.00		50,649,599.00	84.999997038%
8	5	Public	JTF** - Article 4 JTF resources		17,440,760.00	17,440,760.00		3,077,782.00	3,077,782.00		20,518,542.00	84.9999965885%
8	5	Public	JTF**		60,492,919.00	60,492,919.00	0.00	10,675,222.00	10,675,222.00		71,168,141.00	84.9999988056%
8	5A	Public	JTF** - Article 3 JTF resources		47,989,084.00	5,692,185.00	42,296,899.00	20,566,753.00	20,566,753.00		68,555,837.00	69.999972285%
8	5A	Public	JTF** - Article 4 JTF resources		0.00	0.00					0.00	
8	5A	Public	JTF**		47,989,084.00	5,692,185.00	42,296,899.00	20,566,753.00	20,566,753.00		68,555,837.00	69.999972285%

Policy / JTF specific objective number or technical assistance	Priority	Basis for calculation Union support (total eligible cost or public contribution)	Fund	Category of region*	Union contribution (a)=(g)+(h)	Breakdown of Union contribution		National contribution (b)=(c)+(d)	Indicative breakdown of national contribution		Total (e)=(a)+(b)	Co-financing rate (f)=(a)/(e)
						Union contribution less flexibility amount (g)	Flexibility amount (h)		Public (c)	Private (d)		
8	7	Public	JTF** - Article 3 JTF resources		68,923,362.00	8,175,287.00	60,748,075.00	11,076,638.00	11,076,638.00		80,000,000.00	86.1542025000%
8	7	Public	JTF** - Article 4 JTF resources		0.00	0.00					0.00	
8	7	Public	JTF**		68,923,362.00	8,175,287.00	60,748,075.00	11,076,638.00	11,076,638.00		80,000,000.00	86.1542025000%
TA36(4)	6	Public	JTF** - Article 3 JTF resources		30,146,834.00	30,146,834.00	0.00	5,320,039.00	5,320,039.00		35,466,873.00	84.9999773028%
TA36(4)	6	Public	JTF** - Article 4 JTF resources		18,501,773.00	18,501,773.00		3,265,019.00	3,265,019.00		21,766,792.00	84.9999990812%
TA36(4)	6	Public	JTF**		48,648,607.00	48,648,607.00	0.00	8,585,058.00	8,585,058.00		57,233,665.00	84.9999855854%
TA36(4)	6A	Public	JTF** - Article 3 JTF resources		1,679,072.00	199,162.00	1,479,910.00	719,606.00	719,606.00		2,398,678.00	69.9998916070%
TA36(4)	6A	Public	JTF** - Article 4 JTF resources		0.00	0.00					0.00	
TA36(4)	6A	Public	JTF**		1,679,072.00	199,162.00	1,479,910.00	719,606.00	719,606.00		2,398,678.00	69.9998916070%
Total			JTF** - Article 3 JTF resources		904,306,397.00	771,180,962.00	133,125,435.00	171,018,587.00	171,018,587.00		1,075,324,984.00	84.0961021510%
Total			JTF** - Article 4 JTF resources		466,533,172.00	466,533,172.00		82,329,387.00	82,329,387.00		548,862,559.00	84.9999994261%
Grand total					1,370,839,569.00	1,237,714,134.00	133,125,435.00	253,347,974.00	253,347,974.00		1,624,187,543.00	84.4015566372%

* For ERDF: less developed transition, more developed, and where applicable, special allocation for outermost and northernly sparsely populated regions. For ESF+, less developed, transition, more developed and, where applicable, additional allocation for outermost regions. For Cohesion Fund: not applicable. For technical assistance, application of categories of region depends on selection of a fund.

** Indicate the total JTF resources, including the complementary support transferred from the ERDF and the ESF+. The table shall not include the amounts in accordance to Article 7 JTF Regulation. In case of technical assistance financed from the JTF, the JTF resources should be split into resources related to Articles 3 and 4 JTF Regulation. For Article 4 JTF Regulation, there is no flexibility amount.

4. Enabling conditions

Reference: point (i) of Article 22(3) CPR

Table 12: Enabling conditions

Enabling condition	Fund	Specific objective	Fulfilment of enabling condition	Criteria	Fulfilment of criteria	Reference to relevant documents	Justification
1. Effective monitoring mechanisms of the public procurement market			Yes	Monitoring mechanisms are in place that cover all public contracts and their procurement under the Funds in line with Union procurement legislation. That requirement includes: 1. Arrangements to ensure compilation of effective and reliable data on public procurement procedures above the Union thresholds in accordance with reporting obligations under Articles 83 and 84 of Directive 2014/24/EU and Articles 99 and 100 of Directive 2014/25/EU.	Yes	Νόμος 4412_ΑΡΘΡΑ 340.pdf Νόμος 4412_ΑΡΘΡΑ 341.pdf Νόμος 4412_ΑΡΘΡΟ 45 Νόμος 4412_ΑΡΘΡΟ 277 2018.12.14_6567 Σύμφωνη Γνώμη ΕΑΑΔΗΣΥ ΚΥΑ_Αρ. Πρωτ. 70362_24.06.2021_ΦΕΚ	Η Ελλάδα έχει μεταφέρει στην ελληνική νομοθεσία τις σχετικές διατάξεις των Οδηγιών και έχει προβεί στις επαγόμενες εξ αυτών ενέργειες : Στο άρθρο 340 του ν. 4412/2016 ενσωματώθηκαν οι παρ. 1-5, άρ. 83 της 2014/24 και οι παρ. 1-5, άρ. 99 της 2014/25, ορίζοντας αρμόδιο φορέα παρακολούθησης του συστήματος την Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ., βάσει των αρμοδιοτήτων της. Περαιτέρω, κατ' εξουσιοδότηση του άρ. 340, έχει εκδοθεί η με αρ. 70362/24.06.2021 Κ.Υ.Α., με την οποία καθορίζονται οι λεπτομέρειες για τη σύνταξη της έκθεσης παρακολούθησης εφαρμογής κανόνων δημοσίων συμβάσεων (ΦΕΚ Β 2802/30.06.21 και διόρθωση στο ΦΕΚ Β 3488/30.07.2021). Στο άρθρο 45 του ν. 4412 ενσωματώθηκαν η παρ. 6, άρ. 83 και η παρ. 2, άρ. 84 της 2014/24. Στο άρθρο 277 του ίδιου νόμου ενσωματώθηκαν η παρ. 6, άρ. 99 και η παρ. 2, άρ. 100 της 2014/25. Στο άρθρο 341 του ν. 4412 ενσωματώθηκαν οι παρ. 1 και 3, άρ. 84 της 2014/24 και οι παρ. 1 και 3, άρ. 100 της 2014/25.

Enabling condition	Fund	Specific objective	Fulfilment of enabling condition	Criteria	Fulfilment of criteria	Reference to relevant documents	Justification
				<p>2. Arrangements to ensure the data cover at least the following elements:</p> <p>a. Quality and intensity of competition: names of winning bidder, number of initial bidders and contractual value;</p> <p>b. Information on final price after completion and on participation of SMEs as direct bidders, where national systems provide such information.</p>	Yes	KYA_76928_09.07.2021_KHMΔΗΣ	<p>Τα ζητούμενα στοιχεία μπορούν να ανακτούνται από τα εξής πληροφοριακά συστήματα</p> <p>α) Κεντρικό Ηλεκτρονικό Μητρώο Δημοσίων Συμβάσεων (ΚΗΜΔΗΣ)</p> <p>β) Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα Εθνικό Σύστημα Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (ΟΠΣ ΕΣΗΔΗΣ)</p> <p>γ) Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα του Εταιρικού Συμφώνου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΟΠΣ-ΕΣΠΑ)</p> <p>Για την ανάκτηση των ζητούμενων στοιχείων συνεργάζονται τα αρμόδια τμήματα των Υπουργείων Ανάπτυξης & Επενδύσεων και Υποδομών & Μεταφορών καθώς και η Ειδική Υπηρεσία Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος ΕΣΠΑ.</p> <p>Τα στοιχεία των αναδόχων καταχωρίζονται στο ΚΗΜΔΗΣ στις καρτέλες καταχώρησης των αποφάσεων ανάθεσης, των συμβάσεων και των πληρωμών</p> <p>Ο αριθμός των υποβληθεισών προσφορών υπάρχει στο ΟΠΣ ΕΣΗΔΗΣ.</p> <p>Η αξία της σύμβασης χωρίς ΦΠΑ υπάρχει σε κάθε καταχωρημένη σύμβαση στο ΚΗΜΔΗΣ.</p> <p>Η τελική αξία μιας σύμβασης, αποτυπώνεται στην αξία της αντίστοιχης απόφασης ανάθεσης και σύμβασης που καταχωρίζονται στο ΚΗΜΔΗΣ.</p>

Enabling condition	Fund	Specific objective	Fulfilment of enabling condition	Criteria	Fulfilment of criteria	Reference to relevant documents	Justification
							Δεν υπάρχει διαθέσιμη πληροφορία για τη συμμετοχή μικρομεσαίων επιχειρήσεων στα ηλεκτρονικά συστήματα δημοσίων συμβάσεων
				3. Arrangements to ensure monitoring and analysis of the data by the competent national authorities in accordance with article 83 (2) of directive 2014/24/EU and article 99 (2) of directive 2014/25/EU.	Yes	Νόμος 4412_ΑΡΘΡΑ 340.pdf Νόμος 4013_2011 Οργανισμός λειτουργίας ΕΑΑΔΗΣΥ	<p>Η Ελλάδα προκειμένου να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις περί παρακολούθησης του συστήματος των δημοσίων συμβάσεων, όπως τίθενται στα άρθρα 83 παράγραφος 2 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ και 99 παράγραφος 2 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ, προέβη στις ακόλουθες ενέργειες :</p> <ul style="list-style-type: none"> • Με τον ν. 4412/2016, άρθρο 340, παράγραφος 1, ορίστηκε ως αρμόδιος φορέας παρακολούθησης του συστήματος η Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ., σύμφωνα με τις σχετικές αρμοδιότητές της, όπως περιγράφονται στον ιδρυτικό της νόμο 4013/2016 και στον Οργανισμό Λειτουργίας της (ΦΕΚ Α 52/01.04.2019) • Με την Κ.Υ.Α. 70362/24.06.2021, η οποία δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ Β 2802/30.06.21 και η διόρθωση αυτής στο ΦΕΚ Β 3488/30.07.2021, καθορίστηκαν οι λεπτομέρειες για τη συλλογή και ανάλυση των δεδομένων.
				4. Arrangements to make the results of the analysis available to the public in accordance with article 83 (3) of directive 2014/24/EU and article 99 (3)	Yes	ΕΑΑΔΗΣΥ - ΕΚΘΕΣΗ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΕΤΟΥΣ 2017 DG-GROW_Country reports	Η έκθεση παρακολούθησης του συστήματος των δημοσίων συμβάσεων του άρθρου 340 του ν. 4412/2016 δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα της Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ. και στην ιστοσελίδα της

Enabling condition	Fund	Specific objective	Fulfilment of enabling condition	Criteria	Fulfilment of criteria	Reference to relevant documents	Justification
				directive 2014/25/EU.		ΕΑΑΔΗΣΥ - Όλες οι ανακοινώσεις ΕΑΑΔΗΣΥ - ΕΚΘΕΣΗ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2018 – 2020 Hellenic public procurement monitoring report for the period 2018 – 2020	DG-GROW, στην οποία δημοσιεύονται οι αντίστοιχες εκθέσεις όλων των Κ-Μ (country reports). https://eaadhsy.gr/index.php/category-articles-eaadhsy/347-ek8esh-parakoloy8hshs-toy-systhmatos-twn-dhmosiwn-symvasewn-etoys-2017 και https://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement/country-reports_en . Σε συνέχεια της έκδοσης της με αρ. πρωτ. 70362/24.06.2021 Κ.Υ.Α. του Υπουργού Ανάπτυξης και Επενδύσεων και του Υπουργού Εσωτερικών, η οποία δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ Β 2802/30.06.2021 και η διόρθωση αυτής στο ΦΕΚ Β 3488/30.07.2021, η Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ. παρέλαβε τα προβλεπόμενα στοιχεία από τους υπόχρεους φορείς και συνέταξε την Έκθεση Παρακολούθησης Δημοσίων Συμβάσεων περιόδου 2018-2020, η οποία εγκρίθηκε με την υπ' αριθμ. 1ΕΣ/2022 Απόφαση του Συμβουλίου της Αρχής. (https://eaadhsy.gr/index.php/category-articles-eaadhsy/671-ekthesi-parakolouthisis-tou-systimatos-ton-dimosion-symvaseon-periodou-2018-2020)
				5. Arrangements to ensure that all information pointing to suspected bid-rigging situations is communicated to the competent national bodies in accordance with Article 83(2) of	Yes	Νόμος 4412_ΑΡΘΡΑ 340.pdf Νόμος 3959_2011-antagonismos Ρ43ΤΟΕΤΒ-96Ω_Μνημονιο συνεργασίας με ΕΠ.ΑΝΤ	Η Ελλάδα, για να διασφαλίσει τη διαχείριση των περιπτώσεων αθέμιτου ανταγωνισμού ή νόθευσης του ανταγωνισμού έχει μεταφέρει στην ελληνική έννομη τάξη τις σχετικές διατάξεις των Οδηγιών 2014/24/ΕΕ και

Enabling condition	Fund	Specific objective	Fulfilment of enabling condition	Criteria	Fulfilment of criteria	Reference to relevant documents	Justification
				Directive 2014/24/EU and Article 99(2) of Directive 2014/25/EU.		ΕΑΑΔΗΣΥ - ΑΣΦΑΛΗΣ ΠΛΑΤΦΟΡΜΑ ΑΝΩΝΥΜΩΝ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΩΝ (WHISTLEBLOWING) ΕΠ.ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ Ανώνυμη Παροχή Πληροφοριών ΩΡΕ3ΟΕΤΒ-9Ρ5.Κατευθυντήρια Οδηγία 20.cleaned 699ΤΟΕΤΒ-ΜΡ6_Κατευθυντηρια Οδηγια 9.cleaned Οδηγός_Διαχείρισης_Κινδύνων_Διαφθοράς_και_Απάτης_final_ISBN.cleaned Οδηγος Επ. Ανταγων. anixneusi_praktikon.cleaned ΕΑΑΔΗΣΥ - ανακοίνωση ΕΕ 1.4.2021 (1) ΕΑΑΔΗΣΥ - ανακοίνωση ΕΕ 1.4.2021 (2)	2014/25/ΕΕ. Οι διατάξεις αυτές έχουν μεταφερθεί στο άρθρο 340 του ν. 4412/2016. Περαιτέρω, η Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ., ως αρμόδια Αρχή για την παρακολούθηση του συστήματος των δημοσίων συμβάσεων και η Επιτροπή Ανταγωνισμού, ως αρμόδια Αρχή προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού συνεργάζονται στενά για το σκοπό αυτό Επισημαίνεται ότι οι ύποπτες περιπτώσεις νόθευσης δύνανται να εντοπιστούν μέσω : ☐ Των απευθείας ή υποβαλλόμενων μέσω πλατφορμών ανώνυμων καταγγελιών «whistleblowing» της Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ και Επιτροπής Ανταγωνισμού. ☐ Τυχαιάς δειγματοληψίας Στην κατεύθυνση ευαισθητοποίησης των αναθετουσών αρχών / αναθετόντων φορέων για την ανίχνευση και διαχείριση των περιπτώσεων αυτών έχουν εκδοθεί: ☐ Οι Κατευθυντήριες Οδηγίες 20 και 9 της Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ. ☐ Ο Οδηγός Διαχείρισης Κινδύνων Διαφθοράς και Απάτης της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας ☐ Ο Οδηγός της Επιτροπής Ανταγωνισμού: «Ανίχνευση και πρόληψη συμπαιγνιακών πρακτικών σε διαγωνισμούς προμηθειών» (2014).
2. Tools and			Yes	Managing authorities have the	Yes	1. Εγκύκλιος	Η Ειδική Υπηρεσία Κρατικών

Enabling condition	Fund	Specific objective	Fulfilment of enabling condition	Criteria	Fulfilment of criteria	Reference to relevant documents	Justification
capacity for effective application of State aid rules				tools and capacity to verify compliance with State aid rules: 1. For undertakings in difficulty and undertakings under a recovery requirement.		101270/EYKE3633/30-9-2016 2. 42649/EYKE5351/10-4-2017 3. 64925/EYKE579/9-6-2017 4. Εγκύκλιος 122645/EYKE2260/27-11-2019 5. Εγκύκλιος 34584/ΕΞ2019/05-04-2019 6. https://www.espa.gr/el/Documents/Provlmatiki_epix_Orismos_update_2.pdf	Ενισχύσεων (ΕΥΚΕ), μετά από συνεργασία με την Κεντρική Μονάδα Κρατικών Ενισχύσεων (ΚΕΜΚΕ), έχει εκδώσει προς τις ΔΑ τις εγκυκλίους (1) και (4) που αφορούν έλεγχο προβληματικότητας και έλεγχο σχετικά με επιχειρήσεις για τις οποίες εκκρεμεί διαδικασία ανάκτησης έπειτα από απόφαση της ΕΕ. Όσον αφορά τον έλεγχο προβληματικότητας, με τα έγγραφα (2) και (3) προσδιορίζονται τα στάδια που πρέπει να ακολουθηθούν, συγκεκριμένοι αλγόριθμοι και δίνονται περαιτέρω διευκρινίσεις. Στο espa.gr, αναρτήθηκε παρουσίαση για τον έλεγχο προβληματικής (6). Με το (5) παρέχονται οδηγίες για την συμμόρφωση με το θεσμικό πλαίσιο ΚΕ όταν χρησιμοποιούνται ως νομική βάση οι Απαλλακτικοί Κανονισμοί ή οι Καν. ήσσονος σημασίας της ΕΕ. Οι ΔΑ και οι ΕΦ πραγματοποιούν τον σχετικό έλεγχο για την ύπαρξη ΚΕ σε όλη την περίοδο 2014-20 και έχουν την απαιτούμενη τεχνογνωσία, ενώ ενημερώνονται μέσω εκπαιδεύσεων και οδηγιών για τροποποιήσεις του θεσμικού πλαισίου. Σε σχέση με τις επιχειρήσεις για τις οποίες εκκρεμεί διαδικασία ανάκτησης, οι δικαιούχοι των ενισχύσεων εξάγουν το σχετικό δικαιολογητικό από το TAXIS και το επισυνάπτουν στην αίτηση χρηματοδότησης.
				2. Through access to expert	Yes	1. Νόμος 4152/2013	Με το Ν. 4152/2013 συστήθηκε

Enabling condition	Fund	Specific objective	Fulfilment of enabling condition	Criteria	Fulfilment of criteria	Reference to relevant documents	Justification
				advice and guidance on State aid matters, provided by State aid experts of local or national bodies.		<p>2. Υπουργική Απόφαση 69135/ΕΥΘΥ626/2015</p> <p>3. Εγκύκλιος 74391/ΕΥΚΕ2634/13-7-2016</p> <p>4. Έγγραφο 115150/ΕΥΚΕ4023/2-11-2016</p> <p>5. Κείμενο οδηγιών 139119 ΕΞ2016 ΕΜΠ/9.8.2016 (9α,β).</p> <p>6. Εγκύκλιος 109658 ΕΞ2019 ΕΜΠ/4.10.2019</p> <p>7. Εγκύκλιος 00430 ΕΞ 2017 ΕΜΠ/5.12.2017</p> <p>8. Εγκύκλιος 001879 ΕΞ2016 ΕΜΠ/23.12.2016</p> <p>9. Έγγραφο ΚΜΚΕ 0004020 ΕΞ 2018/4.12.2018</p>	<p>σύστημα ελέγχου ΚΕ και οι αρμόδιες υπηρεσίες (ΚΕΜΚΕ, ΑΜΚΕ). Το σύστημα ελέγχου έχει σαν σκοπό την υποστήριξη των φορέων χορήγησης ΚΕ.</p> <p>Με την (2) ΥΑ καθορίστηκαν οι αρμοδιότητες της ΕΥΚΕ, ως ΑΜΚΕ του Υπ. Αν.Επ. στις οποίες μεταξύ άλλων περιλαμβάνονται όλες οι συγχρ/μενες πράξεις.</p> <p>Με τα έγγραφα 3- 9 δόθηκαν:</p> <ul style="list-style-type: none"> - οδηγίες με τις συγκεκριμένες διαδικασίες που πρέπει να ακολουθούν ανά στάδιο και ανά περίπτωση - λίστες ελέγχου για την αναγνώριση ύπαρξης πιθανής ΚΕ, - οδηγίες διασφάλισης ορθής εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου ΚΕ - οδηγίες για τις διαδικασίες έγκρισης και συντονισμού μέτρων ΚΕ - οδηγίες για τις υποχρεώσεις και τις διαδικασίες δημοσίευσης στοιχείων χορηγούμενων ΚΕ - οδηγίες σχετικά με τις υποχρεώσεις για την καταχώρηση πληροφοριών στο ηλεκτρονικό σύστημα διαφάνειας για τις ΚΕ (Transparency Award Module - TAM). <p>Επιπροσθέτως η ΕΥΚΕ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - έχει εκδώσει οδηγούς για έλεγχο ύπαρξης ΚΕ σε τομείς οικονομικής δραστηριότητας - υλοποιεί μάθημα ασύγχρονης τηλεκπαίδευσης σε θέματα ΚΕ - έχει αναπτύξει Πληροφοριακό

Enabling condition	Fund	Specific objective	Fulfilment of enabling condition	Criteria	Fulfilment of criteria	Reference to relevant documents	Justification
							Σύστημα (ΠΣΚΕ), με ενσωματωμένες τις απαιτήσεις των κανονισμών ΚΕ το οποίο είναι υποχρεωτικό στα ΕΔΕΤ.
3. Effective application and implementation of the Charter of Fundamental Rights			Yes	Effective mechanisms are in place to ensure compliance with the Charter of Fundamental Rights of the European Union ('the Charter') which include: 1. Arrangements to ensure compliance of the programmes supported by the Funds and their implementation with the relevant provisions of the Charter.	Yes	☐ Σχεδιασμός ΕΣΠΑ & Προγραμμάτων 2021-2027 ☐ Διαβουλεύσεις Προγραμμάτων ☐ Νόμος 4914/2022 για τη «Διαχείριση, έλεγχο και εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την Προγραμματική Περίοδο 2021-2024, ...». ☐ Δήλωση Πολιτικής για το σεβασμό των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ☐ Μνημόνιο Συνεργασίας ΕΑΣ / ΕΕΔΑ ☐ Ν. 4780/2021 «Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας, Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου...»	<p>Ρυθμίσεις τήρησης του ΧΘΔ σε:</p> <p>Προγρ/σμός: εταιρική σχέση, διαβούλευση με κοινων.εταίρους, εγκύκλιοι με μνεία τήρησης οριζόντιων αρχών ΚΚΔ & Χάρτη. Επικοινωνία με ΕΕΔΑ, Συνήγορο Πολίτη, FRA</p> <p>ΣΔΕ: αρμοδιότητες ΔΑ/ΕΦ, μέλη ΕπιΠα, ένταξη & υλοποίηση πράξεων, χειρισμό καταγγελιών & προσωπικά δεδομένα που διασφαλίζουν τήρηση ΧΘΔ: αρχή ίσης μεταχείρισης & μη διάκρισης, προστασία προσωπικών δεδομένων, δικαίωμα προσφυγής</p> <p>Εφαρμογή: σχεδιασμός ΣΔΕ, εφαρμογή & καταρτίσεις αρχών/φορέων για ΘΔ υποστηρίζονται συμβουλευτικά από ΕΕΔΑ. Με καταρτίσεις & χρήση οδηγιών & σημείων ελέγχου, οι ΔΑ/ΕΦ διασφαλίζουν την τήρηση ΧΘΔ σε:</p> ☐ προσκλήσεις: τήρηση αρχών διαφάνειας, ίσης μεταχείρισης ☐ αξιολόγηση πράξεων: on/off κριτήρια τήρησης θεσμικού πλαισίου ☐ υλοποίηση πράξεων: εξέταση τήρησης ΧΘΔ με λίστα επαληθεύσεων & σημεία ελέγχου ☐ δικαίωμα αναφοράς: μέσω ενστάσεων, αντιρρήσεων, προσφυγών & πρόσβασης σε αμερόληπτο δικαστήριο ☐ προστασία προσωπικών δεδομένων: εποπτεία DPO ΕΣΠΑ

Enabling condition	Fund	Specific objective	Fulfilment of enabling condition	Criteria	Fulfilment of criteria	Reference to relevant documents	Justification
							☐ μη συμμόρφωση με ΘΔ : λήψη διορθωτικών μέτρων - δημοσιονομική διόρθωση ή & ανάκτηση Προβλέπεται έλεγχος ΘΔ από Αρχή Ελέγχου στο ΣΔΕ (σημεία ελέγχου, κατευθύνσεις σε ελεγκτές).
				2. Reporting arrangements to the monitoring committee regarding cases of non-compliance of operations supported by the Funds with the Charter and complaints regarding the Charter submitted in accordance with the arrangements made pursuant to Article 69(7).	Yes	Βλ. στο https://www.espa.gr/el/Pages/SDE_Diadiakasies.aspx την «ΔVIII_3 Υποδοχή και Εξέταση Καταγγελιών» στο κεφ. ΑΠ.VIII: Διαχείριση κινδύνων	Εθνική Αρχή υποδοχής καταγγελιών είναι η Ελληνική AFCOS/ ΕΑΔ. Η ΕΑΔ εξετάζει τις εισερχόμενες καταγγελίες και αποφαινεται για το χειρισμό τους. Εφόσον, κρίνει ότι πρέπει να διερευνηθεί μία καταγγελία σχετικά με τον ΧΘΔ την παραπέμπει σε αρμόδια εθνική αρχή έρευνας (Συνήγορο του πολίτη, δικαστικές αρχές, κα) ή στη ΔΑ. Η ΔΑ εξετάζει αναλυτικά με λίστα σημείων ελέγχου. Αν διαπιστωθεί παράβαση του Χάρτη, ακολουθεί χειρισμός αντίστοιχος μίας παρατυπίας, δηλ. λαμβάνονται διορθωτικά μέτρα στο πλαίσιο του ΣΔΕ και γίνεται ανακοίνωση στην ΕΕ μέσω IMS. Συμβουλευτική υποστήριξη παρέχει η ΕΕΔΑ για τις ρυθμίσεις τήρησης του ΧΘΔ και καταρτίσεις σε ΕΑΔ και αρχές του ΣΔΕ. Η ΔΑ ενημερώνει την ΕπΠα, τουλάχιστον ετήσια, για μη συμμορφώσεις με τον ΧΘΔ που εντοπίζονται από την ΕΕΔΑ ή τις Αρχές του ΣΔΕ και για καταγγελίες για παραβάσεις του Χάρτη με σχετική αναφορά για: ☐ αριθμό & πορεία εξέτασης υποθέσεων

Enabling condition	Fund	Specific objective	Fulfilment of enabling condition	Criteria	Fulfilment of criteria	Reference to relevant documents	Justification
							☐ αποτελέσματα της διερεύνησής τους ☐ διορθωτικές ενέργειες στο πλαίσιο του ΣΔΕ σε συνέχεια των οριστικών αποτελεσμάτων εξέτασης της υπόθεσης.
4. Implementation and application of the United Nations Convention on the rights of persons with disabilities (UNCRPD) in accordance with Council Decision 2010/48/EC			Yes	<p>A national framework to ensure implementation of the UNCRPD is in place that includes:</p> <p>1. Objectives with measurable goals, data collection and monitoring mechanisms.</p>	Yes	<ul style="list-style-type: none"> • Σύμβαση ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, κύρωση από ΕΕ:23.12.2010, κύρωση από Ελλάδα: Ν. 4074/2012, 11.04.2012 • «ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ – ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΩΝ ΗΕ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ», άρθρα 59 - 74 του Ν. 4488/ 2017, ΦΕΚ 137 - 13.09.2017 • ΕΘΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ • Ν. 4780/2021 «Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας, ..» (ΦΕΚ 30Α/28-02-21) • Ψηφιακή πύλη για ΑμεΑ • Παρατηρητήριο ΑμεΑ της ΕΣΑμεΑ • Εθνική Επιτροπή για Τα Δικαιώματα του Ανθρώπου 	<ul style="list-style-type: none"> • Ν. 4488/2017 • 2020: ολοκληρώθηκε κατόπιν δημόσιας διαβούλευσης το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των ΑμεΑ (ΕΣΔ), ορίστηκαν Επιμέρους Σημεία Αναφοράς σε Υπουργεία, Περιφέρειες, Δήμους και ενεργοποιήθηκαν για την παρακολούθησή του. • Το ΕΣΔ αποτελεί οδικό χάρτη με πλαίσιο δράσεων ιδίως για την περίοδο 2020-23 (περιέχει ωστόσο διαρκείς δράσεις με ορίζοντα υλοποίησης ως και το 2029) με 6 πυλώνες και 30 στόχους που επικαιροποιείται. • Η πορεία υλοποίησής του παρακολουθείται από τον Συντονιστικό Μηχανισμό στην Κυβέρνηση, τον Υπουργό Επικρατείας και από τη ΓΓ Συντονισμού της Προεδρίας της Κυβέρνησης, με αξιοποίηση του ΟΠΣ του Κυβερνητικού Έργου ΜΑΖΙ. Το ΕΣΔ συνθέτει σε έναν ενιαίο στρατηγικό προγραμματισμό δράσεις Υπουργείων και αρμόδιων φορέων που αναλύονται σε επιμέρους έργα με χρονοδιάγραμμα υλοποίησης, δείκτες παρακολούθησης, αξιολόγησης και

Enabling condition	Fund	Specific objective	Fulfilment of enabling condition	Criteria	Fulfilment of criteria	Reference to relevant documents	Justification
							<p>υπεύθυνους υλοποίησης.</p> <ul style="list-style-type: none"> Όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς στην εφαρμογή του ΕΣΔ διαβουλευονται με την ΕΣΑμεΑ και τα μέλη της. Τα αποτελέσματα της παρακολούθησης και αξιολόγησης διατίθενται ετησίως στη δημοσιότητα, ενώ παράλληλα υποστηρίζεται η διοργάνωση δράσεων διαβούλευσης της πορείας εφαρμογής το
				2. Arrangements to ensure that accessibility policy, legislation and standards are properly reflected in the preparation and implementation of the programmes.	Yes	<ul style="list-style-type: none"> Σχεδιασμός ΕΣΠΑ & Προγραμμάτων 2021-2027 Διαβουλευσεις Προγραμμάτων Νόμος 4914/2022 για τη «Διαχείριση, έλεγχο και εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την Προγραμματική Περίοδο 2021-2024, ...». Οδηγός επικοινωνίας 2021-2027 Δήλωση Πολιτικής για το σεβασμό της Σύμβασης των ΗΕ για τα ΑμεΑ Ν. 4780/2021 «Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας, ...» Ψηφιακή πύλη για ΑμεΑ/νομοθεσία Ομάδα Εργασίας για τα ΑμεΑ ΕΣΑμεΑ : συγχρ/μενη δράση για την ενίσχυση της θεσμικής της ικανότητας και ανάπτυξη του Παρατηρητηρίου ΑμεΑ 	<p>Ο Συντονιστικός Μηχανισμός του ΕΣΔ προέβη σε συγκέντρωση του συνόλου της νομοθεσίας για ζητήματα αναπηρίας (6ος 2021).</p> <p>Ρυθμίσεις ενσωμάτωση των αρχών της μη διάκρισης και προσβασιμότητας των ΑμεΑ σε:</p> <ul style="list-style-type: none"> Προγρ/σμό: εταιρική σχέση, διαβούλευση με κοιν.εταίρους, εγκύκλιοι με μνεία τήρησης οριζόντιων αρχών. Επικοινωνία με ΕΕΔΑ, Συνήγορο Πολίτη, FRA, ΕΣΑμεΑ -ΣΔΕ: αρμοδιότητες ΔΑ, ιδιαίτερα ως προς την αξιολόγηση και επιλογή πράξεων, μέλη ΕπΠα (συμπ. ΕΣΑμεΑ), υλοποίηση πράξεων, χειρισμό καταγγελιών - Εφαρμογή: σχεδιασμός διαδικασιών ΣΔΕ, συμβουλευτική υποστήριξη από ΕΣΑμεΑ. Με χρήση οδηγιών από ΕΣΑμεΑ & σημείων ελέγχου, οι ΔΑ/ΕΦ διασφαλίζουν την προσβασιμότητα στις συγχρ/μενες πράξεις ιδίως μέσω: ΤΔΠ: πεδίο όπου συμπληρώνει ο δικαιούχος με ποιο τρόπο διασφαλίζει την προσβασιμότητα και αξιολογείται

Enabling condition	Fund	Specific objective	Fulfilment of enabling condition	Criteria	Fulfilment of criteria	Reference to relevant documents	Justification
							<ul style="list-style-type: none"> • αξιολόγηση πράξεων: on/off κριτήριο για την προσβασιμότητα και εξειδίκευσή του στο Παράρτημα II • υλοποίηση πράξεων: εξέταση προσβασιμότητας με λίστα επαληθεύσεων & σημεία ελέγχου • μη συμμόρφωση λήψη διορθωτικών μέτρων - δημοσιονομική διόρθωση ή & ανάκτηση • Προβλέπεται έλεγχος σχετικά με την προσβασιμότητα από Αρχή Ελέγχου στο ΣΔΕ (σημεία ελέγχου)
				3. Reporting arrangements to the monitoring committee regarding cases of non-compliance of operations supported by the Funds with the UNCRPD and complaints regarding the UNCRPD submitted in accordance with the arrangements made pursuant to Article 69(7).	Yes	<p>Βλ. στο https://www.espa.gr/el/Pages/SDE_Diadiakasies.aspx την «ΔVIII_3 Υποδοχή και Εξέταση Καταγγελιών» στο κεφ. ΔΠ.VIII: Διαχείριση κινδύνων</p>	<p>Εθνική Αρχή υποδοχής καταγγελιών είναι η Ελληνική AFCOS/ ΕΑΔ. Η ΕΑΔ εξετάζει τις εισερχόμενες καταγγελίες και αποφαινεται για το χειρισμό τους. Εφόσον, κρίνει ότι πρέπει να διερευνηθεί μία καταγγελία την παραπέμπει σε αρμόδια εθνική αρχή έρευνας (συνήγορο του πολίτη, δικαστικές αρχές, κα) ή στη ΔΑ.</p> <p>Η ΔΑ εξετάζει αναλυτικά με λίστα σημείων ελέγχου. Αν διαπιστωθεί παράβαση σχετικά με την προσβασιμότητα ΑμεΑ ακολουθεί χειρισμός αντίστοιχος μίας παρατυπίας, δηλ. λαμβάνονται διορθωτικά μέτρα στο πλαίσιο του ΣΔΕ και γίνεται ανακοίνωση στην ΕΕ μέσω IMS. Συμβουλευτική υποστήριξη παρέχει η ΕΣΑΜΕΑ ως προς τα σημεία ελέγχου.</p> <p>Η ΔΑ ενημερώνει την ΕπΠα, τουλάχιστον ετήσια, για μη συμμορφώσεις με την προσβασιμότητα των ΑΜΕΑ που εντοπίζονται από την ΕΑΔ ή τις Αρχές του ΣΔΕ και για</p>

Enabling condition	Fund	Specific objective	Fulfilment of enabling condition	Criteria	Fulfilment of criteria	Reference to relevant documents	Justification
							καταγγελίες για παραβιάσεις ως προς την προσβασιμότητα των ΑΜΕΑ με σχετική αναφορά για αριθμό & πορεία εξέτασης υποθέσεων, καθώς και τα αποτελέσματα της διερεύνησής τους και τυχόν διορθωτικές ενέργειες στο πλαίσιο του ΣΔΕ σε συνέχεια των οριστικών αποτελεσμάτων εξέτασης της υπόθεσης.

5. Programme authorities

Reference: point (k) of Article 22(3) and Articles 71 and 84 CPR

Table 13: Programme authorities

Programme authorities	Name of the institution	Contact name	Position	Email
Managing authority	Ειδική Υπηρεσία ΔΑΜ / Διαχειριστική Αρχή ΕΣΠΑ ΔΑΜ	Βασίλης Ντερτιλής	Προϊστάμενος Διαχειριστικής Αρχής	vdertilis@mou.gr
Audit authority	ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ (ΕΔΕΛ)	ΑΘΗΝΑΙΣ ΤΟΥΡΚΟΛΙΑ	Πρόεδρος ΕΔΕΛ	a.tourkolia@edel.gr
Body which receives payments from the Commission	Αρχή Πιστοποίησης	Βασιλική Αλέστα	Προϊστάμενη	spa@mnec.gr

The repartition of the reimbursed amounts for technical assistance pursuant to Article 36(5) CPR if more bodies are identified to receive payments from the Commission

Reference: Article 22(3) CPR

Table 13A: The portion of the percentages set out in point (b) of Article 36(5) CPR that would be reimbursed to the bodies which receive payments from the Commission in case of technical assistance pursuant to Article 36(5) CPR (in percentage points)

Κατάρτιση ΣΔΑΜ

Η ενημέρωση και ο διάλογος με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και με την επιχειρηματική κοινότητα είναι διαρκής και ανοιχτός ήδη από την έναρξη των εργασιών κατάρτισης του εθνικού Σχεδίου Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης. Για την πληρέστερη ενημέρωση των τοπικών κοινωνιών λειτουργεί διαδικτυακή πλατφόρμα στην οποία δημοσιεύονται όλα τα στρατηγικά και προγραμματικά έγγραφα καθώς και τα πρακτικά των συνεδριάσεων της Συντονιστικής Επιτροπής κατά τις οποίες αναπτύχθηκε γόνιμος θεσμικός διάλογος με τους Περιφερειάρχες Δυτικής Μακεδονίας και Πελοποννήσου. Παρουσία υπάρχει και στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης. Περαιτέρω, αναπτύχθηκε στενή συνεργασία με τις πρυτανικές αρχές προκειμένου να συν-διαμορφωθεί ο νέος αναβαθμισμένος ρόλος που θα διαδραματίσουν το Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου στο πλαίσιο της ΔΑΜ. Τέλος, εκτός από την θεσμική διαβούλευση του Σχεδίου Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης, την παρουσίασή του στην αρμόδια Διαρκή Επιτροπή του Ελληνικού Κοινοβουλίου καθώς και στο Υπουργικό Συμβούλιο, πραγματοποιήθηκε πλήθος διαδικτυακών ημερίδων με φορείς, υπηρεσίες και ομάδες εργασίας της τοπικής αυτοδιοίκησης, στις οποίες μετείχαν εκπρόσωποι επιστημονικών και ακαδημαϊκών φορέων και ερευνητικών κέντρων, επιμελητηρίων, εργατικών κέντρων και σωματείων εργαζομένων κ.ά. Μέσα από τις διεργασίες αυτές, οι εκπρόσωποι των φορέων είχαν την δυνατότητα να ενημερωθούν για όλα τα ζητήματα της ΔΑΜ καθώς και για το κανονιστικό πλαίσιο της Ε.Ε. και, ως εκ τούτου, να προετοιμαστούν κατάλληλα για τα επόμενα βήματα.

Σχεδιασμός ΠΔΑΜ/ΕΣΔΑΜ

Για τα δύο Εδαφικά Σχέδια (Δυτικής Μακεδονίας, Δ. Μεγαλόπολης) οργανώθηκε εταιρική σχέση μετά από πρόταση των Περιφερειάρχων Δυτικής Μακεδονίας και Πελοποννήσου. Ειδικά για την Χωρική Ενότητα των νησιών (Εδαφικό Νήσων Βορείου & Νοτίου Αιγαίου και Κρήτης) την οργάνωση της εταιρικής σχέσης ανέλαβε Ομάδα Εργασίας υπό τον Υπουργό Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής με τη συμμετοχή του Προέδρου της Συντονιστικής Επιτροπής, των τριών Περιφερειάρχων και των τριών Προέδρων των Περιφερειακών Ενώσεων Δήμων.

Σε εφαρμογή της 2ης Εγκυκλίου του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων για την προετοιμασία του σχεδιασμού των Προγραμμάτων 2021-2027, συγκροτήθηκε η Ομάδα Σχεδιασμού του ΠΔΑΜ 2021-2027 (ΟΣΠ ΔΑΜ) καθώς και θεματικές υπο-ομάδες με τη συμμετοχή εκπροσώπων των Υπουργείων και εμπλεκόμενων φορέων των περιοχών μετάβασης. Στο πλαίσιο αυτό, καθορίστηκαν οι βασικές αρχές κατάρτισης του ΠΔΑΜ στη βάση των προτεραιοτήτων του Σχεδίου Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης και της χωρικής του διάστασης.

Η ΟΣΠ ΔΑΜ προχώρησε στην οργάνωση της εταιρικής σχέσης [αρμόδιων περιφερειακών, τοπικών, δημοτικών και άλλων δημόσιων αρχών, εκπαιδευτικών και ερευνητικών ιδρυμάτων και φορέων, οικονομικών και κοινωνικών εταίρων, περιβαλλοντικών οργανώσεων, φορέων προάσπισης κοινωνικής ένταξης, κ.ά.] και υλοποίησε δύο κύκλους ευρείας διαβούλευσης του ΠΔΑΜ.

Στον πρώτο κύκλο διαβούλευσης παρουσιάστηκε το Υπόμνημα κατανόησης (concept paper) του Προγράμματος. Η διαβούλευση πραγματοποιήθηκε με διαδικτυακή έρευνα ερωτηματολογίου 32 ερωτήσεων μέσω της ιστοσελίδας της Συντονιστικής Επιτροπής ΣΔΑΜ (www.sdam.gr) με ανοιχτή πρόσβαση στο κοινό, το διάστημα από 6 έως 26 Απριλίου 2021.

Ο κατάλογος εταίρων (στους οποίους απεστάλη μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ο σύνδεσμος του ερωτηματολογίου), περιελάμβανε συνολικά 116 εκπροσώπους.

Με την ολοκλήρωση της διαβούλευσης εξετάστηκαν 64 συμπληρωμένα ερωτηματολόγια και καταγράφηκαν τα ακόλουθα κύρια συμπεράσματα:

- Η απασχόληση αναδεικνύεται η μείζονα πρόκληση που θα κληθεί να αντιμετωπίσει το ΠΔΑΜ 2021-2027
- Η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και οι σχετικές δράσεις υποστήριξης, χαρακτηρίζονται ως

εξαιρετικά σημαντικής σπουδαιότητας, μεταξύ των 6 προτεραιοτήτων του υπό σχεδιασμού ΠΔΑΜ.

- Μεγάλος αριθμός πολιτών (όπως προκύπτει από το υψηλό ποσοστό συμμετοχής στη διαδικασία) επιθυμεί να έχει ενεργή συμμετοχή στη διαβούλευση και την κατάρτιση του ΠΔΑΜ.

Η ανάλυση και τα συμπεράσματα του πρώτου κύκλου διαβούλευσης είναι διαθέσιμα σε ηλεκτρονική μορφή μέσω της σελίδας της Συντονιστικής Επιτροπής ΣΔΑΜ.

Ο δεύτερος κύκλος διαβούλευσης, διεξήχθη επί του αναλυτικού Σχεδίου ΠΔΑΜ καθώς και των τριών Εδαφικών Σχεδίων Δίκαιης Μετάβασης και ολοκληρώθηκε στις 25 Ιουνίου 2021.

Σε όλη τη διάρκεια της δεύτερης διαβούλευσης πραγματοποιήθηκαν ενημερωτικές ημερίδες, ενώ συνεχίστηκε η δημοσιοποίηση ενημερωτικού υλικού, μέσω της ιστοσελίδας της Συντονιστικής Επιτροπής ΣΔΑΜ.

Τα σχόλια που προέκυψαν από τη δεύτερη διαβούλευση αφορούν κυρίως σε:

- προτάσεις διορθωτικών παρεμβάσεων στο σχεδιασμό του Προγράμματος,
- ερωτήματα για το σχεδιαζόμενο σύστημα διακυβέρνησης, τη διαδικασία αποκατάστασης των λιγνιτικών εδαφών και την κατανομή των πόρων μεταξύ των περιοχών παρέμβασης,
- ζητήματα συμπληρωματικότητας των παρεμβάσεων του ΠΔΑΜ με τα άλλα Προγράμματα της περιόδου 2021-2027,
- συγκεκριμένες προτάσεις έργων ανά περιοχή παρέμβασης,

στη λογική των αυξημένων απαιτήσεων σχεδιασμού και εφαρμογής πολιτικών και μέτρων που προκύπτει από το μέγεθος των απαιτούμενων αλλαγών στον περιορισμένο χρόνο μετάβασης.

Υλοποίηση, παρακολούθηση και αξιολόγηση ΠΔΑΜ

Ο έλεγχος της διαδικασίας μετάβασης διενεργείται από την **Ειδική Υπηρεσία ΔΑΜ** του Ν.4872/2021 υπό το ΥΠΑΝΕΠ και είναι κοινή για το σύνολο των επηρεαζόμενων περιοχών. Κύρια αρμοδιότητα της ΕΥΔ ΔΑΜ είναι ο κεντρικός σχεδιασμός και προγραμματισμός των πολιτικών ΔΑΜ, η παρακολούθηση και αξιολόγηση των διαδικασιών υλοποίησης των έργων, επενδύσεων και αναπτυξιακών σχεδίων ΔΑΜ, η διαχείριση και ο συντονισμός της αξιοποίησης όλων των διαθέσιμων εθνικών ή ευρωπαϊκών πηγών χρηματοδότησης

Κύρια αρμοδιότητά της **ΕΥΔΑΜ** είναι ο κεντρικός σχεδιασμός και προγραμματισμός των πολιτικών ΔΑΜ, η παρακολούθηση και αξιολόγηση των διαδικασιών υλοποίησης των έργων, επενδύσεων και αναπτυξιακών σχεδίων ΔΑΜ, η διαχείριση και ο συντονισμός της αξιοποίησης όλων των διαθέσιμων εθνικών ή ευρωπαϊκών πηγών χρηματοδότησης. Η ΕΥ ΔΑΜ περιλαμβάνει ως διακριτές δομές: τη Διαχειριστική Αρχή του ΠΔΑΜ (ΔΑ ΕΣΠΑ -ΔΑΜ), τη Δ/ση Στρατηγικού Σχεδιασμού & Συντονισμού Χρηματοδότησης, το Αυτοτελές Τμήμα Παρατηρητηρίου ΔΑΜ, το Τμήμα Νομικής Υποστήριξης.

Η **Διαχειριστική Αρχή ΠΔΑΜ ΕΣΠΑ**, συστάθηκε για τη διαχείριση των πόρων που συνδέονται με την υλοποίηση του Προγράμματος ΔΑΜ (Πυλώνας Ι, ΜΔΜ). Οι αρμοδιότητες και η λειτουργία της διέπονται από το θεσμικό πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2021-2027 που καθορίζει το πλαίσιο διακυβέρνησης και τους κανόνες για την προγραμματική περίοδο 2021-2027 όσον αφορά στη διαχείριση, τον έλεγχο, τον συντονισμό και την υλοποίηση των αναπτυξιακών παρεμβάσεων που λαμβάνουν χρηματοδοτική στήριξη από τα ταμεία της ΕΕ.

Την διακυβέρνηση ΔΑΜ συμπληρώνουν οι κάτωθι φορείς που συστάθηκαν με τον Ν.4872/2021:

- **Παρατηρητήριο ΔΑΜ:** Αυτοτελές τμήμα της ΕΥΔΑΜ υπό τον Διοικητή ΕΥΔΑΜ. Το Παρατηρητήριο παρακολουθεί την επίτευξη των στόχων και του χρονοδιαγράμματος υλοποίησης των προβλέψεων του ΣΔΑΜ και συγκεντρώνει και επεξεργάζεται ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία που αναφέρονται στις τοπικές/περιφερειακές δράσεις στις περιοχές μετάβασης
- **Μετάβαση ΑΕ:** ΝΠΙΔ που συστήθηκε με τον Ν.4872/2021, ανήκει στους φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα και στην κυριότητά του θα περιέλθουν οι γαίες που θα παραχωρήσει η ΔΕΗ στο Ελληνικό Δημόσιο. Η Μετάβαση ΑΕ θα αναλάβει το σύνολο των διεργασιών για την υλοποίηση επενδυτικών έργων/σχεδίων εντός ΖΑΠ καθώς και το ρόλο ενός από τους δικαιούχους του ΠΔΑΜ

όσον αφορά στην αναπροσαρμογή και επανάχρηση των παραχωρούμενων γαιών.

Η εμπλοκή των τοπικών φορέων της εταιρικής σχέσης στην **υλοποίηση της ΔΑΜ** διασφαλίζεται ως εξής:

- **Επ. Παρακολούθησης ΠΔΑΜ:** Κορυφαίο όργανο για τη συμμετοχή των εταίρων στην υλοποίηση, παρακολούθηση και αξιολόγηση του Προγράμματος και των ΕΣΔΙΜ αποτελεί η Επιτροπή Παρακολούθησης που θα συγκροτηθεί σύμφωνα με τις απαιτήσεις του ΚΚΔ και του Ν.4914/2022
- **Ίδρυση παραρτήματος/γραφείου της Μετάβαση ΑΕ** στις επηρεαζόμενες περιοχές για την παροχή τεχνικής υποστήριξης σε τοπικούς δικαιούχους κατά την ωρίμανση των έργων τους & την οργανωμένη υποδοχή, ενημέρωση και υποστήριξη των επενδυτών στις περιοχές ΔΑΜ.
- Για κάθε ΕΣΔΙΜ θα συγκροτηθεί **Περιφερειακή/Εδαφική Επιτροπή**, κατά τα πρότυπα του άρθρου 64 Ν.4914/2022, υπό την προεδρεία των τοπικών αρχών, **με συμβουλευτικό και εισηγητικό ρόλο** προς τις δομές διακυβέρνησης ΔΑΜ και την Επ. Παρακολούθησης ΠΔΑΜ, ως προς την υλοποίηση της Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης. Η Επιτροπή αυτή επιπλέον θα προωθεί σε τοπικό επίπεδο τον **διάλογο και την ανταλλαγή απόψεων** μεταξύ των ενδιαφερομένων φορέων.
- Στις ΔΑ των ΠΕΠ των επηρεαζόμενων εδαφών θα οριστεί αρμοδίως **Εντεταλμένο στέλεχος** για τη Δίκαιη Μετάβαση.
- **Ίδρυση Παραρτήματος του Παρατηρητηρίου ΔΑΜ** στις επηρεαζόμενες περιοχές.

Ο κεντρικός πολιτικός σχεδιασμός για θέματα της Δίκαιης Μετάβασης διαμορφώνεται από τα κάτωθι όργανα:

- **Κυβερνητική Επιτροπή ΔΑΜ:** Η ΚΕΔΑΜ είναι το ανώτατο πολιτικό όργανο του εθνικού Σχεδίου ΔΑΜ με κύριο αντικείμενο την έγκριση & παρακολούθηση του ΣΔΑΜ.
- **Επιτροπή Στρατηγικού Σχεδιασμού ΔΑΜ (Συντονιστική Επιτροπή):** Η ΣΕΠ υποστηρίζει την ΚΕΔΑΜ στην εξειδίκευση της εθνικής πολιτικής/πολιτικών για την κατάρτιση και εφαρμογή του ΣΔΑΜ.

Κύριος επικοινωνιακός στόχος

Η επικοινωνιακή προβολή θα αναδείξει το διττό σκοπό του Προγράμματος που είναι αφενός η άμβλυνση των συνεπειών της απολιγνιτοποίησης και αφετέρου το κλείσιμο των εξαιρετικά ρυπογόνων θερμικών σταθμών στα νησιά.

Ως κύριος επικοινωνιακός στόχος ορίζεται η:

«Προβολή της συμβολής του νέου Προγράμματος Δίκαιη Αναπτυξιακή Μετάβαση 2021-2027 στην αντιμετώπιση των κοινωνικών, εργασιακών, οικονομικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε εκείνες τις περιοχές της χώρας που επηρεάζονται από την παύση της λιγνιτικής δραστηριότητας και από τη σταδιακή κατάρριξη των αναποτελεσματικών και πολύ ρυπογόνων Αυτόνομων Σταθμών Ηλεκτροπαραγωγής που χρησιμοποιούν μαζούτ και ντίζελ».

Η ιστοσελίδα του Προγράμματος θα συνδεθεί με την ενιαία διαδικτυακή πύλη, μέσω της οποίας παρέχεται πρόσβαση σε όλα τα Προγράμματα της χώρας, σύμφωνα με το άρθρο 46(b) του ΚΚΔ.

Ειδικοί επικοινωνιακοί στόχοι:

- Άμεση και έγκυρη ενημέρωση των τοπικών κοινωνιών των συγκεκριμένων περιοχών ΕΣΔΙΜ, για τις δυνατότητες που παρέχονται μέσω του Προγράμματος ΔΑΜ για την αντιμετώπιση των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων της μετάβασης.
- Άμεση και έγκυρη ενημέρωση Δικαιούχων, οργανώσεων, εταίρων και άλλων πιθανών ενδιαφερομένων για τις ευκαιρίες χρηματοδότησης που παρέχει το ΠΔΑΜ και τις διαδικασίες πρόσβασης σε αυτές.
- Ενίσχυση της αναγνωρισιμότητας, κατανόησης και θετικής στάσης για το ρόλο και τη συμβολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην δίκαιη αναπτυξιακή μετάβαση των περιοχών που επηρεάζονται από την κλιματική μετάβαση μέσα από τη χρηματοδότηση των παρεμβάσεων του Προγράμματος.
- Ενίσχυση της δικτύωσης των νέων και μεταφοράς της γνώσης.
- Διασφάλιση της διάδοσης της στρατηγικής του ΠΔΑΜ και της μέγιστης διαφάνειας ως προς τη διαχείριση και υλοποίηση του Προγράμματος.
- Υποστήριξη των Δικαιούχων κατά την υλοποίηση των έργων ως προς την επικοινωνία και προβολή των αποτελεσμάτων και του αντίκτυπου των πράξεων που υλοποιούν καθώς και τη συμμόρφωση με τις κανονιστικές υποχρεώσεις. Ιδιαίτερη προσοχή θα δοθεί στην επικοινωνία και προβολή των αποτελεσμάτων έργων στρατηγικής σημασίας.
- Ανάπτυξη της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης σε όλους τους πολίτες της χώρας ως εγγύηση για τη βιωσιμότητα των έργων που υλοποιούνται.

Κοινά –Στόχοι:

- Ευρύ κοινό: Πολίτες σε εθνικό και ειδικότερα σε περιφερειακό επίπεδο, με στόχο την ενημέρωση για τις κοινωνικοοικονομικές αλλαγές που προκαλεί η κλιματική μετάβαση και ο σχεδιασμός για την αντιστροφή αυτών, μέσω των παρεμβάσεων του ΠΔΑΜ. Έμφαση δίνεται στους κατοίκους των περιοχών μετάβασης (ηπειρωτικές και νησιωτικές περιοχές), οι οποίοι θα επηρεαστούν περισσότερο από την αλλαγή του οικονομικού μοντέλου. Ειδικότερες κατηγορίες – στόχοι είναι οι νέοι αλλά και οι ευπαθείς ομάδες των περιοχών αυτών.
- Δυνητικοί δικαιούχοι: Οι Δικαιούχοι προσδιορίζονται στην ανάλυση κάθε Προτεραιότητας του ΠΔΑΜ. • Εθνικές/ευρωπαϊκές διοικητικές αρχές και φορείς: Ευρωπαϊκά Όργανα, Οργανισμοί Δημοσίου, φορείς χάραξης πολιτικής
- Οργανισμοί - Φορείς διάχυσης ενημέρωσης: Δίκτυα πληροφόρησης, Διαμορφωτές κοινής γνώμης, κοινωνικοί εταίροι, κ.ά.

Μέσα Επικοινωνίας

A. Διάλογοι επικοινωνίας

Ως διάλογοι επικοινωνίας, συνδυαστικά θα αξιοποιηθούν κυρίως:

- Έντυπος εθνικός και περιφερειακός-τοπικός τύπος, για τη συνεχή και έγκυρη πληροφόρηση του κοινού και ειδικότερα των Ομάδων-Στόχων.
- Εταιρείες πληροφόρησης, για πολύπλευρη επικοινωνία
- Δίκτυα ενδιαφερομένων.

B. Μέσα/Δράσεις επικοινωνίας.

Η επιλογή, ο σχεδιασμός και ο προγραμματισμός των ενεργειών επικοινωνίας και των επικοινωνιακών μέσων που θα χρησιμοποιηθούν, θα βασιστεί σε έρευνες κοινής γνώμης στο γενικό πληθυσμό ή σε ειδικά κοινά, εκφρασμένες απόψεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, κ.ο.κ.

Ως επικοινωνιακά μέσα, ενδεικτικά, αναφέρονται:

- προετοιμασία έντυπου και ηλεκτρονικού ενημερωτικού υλικού
- προώθηση δελτίων τύπου, σχετικής αρθρογραφίας και δημοσιευμάτων
- ψηφιακή παρουσία και προβολή μέσω της ιστοσελίδας και των λογαριασμών κοινωνικής δικτύωσης του ΠΔΑΜ (facebook, youtube)
- γενικές ενημερωτικές εκδηλώσεις για την προσέλκυση του κοινού και ομάδων στόχων
- στοχευμένες εκδηλώσεις σε επιμέρους πληθυσμιακές ομάδες όπως νέοι, οι οποίοι εκτός από άμεσα ωφελούμενοι μπορούν να αποτελέσουν πολλαπλασιαστές των επικοινωνιακών μηνυμάτων
- διοργάνωση Συνεδρίων.

Προϋπολογισμός

Ο προϋπολογισμός για την επικοινωνία σύμφωνα με τις δράσεις που προαναφέρθηκαν, εκτιμάται ότι θα κυμανθεί σε ποσοστό 10,9 % του συνολικού προϋπολογισμού των Προτεραιοτήτων 6 και 6Α (Τεχνική βοήθεια του Προγράμματος & Τεχνική Βοήθεια ΠΕ Ν. Αιγαίου).

Παρακολούθηση και Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση της επικοινωνίας προδιαγράφεται ήδη από το στάδιο σχεδιασμού των επιμέρους επικοινωνιακών ενεργειών και μέσων/εργαλείων, παρακολουθείται κατά την υλοποίηση και αποτιμάται μετά την ολοκλήρωσή τους.

Ο Υπεύθυνος Επικοινωνίας του Προγράμματος θα οριστεί στο κείμενο της Επικοινωνιακής Στρατηγικής που θα εγκριθεί κατά την 1η Επιτροπή Παρακολούθησης.

8. Use of unit costs, lump sums, flat rates and financing not linked to costs

Reference: Articles 94 and 95 CPR

Table 14: Use of unit costs, lump sums, flat rates and financing not linked to costs

Intended use of Articles 94 and 95 CPR	Yes	No
From the adoption, the programme will make use of reimbursement of the Union contribution based on unit costs, lump sums and flat rates under the priority according to Article 94 CPR	☐	☒
From the adoption, the programme will make use of reimbursement of the Union contribution based on financing not linked to costs according to Article 95 CPR	☐	☒

Appendix 1: Union contribution based on unit costs, lump sums and flat rates

A. Summary of the main elements

Priority	Fund	Specific objective	Category of region	Estimated proportion of the total financial allocation within the priority to which the SCO will be applied in %	Type(s) of operation covered		Indicator triggering reimbursement		Unit of measurement for the indicator triggering reimbursement	Type of SCO (standard scale of unit costs, lump sums or flat rates)	Amount (in EUR) or percentage (in case of flat rates) of the SCO
					Code(1)	Description	Code(2)	Description			

(1) This refers to the code for the intervention field dimension in Table 1 of Annex I to the CPR and the Annex IV to the EMFAF regulation

(2) This refers to the code of a common indicator, if applicable

Appendix 1: Union contribution based on unit costs, lump sums and flat rates

B. Details by type of operation

C. Calculation of the standard scale of unit costs, lump sums or flat rates

1. Source of data used to calculate the standard scale of unit costs, lump sums or flat rates (who produced, collected and recorded the data, where the data is stored, cut-off dates, validation, etc.)

2. Please specify why the proposed method and calculation based on Article 94(2) CPR is relevant to the type of operation.

3. Please specify how the calculations were made, in particular including any assumptions made in terms of quality or quantities. Where relevant, statistical evidence and benchmarks should be used and, if requested, provided in a format that is usable by the Commission.

4. Please explain how you have ensured that only eligible expenditure was included in the calculation of the standard scale of unit cost, lump sum or flat rate.

5. Assessment of the audit authority(ies) of the calculation methodology and amounts and the arrangements to ensure the verification, quality, collection and storage of data.

Appendix 2: Union contribution based on financing not linked to costs

A. Summary of the main elements

Priority	Fund	Specific objective	Category of region	The amount covered by the financing not linked to cost	Type(s) of operation covered		Conditions to be fulfilled/results to be achieved triggering reimbursement by the Commission	Indicator		Unit of measurement for the conditions to be fulfilled/results to be achieved triggering reimbursement by the Commission	Envisaged type of reimbursement method used to reimburse the beneficiary(ies)
					Code (1)	Description		Code (2)	Description		

(1) This refers to the code for the intervention field dimension in Table 1 of Annex I to the CPR and the Annex IV to the EMFAF regulation

(2) This refers to the code of a common indicator, if applicable

B. Details by type of operation

Η **Ζώνη Καινοτομίας Δυτικής Μακεδονίας** συνιστά μοχλό αλλαγής του τοπικού οικονομικού και παραγωγικού μοντέλου. Ο 1ος Θύλακας της Ζώνης θα υλοποιηθεί σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας και το ΕΚΕΤΑ, εστιάζοντας στους τομείς τεχνολογιών αιχμής πράσινου και ψηφιακού μετασχηματισμού και αποσκοπώντας στην προσέλκυση επενδυτικού/επιχειρηματικού ενδιαφέροντος. Περιλαμβάνει υποδομές ανάπτυξης καινοτομίας, συστέγασης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, υλοποίησης εργαστηρίου Ευφυούς Πόλης, θερμοκοιτίδα και κόμβο επιτάχυνσης νεοφυούς επιχειρηματικότητας, και συναφείς παρεμβάσεις. Ο 2ος Θύλακας, είναι ο Κόμβος Καινοτομίας Πράσινου Υδρογόνου με φορέα το ΕΚΕΤΑ/ΙΔΕΠ Πτολεμαΐδας. Αποσκοπεί στο να προάγει την έρευνα σε τεχνολογίες πράσινου υδρογόνου (παραγωγή, αποθήκευση, διανομή) μέσω δημιουργίας εγκαταστάσεων πιλοτικής εφαρμογής και δοκιμών ερευνητικών αποτελεσμάτων και να αποτελέσει το εφαλτήριο για την επίτευξη επιχειρηματικών συνεργασιών με σκοπό την αξιοποίηση των εφαρμογών του υδρογόνου συμβάλλοντας στην ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας και στην πράσινη ενεργειακή μετάβαση. Ο 3ος Θύλακας είναι το Ζωντανό Εργαστήριο Έξυπνης Πόλης το οποίο θα υλοποιηθεί σε περιοχές μικρής κλίμακας σε συνέργεια με τις δράσεις του 1ου Θύλακα, σύμφωνα με τις πρακτικές του Joint Research Centre (JRC) & θα αποτελέσει τη βάση για την ενσωμάτωση καινοτομίας σε λύσεις και εφαρμογές έξυπνων πόλεων και την ενδυνάμωση της ικανότητας των επιχειρήσεων αλλά και των φορέων έρευνας, να διαμοιράζονται γνώση.

Ο **Κόμβος Βιοοικονομίας** είναι ένα σύνθετο έργο που συνιστά τον επιταχυντή για τη μετάβαση της τοπικής οικονομίας στους Δήμους της Μεγαλόπολης, Τρίπολης, Γορτυνίας & Οιχαλίας στη μεταλινιτική εποχή. Μέσα από την ανοιχτή συνεργασία φορέων της τριπλής έλικας: δημόσιο, ινστιτούτα γνώσης, επιχειρηματικότητα, επιδιώκεται ο οικονομικός & παραγωγικός μετασχηματισμός της επιχειρηματικής δραστηριότητας στην ευρύτερη περιοχή της Μεγαλόπολης με επίκεντρο το πλήρες φάσμα της αλυσίδας αξίας της Βιοοικονομίας (Αγροδιατροφή, Κυκλική & Ψηφιακή Οικονομία). Η οργάνωση του Κόμβου γίνεται σε τέσσερις θύλακες (δύο κύριους στη Μεγαλόπολη & την Τρίπολη & δύο δευτερεύοντες στην Οιχαλία και τη Γορτυνία).

Οι υποδομές των ανωτέρω θα ολοκληρωθούν έως το τέλος του 2029. Το σύνολο των δράσεων θα ολοκληρωθεί με το πέρας του ΠΔΑΜ.

1. Outline of the transition process and the identification of most negatively affected territories within the Member State

Reference: point (a)(b) of Article 11(2), Article 6

1.1. Διαδικασία και χρονοδιάγραμμα μετάβασης

Ισχύουσες δεσμεύσεις

Η Ελλάδα επικύρωσε το Πρωτόκολλο του Κιότο το 2002 & τη Συμφωνία του Παρισιού το 2016. Το ΕΣΕΚ, το βασικό εργαλείο διαμόρφωσης της εθνικής πολιτικής την επόμενη 10ετία, κυρώθηκε τον 12ο/2019 με αποφ. Κυβ. Συμβουλίου [(ΦΕΚ 4893/Β/2019)] & αντικατοπτρίζει τις αυξημένες κλιματικές φιλοδοξίες & τον εθνικό στόχο που τέθηκε στη Διάσκεψη του ΟΗΕ για το Κλίμα τον 9ο/2019: πλήρη απολιγνιτοποίηση της χώρας έως το 2028 με δραστική μείωση & πλήρη απένταξη του λιγνίτη από το μίγμα ηλεκτροπαραγωγής, βάσει οργανωμένου σχεδίου απόσυρσης των λιγνιτικών μονάδων, απανθρακοποίηση των νησιών έως το 2029. Ο στόχος αυτός χαρακτηρίστηκε «ορθή πρακτική» στο Έγγραφο Εργασίας των Υπηρεσιών της ΕΕ για την «Αξιολόγηση του τελικού εθνικού σχεδίου της Ελλάδας για την ενέργεια & το κλίμα[1]».

Παράλληλα η Ελλάδα έχει αναπτύξει τη Μακροπρόθεσμη Στρατηγική 2050[2], με σενάρια απαλλαγής από τις ανθρακούχες πηγές. Στα 2 σενάρια που είναι συμβατά με τη συγκράτηση της αύξησης της παγκόσμιας θερμοκρασίας κάτω από τον 1,5°C, η χώρα επιτυγχάνει μείωση των καθαρών εκπομπών της κατά 95% σε σχέση με το 1990.

Νεότερες εξελίξεις

Από την κύρωση του ΕΣΕΚ οι εξελίξεις στην ενέργεια & την κλιματική αλλαγή ήταν ραγδαίες, με βασικότερες: α) τη δέσμη μέτρων “Fit for 55” που εισάγει έναν πιο φιλόδοξο κλιματικό στόχο σε σχέση με τον στόχο του 40% που ίσχυε όταν εκπονήθηκε το ΕΣΕΚ & πρόσφατα β) η κοινή ευρωπαϊκή δράση REPowerEU.

Η Ελλάδα παραμένει προσηλωμένη στις δεσμεύσεις της & υλοποιεί σταθερά ένα στοχευμένο πλέγμα συναφών δράσεων: διείσδυση ΑΠΕ, αδειοδοτικό/ρυθμιστικό πλαίσιο για την αποθήκευση ενέργειας & το H2, ενεργειακή αναβάθμιση, κίνητρα για την ηλεκτροκίνηση, τηλεθέρμανση, εγκατάσταση ΥΒΣ, κ.ά. Τα ΕΣΔΙΜ εναρμονίζονται με αυτό το πλέγμα καθώς προβλέπουν παρεμβάσεις που προωθούν τις μηδενικές εκπομπές ρύπων από την παραγωγή ενέργειας & συνδράμουν στους υπόλοιπους τομείς ενδιαφέροντος του ΕΣΕΚ.

Η Χώρα παρακολουθεί τις τρέχουσες εξελίξεις στον ενεργειακό τομέα & θα προβεί σε κατάλληλες προσαρμογές του εθνικού της σχεδιασμού, εφόσον απαιτηθεί.

Απόσυρση λιγνιτικών μονάδων/λιγνιτωρυχείων

Πολλές λιγνιτικές μονάδες έχουν ήδη αποσυρθεί. Το 2011 η παραγωγή των μονάδων της ΔΕΗ ήταν 27,4 TWh & το 2019 10,417 TWh, μειωμένη κατά 62%. Το 2020 η παραγωγή ενέργειας από την καύση λιγνίτη ήταν 5,7 TWh έναντι 8,1 TWh που προέβλεπε το ΕΣΕΚ για την ίδια χρονιά, μειωμένη κατά 30%.

Η διαδικασία μετάβασης προς τους στόχους της ΕΕ για το 2030 στα ΕΣΔΙΜ ΠΔΜ & Μεγαλόπολης ακολουθεί ως χρονοδιάγραμμα για την παύση εξόρυξης λιγνίτη & την παραγωγή ηλεκτρικής το εξής: όλες οι λιγνιτικές μονάδες θα αποσυρθούν έως το 2023, εκτός από μια (Πτολεμαΐδα V) η οποία θα αποσυρθεί μέχρι το 2028 (παρ.-πιν.1.1).

Μετάβαση στα νησιά

Σε Β. – Ν. Αιγαίο & Κρήτη η μετάβαση έως το 2029, βάσει της εθνικής πολιτικής, υλοποιείται διττά: (α) αυξάνοντας σταδιακά τη διείσδυση των ΑΠΕ στη κατανάλωση, βάσει του εγκεκριμένου πλάνου των

διασυνδέσεων με το ηπειρωτικό ηλεκτρικό σύστημα ή/και με την εγκατάσταση ΥΒΣ, & (β) αποσύροντας σταδιακά τη λειτουργία των 32 αυτόνομων θερμικών ηλεκτρικών συστημάτων, καθένα από τα οποία τροφοδοτεί ένα ή περισσότερα μη-διασυνδεμένα νησιά (ΗΣ ΜΔΝ). Απώτερος στόχος είναι η κάλυψη των ενεργειακών αναγκών των νησιών από καθαρή ενέργεια & η «εξαγωγή» της υπερβάλλουσας καθαρής ενέργειας στην ηπειρωτική χώρα (παρ.-ενοτ. 1.2/πιν.1-4).

Με αφετηρία το 2020, η υφιστάμενη **εγκατεστημένη ισχύς (ΑΠΕ)** ανά συστάδα νησιών είναι:

- 296MW – Κρήτη,
- 54MW – Κυκλάδες,
- 105MW – Δωδεκάνησα,
- 64MW – Β. Αιγαίο,

ενώ η συνολική συμμετοχή των ΑΠΕ στην κατανάλωση η/ε είναι 24%, 30%, 16% & 18%.

Στο πέρας της ΠΠ 2021-2027, προβλέπεται η **εγκατάσταση πρόσθετης ισχύος (ΑΠΕ)**:

- 398MW – Κρήτη,
- 66 MW – Κυκλάδες,
- 163 MW – Δωδεκάνησα,
- 118 MW – Β. Αιγαίο,

που, βάσει στοιχείων του ΕΣΕΚ & παραδοχών στο πλαίσιο του ΕΣΔΙΜ, δύναται να οδηγήσει σε επίτευξη συνολικής συμμετοχής των ΑΠΕ στην κατανάλωση η/ε –συνεκτιμημένου του μείγματος των διασυνδέσεων– 76%, 72%, 71% & 75%, αντίστοιχα (παρ.-ενοτ. 1.2/μεθοδολογία).

Ενδιάμεσα (2025-2026) τίθεται ως στόχος η **εγκατάσταση πρόσθετης ισχύος**: 155-182 MW σε Κρήτη, 50-63,5 MW σε Δωδεκάνησα, 42-50 MW σε Β. Αιγαίο, 14MW σε Κυκλάδες.

Η διαθέσιμη έκταση ανά συστάδα νησιών για την ανάπτυξη της παραπάνω ισχύος ΑΠΕ θα προσδιορισθεί με την έγκριση του υπό εκπόνηση Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου ΑΠΕ.

Η εγκατάσταση ισχύος ΑΠΕ στο νησιωτικό χώρο εξαρτάται από τα διαθέσιμα περιθώρια (ηλεκτρικός χώρος) του δικτύου. Οι ηλεκτρικές διασυνδέσεις των ΜΔΝ αυξάνουν τον «ηλεκτρικό χώρο» & η παραγόμενη ενέργεια από τους θερμικούς σταθμούς αντικαθίσταται από καθαρές μορφές. Μετά το πέρας των διασυνδέσεων, ορισμένες θερμικές μονάδες θα τεθούν σε καθεστώς ψυχρής εφεδρείας για την εγγύηση της ασφάλειας εφοδιασμού.

Η υιοθέτηση νέων τεχνολογικών λύσεων & επιχειρηματικών μοντέλων μπορεί να άρει το εμπόδιο του «ηλεκτρικού χώρου» ανεξάρτητα από τις διασυνδέσεις. Το σχέδιο για την εγκατάσταση ΥΒΣ[3] στα νησιά χωρίς σαφές πλάνο διασύνδεσης μπορεί να οδηγήσει σε διείσδυση ΑΠΕ στην κατανάλωση άνω του 50%, ανάλογα με τις τοπικές συνθήκες ανά νησί. Εφόσον κριθεί αναγκαίο θα εκπονηθεί εξειδικευμένη μελέτη για τον προσδιορισμό του κατάλληλου % διείσδυσης ΑΠΕ ανά κατηγορία νησιών.

Από το **πλάνο των διασυνδέσεων**, 3 ΗΣ ΜΔΝ έχουν συνδεθεί ήδη με το ηπειρωτικό δίκτυο[4] ενώ το χρονοδιάγραμμα περάτωσης των υπολειπόμενων διασυνδέσεων, βάσει του πρόσφατου ΔΠΑ του ΕΣΜΗΕ (2023-2032) & του ΣΑΔ του ΔΕΔΔΗΕ (2021-2025), διαμορφώνεται ως εξής:

- 2023: Κρήτη (2η φάση – σε εξέλιξη)
- 2024: Κυκλάδες (4η φάση – σε εξέλιξη)
- 2028: Δωδεκάνησα
- 2028: Β. Αιγαίο

Όλα τα νησιά αναφοράς του ΕΣΔΙΜ (μεμονωμένα ή ως τμήμα ενός αυτόνομου ΗΣ) θα διασυνδεθούν με το ηπειρωτικό σύστημα έως το 2028, εκτός από 8 ΗΣ ΜΔΝ που καλύπτουν 9 νησιά (Γαύδος/Κρήτη, Αγ. Ευστράτιος/Β. Αιγαίο, Σύμη, Πάτμος, Μεγίστη, Αστυπάλαια, Αρκεσός, Μαράθι, Αγαθονήσι/Ν. Αιγαίο)[5].

Για αυτά -και όσα έχουν πρόβλεψη διασύνδεσης μετά το 2025- η μετάβαση δρομολογείται κατά προτεραιότητα με την ανάπτυξη ΥΒΣ Η/Π που συνδυάζουν αιολική-ηλιακή ενέργεια με συστήματα

αποθήκευσης. Η ΡΑΕ εκτιμά ότι σε όλα τα νησιά που θα εγκατασταθούν ΥΒΣ ο στόχος για διείσδυση ΑΠΕ 50-60% είναι εφικτός. Ειδικά σε Αγ. Ευστράτιο & Αστυπάλαια θα εφαρμοστεί πιλοτικά διείσδυση 80-90%, για να διερευνηθεί η σκοπιμότητα παρόμοιων έργων & σε άλλα νησιά σε επόμενη φάση.

Στάδια & δράσεις διαδικασίας μετάβασης

Η Ελλάδα ακολουθεί τα επιμέρους στάδια/πυλώνες & υποστηρικτικές δράσεις που προτάθηκαν στον οδικό χάρτη της World Bank για τη ΔΜ[6], για το σύνολο της διαδικασίας της ΔΑΜ προσαρμοσμένα στις ιδιαιτερότητες & των άλλων περιοχών. Αναγνωρίζονται 2 στάδια (σχεδιασμός/υλοποίηση) & 3 πυλώνες για τη ΔΑΜ:

1. Αποκατάσταση & επανάχρηση υποβαθμισμένων εκτάσεων-εγκαταστάσεων
2. Κοινωνική συνοχή & οικονομικός μετασχηματισμός (Μετάβαση στο νέο παραγωγικό μοντέλο)
3. Διακυβέρνηση

Πυλώνας 1: Ο σχεδιασμός ξεκίνησε με τον Ν.4759/20 για το ΣΔΑΜ, περιλαμβάνει την έγκριση 2 προγραμματικών συμβάσεων (παρ. 2 & 3 του αρ. 155) για τον χωρικό σχεδιασμό (ΕΠΣ) & τη μεταβίβαση των εδαφών από τη ΔΕΗ στο κράτος, αντίστοιχα, & θα ολοκληρωθεί με την έγκριση των νέων χρήσεων γης το 2023. Η υλοποίηση ξεκινά με τις εργασίες αποκατάστασης των λιγνιτικών γαιών & ολοκληρώνεται με τη λειτουργία των πρώτων οργανωμένων υποδοχέων το 2025.

Πυλώνας 2: Ο σχεδιασμός ξεκίνησε το 2020 με την εκπόνηση του ΣΔΑΜ [7] & θα ολοκληρωθεί με την έγκριση των ΕΣΔΙΜ & του ΠΔΑΜ το 2022. Η υλοποίηση θα ξεκινήσει με την ενεργοποίηση των δράσεων του ΠΔΑΜ (2022) & θα ολοκληρωθεί με το πέρας της ΠΠ. Περιλαμβάνει επίσης την ενεργοποίηση των δράσεων του 2ου & 3ου Πυλώνα ΜΔΜ.

Πυλώνας 3: Ο σχεδιασμός ξεκίνησε με τη συγκρότηση Κυβ. & Συντ. Επιτροπής ΣΔΑΜ όπως ισχύει[8], τη σύσταση Τεχν. Γραμματείας της Συντ. Επιτροπής (Ν.4685/20) και ολοκληρώνεται με τη σύσταση/συγκρότηση/λειτουργία (α) της ΕΥ ΔΑΜ του Ν.4872/21 & (β) της εταιρείας ειδικού σκοπού «Μετάβαση Α.Ε» για την υποστήριξη Δικαιούχων και Επενδυτικών Σχεδίων.

Στο πιν. 1.2 (παρ.) απεικονίζεται το χρονοδιάγραμμα των σημαντικότερων δράσεων ανά στάδιο & πυλώνα.

Ορόσημα της διαδικασίας μετάβασης:

- **07.2020:** Ανοιχτή πρόσκληση[9] υποβολής μη δεσμευτικών επενδυτικών προτάσεων & αναπτυξιακών σχεδίων από φορείς εκτός δημοσίου τομέα, σε συνεργασία με το Enterprise Greece.
- **2020-2021:** Δρομολόγηση δράσεων για πιλοτική εφαρμογή ολιστικών παρεμβάσεων σε Αγ. Ευστράτιο & Αστυπάλαια, με έμφαση σε καθαρή ενέργεια, εξοικονόμηση & ηλεκτροκίνηση.
- **04.2021:** Υιοθέτηση από την ΕΕ Αναθεωρημένων κατευθύνσεων περιφερειακών ενισχύσεων[10].
- **06.2021:** Ανοιχτή πρόσκληση[11] σε δημόσιους φορείς για παρεμβάσεις ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής, αναπροσανατολισμού της απασχόλησης, διαφοροποίησης της τοπικής οικονομίας, προσέλκυσης άμεσων επενδύσεων & την προετοιμασία για την υποδοχή νέων δραστηριοτήτων & επενδύσεων μεγαλύτερης κλίμακας στις ΠΕ Κοζάνης, Φλώρινας & στον Δ. Μεγαλόπολης.
- **09.2021:** Σχεδιασμός & έναρξη προγραμμάτων για τη στήριξη της απασχόλησης από τον ΟΑΕΔ.

1.2. Προσδιορισμός επηρεαζόμενων εδαφών

Κοινωνικός αντίκτυπος

Η απασχόληση στους ΗΣ ΜΔΝ (τακτικό προσωπικό, συμβασιούχοι & εργολάβοι) ανέρχεται σε 1.220 ΠΠΑ (485 στην Κρήτη, 369 στα Δωδεκάνησα, 236 στο Β. Αιγαίο και 130 στις ΝΔ Κυκλάδες). Η διακοπή της λειτουργίας τους συνεπάγεται άμεσες απώλειες Θ.Ε. στις μονάδες, καθώς και έμμεσες και επαγόμενες επιπτώσεις στο τοπικό παραγόμενο προϊόν και την απασχόληση (παρ.- ενοτ. 1.3/πιν.5).

Ευρύτερος οικονομικός αντίκτυπος

Όλα τα νησιά αντιμετωπίζουν σειρά προκλήσεων που απορρέουν από τους κλιματικούς στόχους της ΕΕ, εντείνοντας τον επείγοντα χαρακτήρα της ενεργειακής μετάβασης και την ανάγκη προώθησής της.

Η οδηγία (ΕΕ) 2015/2193 καθιστά πρακτικά αδύνατο για τις μονάδες των ΗΣ των μικρότερων νησιών να λειτουργούν >500 ώρες ετησίως, από το 2025 για νέες και από το 2030 για υφιστάμενες μονάδες. Για την αποφυγή πλήρους μπλακ-άουτ, η μετάβαση σε καθαρές πηγές ενέργειας έως το 2030 αποτελεί μονόδρομο, ειδικά για όσα θα καθυστερήσουν ή δεν θα διασυνδεθούν. Οι επενδύσεις ΑΠΕ σε αυτά είναι δαπανηρές και ασύμφορες, λόγω της μικρής τους κλίμακας.

Η δέσμη μέτρων «Fit for 55» περιλαμβάνει την επέκταση του ΣΕΔΕ στη ναυτιλία και τη σταδιακή κατάργηση των δωρεάν δικαιωμάτων εκπομπών για τις αερομεταφορές. Οι δύο αυτοί τομείς έχουν άμεσο αντίκτυπο στα νησιά, όντας μη-προσβάσιμα από ξηράς. Τα μέτρα ενδέχεται να οδηγήσουν σε περιορισμό της χρήσης περιφερειακών αεροδρομίων, μείωση των ακτοπλοϊκών συνδέσεων ή/και σημαντική οικονομική επιβάρυνση στα ναύλα με αντίστοιχες συνέπειες για τις νησιωτικές οικονομίες.

Η ενεργειακή μετάβαση συνιστά προϋπόθεση και κίνητρο για τον ευρύτερο μετασχηματισμό των οικονομικών δραστηριοτήτων που συνδέεται με την επίτευξη της κλιματικής ουδετερότητας. Σε αυτό το πλαίσιο, και λαμβάνοντας υπόψη το χρονοδιάγραμμα διείσδυσης των ΑΠΕ, είναι σημαντικός σε πρώτη φάση ο εξορθολογισμός της ζήτησης ενέργειας ως καταλύτης της μετάβασης[12].

1.3. Προσδιορισμός νησιών με συγκεκριμένες προκλήσεις

Τα νησιά επηρεάζονται δυσανάλογα και ανόμοια από τη μετάβαση λόγω των εγγενών προκλήσεων της νησιωτικότητας π.χ. απόσταση/γεωγραφική απομόνωση από την ηπειρωτική χώρα, έλλειψη οικονομίας κλίμακας και εξειδικευμένων ανθρώπινων πόρων, χαμηλή διαφοροποίηση της οικονομίας.

Το Β. Αιγαίο έχει υψηλή ανεργία, έως και 30% χαμηλότερη ΑΠΑ από τον εθνικό μ.ο. ενώ ο πληθυσμός του κατέγραψε τη μεγαλύτερη μείωση μεταξύ των νησιών την περίοδο 2011-2016.

Σε μειονεκτική θέση βρίσκονται ιδίως νησιά με χαμηλό πληθυσμό που χαρακτηρίζονται από πληθυσμιακή στασιμότητα, αδύναμες οικονομίες, χαμηλή ποιότητα δημόσιων υποδομών/υπηρεσιών, γεωγραφική απομόνωση. Αυτά τα νησιά εμπίπτουν στο αντικείμενο της εθνικής πρωτοβουλίας Greco Islands, διατομεακού χαρακτήρα, που σχεδιάζεται σε συνεργασία με την ΕΕ. Η Πρωτοβουλία χρηματοδοτείται κυρίως από το Τομεακό Πρόγραμμα του Υπ. Περιβάλλοντος (ΠΕΚΑ) και συμπληρωματικά από ΠΔΑΜ και τα οικεία ΠΕΠ, στοχεύει στον μετασχηματισμό-εκσυγχρονισμό του παραγωγικού μοντέλου με αφετηρία την ενεργειακή μετάβαση και τις αλλαγές που αυτή επιφέρει στις τοπικές οικονομίες.

Για να είναι δίκαιη, η διαδικασία μετάβασης των νησιών στην κλιματική ουδετερότητα πρέπει να ενισχύσει τις νησιωτικές οικονομίες και κοινωνίες ώστε οι όποιες αρνητικές επιπτώσεις της να αναστραφούν μέσω της παραγωγής καθαρής ηλεκτρικής ενέργειας και της ανάπτυξης επιχειρηματικών οικοσυστημάτων γύρω από αυτή. Παράλληλα πρέπει να συμβάλλει στο μετασχηματισμό του τουρισμού και της γαλαζίας οικονομίας, δηλ. στους κύριους πυλώνες ανάπτυξης και στους μεγαλύτερους καταναλωτές ενέργειας των νησιών, προς ένα πιο βιώσιμο και καινοτόμο μοντέλο με βάση τις τοπικές ανάγκες και συνθήκες.

Ο μετασχηματισμός των τοπικών οικονομιών των νησιών, οι οποίες συνυπάρχουν και επηρεάζονται άμεσα και από τις φυσικές προκλήσεις της νησιωτικότητας, απαιτεί σημαντικού κόστους επενδύσεις. Τα νησιά δεν μπορούν να επωμιστούν εξ ολοκλήρου αυτό το κόστος, ενώ χωρίς τις επενδύσεις η μετάβασή τους θα είναι ελλιπής, με συνεπαγόμενες περιβαλλοντικές και κοινωνικές προεκτάσεις.

Με βάση τα παραπάνω, προβλέπεται η κατανομή του ~13% της συνολικής χρηματοδότησης του ΠΔΑΜ για στήριξη επενδύσεων που προσδιορίζονται από το ΕΣΔΙΜ και αφορούν κυρίως την καθαρή ενέργεια, τον βιώσιμο τουρισμό και τη βιώσιμη γαλαζία οικονομία ως μοχλούς για τον οικονομικό μετασχηματισμό.

2. Assessment of transition challenges, for each of the identified territories

Reference: point (c) of Article 11(2)

Territory: Νησιά Βορείου, Νοτίου Αιγαίου και Κρήτη

Ο αντίκτυπος της μετάβασης αφορά διαφορετικά μεγέθη για κάθε Περιφέρεια ενδιαφέροντος, καθώς επηρεάζει με διαφορετικό τρόπο την κάθε περιοχή, ανάλογα με τον τρόπο εφαρμογής της (διασυνδέσεις, διεύρυνση ΑΠΕ, ανάπτυξη υβριδικών σταθμών). Η ποσοτικοποίηση του πραγματοποιείται σε γεωγραφικό επίπεδο NUTS3, με εξαίρεση τις 4 ΠΕ της Κρήτης, οι οποίες αντιμετωπίζονται ενιαία σε επίπεδο νησιού:

Απώλεια θέσεων εργασίας και μείωση οικονομικής δραστηριότητας

Μετά την περάτωση της διασύνδεσης στην Κρήτη οι ΑΗΣ Λινοπεραμάτων και Χανίων, σύμφωνα με τον υφιστάμενο προγραμματισμό, θα αποσυρθούν ενώ ο ΑΗΣ Αθρινόλακκου θα τεθεί σε εφεδρεία έκτακτων αναγκών. Υπό αυτό το πρίσμα, εκτιμάται ότι το 50% του συνόλου των απασχολούμενων στους ηλεκτροπαραγωγικούς σταθμούς της περιφέρειας - τακτικού και έκτακτου προσωπικού (243 εργαζόμενοι πλήρους απασχόλησης), θα βρεθούν εκτός εργασίας. Παράλληλα, η οικονομία θα απωλέσει ~2 εκατ. € από ετήσιες δαπάνες της ΔΕΗ σε τοπικούς προμηθευτές.

Η απώλεια συνολικού ετήσιου εισοδήματος ~7,3 εκατ. €, καθώς και ~2 εκατ. € από δαπάνες στην περιφέρεια θα επιφέρει περαιτέρω μείωση της απασχόλησης κατά 118 θέσεις εργασίας και πτώση της προστιθέμενης αξίας της τοπικής οικονομίας κατά 5,6 εκατ. € ετησίως, λόγω της μείωσης της καταναλωτικής δαπάνης και των δραστηριοτήτων της εφοδιαστικής αλυσίδας των σταθμών.

Η εκτίμηση ότι η απόσυρση των αυτόνομων σταθμών Η/Π θα επηρεάσει το 50% των εργαζομένων σε αυτούς εφαρμόζεται και στις υπόλοιπες περιοχές μετάβασης.

Για τα Δωδεκάνησα η άμεση απώλεια θέσεων εργασίας ανέρχεται σε 185 ΙΠΑ ή ~5,3 εκατ. € ετήσιου εισοδήματος. Οι έμμεσες και επαγόμενες επιπτώσεις στην απασχόληση και την προστιθέμενη αξία της τοπικής οικονομίας υπολογίζονται σε 83 ΙΠΑ και 4,0 εκατ. € ετησίως.

Για τις Κυκλάδες η άμεση απώλεια θέσεων εργασίας ανέρχεται σε 65 ΙΠΑ ή ~1,8 εκατ. € ετήσιου εισοδήματος. Οι έμμεσες και επαγόμενες επιπτώσεις στην απασχόληση και την προστιθέμενη αξία της τοπικής οικονομίας υπολογίζονται σε 25 ΙΠΑ και 1,2 εκατ. € ετησίως.

Για την περιοχή Λέσβος-Λήμνος η άμεση απώλεια θέσεων εργασίας ανέρχεται σε 50 ΙΠΑ ή ~1,2 εκατ. € ετήσιου εισοδήματος. Οι έμμεσες και επαγόμενες επιπτώσεις στην απασχόληση και την προστιθέμενη αξία της τοπικής οικονομίας υπολογίζονται σε 19 ΙΠΑ και 0,9 εκατ. € ετησίως.

Για την περιοχή Ικαρία-Σάμος η άμεση απώλεια θέσεων εργασίας ανέρχεται σε 37 ΙΠΑ ή ~1,0 εκατ. € ετήσιου εισοδήματος. Οι έμμεσες και επαγόμενες επιπτώσεις στην απασχόληση και την προστιθέμενη αξία της τοπικής οικονομίας υπολογίζονται σε 14 ΙΠΑ και 0,6 εκατ. € ετησίως.

Για τη Χίο η άμεση απώλεια θέσεων εργασίας ανέρχεται σε 29 ΙΠΑ ή ~0,7 εκατ. € ετήσιου εισοδήματος. Οι έμμεσες και επαγόμενες επιπτώσεις στην απασχόληση και την προστιθέμενη αξία της τοπικής οικονομίας υπολογίζονται σε 12 ΙΠΑ και 0,6 εκατ. € ετησίως.

Κόστος από την περιορισμένη μεταστροφή στην καθαρή ενέργεια και τη μη διαφοροποίηση της ευρύτερης οικονομίας

Η σταδιακή διεύρυνση ΑΠΕ στα νησιά (βάσει του χρονοδιαγράμματος των διασυνδέσεων) επηρεάζει σημαντικά τη διαφοροποίηση των τοπικών οικονομιών τόσο σε σχέση με τη μεταστροφή/προσαρμογή των υφιστάμενων δραστηριοτήτων προς πιο πράσινες και βιώσιμες μορφές όσο και σε σχέση με την ανάπτυξη νέων πράσινων και βιώσιμων δραστηριοτήτων.

Βάσει των στόχων του ΜΔΜ, αλλά και της ΣΛΕΕ για άρση των ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών, με ιδιαίτερη έμφαση σε νησιωτικές και άλλες μειονεκτικές περιοχές, η πράσινη μετάβαση οφείλει να συμβάλλει στον ευρύτερο οικονομικό μετασχηματισμό του παραγωγικού μοντέλου των νησιών. Σε αυτό το πλαίσιο, οι τομείς που κατά κανόνα αναπτύσσονται στα νησιά είναι η ενέργεια, ο τουρισμός και η γαλαξία οικονομία. Μάλιστα, η σύνδεση της ανάπτυξης της γαλαξίας οικονομίας με την πράσινη μετάβαση μέσω του μετασχηματισμού των θαλάσσιων μεταφορών και των λιμανιών τονίζεται ιδιαίτερα στην Ευρωπαϊκή Έκθεση για τη Γαλαξία Οικονομία του 2021.

Στους τρεις τομείς δραστηριοποιούνται 732, 26.161, και 1.423 επιχειρήσεις που απασχολούν 1.301, 136.691, και 3.915 εργαζομένους, αντίστοιχα, και οποιαδήποτε αργοπορημένη, περιορισμένη ή ατελής αξιοποίηση των δυνατοτήτων για μετασχηματισμό τους εξαιτίας του προβλεπόμενου χρονοπρογραμματισμού των διασυνδέσεων, της διείσδυσης των ΑΠΕ ή/και της εγκατάστασης ΥΒΣ Η/Π θα επηρεάσει αρνητικά την οικονομική τους δραστηριοποίηση (κύκλος εργασιών). Υπό αυτό το πρίσμα, η ενεργοποίηση επενδύσεων δίκαιης μετάβασης παράλληλα με την πρόοδο των διαδικασιών της μετάβασης (δηλ. πριν από την ολοκλήρωση των διασυνδέσεων) δε θα διασφαλίσει απλώς τις υπάρχουσες δραστηριότητες και τον έγκαιρο μετασχηματισμό τους αλλά θα οδηγήσει και σε ουσιαστική διεύρυνση αυτών των δραστηριοτήτων.

Το κόστος στον τομέα της ενέργειας είναι μεγαλύτερο στην Κρήτη και τις Κυκλάδες όπου πλησιάζει η διασύνδεση και η ανάπτυξη των ΑΠΕ σύντομα αναμένεται να κλιμακωθεί. Όσον αφορά στον τουρισμό και την γαλάζια οικονομία, πλέον επηρεαζόμενες θεωρούνται περιοχές με σημαντική υφιστάμενη σχετική δραστηριότητα, συγκεκριμένα τα Δωδεκάνησα, όπου τα έσοδα από τον τουρισμό και τη γαλάζια οικονομία έφτασαν αντίστοιχα τα 1.230 εκατ. € και 46 εκατ. € το 2017 και η Κρήτη, με έσοδα 1.264 εκατ. € και 217 εκατ. €, αντίστοιχα.

Πιο συγκεκριμένα, ως προς τον τομέα της **πράσινης ενέργειας**, οι επενδύσεις σε ΑΠΕ, τόσο κατά τη φάση κατασκευής όσο και κατά τη λειτουργία τους, μπορούν να δώσουν σημαντική ώθηση στις τοπικές οικονομίες και να αποτελέσουν μοχλό ανάπτυξης και οικονομικής διαφοροποίησης για τις νησιωτικές περιοχές.

Οι άμεσες επιπτώσεις συνδέονται με το οικονομικό αποτύπωμα και τις θέσεις εργασίας από την κατασκευή και λειτουργία των έργων, ενώ οι έμμεσες και επαγόμενες συνδέονται με την εφοδιαστική αλυσίδα των έργων και τις δαπάνες κατανάλωσης των εργαζομένων σε αυτή.

Εξετάζονται η Περιφέρεια Κρήτης και οι Κυκλάδες που έχουν αναγνωρισθεί ως τα πλέον επηρεαζόμενα εδάφη ως προς αυτή τη διάσταση. Τονίζεται ότι η Κρήτη εξετάζεται στο σύνολό της, παρότι απαρτίζεται από τέσσερις περιοχές NUTS 3, καθώς αποτελεί ενιαίο ΗΣ ΜΔΝ.

Στην Κρήτη, η εκτιμώμενη ισχύς των έργων που θα μπορούσαν να κατασκευασθούν ανέρχεται σε 398 MW. Η ολική προστιθέμενη αξία των έργων (άμεση, έμμεση και επαγόμενη) μπορεί να ανέλθει έως τα 62,5 εκατ. €, ενώ η δημιουργούμενη απασχόληση υπολογίζεται σε έως 1.403 θ.ε.. Παράλληλα, οι οικονομικές επιπτώσεις που σχετίζονται με τη λειτουργία των έργων (πέραν των άμεσων εσόδων που δύναται να ανέλθουν σε 29,5 εκατ. € εφόσον διατηρηθούν τοπικά στο σύνολό τους), εκτιμώνται σε 3,8 εκατ. € και 89 θ.ε.. Στην περιοχή των Κυκλάδων συνολικά (δηλ. Β. Κυκλάδες & ΝΔ Κυκλάδες), αντίστοιχα, οι επιπτώσεις της προβλεπόμενης εγκατάστασης ΑΠΕ, εκτιμώνται σε 9,4 εκατ. € και 209 θ.ε., κατά την κατασκευή των έργων και 0,6 εκατ. € και 14 θ.ε. ετησίως, πλέον των άμεσων εσόδων 4,9 εκατ. €, κατά τη λειτουργία αυτών (παρ.- πιν.15).

Το κόστος για τις τοπικές κοινωνίες αυξάνεται επιπρόσθετα αν συνυπολογιστεί η αδυναμία ανάπτυξης μιας ευρύτερης αλυσίδας νέων καινοτόμων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων γύρω από την πράσινη ενέργεια.

Το κόστος όσον αφορά στην ανάπτυξη του **βιώσιμου τουρισμού και της γαλάζιας οικονομίας** συνδέεται με την αδυναμία προσέλκυσης νέων και σύγχρονων δραστηριοτήτων που απευθύνονται σε περιβαλλοντικά ευαίσθητοποιημένους τουρίστες, που δίνουν έμφαση στην ποιότητα του παρεχόμενου προϊόντος έναντι της τιμής του. Η απώλεια των σχετικών δαπανών λαμβάνει χώρα σε βάρος της ανάπτυξης και διαφοροποίησης του τοπικού τουριστικού προϊόντος (άμεσες επιπτώσεις), ενώ παράλληλα περιορίζει την ανάπτυξη σειράς δραστηριοτήτων που συνδέονται με την εφοδιαστική αλυσίδα και την κατανάλωση των εργαζομένων σε αυτή (έμμεσες και επαγόμενες επιπτώσεις). Ένα σημαντικό μέρος αυτών αφορούν κλάδους γαλάζιας οικονομίας (θαλάσσιες μεταφορές, παράκτιος τουρισμός).

Η ποσοτικοποίηση του ως άνω κόστους γίνεται σε όρους παραγόμενου προϊόντος, προστιθέμενης αξίας και συντηρούμενης απασχόλησης. Το ύψος συναρτάται του μεγέθους της παγκόσμιας αγοράς του βιώσιμου τουρισμού, της αναπτυξιακής του προοπτικής τα επόμενα χρόνια και της τουριστικής δαπάνης του συγκεκριμένου μεριδίου τουριστών σε σύγκριση με το μέσο όρο της αγοράς.

Βάσει αναλύσεων της αγοράς του βιώσιμου τουρισμού, εξετάζεται η υπόθεση ότι η υιοθέτηση και προώθηση ενός βιώσιμου τουριστικού υποδείγματος μπορεί να οδηγήσει σε 2% ετήσια αύξηση[13]. Ο

ρυθμός αυτός επιβεβαιώνεται και από σχετικές μελέτες νησιών παγκοσμίως, όπως στην περίπτωση των νήσων Αζόρες, τα οποία αύξησαν την επισκεψιμότητα τους κατά 15% σε διάστημα 7 ετών.

Σύμφωνα με το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ, οι ταξιδιώτες που επιλέγουν τον βιώσιμο τουρισμό είναι λιγότερο ευαίσθητοι στις τιμές και ξοδεύουν σημαντικά περισσότερα χρήματα (~51% υψηλότερη μέση δαπάνη).

Το ετήσιο κόστος σε απόλυτα μεγέθη υπολογίζεται συντηρητικά για το έτος 2024 κατά το οποίο, βάσει σχεδίου, θα έχουν ολοκληρωθεί οι διασυνδέσεις Κρήτης και Κυκλάδων και συνεπώς θα είναι εφικτή η δυνατότητα αξιοποίησης της πράσινης προοπτικής τους. Η τουριστική κίνηση για το 2024 εκτιμάται στα επίπεδα του 2019, με την υπόθεση ότι σε βάθος πενταετίας η εγχώρια τουριστική βιομηχανία θα έχει ανακάμψει πλήρως από τις επιπτώσεις της πανδημίας.

Υπό αυτό το πρίσμα, στα Δωδεκάνησα, το κόστος, πέραν των άμεσων εσόδων 58,3 εκατ. €, ανέρχεται σε τουλάχιστον 43,8 εκατ. € προστιθέμενης αξίας και 1.160 θ.ε. κατ' έτος. Αντίστοιχα, στην περιοχή Λέσβος-Λήμνος εκτιμάται σε 0,9 εκατ. € και 25 θ.ε., στην περιοχή Ικαρία-Σάμος σε 1,5 εκατ. € και 40 θ.ε. και στη Χίο σε 0,4 εκατ. € και 12 θ.ε., ετησίως (παρ.- πιν.16).

Σημειώνεται ότι τα κόστη για την εφοδιαστική αλυσίδα εκτιμώνται συντηρητικά, καθώς βασίζονται στην υφιστάμενη διάρθρωση των περιφερειακών οικονομιών. Η σταδιακή τοπική ανάπτυξη σχετικών δραστηριοτήτων αναμένεται να ενδυναμώσει περαιτέρω το τοπικό αναπτυξιακό αποτύπωμα, ιδιαίτερα εφόσον η βιώσιμη ανάκαμψη της τουριστικής βιομηχανίας στην Ελλάδα στηριχθεί και στην προώθηση προϊόντων που αξιοποιούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των προορισμών και στηρίζονται στις νέες τάσεις για αειφορία.

Το παραπάνω κόστος, σχετιζόμενο με την ανάπτυξη του βιώσιμου τουρισμού, αποκτά ιδιαίτερη σημασία για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, και κυρίως για τις Π.Ε. Λέσβου, Λήμνου και Ικαρίας που παρουσίασαν οριακή μείωση τουριστικής κίνησης την τελευταία πενταετία, παρότι στο σύνολο της χώρας ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης για την ίδια περίοδο πλησίασε το 4%.

Τέλος, τις παραπάνω εκτιμήσεις έρχονται να επιβαρύνουν η ένταξη της ναυτιλίας στο ΣΕΔΕ και η κατάργηση των δωρεάν δικαιωμάτων εκπομπών στις αερομεταφορές, πλήττοντας τόσο στις εμπορευματικές όσο και στις επιβατικές μεταφορές.

Όσον αφορά στις εμπορευματικές μεταφορές, η μετακύλιση του επιπλέον κόστους στα διακινούμενα προϊόντα θα οδηγήσει σε αύξηση του κόστους διαβίωσης στα νησιά, τα οποία εξαρτώνται από τις εισαγωγές μηχανημάτων, οχημάτων, φαρμάκων και ιατρικού εξοπλισμού, καυσίμων, τροφίμων και άλλων καταναλωτικών αγαθών από την ηπειρωτική χώρα. Παράλληλα, η αύξηση των τιμών των εξαγόμενων τοπικών προϊόντων, άμεσα αλλά και έμμεσα μέσω του επιβαρυνμένου κόστους παραγωγής από ακριβότερα καύσιμα, θα τα καταστήσει μη ανταγωνιστικά στην εγχώρια και τη διεθνή αγορά.

Αντίστοιχα, αύξηση του κόστους των επιβατικών μεταφορών θα οδηγήσει σε μείωση της τουριστικής κίνησης και συνεπώς σε συρρίκνωση των νησιωτικών οικονομιών[14]. Επιπλέον, θα επιβαρύνει δυσανάλογα τους νησιωτικούς πληθυσμούς που υποχρεώνονται σε συχνές εναέριες και θαλάσσιες μετακινήσεις λόγω της έλλειψης βασικών υπηρεσιών σε τοπικό επίπεδο (νοσοκομεία, δικαστήρια, δημόσιες υπηρεσίες, κλπ.). Συνεπώς η εξισορρόπηση των αρνητικών επιπτώσεων στις τοπικές οικονομίες μέσω του ΜΔΜ αποτελεί ουσιαστικό διακύβευμα προκειμένου να διατηρηθεί η ανταγωνιστικότητά τους.

2.2. Development needs and objectives by 2030 in view of reaching a climate-neutral economy of the Union by 2050

Reference: point (d) of Article 11(2)

Η αντιμετώπιση των επιπτώσεων και προκλήσεων της μετάβασης των νησιών του Βορείου, του Νοτίου Αιγαίου και της Κρήτης που παρατέθηκαν στην Ενότητα 1, αναδεικνύει συγκεκριμένες αναπτυξιακές ανάγκες και προσδιορισμό στόχων στο πλαίσιο των ακόλουθων στρατηγικών προτεραιοτήτων:

Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας

Ενεργειακή μετάβαση - Κλιματική ουδετερότητα

Κυκλική οικονομία

Δίκαιη εργασιακή μετάβαση

Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας

καθώς και τη συμπληρωματικότητα των ενεργειών με άλλα Προγράμματα που εκτείνονται σε όλο το αναπτυξιακό φάσμα, τις ανάγκες και την περίμετρο των προκλήσεων της δίκαιης μετάβασης και δεν περιορίζονται στις επιλεξιμότητες του Κανονισμού του Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης. Εκτενέστερη αναφορά σε περαιτέρω τομείς και περιοχές παρέμβασης του ΕΣΔΙΜ ακολουθεί στην ενότητα 2.4.4.

Αναφορικά με την **απώλεια θέσεων εργασίας και τον περιορισμό του κοινωνικοοικονομικού αποτυπώματος των θερμικών μονάδων Η/Ε** προκύπτει η ανάγκη στήριξης των εργαζομένων σε αυτές και των τοπικών προμηθευτών και συνεργατών τους που ανήκουν στους μετασχηματιζόμενους κλάδους της αλυσίδας αξίας της ενέργειας. Εν προκειμένω, αναπτυξιακούς στόχους αποτελούν:

- η στήριξη δράσεων έρευνας – καινοτομίας-προηγμένων τεχνολογιών, η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας ΠΜΕ και ΜΜΕ και ο ψηφιακός μετασχηματισμός των επιχειρήσεων.
- η αναβάθμιση των δεξιοτήτων (upskilling) και η επανακατάρτιση (reskilling) του ανθρώπινου δυναμικού μέσω συμβουλευτικών υπηρεσιών εργαζομένων και ανέργων και πρακτική άσκηση
- η προώθηση στην απασχόληση κυρίως μέσω επιδότησης θέσεων εργασίας για προσωπικό υψηλής εξειδίκευσης στους τομείς της καθαρής ενέργειας, του βιώσιμου τουρισμού και της γαλαζίας οικονομίας αλλά και ολοκληρωμένα προγράμματα συμβουλευτικής για ανέργους

Όσον αφορά στο **κόστος από την περιορισμένη μεταστροφή στην καθαρή ενέργεια και τη μη διαφοροποίηση της ευρύτερης οικονομίας**, οι ανάγκες των νησιών επικεντρώνονται στην προώθηση της μετάβασης μέσα από τους τομείς ζήτησης ενέργειας, την προετοιμασία των τοπικών κοινωνιών, και την αξιοποίηση των δυνατοτήτων τους ώστε η παραγωγή καθαρής ενέργειας να αποτελέσει το έναυσμα για την ανάπτυξη ενός ευρύτερου οικοσυστήματος κλιματικά ουδέτερης οικονομίας από την παραγωγή έως την κατανάλωση.

Αυτό προϋποθέτει την ομαλή διεξόδου των ΑΠΕ, εναρμονισμένη με τα συμφέροντα των τοπικών κοινωνιών, μέσω και της προώθησης της αυτοαραγωγής, παράλληλα με την υλοποίηση φιλόδοξων παρεμβάσεων ενεργειακής εξοικονόμησης και αποδοτικότητας.

Επιπλέον απαιτεί τη στήριξη της τοπικής επιχειρηματικότητας, ιδίως σε ό,τι αφορά τη δημιουργία οικοσυστημάτων. Για παράδειγμα, επιχειρήσεις οι οποίες εδρεύουν σε άλλες περιοχές και υποστηρίζουν την παραγωγή από ΑΠΕ ως εξωτερικοί συνεργάτες ή προμηθευτές στη βάση κατά περίπτωση επισκέψεων, είναι κρίσιμο να αποκτήσουν κίνητρο ώστε να αναπτύξουν τοπική παρουσία στα νησιά. Αυτό θα συντελέσει άμεσα στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και αύξησης του παραγόμενου προϊόντος. Παράλληλα, θα δημιουργήσει πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη των δύο βασικών πυλώνων των νησιωτικών οικονομιών, του τουρισμού και της γαλαζίας οικονομίας, στο πλαίσιο των αρχών της βιωσιμότητας.

Συγκεκριμένοι στόχοι, που συνάδουν με τις στρατηγικές προτεραιότητες του Εδαφικού, είναι:

- η τόνωση της επιχειρηματικότητας μέσω:
 - στήριξης επιχειρήσεων με έμφαση στην καινοτομία και την οικονομική διαφοροποίηση των νησιωτικών περιοχών
 - υποστήριξης θεμελιωδών παραγόντων για την δημιουργία οικοσυστημάτων (στήριξη της ακαδημαϊκής κοινότητας, συνεργατικών σχημάτων, μεταφοράς τεχνογνωσίας, συν-ανάπτυξη καινοτομίας κ.α.)
- η συστράτευση και ενδυνάμωση του ανθρώπινου κεφαλαίου μέσω:
 - ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης σχετικά με την ανάπτυξη των ΑΠΕ και τη βιώσιμη οικονομία
 - εκπαίδευσης και ανάπτυξης δεξιοτήτων συμβατών με τις απαιτήσεις της βιώσιμης

οικονομίας, με έμφαση στην παραγωγή καθαρής ενέργειας, το βιώσιμο τουρισμού και τη βιώσιμη γαλάζια οικονομία

Ο ενθάρρυνσης της συμμετοχής του τοπικού πληθυσμού στην παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ και την αειφόρο ανάπτυξη, ώστε να στηρίξει ενεργά τη μετάβαση

- η ανάπτυξη των απαραίτητων υποδομών για την προαγωγή των κλάδων της καθαρής ενέργειας, του βιώσιμου τουρισμού και της βιώσιμης γαλάζιας οικονομίας.

Τέλος, **στα νησιά που έχουν απροσδιόριστο πλάνο διασύνδεσης ή για τα οποία δεν προβλέπεται διασύνδεση**, μέσω της εθνικής πρωτοβουλίας Gr-eco Islands, ορίζεται ως στόχος η υλοποίηση ολιστικών παρεμβάσεων που θα συμβάλλουν στην ενεργειακή αυτονομία (αυτοπαραγωγή ενέργειας και εξορθολογισμός της ενεργειακής κατανάλωσης) και στη στροφή των τοπικών οικονομιών προς πιο πράσινες και βιώσιμες δραστηριότητες.

Σημειώνεται ότι το παραπάνω αναπτυξιακό πλαίσιο συνδέεται με τον περιφερειακό σχεδιασμό για τη μεγιστοποίηση του οφέλους από την πράσινη μετάβαση στις τοπικές κοινωνίες και προϋποθέτει τις απαραίτητες νομοθετικές παρεμβάσεις, ιδιαίτερα ως προς τη χωροθέτηση και αδειοδότηση των ΑΠΕ.

2.3. Consistency with other relevant national, regional or territorial strategies and plans

Reference: point (e) of Article 11(2)

2.3.1 Εθνικές και περιφερειακές RIS3

Εθνική RIS3 2014-2020: Συμβαδίζει με τους στόχους της ΔΑΜ συγκαταλέγοντας την ενέργεια, το περιβάλλον, τη βιώσιμη ανάπτυξη και την τεχνολογία μεταξύ των κλάδων στους οποίους επικεντρώνονται οι διαθέσιμοι πόροι καθώς αναγνωρίζει τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και την αναπτυξιακή προοπτική τους σε εθνικό επίπεδο. Παράλληλα, δίνει έμφαση και στο δίπτυχο τουρισμού-πολιτισμού που έχει ιδιαίτερη βαρύτητα για τις νησιωτικές περιοχές.

RIS3 Περιφ. Β. Αιγαίου 2014-2020: Βασίζεται σε 4 άξονες: καινοτομία και επιχειρηματικότητα, αγροδιατροφή, τουρισμός-φύση-πολιτισμός και ίσες ευκαιρίες οι οποίοι αντανακλούν τόσο τις θεματικές κατευθύνσεις της δίκαιης μετάβασης, όσο και τον οριζόντιο στόχο για άρση των ανισοτήτων. Επιπλέον συνδυαστικό κρίκο με τη δίκαιη μετάβαση αποτελεί η προώθηση της ενσωμάτωσης της τεχνολογίας για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των οικονομικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τους παραπάνω τομείς.

RIS3 Περιφ. Ν. Αιγαίου 2014-2020: Δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στον τουρισμό, ως αναπτυξιακό κορμό της περιφέρειας, όπως έχει αναγνωριστεί και στο παρόν κείμενο, με έμφαση στην υιοθέτηση πρακτικών βιωσιμότητας. Τους τομείς παρέμβασης συμπληρώνουν η αγροδιατροφή και η αλιεία/υδατοκαλλιέργεια. Ως προς τους στόχους της ΔΑΜ, η στρατηγική εδράζεται στην ανάπτυξη των ανθρωπίνων πόρων μέσω επαγγελματικής κατάρτισης και δια βίου μάθησης στους τομείς προτεραιότητας. Παράλληλα, θέτει ως προϋπόθεση για τη βιώσιμη ανάπτυξη τον περιορισμό του περιβαλλοντικού αποτυπώματος των τοπικών οικονομικών δραστηριοτήτων μέσω ανάπτυξης καθαρών πράσινων τεχνολογιών για την παραγωγή και την εξοικονόμηση ενέργειας, και προωθεί την αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών για την ενίσχυση της παραγωγικότητας.

RIS3 Περιφ. Κρήτης 2014-2020: Βασισμένη σε 4 προτεραιότητες : αγροδιατροφή, πολιτισμός-τουρισμός, περιβάλλον και γνώση, βρίσκεται σε συμφωνία με τη στοχοθεσία της ΔΑΜ. Δίνει έμφαση στην ανάπτυξη των ΑΠΕ με όρους αειφορίας και στην αξιοποίηση της καινοτομίας και της επιστημονικής γνώσης προς τη βιώσιμη ανάπτυξη, σε περιβαλλοντικούς και σε κοινωνικούς όρους.

Πρόσφατα προσδιορίστηκαν οι 8 τομείς προτεραιότητας της **Εθνικής RIS (ΣΕΕ) 2021-2027**, οι οποίοι ταυτίζονται με τους 8 τομείς της **Εθνικής RIS 2014-2020**. Η περαιτέρω εξειδίκευσή τους σε περιφερειακό επίπεδο (με διαφορετικό χρονισμό ανά περιφέρεια) θα προσδιορίσει τις **Περιφερειακές Απολήξεις της ΣΕΕ 2021-2027**.

Οι τομείς εξειδίκευσης και οι προτεινόμενες δράσεις του Εδαφικού Σχεδίου και του ΠΔΑΜ λαμβάνουν

υπόψη τα κύρια συμπεράσματα και τις προτάσεις της ΣΕΕ 2021-2027 και της Εθνικής Στρατηγικής Έρευνας και Καινοτομίας 2021-2027 και προσδιορίστηκαν σε συνεργασία με τη ΓΓ Έρευνας & Καινοτομίας.

2.3.2. Συνέργειες και συμπληρωματικότητα με άλλα περιφερειακά ή εθνικά σχέδια ανάπτυξης

Συνέργειες και συμπληρωματικότητες εντοπίζονται και με τα ΠΕΠ των νήσων:

ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου 2021-2027: Το ΠΕΠ θέτει ως στρατηγικούς στόχους το μετασχηματισμό και τη μεγέθυνση της οικονομίας της περιφέρειας και την ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής. Όπως έχει αναγνωρισθεί και στο πλαίσιο της ΔΑΜ, η Περιφέρεια δοκιμάζεται από εδραιωμένη αναπτυξιακή ανισότητα και τις προκλήσεις της πολυνησιωτικότητας. Για την επίτευξη των στόχων η στρατηγική ευθυγραμμίζεται με τις επιδιώξεις της ΔΑΜ, δίνοντας έμφαση στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού, την κυκλική οικονομία, την αναβάθμιση των τεχνικών και κοινωνικών υποδομών και την προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος ως μοχλό οικονομικής ανάπτυξης.

ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου 2021-2027: Ο στρατηγικός στόχος αποτελεσματικής διαχείρισης του περιβάλλοντος και των πόρων της ΠΝΑ συγκλίνει με τους στόχους της ΔΑΜ για την περιφέρεια, οι οποίοι τίθενται για την αντιμετώπιση δύο προκλήσεων: της περιβαλλοντικής όχλησης λόγω της παρατεινόμενης λειτουργίας των ηλεκτροπαραγωγικών σταθμών στα Δωδεκάνησα και της κοινωνικής αποδοχής των ΑΠΕ στις Κυκλάδες. Ο στόχος εξυπηρετείται μέσω του άξονα προτεραιότητας αειφορικής ανάπτυξης και βιώσιμης διαχείρισης των πόρων. Επιπλέον, ο στόχος ενδυνάμωσης της χωρικής συνοχής και άμβλυνσης των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων συμβαδίζει με τη βασική αρχή για κοινωνική δικαιοσύνη που διέπει το μηχανισμό δίκαιης μετάβασης.

ΠΕΠ Κρήτης 2021-2027: Παρουσιάζει συνέργειες με τη ΔΑΜ στις στρατηγικές στοχεύσεις για την ενσωμάτωση της Ε&Κ στην παραγωγική διαδικασία και την προώθηση της κυκλικής οικονομίας. Το εδαφικό σχέδιο θα στηρίξει τη χρηματοδότηση των προαπαιτούμενων, για την υλοποίησή τους, δράσεων ανάπτυξης δεξιοτήτων και ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας και καινοτομίας.

Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία : Θα πραγματοποιηθούν επιμέρους στοχευμένες ενέργειες, δράσεις και παρεμβάσεις σε συμφωνία με το περιεχόμενο του. Η ΔΑ ΕΣΠΑ-ΔΑΜ θα συμμετέχει στο θεματικό Δίκτυο για τα θέματα αναπηρίας που προβλέπεται στην ΠΠ 2021-2027.

Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τις ΑΠΕ (υπό εκπόνηση): Θα καθορίσει τους όρους και λοιπές προϋποθέσεις για τη χωροθέτηση και αδειοδότηση των ΑΠΕ που θα διασφαλίζουν την περιβαλλοντική συμμόρφωση και την κοινωνική αποδοχή των επενδύσεων.

Πρωτοβουλία Greco Islands: Το ΠΔΑΜ θα συμβάλλει χρηματοδοτικά στην υλοποίηση της πρωτοβουλίας στα νησιά που εμπίπτουν στις περιοχές παρέμβασης του ΕΣΔΙΜ και σύμφωνα με τις επιλεξιμότητες που επιτρέπει το ΤΔΜ.

Συνέργειες και συμπληρωματικότητες εντοπίζονται και με άλλα περιφερειακά σχέδια ανάπτυξης και κυρίως με τα εξής:

- Εθνική Στρατηγική για την Κυκλική Οικονομία
- Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) 2030
- Μακροχρόνια Στρατηγική για το 2050
- Μακροπρόθεσμη Στρατηγική για την Ανακαίνιση του Κτιριακού Αποθέματος
- Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία
- Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας
- Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων
- Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας
- Βίβλος Ψηφιακού Μετασχηματισμού 2020-2025
- Εθνικός Κλιματικός Νόμος

Οι νέες κατευθυντήριες γραμμές για τις ενισχύσεις περιφερειακού χαρακτήρα οι οποίες θα ισχύσουν

μέχρι το τέλος του 2027 προβλέπουν σημαντικά κίνητρα για την προσέλκυση επενδύσεων ικανών να αντισταθμίσουν τις επιπτώσεις της μετάβασής τους στην κλιματική ουδετερότητα και να εξασφαλίσουν νέες θέσεις εργασίας και αξία σε διαφορετικούς κλάδους. Παράλληλα εξασφαλίζονται βασικές προϋποθέσεις για την πιθανή συγχρηματοδότηση βασικών επενδύσεων στα νησιά (π.χ. υβριδικοί σταθμοί) που θα επιτρέψουν τον περιορισμό της εξάρτησής τους από τους παραδοσιακούς τομείς και την ουσιαστική συμμετοχή τους στην νέα οικονομία. Σημαντική βοήθεια θα μπορούσε να διαδραματίσει και ο μέσο παροχής τεχνικής βοήθειας JASPERS για το σχεδιασμό και την προετοιμασία κρίσιμων έργων στα εδάφη των Περιφερειών αναφοράς προκειμένου να λάβουν χρηματοδότησή από το InvestEU ή/και την ΕΤΕπ. Παράλληλα, κατά τη φάση υλοποίησης του σχεδίου θα μπορούσε να αξιοποιηθεί η τεχνογνωσία της Γραμματείας της Πρωτοβουλίας «Καθαρή Ενέργεια για τα νησιά της ΕΕ» καθώς και της από κοινού πρωτοβουλίας της ΕΤΕπ και της ΕΕπ, ELENA.NA.

2.4. Types of operations engaged

Reference: point (g-k) of Article 11(2) and Article 11(5)

Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας [Καν. ΤΑΜ, αρ. 8, παρ. α, β, γ, δ, η, θ, ια, ιγ]

Έρευνα - καινοτομία - προηγμένες τεχνολογίες

Δίνεται έμφαση στους τομείς της καθαρής ενέργειας, του βιώσιμου τουρισμού και της βιώσιμης γαλαζίας οικονομίας. Περιλαμβάνονται η στήριξη νεοφυών / υφιστάμενων καινοτόμων επιχειρήσεων, η δημιουργία θερμοκοιτίδων/εκκολαπτηρίων/επιταχυντών επιχειρήσεων, καινοτόμες συστάδες (clusters) για τη μεταφορά τεχνολογίας και επιστημονικής γνώσης στις επιχειρήσεις και την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας και καινοτομίας, μέτρα αντιμετώπισης της έλλειψης στελεχών υψηλών προσόντων στις τοπικές επιχειρήσεις και συγκράτησης / προσέλκυσης επιστημόνων (π.χ. βιομηχανικά μεταπτυχιακά, συμπράξεις καινοτομίας) αποσκοπώντας στην ενίσχυση της τοπικής ανταγωνιστικότητας και οικονομίας.

Ανταγωνιστικότητα ΠΜΕ και ΜΜΕ - Ψηφιακός μετασχηματισμός επιχειρήσεων

Ανάπτυξη της καινοτομίας, της εξωστρέφειας και της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων (υφιστάμενων, νέων και υπό σύσταση) με έμφαση στους τομείς του πράσινου και ψηφιακού μετασχηματισμού των επιχειρήσεων, της καινοτομίας και του βιώσιμου τουρισμού.. Προώθηση δραστηριοτήτων βιώσιμου τουρισμού και βιώσιμης γαλαζίας οικονομίας, μέσω και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Ψηφιακός μετασχηματισμός επιχειρήσεων με έμφαση στην προώθηση του τουριστικού και πολιτιστικού προϊόντος με χρήση καινοτόμων τεχνολογιών.

Υποδομές και μηχανισμοί επιχειρηματικότητας

Χρηματοδότηση υποδομών και μηχανισμών προώθησης της καθαρής ενέργειας, του βιώσιμου τουρισμού, της γαλαζίας οικονομίας, κ.α.

Ενεργειακή μετάβαση - κλιματική ουδετερότητα [Καν. ΤΑΜ, αρ. 8, παρ. δ, ε, στ, ζ]

Ενεργειακή αποδοτικότητα

Στήριξη της ενεργειακής αποδοτικότητας στα νοικοκυριά, τα δημόσια/ δημοτικά κτίρια και υποδομές και τα κτίρια γραφείων και παραγωγικών μονάδων, για τη μείωση του ενεργειακού κόστους και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους.

Καθαρή ενέργεια

Στήριξη των ΑΠΕ για αυτοπαραγωγή (π.χ. ενεργειακές κοινότητες) και θέρμανση. Εγκατάσταση αντλιών θερμότητας ή/και δικτύων τηλεθέρμανσης με αξιοποίηση γεωθερμικών πεδίων χαμηλής και μέσης ενθαλπίας. Ανάπτυξη μικρών μονάδων βιοαερίου σε ευθυγράμμιση με την Οδηγία (ΕΕ) 2018/2001 (RED II) και τον Κανονισμό (ΕΕ) 2018/841 (LULUCF), καθώς και συστημάτων αποθήκευσης ολικής εφεδρείας αναγκών.

Εξυπνη ενέργεια

Αξιοποίηση τεχνολογιών ΑΠΕ (συμπερ. γεωθερμίας) για παροχή θέρμανσης/ψύξης μέσω αντλιών θερμότητας. Προμήθεια ηλεκτρικών οχημάτων δημόσιας χρήσης και χρηματοδότηση σε επιχειρήσεις και σε φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης για την ανάπτυξη σταθμών φόρτισης.

Κυκλική οικονομία [Καν. ΤΔΜ, αρ. 8, παρ. θ, ι]

Περιλαμβάνει δράσεις κυκλικής οικονομίας που αφορούν στα νησιά.

Δίκαιη εργασιακή μετάβαση και ενδυνάμωση ανθρωπίνου κεφαλαίου [Καν. ΤΔΜ, αρ. 8, παρ. ια, ιβ, ιγ, ιε]

Άμεσες παρεμβάσεις απασχόλησης και κοινωνικής συνοχής

Δημιουργία Κέντρων Δεξιοτήτων και Απασχόλησης για ανέργους, εργαζόμενους και εργοδότες (υπηρεσίες ενημέρωσης, συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού, βραχείας διάρκειας επαγγελματική κατάρτιση).

Προώθηση της απασχόλησης

Επιδότηση θέσεων εργασίας για προσωπικό υψηλής εξειδίκευσης στους τομείς της Πράσινης και Γαλάζιας Ενέργειας και του βιώσιμου τουρισμού. Ολοκληρωμένα προγράμματα προώθησης στην απασχόληση για ανέργους (Δράσεις Συμβουλευτικής -Κατάρτισης, Πρακτικής Άσκησης)

Αναβάθμιση δεξιοτήτων και επανακατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού

Ως ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης, με βάση εξατομικευμένη προσέγγιση ως προς το προφίλ, την αξιολόγηση δεξιοτήτων και τον καθορισμό συγκεκριμένης διαδρομής για την προώθηση στην απασχόληση, δύναται να υλοποιηθούν:

- προγράμματα απόκτησης εργασιακής εμπειρίας - πρακτικής άσκησης για νέους, στοχευμένες δράσεις για ανέργους, μακροχρόνια ανέργους, αυταπασχολούμενους & εργαζόμενους σε επισφαλείς θ.ε., κυρίως μέσα από προγράμματα επαγγελματικής συμβουλευτικής/κατάρτισης σε δεξιότητες που σχετίζονται με το νέο υπόδειγμα της περιφερειακής οικονομίας (με έμφαση σε πράσινες & ψηφιακές δεξιότητες), επιδότησης νέων θ.ε., προώθηση της επιχειρηματικότητας για αυταπασχολούμενους, δράσεις προσαρμοστικότητας των εργαζομένων & των επιχειρήσεων στις νέες συνθήκες της αγοράς εργασίας.
- δράσεις επιδότησης θ.ε. για την προώθηση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας και την καλύτερη συμφιλίωση επαγγελματικής & οικογενειακής ζωής & προγράμματα για την επιδότηση θ.ε. για προσωπικό υψηλής εξειδίκευσης ενδεικτικά στους τομείς των ΑΠΕ, των ΤΠΕ, της κυκλικής οικονομίας και του περιβάλλοντος.

Εξοικείωση - Ευαισθητοποίηση κοινωνικού και οικονομικού ιστού

Προγράμματα διά βίου μάθησης για το περιβάλλον, την πράσινη οικονομία, τις ψηφιακές δεξιότητες και την επιχειρηματικότητα.

Υποδομές επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης

Ανάπτυξη, αναβάθμιση και εκσυγχρονισμός υποδομών επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας [Καν. ΤΔΜ, αρ. 8, παρ. ε, η, θ, στ, ι]

Ποιότητα ζωής και ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις σε αστικές και αγροτικές περιοχές

Έργα που στηρίζουν τη βιώσιμη αστική κινητικότητα και απορρέουν από ολοκληρωμένες εδαφικές ή άλλου τύπου στρατηγικές, συμπεριλαμβανομένων ποδηλατοδρόμων, μονοπατιών και ζωνών απαγόρευσης χρήσης Ι.Χ.

Ολοκληρωμένες αναπτυξιακές παρεμβάσεις για Greco Islands

Αφορά στην υποστήριξη της εθνικής πρωτοβουλίας Gr-eco Islands με πόρους του ΤΔΜ, η οποία περιλαμβάνει ένα συνεκτικό στρατηγικό σχέδιο παρεμβάσεων με βασικούς πυλώνες τους τομείς της ενέργειας, του περιβάλλοντος, της κυκλικής οικονομίας, των μεταφορών, του τουρισμού, πολιτισμού και της αγροδιατροφής και προγραμματίζεται να υλοποιηθεί ακολουθώντας το πρότυπο των ΟΧΕ όσον αφορά στη φιλοσοφία, τη μεθοδολογία και τις διαδικασίες σχεδιασμού. Σε αυτό το πλαίσιο, θα καλυφθούν χρηματοδοτικά εκείνες οι κατηγορίες παρεμβάσεων που είναι επιλέξιμες από τον Καν. ΤΔΜ και συνδέονται με την ενεργειακή μετάβαση («πρασίνισμα») των νησιών.

Ενδεικτικά: στοχευμένες δράσεις που θα διευκολύνουν τη διείσδυση των ΑΠΕ (ενεργειακές κοινότητες/δράσεις αυτοπαραγωγής) και την εγκατάσταση ΥΒΣ, την ενεργειακή αναβάθμιση, τη χρήση έξυπνων ενεργειακών δικτύων και ψηφιακών εφαρμογών, την ηλεκτροκίνηση, την ευαισθητοποίηση των τοπικών κοινωνιών, κ.ο.κ.

Παράλληλα, περιλαμβάνονται δράσεις που προωθούνται για τις λοιπές περιοχές, αξιοποίηση αντλιών θερμότητας, ενεργειακή αναβάθμιση κατοικιών, γραφείων, δημόσιων και δημοτικών κτηρίων και υποδομών, βιώσιμη αστική κινητικότητα, και αυτοπαραγωγή.

Λοιπές παρεμβάσεις

Πράσινη κινητικότητα και υποδομές μεταφορών

Δημιουργία ποδηλατοδρόμων, μονοπατιών και ζωνών απαγόρευσης χρήσης Ι.Χ.. Αναβάθμιση λιμένων για την υποστήριξη ηλεκτροδότησης πλοίων (cold ironing) και ανάπτυξη πιλοτικών εφαρμογών για χρήση ηλεκτρικών πλοίων για τοπικές γραμμές μεταξύ νησιών. Ενίσχυση της νησιωτικής διασυνδεσιμότητας.

Ψηφιακές υποδομές

Αναβάθμιση των υφιστάμενων ενσύρματων δικτύων τηλεπικοινωνιών.

Έξυπνη διαχείριση αποβλήτων και κυκλική οικονομία

Στήριξη επενδύσεων για την ανάκτηση υλικών, την κομποστοποίηση στους παραγωγικούς κλάδους και τον τουρισμό, την ανακύκλωση και τη βιώσιμη διαχείριση αποβλήτων και λυμάτων (συμπ. τουριστικών σκαφών). Παρεμβάσεις για την αποδοτική χρήση του νερού σε κτήρια και βιομηχανικές χρήσεις.

2.4.2. Παραγωγικές επενδύσεις σε επιχειρήσεις άλλες από ΜΜΕ

Δεν προβλέπονται.

2.4.3. Επενδύσεις σε επιχειρήσεις για να επιτευχθεί η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από τις δραστηριότητες που παρατίθενται στο παράρτημα Ι της οδηγίας 2003/87/ΕΚ.

Δεν προβλέπονται.

2.4.4. Συνέργειες και συμπληρωματικότητα με πυλώνες Μηχανισμού Δίκαιης Μετάβασης

Οι πυλώνες 2 και 3 του ΜΔΜ, δύναται να υποστηρίξουν ένα ευρύτερο φάσμα επενδύσεων, συμπληρωματικών σε σχέση με τις επιλέξιμες επενδύσεις από το ΤΔΜ στο πλαίσιο του πυλώνα 1, σε νευραλγικούς τομείς για την επίτευξη των στόχων του ΣΔΑΜ όπως: ενέργεια, μεταφορές, περιβάλλον, ψηφιακές υποδομές - τεχνολογίες - υπηρεσίες, πολιτισμός - τουρισμός, κοινωνικές επενδύσεις, κ.ο.κ.

Ειδικότερα, ο Πυλώνας 3 αφορά στη στήριξη δημόσιων επενδύσεων που δεν παράγουν επαρκή ροή εσόδων (π.χ. υποδομές ενέργειας και μεταφορών, πράσινη κινητικότητα, ενεργειακή αποδοτικότητα, επενδύσεις ΑΠΕ κ.λπ.) και έργα ενίσχυσης της οικονομικής διαφοροποίησης των εδαφών που επηρεάζονται από τη μετάβαση, τα οποία είναι εξόχως συμπληρωματικά με το ΤΔΜ (π.χ. μεταφορικές υποδομές ή/και ανακατασκευές και βελτιώσεις υφιστάμενων, υποδομές /δίκτυα ύδρευσης, άρδευσης, κ.λπ.). Η στήριξη του Πυλώνα 3 δίδεται μέσω δανείου που παρέχεται από την ΕΤΕπ συνοδευόμενο από επιχορήγηση από τον π/υ της ΕΕ που αντιπροσωπεύει το 15% του δανείου και δύναται να αυξηθεί στο

25% εάν το έργο χωροθετείται σε λιγότερο αναπτυγμένη περιφέρεια. Επισημαίνεται ότι το 2025 είναι η καταληκτική ημερομηνία υποβολής προτάσεων για τους πόρους που αφορούν την εθνική κατανομή που προορίζεται για την Ελλάδα. Συμβουλευτική υποστήριξη για τον Πυλώνα 3 δύναται να παρέχεται από το InvestEU Advisory Hub.

Υπό αυτό το πρίσμα, δύναται να υποστηριχθούν έργα ενίσχυσης της οικονομικής διαφοροποίησης των εδαφών που επηρεάζονται από τη μετάβαση, με βάση τη λογική της παρέμβασης του ΕΣΔΙΜ, είναι μη επιλέξιμα για το ΤΔΜ αλλά ταυτόχρονα είναι εξόχως συμπληρωματικά, όπως: υποδομές/δίκτυα ύδρευσης (π.χ. αφαλατώσεις σε νησιά), υποδομές/δίκτυα διαχείρισης λυμάτων και στερεών αποβλήτων, κοινωνικές υποδομές διαφόρων τύπων, έργα αντιπλημμυρικής και αντιτυρικής προστασίας, έργα ποιοτικής και ποσοτικής κατάστασης των υδατικών συστημάτων περιλαμβανομένων των παράκτιων και θαλάσσιων οικοσυστημάτων, λιμενικές υποδομές μικρής κλίμακας στα μη διασυνδεδεμένα νησιά, κ.ο.κ.

Σε ό,τι αφορά στις χρηματοδοτικές δυνατότητες του Πυλώνα 2 (InvestEU, Just Transition Scheme) δύναται να αξιοποιηθούν δάνεια, εγγυήσεις, αντεγγυήσεις και κάθε άλλη μορφή πιστωτικής ενίσχυσης για: (α) τη στήριξη αναγκών μικροχρηματοδότησης σε πολύ μικρές επιχειρήσεις και (β) την ενίσχυση βιώσιμων επενδύσεων, από τεχνική και οικονομική άποψη, ιδίως στους τομείς των μεταφορών και αποθήκευσης, παραγωγής ενέργειας, ψηφιακής διασυνδεσιμότητας και ΤΠΕ, βιο-οικονομίας, μεταποίησης, υγείας, διαχείρισης αποβλήτων και κυκλικής οικονομίας.

Οι ελληνικές αρχές θα αξιοποιήσουν τις δυνατότητες τεχνικής υποστήριξης που παρέχονται από την Ε. Επιτροπή και την ΕΤΕπ για την υλοποίηση του συνολικού σχεδιασμού της ΔΑΜ προς όφελος των φορέων που εμπλέκονται σε όλα τα στάδια εφαρμογής του με στόχο την ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των προκλήσεων.

- JASPERS: εστιάζει σε παρεμβάσεις του Πυλώνα 1.
- TSI: εστιάζει στην ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας των Δομών του συστήματος διακυβέρνησης ΔΑΜ για την υλοποίηση των Πυλώνων 2 & 3.
- PASS: εστιάζει, κατά προτεραιότητα, σε παρεμβάσεις Πυλώνων 2 και 3.

2.4.5. Συνέργειες και συμπληρωματικότητα με άλλα προγράμματα

Η συνέργεια και συμπληρωματικότητα του ΠΔΑΜ με τα ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου, Νοτίου Αιγαίου και Κρήτης και τα Τομεακά Προγράμματα των Στόχων Πολιτικής του ΕΣΠΑ 2021-2027 έχει συζητηθεί με τις αρμόδιες διαχειριστικές και συντονιστικές αρχές.

Όσον αφορά ειδικά στην υλοποίηση της εθνικής πρωτοβουλίας Greco Islands, στρατηγική επιλογή της χώρας είναι η εν λόγω πρωτοβουλία -υπό το συντονισμό και εποπτεία του Υπ. Ανάπτυξης- να αφορά σε περιορισμένο αριθμό νησιών και να χρηματοδοτηθεί πρωτίστως από το νέο Τομεακό Πρόγραμμα για το Περιβάλλον (ΠΕΚΑ) στο πλαίσιο του Στόχου Πολιτικής 2. Σε αυτό το πλαίσιο, το ΠΔΑΜ θα συμβάλλει συμπληρωματικά χρηματοδοτώντας δράσεις ενεργειακού χαρακτήρα που σχετίζονται/συμβάλλουν στο πρασίνισμα των νησιών που θα μετέχουν αυτής της πρωτοβουλίας, δράσεις ενδυνάμωσης του τοπικού ανθρώπινου δυναμικού και δράσεις ψηφιακού χαρακτήρα/εφαρμογών σύμφωνα με τις ειδικότερες επιλεξιμότητες του ΤΔΜ. Επιπρόσθετα, τα οικεία ΠΕΠ θα μπορούν να συμβάλλουν ανάλογα με τη διαθεσιμότητα των πόρων τους σε δράσεις που δεν είναι επιλέξιμες ούτε από τον Στόχο Πολιτικής 2 ούτε από το ΤΔΜ.

Στην επιτάχυνση της δίκαιης αναπτυξιακής μετάβασης των νησιών, εκτός από το ΤΔΜ, δύναται να συμβάλλουν συμπληρωματικά οριζόντιες παρεμβάσεις από άλλες πηγές χρηματοδότησης όπως το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ), ιδίως στον τομέα της γαλάζιας οικονομίας, το Ταμείο Ανάκαμψης & Ανθεκτικότητας (π.χ. ΑΠΕ) και το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ).

3.1. Εταιρική σχέση

Η Συντονιστική Επιτροπή (ΣΕΠ) ΣΔΑΜ συνέβαλε στη συγκρότηση Ομάδα Εργασίας (ΟΕ) (ΥΑ 15/2/2021) για τη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών στην κατάρτιση του ΕΣΔΙΜ Νήσων Βορ.-Νοτ. Αιγαίου & Κρήτης. Μέλη της ΟΕ είναι οι ΓΓ Αιγαίου & Νησιωτικής Πολιτικής (Πρόεδρος), Ενέργειας & Ορυκτών Πρώτων Υλών, Δημ. Επενδύσεων & ΕΣΠΑ, ο Πρόεδρος της ΣΕΠ ΣΔΑΜ, οι Περιφερειάρχες Βορ. - Νοτ. Αιγαίου & Κρήτης, οι Πρόεδροι των Περιφερειακών Ενώσεων Δήμων Βορ. - Νοτ. Αιγαίου & Κρήτης και ο Διευθ. Σύμβουλος της ΔΕΗ Α.Ε. και αρμοδιότητές της ο ριζμός των συμμετεχόντων στη διαδικασία κατάρτισης του ΕΣΔΙΜ, η έγκριση της διαδικασίας ενημέρωσης & διαβούλευσης με τους συμμετέχοντες στη διαδικασία κατάρτισης του ΕΣΔΙΜ και ο συντονισμός των συμμετεχόντων στη διαδικασία διαβούλευσης του ΕΣΔΙΜ.

Η ΟΕ οργάνωσε την εταιρική σχέση στο πλαίσιο του άρθρου 8 του ΚΚΔ με τη συμμετοχή φορέων τοπικής αυτοδιοίκησης, οικονομικών-κοινωνικών φορέων, εκπρόσωπων επιστημονικών-ακαδημαϊκών φορέων & ερευνητικών κέντρων, επιμελητηρίων, εργατικών κέντρων/σωματείων εργαζομένων κ.ά.

Για το προσχέδιο του ΕΣΔΙΜ Νήσων, διενεργήθηκαν 2 κύκλοι διαβούλευσης με δομημένο θεματολόγιο/ερωτηματολόγιο προς διευκόλυνση των φορέων: 28-4-2021 έως 14-5-2021 & από 8-6-2021 έως 25-6-2021 στο πλαίσιο του ΠΔΑΜ 2021-2027.

Οι φορείς αποτύπωσαν τις σχετικές προτάσεις τους και το ΕΣΔΙΜ αναπροσαρμόστηκε: στην αποτύπωση του χρονοδιαγράμματος μετάβασης και ομαλής διεξόδου των ΑΠΕ, στον εμπλουτισμό των παρεμβάσεων στήριξης της βιώσιμης τουριστικής δραστηριότητας/άρσης της απομόνωσης των νησιών, στην ενίσχυση της λογικής παρέμβασης με την ανάδειξη των στρατηγικών επιλογών για την άμβλυνση των επιπτώσεων της μετάβασης και την πληρέστερη αποτύπωση των ενδεικτικών παρεμβάσεων, στην αναμόρφωση της διακυβέρνησης για να αποτυπώνεται η εμπλοκή των τοπικών φορέων στη προετοιμασία & υλοποίηση του ΕΣΔΙΜ.

Η εμπλοκή των τοπικών φορέων της εταιρικής σχέσης στην **υλοποίηση της ΔΑΜ** διασφαλίζεται ως εξής:

Ίδρυση παραρτήματος/γραφείου της Μετάβαση ΑΕ στις περιοχές ΔΑΜ για την παροχή τεχνικής υποστήριξης σε τοπικούς δικαιούχους κατά την ωρίμανση των έργων τους & την οργανωμένη υποδοχή, ενημέρωση και υποστήριξη των επενδυτών στις περιοχές ΔΑΜ.

Σύσταση Επιτροπών Αξιολόγησης Έργων ΔΑΜ, σε εφαρμογή των προβλέψεων του νόμου ΔΑΜ (ν.4872/2021, άρθρο 14), με αρμοδιότητα την αξιολόγηση έργων, επενδύσεων και αναπτυξιακών σχεδίων ενδιαφέροντος ΔΑΜ και στις οποίες θα συμμετέχει υποχρεωτικά ένας εκπρόσωπος από κάθε επηρεαζόμενη Περιφέρεια.

Για το ΕΣΔΙΜ των Νήσων συγκροτείται **Περιφερειακή/Εδαφική Επιτροπή**, κατά τα πρότυπα του άρθρου 64 Ν.4914/2022, υπό την προεδρεία των τοπικών αρχών, με **συμβουλευτικό και εισηγητικό ρόλο** προς τις δομές διακυβέρνησης ΔΑΜ και την Επ. Παρακολούθησης ΠΔΑΜ, ως προς την υλοποίηση της Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης. Η Επιτροπή αυτή επιπλέον θα προωθεί σε τοπικό επίπεδο τον **διάλογο και την ανταλλαγή απόψεων** μεταξύ των ενδιαφερομένων φορέων.

Στις ΔΑ των ΠΕΠ του ΕΣΔΙΜ Νήσων θα οριστεί αρμοδίως **Εντεταλμένο στέλεχος** για τη Δίκαιη Μετάβαση.

Ίδρυση Παραρτήματος του Παρατηρητηρίου ΔΑΜ στις Περιφέρειες του ΕΣΔΙΜ Νήσων.

3.2. Παρακολούθηση και αξιολόγηση

Ο έλεγχος της διαδικασίας μετάβασης διενεργείται από την Ειδική Υπηρεσία ΔΑΜ (ΕΥ ΔΑΜ) του ν.4872/2021 και είναι κοινή για το σύνολο των επηρεαζόμενων περιοχών. Η ΕΥ ΔΑΜ θα διενεργεί τη συστηματική παρακολούθηση των στόχων που έχουν τεθεί και θα παρέχει έγκυρη πληροφόρηση, αξιολόγηση και ανάλυση για το είδος και την έκταση των κοινωνικο-οικονομικών μεταβολών στις επηρεαζόμενες περιοχές, με σκοπό τη λήψη διορθωτικών μέτρων ή/και την αναπροσαρμογή των

3.3. Φορέας/Φορείς συντονισμού και παρακολούθησης

Η οργανωτική δομή της εγχώριας διαδικασίας μετάβασης περιλαμβάνει:

- **Κυβερνητική Επιτροπή ΔΑΜ:** Η ΚΕΔΑΜ είναι το ανώτατο πολιτικό όργανο του εθνικού Σχεδίου ΔΑΜ με κύριο αντικείμενο την έγκριση & παρακολούθηση του ΣΔΑΜ.
- **Συντονιστική Επιτροπή:** Η ΣΕΠ υποστηρίζει την ΚΕΔΑΜ στην εξειδίκευση της εθνικής πολιτικής/πολιτικών για την κατάρτιση και εφαρμογή του ΣΔΑΜ.
- **ΕΥ ΔΑΜ:** Κύρια αρμοδιότητά της είναι ο κεντρικός σχεδιασμός και προγραμματισμός των πολιτικών ΔΑΜ, η παρακολούθηση και αξιολόγηση των διαδικασιών υλοποίησης των έργων, επενδύσεων και αναπτυξιακών σχεδίων ΔΑΜ, η διαχείριση και ο συντονισμός της αξιοποίησης όλων των διαθέσιμων εθνικών ή ευρωπαϊκών πηγών χρηματοδότησης. Η ΕΥ ΔΑΜ περιλαμβάνει ως διακριτές δομές: τη Διαχειριστική Αρχή του ΠΔΑΜ (ΔΑ ΕΣΠΑ -ΔΑΜ) , τη Δ/ση Στρατηγικού Σχεδιασμού & Συντονισμού Χρηματοδότησης, το Αυτοτελές Τμήμα Παρατηρητηρίου ΔΑΜ, το Τμήμα Νομικής Υποστήριξης.
- **Παρατηρητήριο ΔΑΜ:** Αυτοτελές τμήμα της ΕΥΔΑΜ υπό τον Διοικητή ΕΥΔΑΜ. Το Παρατηρητήριο παρακολουθεί την επίτευξη των στόχων και του χρονοδιαγράμματος υλοποίησης των προβλέψεων του ΣΔΑΜ και συγκεντρώνει και επεξεργάζεται ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία που αναφέρονται στις τοπικές/περιφερειακές δράσεις στις περιοχές μετάβασης
- **Μετάβαση ΑΕ:** ΝΠΙΔ που συστήθηκε με τον ν.4872/2021, ανήκει στους φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα και στην κυριότητά του θα περιέλθουν οι γαίες που θα παραχωρήσει η ΔΕΗ στο Ελληνικό Δημόσιο. Η Μετάβαση ΑΕ θα αναλάβει το σύνολο των διεργασιών για την υλοποίηση επενδυτικών έργων/σχεδίων εντός ΖΑΠ καθώς και το ρόλο ενός από τους δικαιούχους του ΠΔΑΜ όσον αφορά στην αναπροσαρμογή και επανάχρηση των παραχωρούμενων γαιών.
- **Επ. Παρακολούθησης ΠΔΑΜ:** Κορυφαίο όργανο για τη συμμετοχή των εταίρων στην υλοποίηση, παρακολούθηση & αξιολόγηση του ΠΔΑΜ & των ΕΣΔΙΜ αποτελεί η Επ. Παρακολούθησης που θα συγκροτηθεί βάσει των απαιτήσεων του ΚΚΔ και του Ν.4914/2022

4. Programme-specific output or result indicators

Reference: Article 12(1) JTF Regulation

Justification for the necessity of programme-specific output or result indicators based on the types of operations envisaged

Με βάση το μείγμα των ενδεικτικών δράσεων / πράξεων ανά στρατηγική προτεραιότητα, όπως αποτυπώνονται στο κεφ. 2.4 των Εδαφικών Σχεδίων Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης, γίνεται αναγωγή στις προτεραιότητες του Προγράμματος ΔΑΜ για να καλυφθούν ανάγκες από τη δημιουργία μικρού αριθμού ειδικών δεικτών εκροών και αποτελεσμάτων συμπληρωματικά προς τους κοινούς δείκτες του Καν. 1056/2021.

Αναλυτικά η αιτιολόγηση των ειδικών δεικτών που φαίνονται στην ενότητα 4 των Εδαφικών Σχεδίων Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης αποτυπώνεται στο Μεθοδολογικό Έγγραφο του Πλαισίου Επίδοσης για το Πρόγραμμα ΔΑΜ ανά δείκτη.

Table 1. Output indicators

Specific objective	ID	Indicator	Measurement unit	Milestone (2024)	Target (2029)
JSO8.1	PSO743	Άτομα (16-66+) που παρακολούθησαν προγράμματα διά βίου μάθησης	Αριθμός Ατόμων	1,583.00	2,105.00
JSO8.1	PSO744	Υποδομές εναλλακτικών καυσίμων (σημεία ανεφοδιασμού/επαναφόρτισης) (RCO059)	Σημεία επαναφόρτισης	49.00	98.00
JSO8.1	PSO752	Πρωτοβουλίες για ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη που υποστηρίζονται	Συνεισφορές σε πρωτοβουλίες	0.00	4.00

Table 2. Result indicators

Specific objective	ID	Indicator	Measurement unit	Baseline or reference value	Reference Year	Target (2029)	Source of data	Comments
JSO8.1	PSR748	Συνολική ισχύς εγκατεστημένων ηλεκτρικών φορτιστών	kw	0.00	2021 -	4,900.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	
JSO8.1	PSR749	Άτομα (16-66+) που παρακολούθησαν προγράμματα διά βίου μάθησης και έλαβαν βεβαίωση παρακολούθησης	Αριθμός	0.00	2021 -	1,052.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	
JSO8.1	PSR750	Ωφελούμενοι Δήμοι	Αριθμός	0.00	2021 -	26.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	

1. Outline of the transition process and the identification of most negatively affected territories within the Member State

Reference: point (a)(b) of Article 11(2), Article 6

1.1. Διαδικασία και χρονοδιάγραμμα μετάβασης

Ισχύουσες δεσμεύσεις

Η Ελλάδα επικύρωσε το Πρωτόκολλο του Κιότο το 2002 & τη Συμφωνία του Παρισιού το 2016. Το ΕΣΕΚ, το βασικό εργαλείο διαμόρφωσης της εθνικής πολιτικής την επόμενη 10ετία, κυρώθηκε τον 12ο/2019 με αποφ. Κυβ. Συμβουλίου [(ΦΕΚ 4893/Β/2019)] & αντικατοπτρίζει τις αυξημένες κλιματικές φιλοδοξίες & τον εθνικό στόχο που τέθηκε στη Διάσκεψη του ΟΗΕ για το Κλίμα τον 9ο/2019: πλήρη απολιγνιτοποίηση της χώρας έως το 2028 με δραστική μείωση & πλήρη απένταξη του λιγνίτη από το μίγμα ηλεκτροπαραγωγής, βάσει οργανωμένου σχεδίου απόσυρσης των λιγνιτικών μονάδων, απανθρακοποίηση των νησιών έως το 2029. Ο στόχος αυτός χαρακτηρίστηκε «ορθή πρακτική» στο Έγγραφο Εργασίας των Υπηρεσιών της ΕΕ για την «Αξιολόγηση του τελικού εθνικού σχεδίου της Ελλάδας για την ενέργεια & το κλίμα[1]».

Παράλληλα η Ελλάδα έχει αναπτύξει τη Μακροπρόθεσμη Στρατηγική 2050[2], με σενάρια απαλλαγής από τις ανθρακούχες πηγές. Στα 2 σενάρια που είναι συμβατά με τη συγκράτηση της αύξησης της παγκόσμιας θερμοκρασίας κάτω από τον 1,5°C, η χώρα επιτυγχάνει μείωση των καθαρών εκπομπών της κατά 95% σε σχέση με το 1990.

Νεότερες εξελίξεις

Από την κύρωση του ΕΣΕΚ οι εξελίξεις στην ενέργεια & την κλιματική αλλαγή ήταν ραγδαίες, με βασικότερες: α) τη δέσμη μέτρων “Fit for 55” που εισάγει έναν πιο φιλόδοξο κλιματικό στόχο σε σχέση με τον στόχο του 40% που ίσχυε όταν εκπονήθηκε το ΕΣΕΚ & πρόσφατα β) η κοινή ευρωπαϊκή δράση REPowerEU.

Η Ελλάδα παραμένει προσηλωμένη στις δεσμεύσεις της & υλοποιεί σταθερά ένα στοχευμένο πλέγμα συναφών δράσεων: διείσδυση ΑΠΕ, αδειοδοτικό/ρυθμιστικό πλαίσιο για την αποθήκευση ενέργειας & το Η2, ενεργειακή αναβάθμιση, κίνητρα για την ηλεκτροκίνηση, τηλεθέρμανση, εγκατάσταση ΥΒΣ, κ.ά. Τα ΕΣΔΙΜ εναρμονίζονται με αυτό το πλέγμα καθώς προβλέπουν παρεμβάσεις που προωθούν τις μηδενικές εκπομπές ρύπων από την παραγωγή ενέργειας & συνδράμουν στους υπόλοιπους τομείς ενδιαφέροντος του ΕΣΕΚ.

Η Χώρα παρακολουθεί τις τρέχουσες εξελίξεις στον ενεργειακό τομέα & θα προβεί σε κατάλληλες προσαρμογές του εθνικού της σχεδιασμού, εφόσον απαιτηθεί.

Απόσυρση λιγνιτικών μονάδων/λιγνιτωρυχείων

Πολλές λιγνιτικές μονάδες έχουν ήδη αποσυρθεί. Το 2011 η παραγωγή των μονάδων της ΔΕΗ ήταν 27,4 TWh & το 2019 10,417 TWh, μειωμένη κατά 62%. Το 2020 η παραγωγή ενέργειας από την καύση λιγνίτη ήταν 5,7 TWh έναντι 8,1 TWh που προέβλεπε το ΕΣΕΚ για την ίδια χρονιά, μειωμένη κατά 30%.

Η διαδικασία μετάβασης προς τους στόχους της ΕΕ για το 2030 στα ΕΣΔΙΜ ΠΔΜ & Μεγαλόπολης ακολουθεί ως χρονοδιάγραμμα για την παύση εξόρυξης λιγνίτη & την παραγωγή ηλεκτρικής το εξής: όλες οι λιγνιτικές μονάδες θα αποσυρθούν έως το 2023, εκτός από μια (Πτολεμαΐδα V) η οποία θα αποσυρθεί

μέχρι το 2028 (παρ.-πιν.1.1).

Μετάβαση στα νησιά

Σε Β. – Ν. Αιγαίο & Κρήτη η μετάβαση έως το 2029, βάσει της εθνικής πολιτικής, υλοποιείται διττά: (α) αυξάνοντας σταδιακά τη διείσδυση των ΑΠΕ στη κατανάλωση, βάσει του εγκεκριμένου πλάνου των διασυνδέσεων με το ηπειρωτικό ηλεκτρικό σύστημα ή/και με την εγκατάσταση ΥΒΣ, & (β) αποσύροντας σταδιακά τη λειτουργία των 32 αυτόνομων θερμικών ηλεκτρικών συστημάτων, καθένα από τα οποία τροφοδοτεί ένα ή περισσότερα μη-διασυνδεδεμένα νησιά (ΗΣ ΜΔΝ). Απώτερος στόχος είναι η κάλυψη των ενεργειακών αναγκών των νησιών από καθαρή ενέργεια & η «εξαγωγή» της υπερβάλλουσας καθαρής ενέργειας στην ηπειρωτική χώρα (παρ.ΕΣΔΙΜ Νησιών-ενοτ. 1.2/πιν.1-4).

Με αφετηρία το 2020, η υφιστάμενη **εγκατεστημένη ισχύς (ΑΠΕ)** ανά συστάδα νησιών είναι:

- 296MW – Κρήτη,
- 54MW – Κυκλάδες,
- 105MW – Δωδεκάνησα,
- 64MW – Β. Αιγαίο,

ενώ η συνολική συμμετοχή των ΑΠΕ στην κατανάλωση η/ε είναι 24%, 30%, 16% & 18%.

Στο πέρας της ΠΠ 2021-2027, προβλέπεται η **εγκατάσταση πρόσθετης ισχύος (ΑΠΕ)**:

- 398MW – Κρήτη,
- 66 MW – Κυκλάδες,
- 163 MW – Δωδεκάνησα,
- 118 MW – Β. Αιγαίο,

που, βάσει στοιχείων του ΕΣΕΚ & παραδοχών στο πλαίσιο του ΕΣΔΙΜ, δύναται να οδηγήσει σε επίτευξη συνολικής συμμετοχής των ΑΠΕ στην κατανάλωση η/ε –συνεκτιμημένου του μείγματος των διασυνδέσεων– 76%, 72%, 71% & 75%, αντίστοιχα (παρ. ΕΣΔΙΜ Νησιών-ενοτ. 1.2/μεθοδολογία).

Ενδιάμεσα (2025-2026) τίθεται ως στόχος η **εγκατάσταση πρόσθετης ισχύος**: 155-182 MW σε Κρήτη, 50-63,5 MW σε Δωδεκάνησα, 42-50 MW σε Β. Αιγαίο, 14MW σε Κυκλάδες.

Η διαθέσιμη έκταση ανά συστάδα νησιών για την ανάπτυξη της παραπάνω ισχύος ΑΠΕ θα προσδιορισθεί με την έγκριση του υπό εκπόνηση Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου ΑΠΕ.

Η εγκατάσταση ισχύος ΑΠΕ στο νησιωτικό χώρο εξαρτάται από τα διαθέσιμα περιθώρια (ηλεκτρικός χώρος) του δικτύου. Οι ηλεκτρικές διασυνδέσεις των ΜΔΝ αυξάνουν τον «ηλεκτρικό χώρο» & η παραγόμενη ενέργεια από τους θερμικούς σταθμούς αντικαθίσταται από καθαρές μορφές. Μετά το πέρας των διασυνδέσεων, ορισμένες θερμικές μονάδες θα τεθούν σε καθεστώς ψυχρής εφεδρείας για την εγγύηση της ασφάλειας εφοδιασμού.

Η υιοθέτηση νέων τεχνολογικών λύσεων & επιχειρηματικών μοντέλων μπορεί να άρει το εμπόδιο του «ηλεκτρικού χώρου» ανεξάρτητα από τις διασυνδέσεις. Το σχέδιο για την εγκατάσταση ΥΒΣ[3] στα νησιά χωρίς σαφές πλάνο διασύνδεσης μπορεί να οδηγήσει σε διείσδυση ΑΠΕ στην κατανάλωση άνω του 50%, ανάλογα με τις τοπικές συνθήκες ανά νησί. Εφόσον κριθεί αναγκαίο θα εκπονηθεί εξειδικευμένη μελέτη για τον προσδιορισμό του

κατάλληλου % διείσδυσης ΑΠΕ ανά κατηγορία νησιών.

Από το **πλάνο των διασυνδέσεων**, 3 ΗΣ ΜΔΝ έχουν συνδεθεί ήδη με το ηπειρωτικό δίκτυο[4] ενώ το χρονοδιάγραμμα περάτωσης των υπολειπόμενων διασυνδέσεων, βάσει του πρόσφατου ΔΠΑ του ΕΣΜΗΕ (2023-2032) & του ΣΑΔ του ΔΕΔΔΗΕ (2021-2025), διαμορφώνεται ως εξής:

- 2023: Κρήτη (2η φάση – σε εξέλιξη)
- 2024: Κυκλάδες (4η φάση – σε εξέλιξη)
- 2028: Δωδεκάνησα
- 2028: Β. Αιγαίο

Όλα τα νησιά αναφοράς του ΕΣΔΙΜ (μεμονωμένα ή ως τμήμα ενός αυτόνομου ΗΣ) θα διασυνδεθούν με το ηπειρωτικό σύστημα έως το 2028, εκτός από 8 ΗΣ ΜΔΝ που καλύπτουν 9 νησιά (Γαύδος/Κρήτη, Αγ. Ευστράτιος/Β. Αιγαίο, Σύμη, Πάτμος, Μεγίστη, Αστυπάλαια, Αρκιοί, Μαράθι, Αγαθονήσι/Ν. Αιγαίο)[5].

Για αυτά -και όσα έχουν πρόβλεψη διασύνδεσης μετά το 2025- η μετάβαση δρομολογείται κατά προτεραιότητα με την ανάπτυξη ΥΒΣ Η/Π που συνδυάζουν αιολική-ηλιακή ενέργεια με συστήματα αποθήκευσης. Η ΡΑΕ εκτιμά ότι σε όλα τα νησιά που θα εγκατασταθούν ΥΒΣ ο στόχος για διείσδυση ΑΠΕ 50-60% είναι εφικτός. Ειδικά σε Αγ. Ευστράτιο & Αστυπάλαια θα εφαρμοστεί πιλοτικά διείσδυση 80-90%, για να διερευνηθεί η σκοπιμότητα παρόμοιων έργων & σε άλλα νησιά σε επόμενη φάση.

Στάδια & δράσεις διαδικασίας μετάβασης

Η Ελλάδα ακολουθεί τα επιμέρους στάδια/πυλώνες & υποστηρικτικές δράσεις που προτάθηκαν στον οδικό χάρτη της World Bank για τη ΔΑΜ[6], για το σύνολο της διαδικασίας της ΔΑΜ προσαρμοσμένα στις ιδιαιτερότητες & των άλλων περιοχών. Αναγνωρίζονται 2 στάδια (σχεδιασμός/υλοποίηση) & 3 πυλώνες για τη ΔΑΜ:

1. Αποκατάσταση & επανάχρηση υποβαθμισμένων εκτάσεων-εγκαταστάσεων
2. Κοινωνική συνοχή & οικονομικός μετασχηματισμός (Μετάβαση στο νέο παραγωγικό μοντέλο)
3. Διακυβέρνηση

Πυλώνας 1: Ο σχεδιασμός ξεκίνησε με τον Ν.4759/20 για το ΣΔΑΜ, περιλαμβάνει την έγκριση 2 προγραμματικών συμβάσεων (παρ. 2 & 3 του αρ. 155) για τον χωρικό σχεδιασμό (ΕΠΣ) & τη μεταβίβαση των εδαφών από τη ΔΕΗ στο κράτος, αντίστοιχα, & θα ολοκληρωθεί με την έγκριση των νέων χρήσεων γης το 2023. Η υλοποίηση ξεκινά με τις εργασίες αποκατάστασης των λιγνιτικών γαιών & ολοκληρώνεται με τη λειτουργία των πρώτων οργανωμένων υποδοχέων το 2025.

Πυλώνας 2: Ο σχεδιασμός ξεκίνησε το 2020 με την εκπόνηση του ΣΔΑΜ [7] & θα ολοκληρωθεί με την έγκριση των ΕΣΔΙΜ & του ΠΔΑΜ το 2022. Η υλοποίηση θα ξεκινήσει με την ενεργοποίηση των δράσεων του ΠΔΑΜ (2022) & θα ολοκληρωθεί με το πέρας της ΠΠ. Περιλαμβάνει επίσης την ενεργοποίηση των δράσεων του 2ου & 3ου Πυλώνα ΜΔΜ.

Πυλώνας 3: Ο σχεδιασμός ξεκίνησε με τη συγκρότηση Κυβ. & Συντ. Επιτροπής ΣΔΑΜ όπως ισχύει[8], τη σύσταση Τεχν. Γραμματείας της Συντ. Επιτροπής (Ν.4685/20) και ολοκληρώνεται με τη σύσταση/συγκρότηση/λειτουργία (α) της ΕΥ ΔΑΜ του Ν.4872/21 & (β) της εταιρείας ειδικού σκοπού «Μετάβαση Α.Ε» για την υποστήριξη Δικαιούχων και Επενδυτικών Σχεδίων.

Στο πιν. 1.2 (παρ.) απεικονίζεται το χρονοδιάγραμμα των σημαντικότερων δράσεων ανά στάδιο & πυλώνα.

Ορόσημα της διαδικασίας μετάβασης:

- 07.2020: Ανοιχτή πρόσκληση[9] υποβολής μη δεσμευτικών επενδυτικών προτάσεων & αναπτυξιακών σχεδίων από φορείς εκτός δημοσίου τομέα, σε συνεργασία με το Enterprise Greece.
- 2020-2021: Δρομολόγηση δράσεων για πιλοτική εφαρμογή ολιστικών παρεμβάσεων σε Αγ. Ευστράτιο & Αστυπάλαια, με έμφαση σε καθαρή ενέργεια, εξοικονόμηση & ηλεκτροκίνηση.
- 04.2021: Υιοθέτηση από την ΕΕ Αναθεωρημένων κατευθύνσεων περιφερειακών ενισχύσεων[10].
- 06.2021: Ανοιχτή πρόσκληση[11] σε δημόσιους φορείς για παρεμβάσεις ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής, αναπροσανατολισμού της απασχόλησης, διαφοροποίησης της τοπικής οικονομίας, προσέλκυσης άμεσων επενδύσεων & την προετοιμασία για την υποδοχή νέων δραστηριοτήτων & επενδύσεων μεγαλύτερης κλίμακας στις ΠΕ Κοζάνης, Φλώρινας & στον Δ. Μεγαλόπολης.
- 09.2021: Σχεδιασμός & έναρξη προγραμμάτων για τη στήριξη της απασχόλησης από τον ΟΑΕΔ.

1.2 Προσδιορισμός επηρεαζόμενων εδαφών

Στην περιοχή της Μεγαλόπολης βρίσκεται το 13% της εγκατεστημένης ισχύος ηλεκτροπαραγωγής της χώρας. Το σύνολο των μονάδων της περιοχής θα αποσυρθεί μέχρι το 2023. Η διαδικασία της απολιγνιτοποίησης, εναρμονίζεται με τον ενωσιακό & εθνικό στόχο για τη μετάβαση σε μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία. Η εν λόγω μετάβαση συνεπάγεται παύση ή/και περιορισμό των δραστηριοτήτων & συναφών κλάδων, ενώ λόγω της σημασίας της εξόρυξης & της παραγωγής ενέργειας από την καύση του λιγνίτη, προκύπτουν σημαντικές δυσμενείς κοινωνικο-οικονομικές επιπτώσεις.

- Από την απολιγνιτοποίηση εκτιμάται ότι θα επηρεαστεί άμεσα, έμμεσα & επαγόμενα πρωτίστως ο Δ. Μεγαλόπολης (πληθυσμό 9,5 χιλ. κατ.), όπου εντοπίζεται ο πυρήνας της λιγνιτικής δραστηριότητας. Σε δεύτερο βαθμό εκτιμάται πως θα επηρεαστούν άμεσα, έμμεσα & επαγόμενα οι όμοροι δήμοι Γορτυνίας (πληθυσμό 8,99 χιλ. κατ.), Τρίπολης (πληθυσμό 42,01 χιλ. κατ.) και Οιχαλίας (πληθυσμό 10,47 χιλ. κατ.). Όλοι οι δήμοι βρίσκονται στην ΠΕ Αρκαδίας, εκτός του τελευταίου, στην ΠΕ Μεσσηνίας.
- Κύριο χαρακτηριστικό των επηρεαζόμενων περιοχών θα παραμείνει η μη ανανέωση του πληθυσμού & η συνεπακόλουθη γήρανσή του, στερώντας την περιοχή από το απαραίτητο για την ανάπτυξή της ανθρώπινο κεφάλαιο (Πίν. 1.3 παρ.). Η διαχρονική τάση μείωσης του πληθυσμού της ευρύτερης περιοχής της Μεγαλόπολης εκτιμάται ότι θα συνεχιστεί.
- Στην Πελοπόννησο, ο δείκτης Location Quotient (LQ), που υπολογίζει την παραγωγική εξειδίκευση, έχει τιμή για εξόρυξη & παραγωγή ενέργειας 1.12, σύμφωνα με μελέτη ΟΟΣΑ[12], η οποία αναγόμενη σε επίπεδο επηρεαζόμενης περιοχής εκτιμάται ως αρκετά υψηλή & δείχνει τη σημαντική εξάρτηση της οικονομικής δραστηριότητας από τη λιγνιτική παραγωγή. Η επίπτωση της απολιγνιτοποίησης στην οικονομία της επηρεαζόμενης περιοχής, πρωτίστως δε της Μεγαλόπολης, θα είναι ιδιαίτερα σημαντική (Συντον. Επιτροπή ΔΜ - ΣΔΑΜ λιγνιτικών περιοχών, 2020).
- Στην ΠΕ Αρκαδίας, η απασχόληση & η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του λιγνιτικού κλάδου είναι ιδιαίτερα σημαντικές (~50 % της απασχόλησης & 64 % της ΑΠΑ του κλάδου στο σύνολο της περιφέρειας).
- Στην ΠΕ Αρκαδίας (έτος βάσης 2019) ο κλάδος εξόρυξης, ενέργειας & ύδρευσης δημιουργεί άμεσα πάνω από 1,6 χιλ. θέσεις εργασίας. Η αλυσίδα αξίας της λιγνιτικής δραστηριότητας (άμεσες, έμμεσες & επαγόμενες επιδράσεις) συμβάλει στην απασχόληση περίπου 3.100 ατόμων.

- Ο συγκεκριμένος κλάδος εξόρυξης, ενέργειας & ύδρευσης παρουσιάζει αξιόλογο ποσοστό άμεσα απασχολούμενων στην ΠΕ Μεσσηνίας, ~21%, που υποδηλώνει την αλληλεπίδραση με τη λιγνιτική δραστηριότητα στη Μεγαλόπολη.
- Πέραν της ΠΕ Αρκαδίας, προκύπτει συμβολή των δραστηριοτήτων της ενέργειας & της εξόρυξης στην ΠΕ Μεσσηνίας και συγκεκριμένα στον Δ. Οιχαλίας, που συνδέεται με την αλληλεπίδραση σε οικονομικό, επιχειρησιακό & επιχειρηματικό επίπεδο και σε επίπεδο απασχόλησης.
- Η απολιγνιτοποίηση έχει ξεκινήσει αρκετά χρόνια πριν (2014), χωρίς τη λήψη σημαντικών μέτρων. Στην ΠΕ Αρκαδίας εμφανίζεται χαμηλό ΑΕΠ σε σχέση με άλλες περιοχές της χώρας, μείωση του πληθυσμού & υψηλή ανεργία. Μέρος της Μεγαλόπολης θερμαίνεται με δίκτυο τηλεθέρμανσης, που αξιοποιεί την πλεονάζουσα θερμότητα των λιγνιτικών σταθμών & θα επηρεαστεί από την απολιγνιτοποίηση.
- Η συμβολή της λιγνιτικής δραστηριότητας στην οικονομία της ΠΕ Αρκαδίας επιβεβαιώνεται & από το ύψος των επενδύσεων που έχει υλοποιήσει η ΔΕΗ. Την περίοδο 2014–18 η ΔΕΗ εκτιμάται πως πραγματοποίησε επενδύσεις σε τοπικές εργολαβικές επιχειρήσεις ύψους ~ €119 εκ. Λαμβάνοντας υπόψη τις έμμεσες & επαγόμενες επιδράσεις της λιγνιτικής δραστηριότητας, οι επενδύσεις αυτές δημιουργούν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα ενισχύοντας περαιτέρω την τοπική οικονομία. Ειδικότερα, η δαπάνη του εργολαβικού προσωπικού της ΔΕΗ για το 2019 εκτιμάται σε € 22 εκ. Γίνεται αντιληπτή η σημαντική συμβολή του τομέα της ενέργειας, εξόρυξης και ύδρευσης στην ΠΕ Αρκαδίας & κατά συνέπεια η επιρροή που αναμένεται να έχει η απολιγνιτοποίηση στην οικονομία & την επιχειρηματική δραστηριότητα στον Δ. Μεγαλόπολης, αλλά και στην ευρύτερη περιοχή.
- Η ευρύτερη εδαφική προσέγγιση, που περιλαμβάνει τους δήμους Μεγαλόπολης, Γορτυνίας, Τρίπολης & Οιχαλίας, οδηγεί ουσιαστικά σε ισχυρότερο οικονομικό & εργασιακό αντίκτυπο, καθώς θα προσφέρει μεγάλο αριθμό ευκαιριών απασχόλησης από μια γεωγραφικά περιορισμένη χρηματοδότηση. Αν και αναγνωρίζεται ότι ο Δ. Μεγαλόπολης θα πρέπει να αποκτήσει μια δυναμική αλλαγής ταυτότητας μέσω των σχετικών επενδύσεων, οι επενδυτές θα ενδιαφερθούν & θα εξετάσουν την ευρύτερη περιοχή στο σύνολό της, γεγονός που θα δημιουργήσει σημαντικές ευκαιρίες εδαφικής ανάπτυξης όχι μόνο για τη Μεγαλόπολη αλλά και για την ευρύτερη περιοχή.

Συνοψίζοντας, η διαδικασία της απολιγνιτοποίησης θα επηρεάσει **πρωτίστως τον Δ. Μεγαλόπολης & δευτερευόντως τους όμορους Δήμους Τρίπολης & Γορτυνίας από την ΠΕ Αρκαδίας, καθώς και τον όμορο Δ. Οιχαλίας από την ΠΕ Μεσσηνίας.**

Σε όρους υλοποίησης του ΠΔΑΜ, οι έννοιες «πρωτίστως» & «δευτερευόντως» σχετίζονται με τις παρεμβάσεις αναπροσαρμογής εδαφών & τις ολοκληρωμένες δράσεις της προτ. 5, που αφορούν αποκλειστικά τις «πρωτίστως» επηρεαζόμενες περιοχές.

2. Assessment of transition challenges, for each of the identified territories

Reference: point (c) of Article 11(2)

Territory: Μεγαλόπολη

2.1. Assessment of the economic, social and territorial impact of the transition to a climate-neutral economy of the Union by 2050

Reference: point (c) of Article 11(2)

Η διαδικασία της μετάβασης έχει ξεκινήσει στην ευρύτερη περιοχή της Μεγαλόπολης από το 2014, όταν έκλεισαν οι μονάδες «Μεγαλόπολη 1» και «Μεγαλόπολη 2». Η ύφεση που έπληξε την προηγούμενη 10ετία το σύνολο της ελληνικής επικράτειας δυσχέρανε την κατάσταση.

Η επιτάχυνση της διαδικασίας της μετάβασης συνεπάγεται ότι οι **οικονομικές, κοινωνικές και εδαφικές επιπτώσεις** που παρατηρήθηκαν την προηγούμενη περίοδο θα ενταθούν. Συγκεκριμένα:

- Η περιοχή της Μεγαλόπολης έχει (ισχυρή) εξειδίκευση στην εξόρυξη και την παραγωγή ενέργειας από την καύση του λιγνίτη. Η λιγνιτική δραστηριότητα δεν έχει προκαλέσει σημαντικές βιομηχανικές δευτερογενείς επιπτώσεις (spillovers) όλα αυτά τα χρόνια, ικανές να ενισχύσουν περαιτέρω τη βιομηχανική ανάπτυξη. Στην περιοχή της Τρίπολης υπάρχει μικρή βιομηχανική δραστηριότητα, που δεν σχετίζεται με την λιγνιτική αλυσίδα αξίας. Επιπρόσθετα, η βιομηχανική ανάπτυξη έχει περιοριστεί από τον κορεσμό της εκεί βιομηχανικής περιοχής. Συνεπώς, δεν υπάρχουν εναλλακτικές δυνατότητες προς τις οποίες να μπορούν να στραφούν οι εργαζόμενοι στον λιγνιτικό κλάδο και οι νέοι που αναζητούν εργασία.

Στο πλαίσιο αυτό, οι παρακμάζουσες και οι μετασχηματιζόμενες δραστηριότητες δύνανται να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

- **Κατηγορία Ι – Παρακμάζουσες δραστηριότητες:** Οι επηρεαζόμενες οικονομικές δραστηριότητες στη Μεγαλόπολη και τους όμορους δήμους που στηρίζονται στην παραγωγή ορυκτών καυσίμων και στις οποίες αναμένεται παύση ή σημαντική μείωση δραστηριοτήτων λόγω της μετάβασης προς την κλιματική ουδετερότητα (παρακμάζοντες τομείς) περιλαμβάνουν άμεσα τους τομείς εξόρυξης λιγνίτη και παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος με χρήση λιγνίτη[1] και έμμεσα τους τομείς συλλογής, επεξεργασίας και διαχείρισης εξορυκτικών αποβλήτων και εξυγίανσης.
- **Κατηγορία ΙΙ – Μετασχηματιζόμενες δραστηριότητες:** Στην εν λόγω κατηγορία περιλαμβάνονται οι δραστηριότητες που εντάσσονται στην αλυσίδα αξίας της εξόρυξης λιγνίτη και της συμβατικής παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος, όπως επιχειρήσεις χονδρικού και λιανικού εμπορίου πρώτων υλών και ανταλλακτικών σχετικά με τη λιγνιτική δραστηριότητα και την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας σε μονάδες λιγνίτη, εξειδικευμένων κατασκευαστικών εργασιών, κατασκευής και εμπορίας μεταλλικών προϊόντων, μηχανημάτων και εξοπλισμού, παροχής μεταφορικών υπηρεσιών, παροχής υπηρεσιών επισκευής μηχανημάτων και βαρέων φορτηγών και παροχής επαγγελματικών, επιστημονικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών

Επιπροσθέτως θα πρέπει να αναφερθεί η δραστηριότητα των φορέων με ιδιαίτερο ρόλο στην περιοχή, ή σχέση με τον λιγνίτη/εξόρυξη λιγνίτη/λιγνιτική δραστηριότητα και οι οποίοι θα επηρεαστούν από την απολιγνιτοποίηση και θα πρέπει να επαναπροσδιορίσουν τον ρόλο και τις υπηρεσίες τους. Πέραν της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, τέτοιοι φορείς είναι (ενδεικτικά) το «Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου», η «ΕΤΒΑ ΒΙΠΕ», η «Τηλεθέρμανση Μεγαλόπολης – Ανώνυμη Εταιρεία ΟΤΑ» και οι κοινωνικές υπηρεσίες της περιοχής.

- **Το IOBE υπολογίζει τη συνολική επίπτωση στις θέσεις εργασίας από την απολιγνιτοποίηση σε 3.100 έως το 2029.** Η άμεση επίπτωση της απολιγνιτοποίησης στην περιοχή θα είναι 1.263 θέσεις εργασίας. Οι εκτιμήσεις γίνονται σε σχέση με το 2019. Ειδικότερα, η άμεση επίπτωση της απολιγνιτοποίησης στην απασχόληση στον τομέα της ηλεκτροπαραγωγής στη Μεγαλόπολη εκτιμάται σε 481 θέσεις εργασίας έως το 2029 (σε σύγκριση με το 2019) και οι απώλειες στον τομέα εξόρυξης λιγνίτη σε 782 θέσεις εργασίας (σε ισοδύναμους όρους πλήρους απασχόλησης). Περισσότερες από τις μισές θέσεις εργασίας που θα χαθούν είναι σε δραστηριότητες που σχετίζονται με τον λιγνιτικό κλάδο έμμεσα και επαγόμενα. Η έμμεση και επαγόμενη επίπτωση της απολιγνιτοποίησης ανέρχεται σε 1,837 θέσεις εργασίας. Αυτό συμβαίνει επειδή η λιγνιτική δραστηριότητα αποτελεί μονοκαλλιέργεια, με πολύ καλούς μισθούς, και ως εκ τούτου, στηρίζει την κατανάλωση και τις θέσεις απασχόλησης σε όλη την τοπική οικονομία. Ελλείψει άλλου ισχυρού κλάδου, η απολιγνιτοποίηση θα έχει δυσμενέστερες επιπτώσεις στο σύνολο της απασχόλησης και τα εισοδήματα

των κατοίκων της περιοχής. **Αν ληφθεί υπόψη ότι η απολιγνιτοποίηση έχει ξεκινήσει πολύ νωρίτερα, η συνολική επίπτωση είναι μεγαλύτερη.**

- **Σε σχέση με τα επαγγελματικά προφίλ**, τα τελευταία χρόνια η ΔΕΗ έχει αντικαταστήσει τους μόνιμους εργαζομένους της με εργαζόμενους με προσωρινές συμβάσεις και, κυρίως, με υπεργολάβους. Πρόκειται κυρίως για ανθρώπους νεότερων ηλικιών και οι θέσεις εργασίας τους θα είναι πλήρως επισφαλείς σε σχέση με τις μόνιμες θέσεις εργασίας στη ΔΕΗ, όταν κλείσουν τα λιγνιτωρυχεία και οι λιγνιτικές μονάδες. Το τακτικό προσωπικό της ΔΕΗ ΑΕ (737 εργαζόμενοι) έχει μέση ηλικία τα 50 έτη. Αποτελείται κυρίως (περίπου το 80%) από τεχνικούς (τεχνίτες, οδηγοί, μηχανοδηγοί και χειριστές) και έχει ολοκληρώσει δευτεροβάθμια ή υποχρεωτική εκπαίδευση (87,5%). Περίπου το 9% του τακτικού προσωπικού αφορά σε μηχανικούς και σε άλλους εργαζόμενους που έχουν τεχνολογική ή πανεπιστημιακή εκπαίδευση, ενώ το υπόλοιπο 11% αποτελεί διοικητικό και υποστηρικτικό προσωπικό. Η χρήση έκτακτου προσωπικού της ΔΕΗ ΑΕ είναι περιορισμένη (12 εργαζόμενοι με ηλικία από 27 έως 57 έτη) και αφορά αποκλειστικά τεχνικούς (τεχνίτες, οδηγοί, μηχανοδηγοί και χειριστές) που έχουν ολοκληρώσει δευτεροβάθμια ή υποχρεωτική εκπαίδευση. Οι εργαζόμενοι σε εργολάβους της ΔΕΗ ΑΕ είναι στην πλειονότητά τους (84%) τεχνικοί και έχουν ολοκληρώσει δευτεροβάθμια ή υποχρεωτική εκπαίδευση (96%).
- **Η πλειονότητα του εργατικού δυναμικού στην Αρκαδία** έχει χαμηλή εξειδίκευση (το 77% δεν έχει τριτοβάθμια εκπαίδευση), αλλά με προοπτική επανακατάρτισης, καθώς το 1/3 του εργατικού δυναμικού έχει ηλικία από 15 έως 44 έτη. Εν κατακλείδι, στις περιοχές μετάβασης, θα προκληθούν απώλειες θέσεων εργασίας στις συνδεδεμένες με τον λιγνίτη δραστηριότητες, αλλά συγχρόνως θα δημιουργηθούν ανάγκες για την επανεκπαίδευση και ανάπτυξη δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού προκειμένου να αξιοποιηθούν στις νέες δραστηριότητες που χρειάζεται να αναπτυχθούν. Σύμφωνα με το Master Plan, οι άμεσες ανάγκες για βελτίωση των δεξιοτήτων και επανειδίκευση αφορούν πρωτίστως το έκτακτο προσωπικό της ΔΕΗ (~200 άτομα), τους εργαζόμενους σε εργολάβους της ΔΕΗ (~300 άτομα), σε άλλους εργαζόμενους σε τομείς που σχετίζονται με τη λιγνιτική δραστηριότητα, αλλά και σε μέρος των ανέργων της Μεγαλόπολης και των επηρεαζόμενων όμορων δήμων.
- **Σε σχέση με τις επιπτώσεις στην οικονομία**, το IOBE εκτιμά τη συνολική απώλεια Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) σε επίπεδο χώρας από τη μετάβαση σε €1.580 εκ. έως το 2029. Στην Πελοπόννησο, η απώλεια ΑΠΑ εκτιμάται σε περίπου €313 εκ. (ή ~22% του εκτιμώμενου ΑΕΠ της Αρκαδίας το 2019), εκ των οποίων η άμεση απώλεια είναι €217 εκ. και η έμμεση και επαγόμενη €96 εκ. Τα συγκεκριμένα μεγέθη είναι σε σχέση με το 2019.
- **Τέλος, οι επιπτώσεις της απολιγνιτοποίησης στο περιβάλλον και την υγεία** αφορούν στην περιοχή της Μεγαλόπολης, όπου βρίσκονται τα ορυχεία και οι λιγνιτικές μονάδες. Η απολιγνιτοποίηση αναμένεται να έχει προοπτικά θετικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, κυρίως λόγω της μείωσης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης που προκαλείται από τη λειτουργία των μονάδων ηλεκτροπαραγωγής, αλλά και την εξόρυξη και τη μεταφορά του λιγνίτη από τα ορυχεία στις μονάδες. Ωστόσο, για να υπάρξουν μακροχρόνιες θετικές επιπτώσεις στα οικοσυστήματα των επηρεαζόμενων περιοχών, την ατμόσφαιρα και τα ύδατα, όπου υπήρξε ταπείνωση του υπόγειου υδροφορέα, καθώς και προστασία των εδαφών από τη διάβρωση και τις κατολισθήσεις, θα πρέπει να υλοποιηθούν τα απαραίτητα έργα αποκατάστασης. Τα έργα αυτά θα συμβάλουν και στην ελκυστικότητα της περιοχής ως τόπου κατοικίας και εργασίας.
- Αντίστοιχα, θα υπάρξουν θετικές επιπτώσεις άμεσα στην υγεία και την ασφάλεια των εργαζόμενων και των πολιτών. Οι συνθήκες εργασίας στα λιγνιτωρυχεία είναι δύσκολες και ανθυγιεινές. Επίσης, παθήσεις που σχετίζονται με την ατμοσφαιρική ρύπανση αναμένεται να μειωθούν.

Σημαντικές είναι και ορισμένες επιμέρους ποιοτικές και ποσοτικές εκτιμήσεις σε σχέση με τις αναμενόμενες προαναφερόμενες επιπτώσεις:

- Εφόσον δεν ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα, **η διαχρονική τάση μείωσης του πληθυσμού** της ευρύτερης περιοχής της Μεγαλόπολης εκτιμάται ότι θα συνεχιστεί, όπως έχει ήδη αναφερθεί στο κεφ. 1.2. Κύριο χαρακτηριστικό των επηρεαζόμενων περιοχών θα παραμείνει η μη ανανέωση του

πληθυσμού και η συνεπακόλουθη γήρανσή του, στερώντας την περιοχή από το απαραίτητο για την ανάπτυξή της ανθρώπινο κεφάλαιο. Οι συγκεκριμένες τάσεις θα ενισχυθούν, ακολουθώντας την επιτάχυνση της διαδικασίας της απολιγνιτοποίησης και την αύξηση της ανεργίας, πλήττοντας ακόμη και περιοχές που εμφανίζουν συγκριτικά καλύτερους δημογραφικούς δείκτες, όπως η πόλη της Μεγαλόπολης.

- **Όσον αφορά στην έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη και καινοτομία**, οι επιδόσεις της περιφέρειας είναι χαμηλές (12η στις 13 περιφέρειες της χώρας, όσον αφορά στις δαπάνες σε E&A, 11η όσον αφορά στον αριθμό των ατόμων με πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης). Οι δραστηριότητες που είναι εγκατεστημένες στην περιοχή είναι κυρίως εντάσεως εργασίας. Η μείωση του πληθυσμού σε συνδυασμό με τις περιορισμένες ικανότητες τεχνολογικής καινοτομίας δημιουργούν ένα δυσμενές περιβάλλον για την ανταγωνιστικότητα των υφιστάμενων επιχειρήσεων και την προσέλκυση νέων δραστηριοτήτων.
- Μεγάλο πρόβλημα για τους κατοίκους της περιοχής **αποτελεί το ζήτημα της τηλεθέρμανσης** και το γεγονός ότι με την παύση της λειτουργίας των λιγνιτικών μονάδων περίπου το 30% της Μεγαλόπολης, ήτοι 516 κτίρια θα μείνουν χωρίς θέρμανση και ζεστό νερό χρήσης. Επίσης θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η ενίσχυση οικ. καταναλωτών ηλεκτρικού ρεύματος και τα συστήματα τ/θ είχαν ως αποτέλεσμα στις περιοχές αυτές να υπάρχει μειωμένο ενδιαφέρον για δράσεις ενεργειακής αποδοτικότητας των κτιρίων. Επομένως, **το ΤΑΜ θα πρέπει να καλύψει ένα σημαντικό κενό σε σχέση με την εξοικονόμηση, την αυτοπαραγωγή και την ενεργειακή αναβάθμιση των κτιρίων, προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της ενεργειακής φτώχειας.**

Συμπερασματικά, και λαμβάνοντας υπόψη ότι στην ευρύτερη περιοχή της Μεγαλόπολης ο ρόλος εναλλακτικών παραγωγικών δραστηριοτήτων παραμένει περιορισμένος και χωρικά εστιασμένος καθώς η λιγνιτική δραστηριότητα δεν έχει προκαλέσει σημαντικές βιομηχανικές δευτερογενείς επιπτώσεις (spillovers) και η όμορη βιομηχανική περιοχή της Τρίπολης έχει κορεστεί, **είναι επιτακτική η ανάγκη ενδυνάμωσης και διαφοροποίησης του τοπικού παραγωγικού συστήματος** μέσω της αξιοποίησης των εγγενών πλεονεκτημάτων της ευρύτερης περιοχής και ο σχεδιασμός ζωνών ανάπτυξης επιχειρηματικών/ βιομηχανικών και εμπορευματικών δραστηριοτήτων, μετατρέποντας την σε πόλο επιχειρηματικής ανάπτυξης.

Η ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας θα συνδράμει στον **πράσινο και ψηφιακό μετασχηματισμό, τον εκσυγχρονισμό και τη διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας**, που σε συνδυασμό με την υποστήριξη του ανθρώπινου δυναμικού θα οδηγήσουν στη αντιμετώπιση της **ανεργίας και τη συγκράτηση του πληθυσμού στις επηρεαζόμενες περιοχές**. Ο Κόμβος Βιοοικονομίας 360ο στην ευρύτερη περιοχή της Μεγαλόπολης (Δήμοι Μεγαλόπολης, Γορτυνίας, Οιχαλίας, Τρίπολης) με επιστημονικό φορέα το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου και την συνεργασία Επιμελητηρίων, θα συνδράμει στον οικονομικό και παραγωγικό μετασχηματισμό της επιχειρηματικής δραστηριότητας στο πλήρες φάσμα της αλυσίδας αξίας της Βιοοικονομίας (Αγροδιατροφή, Κυκλική και Ψηφιακή Οικονομία), αξιοποιώντας τα ερευνητικά αποτελέσματα. Τέλος, η αποκατάσταση και αναπροσαρμογή των γαιών θα οδηγήσει i) σε **νέες χρήσεις γης**, που θα συνδράμουν στη διαφοροποίηση του οικονομικού – αναπτυξιακού μοντέλου, ii) στη **βελτίωση της ποιότητας ζωής και iii) στην αναβάθμιση και προστασία του περιβάλλοντος**.

Σημ: Στους Πίνακες 2.1 και 2.2 του Παραρτήματος αντίστοιχα δίνονται στοιχεία Ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας κατά κλάδο (σε % επί της συνολικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας ανά περιφερειακή ενότητα, έτος βάσης: 2019) στοιχεία διάρθρωσης απασχόλησης ανά κλάδο (σε χιλ., έτος βάσης: 2019).

2.2. Development needs and objectives by 2030 in view of reaching a climate-neutral economy of the Union by 2050

Reference: point (d) of Article 11(2)

Αναδιάρθρωση του παραγωγικού συστήματος της περιοχής

Το τοπικό παραγωγικό σύστημα έχει ανάγκη ενδυνάμωσης και διαφοροποίησης μέσω της αξιοποίησης των εγγενών πλεονεκτημάτων της ευρύτερης περιοχής. Η περιοχή χωροθετείται κεντροβαρικά στην περιφέρεια Πελοποννήσου, έχει καλή συνδεσιμότητα με τα οδικά δίκτυα (από την περιοχή διέρχεται ο αυτοκινητόδρομος Κόρινθος-Τρίπολη-Καλαμάτα & ο κλάδος Λεύκτρο - Σπάρτη) και γειτνιάζει με σημαντικά λιμάνια & αστικά κέντρα, όπως η Αθήνα, Πειραιάς και Πάτρα. Η περιοχή θα ωφεληθεί από το επικείμενο καθεστώς κινήτρων, ως απόρροια της απόφασης της ΕΕ περί περιφερειακών ενισχύσεων[1] και διαθέτει ένα αναγνωρίσιμο «brand name» (Αρκαδία), που δύναται να συνοδεύει τα προϊόντα της. Στο πλαίσιο αυτό, προκρίνεται η ανάπτυξη επιχειρηματικού /βιομηχανικού & εμπορευματικού πάρκου στην περιοχή του Δ. Μεγαλόπολης.

Παρατηρείται αυξημένο επιχειρηματικό ενδιαφέρον για την εγκατάσταση επιχειρήσεων στην περιοχή, όπου κάποιες από αυτές θα επιλέξουν να εγκατασταθούν, ακόμη και πριν την ολοκλήρωση του επιχειρηματικού πάρκου. Σε αυτές τις επιχειρήσεις θα απασχοληθεί τμήμα του επηρεαζόμενου από την απολιγνιτοποίηση εργατικού δυναμικού. Μέχρι την έναρξη λειτουργίας του επιχειρηματικού πάρκου, μέρος του εργατικού δυναμικού θα απασχοληθεί στις αποκαταστάσεις των μεταβιβαζόμενων από τη ΔΕΗ γαιών και σε δράσεις: i) ενεργειακής αποδοτικότητας, αυτοπαραγωγής, ii) τηλεθερμάνσεων και iii) πράσινου μετασχηματισμού των επιχειρήσεων & μεγάλων παραγωγικών συγκεντρώσεων (όπως οι υφιστάμενες ΒΠΠΕ). Σε κάθε περίπτωση, ειδικά στις ενεργειακές επενδύσεις, θα ακολουθηθεί το τελικό σχέδιο της ΕΕ «REPowerEU» για προσιτή, ασφαλή & βιώσιμη ενέργεια.

Πρόκληση για την επηρεαζόμενη περιοχή είναι η ριζική αναβάθμιση των τοπικών δυνατοτήτων Ε&Α, με την προώθηση κατάλληλων δράσεων & την ταυτόχρονη εισαγωγή τεχνογνωσίας (π.χ. ανάπτυξη κοινών δράσεων ερευνητικών ιδρυμάτων, ανταλλαγές, σύνδεση της έρευνας με την παραγωγή) στους **σε νέους δυναμικούς τομείς**. Πρόκειται για δραστηριότητες που εμπίπτουν στους τομείς εθνικής σημασίας, της νέας Εθνικής RIS3, στους οποίους στοχεύει και η υπό εκπόνηση Περιφερειακή RIS. Ειδικότερα θα δοθεί έμφαση στους τομείς: αγροδιατροφής, ενέργειας, τεχνολογιών πληροφορικής & επικοινωνιών, υγείας, τουρισμού-πολιτισμού, υλικών & μηχανημάτων, περιβάλλοντος & κυκλικής οικονομίας, μεταφορών-εφοδιαστικής αλυσίδας, καθώς και σε τομείς της νέας Εθνικής RIS3 που δημιουργούν διεπαφές με τους ανωτέρω (π.χ. φαρμακευτικά προϊόντα, βιοτεχνολογία, δημιουργική βιομηχανία). Τα έργα πολιτισμού, θεωρούνται υψίστης σημασίας, διότι συμβάλλουν μεταξύ άλλων στην προσέλκυση εγχώριου & εισερχόμενου τουρισμού, με συνέπεια τη σύνδεση με ένα ευρύ φάσμα οικονομικών δραστηριοτήτων για την παραγωγή αγαθών & υπηρεσιών που καταναλώνονται από τους επισκέπτες μιας περιοχής.

Εφαρμόζονται οι κατευθύνσεις της Στρατηγικής Ψηφιακού Μετασχηματισμού ΔΑΜ εστιάζοντας στην ανάπτυξη λύσεων για βελτίωση της ελκυστικότητας των πόλεων, ποιοτική διαβίωση, εργασία, επιχειρείν, προσελκύοντας επενδύσεις & εργαζομένους ιδιαίτερα υψηλών προσόντων (πράσινες και έξυπνες πόλεις).

Υποστήριξη του ανθρώπινου δυναμικού και των κοινοτήτων που πλήττονται από την απολιγνιτοποίηση

Προϋπόθεση για την ενίσχυση της απασχόλησης στη μεταλιγνιτική εποχή και την προστασία των υφιστάμενων θέσεων εργασίας αποτελεί η αναβάθμιση δεξιοτήτων του ανθρώπινου κεφαλαίου, η ενίσχυση των κοινωνικών υποδομών και η ανάπτυξη & υλοποίηση προγραμμάτων κατάρτισης / επανακατάρτισης σε νέες δραστηριότητες μείωσης του ανθρακικού αποτυπώματος στις παραγωγικές επενδύσεις και βιομηχανίες.

Λόγω του ότι οι τομείς της ενέργειας και της αγροδιατροφής προκρίνονται στην περίπτωση της Μεγαλόπολης ως σημαντικοί, για τον εκσυγχρονισμό του παραγωγικού συστήματος και καθώς σχεδιάζονται εκτεταμένες αποκαταστάσεις εκτάσεων, ενισχύεται η επανακατάρτιση (upskilling & reskilling) των εργαζομένων στις επηρεαζόμενες & μετασχηματιζόμενες επιχειρήσεις, δεδομένης της συνάφειας μεταξύ των υφιστάμενων δεξιοτήτων και αυτών που θα απαιτηθούν, προκειμένου να προωθηθούν σε νέες ειδικότητες στις βιομηχανίες που θα εγκατασταθούν στην περιοχή.

Προκύπτει η ανάγκη αναβάθμισης των υπηρεσιών των αρμόδιων εκπαιδευτικών φορέων με σκοπό την κατάρτιση του υφιστάμενου αλλά και μελλοντικού εργατικού δυναμικού, τη διασύνδεση με τις επιχειρήσεις, αλλά και επέκταση του ερευνητικού τους έργου σε νέες τεχνολογίες καθαρής ενέργειας, αγροδιατροφής (π.χ. υδροπονία) ή/και άλλες οικονομικές δραστηριότητες που ενδέχεται να αναπτυχθούν στην περιοχή.

Καίριας σημασίας είναι η αναβάθμιση των υπηρεσιών εύρεσης εργασίας, που μπορεί να οδηγήσει σε μείωση του χρόνου που παραμένει κάποιος άνεργος. Η βελτίωση των εν λόγω υπηρεσιών δύναται να έχει θετικά οφέλη στην αύξηση της κινητικότητας μεταξύ κλάδων και στη διευκόλυνση της διαφοροποίησης της τοπικής οικονομίας. Τέλος, θα υποστηριχθούν οι κοινωνικές υποδομές για τους σκοπούς της φροντίδας των παιδιών και των ηλικιωμένων.

Η περιοχή αντιμετωπίζει το διττό πρόβλημα της κοινωνικο-οικονομικής και περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Το ΤΔΜ στοχεύει στη βελτίωση της ελκυστικότητάς της ως τόπου εργασίας και κατοικίας. Στους οικισμούς που βρίσκονται εγγύτερα στα λιγνιτωρυχεία και τις μονάδες παραγωγής ενέργειας (πυρήνας της Ζώνης Απολιγνιτοποίησης, Ν. 4759/20 (ΦΕΚ 245/Α/20)), εκτός από έργα περιβαλλοντικής εξυγίανσης, θα προωθηθούν σύγχρονες λύσεις για θέρμανση, βιώσιμη κινητικότητα, ενεργειακή αποδοτικότητα, προκειμένου να εξασφαλίζεται μια ιδιαίτερα ικανοποιητική ποιότητα ζωής.

Αμβλυνση των αρνητικών συνεπειών στο περιβάλλον, την υγεία και την ασφάλεια από την εξόρυξη και την παραγωγή ενέργειας από την καύση λιγνίτη και πρόληψη της δημιουργίας νέων παραγόντων ρύπανσης

Η απόσυρση των λιγνιτικών μονάδων δημιουργεί την ανάγκη αποκατάστασης γαιών και αναπροσαρμογής των χρήσεων γης, εντός του λιγνιτικού πεδίου. Στο πλαίσιο της αποκατάστασης και αναπροσαρμογής των εκτάσεων, επιδιώκεται και η ανάδειξη του πολυποίκιλου φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής, μέσω της ανάπτυξης π.χ. χώρων πρασίνου, λιμνών, δασών. Η αποκατάσταση και αναπροσαρμογή των εδαφών έχει ως στόχο επιπλέον να δημιουργήσει τις κατάλληλες υποδομές για την προσέλκυση και ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων.

Στην περίπτωση της διαχείρισης των υδάτων, θα εφαρμοστεί η σχετική διάταξη της αιτιολογικής σκέψης, σημ. 12 του Καν. 1056/2021 (JTF).

Είναι επιτακτική η ανάγκη στροφής προς ένα νέο παραγωγικό πρότυπο που να μη δημιουργήσει νέα προβλήματα στο περιβάλλον, γι' αυτό προωθείται η ολοκληρωμένη διαχείριση απορριμμάτων των παραγωγικών δραστηριοτήτων [ανακύκλωση Φ/Β πάνελ και ηλεκτρικών συσσωρευτών (μπαταριών)].

Εν κατακλείδι στον πίνακα 2.3 παρουσιάζεται η λογική παρέμβασης που αναπτύχθηκε ανωτέρω και η σύνδεση με τις προτεραιότητες του κεφ. 2.4.

Με βάση τις αρχικές εκτιμήσεις του IOBE, το ΤΔΜ θα έχει δημιουργήσει και στηρίζει άμεσα, έμμεσα & επαγόμενα ~**3.250** θέσεις εργασίας, ένα έτος μετά την ολοκλήρωση της ΠΠ (2030).

2.3. Consistency with other relevant national, regional or territorial strategies and plans

Reference: point (e) of Article 11(2)

Οι αναπτυξιακές ανάγκες, οι οικονομικές και επιχειρηματικές προοπτικές - δυνατότητες και οι αναμενόμενοι στόχοι που τίθενται για τις επηρεαζόμενες περιοχές ευθυγραμμίζονται με τις ακόλουθες θεσπισμένες εθνικές και περιφερειακές στρατηγικές και σχέδια:

Εθνική Στρατηγική Έρευνας και Καινοτομίας για την έξυπνη εξειδίκευση 2014-2020: Η ενίσχυση της συμβολής των ΑΠΕ στο ενεργειακό μείγμα και η ανάπτυξη και αναβάθμιση των ενεργειακών & μεταφορικών υποδομών αποτυπώνονται στις εθνικές επιδιώξεις που θέτει η στρατηγική καθώς και στους

στόχους της δίκαιης μετάβασης του Δ. Μεγαλόπολης & των επηρεαζόμενων όμορων δήμων. Κοινοί στόχοι είναι η ενίσχυση του αγροδιατροφικού τομέα, της έρευνας, της καινοτομίας, της μεταφοράς προηγμένων τεχνολογιών, καθώς και η ανάπτυξη του πολιτιστικού & τουριστικού προϊόντος. Επισημαίνεται ότι λαμβάνονται υπόψη τα συμπεράσματα και οι προτάσεις της **Εθνικής Στρατηγικής Έρευνας και Καινοτομίας 21-27** και της **Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης 21-27**, τόσο ως προς τους τομείς εξειδίκευσης, όσο και ως προς τις προτεινόμενες δράσεις. Σημειώνεται ότι σε συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Καινοτομίας εκπονήθηκε πρόγραμμα δράσεων που συμπεριλήφθηκε στο ΕΣΔΙΜ και το ΠΔΑΜ.

Έξυπνη Εξειδίκευση Έρευνας, Τεχνολογίας και Καινοτομίας στις επιχειρήσεις & τον αγροτικό τομέα της Περιφέρειας Πελοποννήσου για την περίοδο 14-20: Η εν λόγω στρατηγική ευθυγραμμίζεται με τις προτεραιότητες που διαμορφώνονται στο πλαίσιο της δίκαιης αναπτυξιακής μετάβασης των επηρεαζόμενων περιοχών, για την αναβάθμιση του πρωτογενή τομέα με έμφαση στην ενίσχυση των τοπικών προϊόντων & της εξωστρέφειας της τοπικής παραγωγής, στην εύρεση νέων τεχνολογικών μέσων & μεθόδων προστασίας του περιβάλλοντος και στην περαιτέρω εκπαίδευση & αναβάθμιση των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού της περιοχής. Επισημαίνεται ότι θα ληφθούν υπόψη τα συμπεράσματα και οι προτάσεις της **Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης 21-27 της Περιφέρειας**, κατόπιν της έγκρισης-οριστικοποίησης της.

Εθνική Στρατηγική για την Κυκλική Οικονομία: Η ανάπτυξη της κυκλικής οικονομίας και η προώθηση και μεταφορά νέας γνώσης και καινοτόμων μεθόδων & τεχνολογιών, ιδιαίτερα στον ενεργειακό τομέα, αποτελούν βασικά σημεία σύγκλισης της ως άνω εθνικής στρατηγικής με τη στρατηγική & τους αναπτυξιακούς στόχους της μετάβασης.

Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) 2030: Η έμφαση στον τομέα της καθαρής ενέργειας και στον μετασχηματισμό του ενεργειακού μείγματος αποτυπώνεται τόσο στο ΕΣΕΚ όσο & στις αναπτυξιακές ανάγκες για τη δίκαιη μετάβαση των επηρεαζόμενων περιοχών. Βασικό σημείο σύγκλισης αποτελεί η μέριμνα για την ανάπτυξη της έρευνας και καινοτομίας στον ενεργειακό τομέα.

Μακροχρόνια Στρατηγική για το 2050: Κοινές επιδιώξεις της στρατηγικής και της δίκαιης αναπτυξιακής μετάβασης του Δ. Μεγαλόπολης & των επηρεαζόμενων όμορων δήμων είναι η μείωση των εκπομπών ρυπογόνων αερίων, η ενίσχυση της συμβολής των ΑΠΕ στο ενεργειακό μείγμα και της κυκλικής οικονομίας, η τόνωση της επιχειρηματικότητας, της βιομηχανικής παραγωγής & της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων.

Εθνικό Πρόγραμμα Ελέγχου Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης 2020 – 2029: Οι πολιτικές και τα μέτρα αποτελούν βασικές αναπτυξιακές προτεραιότητες της δίκαιης μετάβασης του Δ. Μεγαλόπολης & των επηρεαζόμενων όμορων δήμων και στοχεύουν κυρίως στη μετάβαση σε μια εποχή καθαρής ενέργειας, λιγότερων εκπομπών ρύπων και αύξησης της συμβολής των ΑΠΕ στο ενεργειακό μείγμα.

Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης 2021-2025: Οι πολιτικές που τίθενται ευθυγραμμίζονται με τις ανάγκες και τους στόχους της δίκαιης μετάβασης του Δ. Μεγαλόπολης & των επηρεαζόμενων όμορων δήμων στους τομείς, μεταξύ άλλων, της πράσινης ανάπτυξης, της ενίσχυσης της απασχόλησης & της ποιοτικής κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού, στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας & της καινοτομίας καθώς και στην ενσωμάτωση νέας γνώσης & στον ψηφιακό μετασχηματισμό.

Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα 2014-2029: Στοχεύει στη διασφάλιση της προστασίας των οικοσυστημάτων και του φυσικού πλούτου και στην αποδοτικότερη χρήση των πόρων καθώς και στην ανάπτυξη τομέων όπως η γεωργία, η κτηνοτροφία και ο τουρισμός, βασικές αναπτυξιακές προτεραιότητες και της μετάβασης στην υπό εξέταση περιοχή.

Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία: Βασικός στόχος για την Ελληνική Οικονομία είναι η συστηματική αύξηση των εισοδημάτων, μέσα από την υλοποίηση δράσεων οικονομικής πολιτικής που πρόκειται να ενισχύουν την παραγωγικότητα, την εργασία και τις επενδύσεις (Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία, 2020). Οι στόχοι αυτοί αποτυπώνονται και στο πλαίσιο της ΔΑΜ της ευρύτερης περιοχής της Μεγαλόπολης.

Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας: Οι άξονες προτεραιότητας που περιλαμβάνονται στο Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης & Ανθεκτικότητας και αφορούν την πράσινη ανάπτυξη, τον ψηφιακό & οικονομικό μετασχηματισμό και την ενίσχυση της απασχόλησης ευθυγραμμίζονται με τους στόχους που τίθενται στο πλαίσιο της δίκαιης μετάβασης του Δ. Μεγαλόπολης & των επηρεαζόμενων όμορων δήμων.

Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων (ΕΣΔΑ): Το ΕΣΔΑ καθορίζει τις προοπτικές διαχείρισης έως το 2020 σύμφωνα με την ενωσιακή στρατηγική που αποτυπώνεται και μέσα στη Στρατηγική «Ευρώπη 2020» (Ελληνική Δημοκρατία - Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων, 2020). Η απορρύπανση των εκτάσεων, που βρίσκονται σήμερα οι λιγνιτικές μονάδες στην Μεγαλόπολη, αποτελεί βασική επιδίωξη για την προστασία του περιβάλλοντος & του φυσικού πλούτου.

Περιφερειακή Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης (ΠΕΣΚΕ) Πελοποννήσου 2014-2020: Οι ανάγκες που προκύπτουν μέσα από την μετάβαση σε μια εποχή καθαρής οικονομίας, αυξημένης απασχολησιμότητας και κοινωνικής & εργασιακής ενσωμάτωσης, τόσο του επηρεαζόμενου ανθρώπινου δυναμικού, όσο και των ευπαθών ομάδων, συνάδει με τις επιδιώξεις της εν λόγω στρατηγικής. Στους κοινούς αναπτυξιακούς στόχους συγκαταλέγονται η βελτίωση των εκπαιδευτικών & κοινωνικών υπηρεσιών - υποδομών, με παράλληλη ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας και των επιχειρήσεων των επηρεαζόμενων περιοχών.

Βίβλος Ψηφιακού Μετασχηματισμού 20-25: Η Βίβλος Ψηφιακού Μετασχηματισμού 20 –25 (Ελληνική Δημοκρατία - Βίβλος Ψηφιακού Μετασχηματισμού 2020-2025, 2020) αφορά εγχειρίδιο που περιγράφει τη στρατηγική της χώρας για τη μετάβαση στην Ψηφιακή Ελλάδα. Για τον Δ. Μεγαλόπολης & την περιοχή των επηρεαζόμενων όμορων δήμων απαιτείται ψηφιακός μετασχηματισμός σε όλους τους τομείς της οικονομίας, της διοίκησης αλλά και των εκπαιδευτικών & κοινωνικών υπηρεσιών, επιδιώξεις άμεσα συνυφασμένες με τις πολιτικές που θέτει η Βίβλος Ψηφιακού Μετασχηματισμού.

Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (την ευθύνη εκπόνησης του οποίου είχε ο Υπουργός Επικρατείας). Θα πραγματοποιηθούν επιμέρους στοχευμένες ενέργειες, δράσεις & παρεμβάσεις, σε συμφωνία με το περιεχόμενο του, ενώ η Δομή Διαχείρισης του ΠΔΑΜ θα συμμετέχει στο θεματικό Δίκτυο για τα θέματα αναπηρίας που προβλέπεται να λειτουργήσει κατά την ΠΠ 21-27.

2.4. Types of operations engaged

Reference: point (g-k) of Article 11(2) and Article 11(5)

2.4.1 Κατηγορίες ενδεικτικών πράξεων

Ως σπουδαιότερες παρεμβάσεις σύμφωνα με τους στόχους και τις στρατηγικές προτεραιότητες του ΕΣΔΙΜ, αναφέρονται οι εξής:

Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας

Έρευνα - καινοτομία - προηγμένες τεχνολογίες

Ανάπτυξη της καινοτομίας, εξωστρέφειας, ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων & διασύνδεση τους με το οικοσύστημα ΕΤΑΚ. Έμφαση σε τομείς προτεραιότητας της Εθνικής RIS3 (κεφ. 2.2). Στήριξη νεοφυών/υφιστάμενων καινοτόμων επιχειρήσεων, δημιουργία θερμοκοιτίδων/ εκκολαπτηρίων/ επιταχυντών επιχειρήσεων, μέτρα συγκράτησης/προσέλκυσης επιστημόνων.

Εμβληματικό έργο για τον παραγωγικό μετασχηματισμό & τη στροφή της περιφέρειας στην έρευνα & καινοτομία: ο Κόμβος Βιοοικονομίας (κεφ. 2.1).

Ανταγωνιστικότητα ΠΜΕ & ΜΜΕ - Ψηφιακός μετασχηματισμός επιχειρήσεων

Ίδρυση & στήριξη της ανταγωνιστικότητας των ΠΜΕ & ΜΜΕ, σε όλους τους τομείς (κεφ 2.1, 2.2), περιλαμβάνοντας τον πράσινο & ψηφιακό μετασχηματισμό των επιχειρήσεων.

Υποδομές και μηχανισμοί επιχειρηματικότητας

Αναβάθμιση υφιστάμενων & στήριξη της δημιουργίας νέων οργανωμένων χωρικών υποδοχέων παραγωγικών δραστηριοτήτων. Υποστήριξη της δημιουργίας & χρηματοδότηση του Επιχειρηματικού Πάρκου Μεγαλόπολης, **ως εμβληματικό έργο**. Υποστηρικτικοί μηχανισμοί της επιχειρηματικότητας & της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Επενδύσεις σημαντικής κλίμακας

Υλοποίηση παραγωγικών επενδύσεων σημαντικής κλίμακας, που θα οδηγήσουν σε αύξηση των δημιουργούμενων θέσεων εργασίας μετά την απολιγνιτοποίηση, σε τομείς που αξιοποιούν το ενδογενές αναπτυξιακό δυναμικό της περιοχής (βιοτεχνολογία, βιοοικονομία).

Ενεργειακή μετάβαση - κλιματική ουδετερότητα

Ενεργειακή αποδοτικότητα

Στήριξη σε νοικοκυριά, δημόσια/δημοτικά κτίρια & υποδομές, κτίρια γραφείων & παραγωγικών μονάδων για μείωση του ενεργειακού κόστους.

Καθαρή & έξυπνη ενέργεια

Βελτίωση της ελκυστικότητας των πόλεων (ως αστικές λειτουργίες και ως τόποι κατοικίας/εργασίας) («πράσινες και έξυπνες πόλεις»). Εγκατάσταση αντλιών θερμότητας για θέρμανση/ψύξη ή/και συστημάτων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ που θα αξιοποιείται για θέρμανση/ψύξη με αντλίες θερμότητας μεμονωμένα ή για τ/θ, κατά τα πρότυπα του “REPowerEU” με την προϋπόθεση μη επικαλύψεων μεταξύ των δράσεων.

Υποδομές μακροχρόνιας (ιδίως) αποθήκευσης καθαρής ενέργειας.

Δράσεις αυτοπαραγωγής, ενεργειακές κοινότητες κ.α.

Σημεία φόρτισης/ανεφοδιασμού για ηλεκτροκίνηση/κίνηση με καθαρά καύσιμα.

Στήριξη αναβάθμισης δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας για αύξηση της εγκατεστημένης ισχύος ΑΠΕ.

Υποστήριξη της δημιουργίας:

1.

- ο Μικρών μονάδων βιοαερίου, αξιοποιώντας κτηνοτροφικά, πτηνοτροφικά & αγροτικά υπολείμματα
- ο Μονάδων βιομάζας για παραγωγή ενέργειας & τ/θ
- ο Κέντρα διαχείρισης βιομάζας,

σε πλήρη συμμόρφωση με:

1.

1. Οδηγία RED II
2. “Cascading principle” στην πρόταση αναθεώρησής της
3. Κανονισμό LULUCF
4. ΕΣΕΚ
5. Στρατηγική για κυκλική οικονομία
6. Στόχους κλιματικής ουδετερότητας για το 2050

Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία

Αναπροσαρμογή των εδαφών και των εγκαταστάσεων στα λιγνιτικά πεδία

Στήριξη δράσεων για αναπροσαρμογή & επανάχρηση των υποβαθμισμένων εκτάσεων & εγκαταστάσεων στο λιγνιτικό πεδίο στη Ζ.ΑΠ. του Δ. Μεγαλόπολης. Αφορούν κυρίως α) πράσινες υποδομές, όπως είναι τα αντιπλημμυρικά έργα, οι αναβαθμίσεις για την καλλιέργεια, οι δράσεις αποκατάστασης, διαχείρισης και παρακολούθησης της βιοποικιλότητας (εκτός PAF), υποδομές αποδοτικής χρήσης των φυσικών πόρων, ιδίως του νερού και β) τεχνικά έργα για την αναπροσαρμογή της χρήσης, όπως υποδομές διευκόλυνσης της πρόσβασης, δίκτυα & υποδομές δημόσιου χαρακτήρα, αναγκαία για την εύρυθμη λειτουργία των επιχειρηματικών πάρκων & λοιπών επενδύσεων & δραστηριοτήτων εντός της περιμέτρου των πρώην λιγνιτικών ορυχείων κ.ο.κ

Στην περίπτωση της διαχείρισης των υδάτων, θα εφαρμοστεί η σχετική διάταξη της αιτιολογικής σκέψης, σημ. 12 του Καν. 1056/2021 (JTF).

Κυκλική οικονομία και ορθολογική χρήση φυσικών πόρων

Στήριξη επενδύσεων για την επαναχρησιμοποίηση, την επισκευή & την ανακύκλωση αποβλήτων, που σχετίζονται με τις αναδυόμενες αλυσίδες αξίας & τις νέες παραγωγικές επενδύσεις.

Δίκαιη εργασιακή μετάβαση & ενδυνάμωση ανθρώπινου κεφαλαίου

Άμεσες παρεμβάσεις απασχόλησης & κοινωνικής συνοχής

Άμεση στήριξη & προώθηση στην απασχόληση ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο απώλειας θ.ε. ή βρίσκονται σε καθεστώς ανεργίας, βάσει εξατομικευμένης προσέγγισης.

Προώθηση της απασχόλησης

Προγράμματα και δράσεις, που εντάσσονται στις ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης. Ενδεικτικά: απόκτηση εργασιακής εμπειρίας/πρακτική άσκηση, επαγγελματική συμβουλευτική/κατάρτιση, προσαρμοστικότητα σε δεξιότητες που σχετίζονται με το νέο υπόδειγμα της περιφερειακής οικονομίας, επιδότηση νέων θ.ε.

Αναβάθμιση δεξιοτήτων ανθρώπινου δυναμικού

Ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού βάσει διάγνωσης των αναγκών των τοπικών αγορών εργασίας μέσω περιοδικών ερευνών πεδίου.

Έμφαση σε δράσεις που εξασφαλίζουν πρακτική άσκηση και πιστοποίηση των δεξιοτήτων των ωφελούμενων και σε πιλοτικές δράσεις με θεματικό

χαρακτήρα σε τομείς που σχετίζονται με το νέο υπόδειγμα της περιφερειακής οικονομίας.

Προσαρμοστικότητα εργαζομένων & επιχειρήσεων

Ολοκληρωμένα προγράμματα προσαρμογής εργαζομένων και αυτοαπασχολούμενων στις απαιτήσεις του νέου παραγωγικού μοντέλου της περιφερειακής οικονομίας, με έμφαση στην ενίσχυση ψηφιακών δεξιοτήτων, τεχνολογίες αιχμής, τη διασύνδεση με τις ανάγκες των επιχειρήσεων.

Κοινωνικοοικονομική ένταξη / Υποδομές κοινωνικής φροντίδας & πρόνοιας

Αναβάθμιση των υφιστάμενων κοινωνικών υποδομών για την ανάπτυξη πλέγματος κοινωνικών υπηρεσιών, συμπληρωματικών σε αυτές που παρέχουν ήδη, για τη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής, της κοινωνικοοικονομικής ένταξης του πληθυσμού, την προώθηση των ίσων ευκαιριών και της διευκόλυνσης των ωφελομένων για τη συμμετοχή σε άλλες δράσεις.

Υποδομές για την επαγγελματική εκπαίδευση & και κατάρτιση

Αναβάθμιση/εκσυγχρονισμός των υποδομών επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης: «Πράσινες εκπαιδευτικές υποδομές».

Εξοικείωση - Ευαισθητοποίηση κοινωνικού & οικονομικού ιστού

Προγράμματα δια βίου μάθησης για το περιβάλλον, την πράσινη οικονομία, τις ψηφιακές δεξιότητες & την επιχειρηματικότητα.

Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας

Χρηματοδότηση παρεμβάσεων στον Δ. Μεγαλόπολης μέσα από ολοκληρωμένες εδαφικές στρατηγικές. Το ενδιαφέρον επικεντρώνεται κατά προτεραιότητα σε περιοχές εντός λιγνιτικού πεδίου ή που βρίσκονται εγγύτερα στα λιγνιτωρυχεία & τις μονάδες παραγωγής ενέργειας. Έμφαση σε παρεμβάσεις που προωθούν το δίπτυχο τουρισμός-πολιτισμός ως εναλλακτικό μοχλό ανάπτυξης της περιοχής.

2.4.2 Παραγωγικές επενδύσεις σε επιχειρήσεις άλλες από ΜΜΕ

Πρόκειται για απαραίτητες επενδύσεις για την υλοποίηση του Εδαφικού Σχεδίου, αφού συμβάλουν στην παραγωγική διαφοροποίηση της περιοχής, η οποία μέχρι σήμερα βασίζεται στον λιγνίτη.

Στις επηρεαζόμενες περιοχές εκτιμάται ότι θα χαθούν **3.100 θέσεις εργασίας (θ.ε)** έως το 2029 (άμεσα, έμμεσα και επαγόμενα). Αρχικές εκτιμήσεις υποδεικνύουν ότι με τους πόρους του ΤΔΜ που θα κατευθυνθούν σε πράξεις ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας & των παραγωγικών επενδύσεων θα δημιουργηθούν και στηριχθούν στην περιοχή περίπου **2.750 (θ.ε)** εφόσον δεν ενισχυθούν παραγωγικές επενδύσεις από μεγάλες επιχειρήσεις. Με την υλοποίηση παραγωγικών επενδύσεων από μεγάλες επιχειρήσεις, στις οποίες η ένταση ενίσχυσης λόγω της υψηλότερης κεφαλαιακής δαπάνης θα είναι αρκετά χαμηλότερη (~40% έναντι 60-65% σε ΜΜΕ), θα υπάρξει υψηλότερη μόχλευση ιδιωτικών κεφαλαίων & αναμένεται να δημιουργηθούν, στηριχθούν στη Μεγαλόπολη περίπου **3.250 (θ.ε)**.

Στην ανοικτή πρόσκληση της Τεχνικής Επιτροπής ΔΑΜ προς τους ιδιώτες, κατά την εκπόνηση του ΣΔΑΜ, υποβλήθηκε μια αρκετά ώριμη πρόταση στον κλάδο των φαρμάκων.

Πρόκειται για:

Επιχείρηση παραγωγής πρώτων υλών ενέσιμων φαρμάκων & ενέσιμων τελικών φαρμακευτικών προϊόντων, με CAPEX €130M, δημιουργία 300 (θ.ε) στη λειτουργία & 350 (θ.ε) στην κατασκευή. Δεν περιλαμβάνονται έμμεσες & επαγόμενες (θ.ε) από τη λειτουργία της επένδυσης. Αναμενόμενα οφέλη: ενίσχυση του βιομηχανικού προφίλ της περιοχής, δυνατότητα συνεργασίας με το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου για την ανάπτυξη ερευνητικών προγραμμάτων,

προσέλευση νέου επιστημονικού δυναμικού, αντιστάθμιση απώλειας θέσεων εργασίας στην επηρεαζόμενη περιοχή, συγκράτηση του πληθυσμού.

Σύμφωνα με μελέτη του IOBE για τους κλαδικούς πολλαπλασιαστές του ΑΕΠ της χώρας, ο πολλαπλασιαστής ανάπτυξης του ΑΕΠ από τον κλάδο φαρμάκου (θεωρείται στρατηγικός κλάδος για τη χώρα) έχει πολύ υψηλή τιμή & η φαρμακευτική δραστηριότητα, δημιουργεί κυρίως θέσεις εργασίας υψηλής εξειδίκευσης & αξίας. Ο κλάδος ενισχύεται από τις υφιστάμενες και νέες ΣΕΕ & ΕΤΑΚ.

Η εγγύτητα της νέας επιχείρησης με το υπάρχον συγκρότημα θα βοηθήσει στην εκπαίδευση του εργατικού & επιστημονικού προσωπικού στις υπάρχουσες εγκαταστάσεις.

Η συγκεκριμένη επιχείρηση έχει καταδειχθεί στον χώρο της παραγωγικής καινοτομίας & η λειτουργία της θα συμβάλει στη μετάβαση σε μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία έως το 2050 & τους σχετικούς περιβαλλοντικούς στόχους.

Η επένδυση δεν αφορά σε μετεγκατάσταση.

Η ενδεικτική λίστα μεγάλων επιχειρήσεων περιέχεται στο παραρτ. κεφ 2.4.

2.4.3 Επενδύσεις σε επιχειρήσεις για να επιτευχθεί η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από τις δραστηριότητες που παρατίθενται στο παράρτημα Ι της οδηγίας 2003/87/ΕΚ·

Δεν έχουν καταγραφεί έως τώρα σχετικές επενδύσεις σε αυτή τη κατηγορία των επιχειρήσεων.

2.4.4 Συνέργειες και συμπληρωματικότητα με πυλώνες ΜΑΜ

Ο Πυλώνας 2 θα αξιοποιηθεί σε κάθε μορφή πιστωτικής ενίσχυσης i) για τη μικροχρηματοδότηση ΠΜΕ & ii) για την ενίσχυση επενδύσεων σε νευραλγικούς τομείς για επίτευξη των στόχων της μετάβασης.

Ο Πυλώνας 3 θα αξιοποιηθεί σε δημόσιες επενδύσεις που δεν παράγουν επαρκή ροή εσόδων (π.χ. υποδομές ενέργειας & μεταφορών, δίκτυα τ/θ, πράσινη κινητικότητα, ενεργειακή αποδοτικότητα, επενδύσεις ΑΠΕ) & σε έργα ενίσχυσης της οικονομικής διαφοροποίησης των επηρεαζόμενων εδαφών από τη μετάβαση & είναι συμπληρωματικά με το ΤΔΜ (π.χ. νέα οδικά & σιδηροδρομικά έργα ή/ & ανακατασκευές & βελτιώσεις υφισταμένων, υποδομές/δίκτυα ύδρευσης, άρδευσης). Έχει υπογραφεί μνημόνιο συνεργασίας μεταξύ Ελληνικού Δημοσίου & ΕΤΕπ, για στήριξη μέσω δανειακής διευκόλυνσης από την ΕΤΕπ & επιχορήγησης από την Ε.Ε (αντιπροσωπεύοντας έως το 25% του δανείου). Η απόφαση έγκρισης της επιχορήγησης θα ληφθεί από την Ε.Ε, υπό την προϋπόθεση χορήγησης της επιχορήγησης από την ΕΤΕπ για το ίδιο έργο. Καταληκτική ημερομηνία υποβολής πρότασης για το εθνικό μερίδιο που προορίζεται για την Ελλάδα, είναι το 2025.

Οι ελληνικές αρχές θα αξιοποιήσουν τις δυνατότητες τεχνικής υποστήριξης που παρέχονται από την Ε.Ε & την ΕΤΕπ για την υλοποίηση του συνολικού σχεδιασμού της ΔΑΜ προς όφελος των φορέων που εμπλέκονται σε όλα τα στάδια εφαρμογής του με στόχο την ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των προκλήσεων.

- JASPERS: για παρεμβάσεις του Πυλώνα 1.
- TSI: για την ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας των Δομών του συστήματος διακυβέρνησης ΔΑΜ για την υλοποίηση των Πυλώνων 2 & 3.
- PASS: κατά προτεραιότητα για παρεμβάσεις Πυλώνων 2 και 3.

2.4.5 Συνέργειες και συμπληρωματικότητα με άλλα προγράμματα

Οι παρεμβάσεις του ΤΔΜ έχουν συνέργεια και συμπληρωματικότητα με το ΠΕΠ Πελοποννήσου και τα συναφή Τομεακά Προγράμματα, μετά από

συνεννοήσεις με τις αρμόδιες ΔΑ, καθώς και με Προγράμματα εθνικών πόρων.

Συνέργειες με το Ταμείο Ανάκαμψης (ΤΑ)

Διασφαλίζεται η ύπαρξη συνεργειών & συμπληρωματικότητας του ΤΔΜ με το ΤΑ σχετικά με την αποκατάσταση & αναπροσαρμογή μεταβιβαζόμενων από τη ΔΕΗ γαιών & καθορίζονται κανόνες / κριτήρια διαχωρισμού για αποφυγή επικαλύψεων ως εξής:

(α) Το ΤΑ χρηματοδοτεί αποκλειστικά εργασίες “αποκατάστασης των εδαφών” / “land restoration” (ήτοι την κατάλληλη προετοιμασία των εδαφών ως υπόβαθρο για να υποδεχθούν τις νέες χρήσεις γης & τις συνακόλουθες οικονομικές δραστηριότητες), στις λιγνιτικές γαίες που θα περιέλθουν στην κυριότητα του ελληνικού δημοσίου. Οι σημαντικότερες γενικές κατηγορίες εργασιών/έργων αποκατάστασης είναι: εργασίες σταθεροποίησης & διαμόρφωσης του εδάφους, διαμόρφωση νέων (τεχνητών) λιμνών, γεωτεχνικές & υδραυλικές εργασίες, χαρτογράφηση, επιθεωρήσεις, συντήρηση, απολύμανση/απορρύπανση εδάφους, διαχείριση αποβλήτων που σχετίζονται με την εξόρυξη λιγνίτη, κατεδαφίσεις υφιστάμενων υποδομών, εξειδικευμένη αποξήλωση / απομάκρυνση εξοπλισμού, κόστη που σχετίζονται με τη διαχείριση των εργασιών/έργων αποκατάστασης.

Το τελικό Εθνικό Σχέδιο του ΤΑ περιγράφει τις κατηγορίες εργασιών/έργων αποκατάστασης, που θα υλοποιηθούν.

(β) Το ΤΔΜ χρηματοδοτεί κατά κανόνα έργα, αναγκαία για την “αναπροσαρμογή της χρήσης” / “repurposing” αυτών των εδαφών ως υποδοχέων νέων οικονομικών δραστηριοτήτων. Για τη συγκεκριμένη κατηγορία έργων, βλέπε κεφ. 2.4.1, σημ. 3.

Μεταβίβαση εδαφών & Αρχή «Ο Ρυπαίνων Πληρώνει»

Η διαδικασία μεταβίβασης λιγνιτικών γαιών από τη ΔΕΗ ΑΕ στο Ελληνικό Δημόσιο είναι αντικείμενο της της προγραμματικής σύμβασης, αρ. 155/παρ.3 του Ν.4759/20.

Μια από τις βασικές παραμέτρους, σε αυτή τη διαδικασία είναι η τήρηση της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» διασφαλίζοντας ότι η αξία της προς μεταβίβαση γης –που θα γίνει από ανεξάρτητο εκτιμητή- θα είναι κατ’ ελάχιστο ίση με το κόστος των απαιτούμενων εργασιών αποκατάστασης. (Παράρτ. κεφ.2.4).

Συνέργεια με το Στρατηγικό Σχέδιο για την Κοινή Αγροτική Πολιτική 2023-2027

Το ΣΣ ΚΑΠ 2023-2027 θα αξιοποιηθεί στην κατεύθυνση πράσινων επενδύσεων και πρακτικών αγροτικής ανάπτυξης συμβάλλοντας στο στόχο της διαφοροποίησης της οικονομίας των επηρεαζόμενων περιοχών, σε πεδία κοινού ενδιαφέροντος με τον ΜΔΜ.

3.1 Εταιρική σχέση

Η Συντονιστική Επιτροπή ΣΔΑΜ, σε συνεργασία με τις περιφερειακές αρχές, προχώρησε στην οργάνωση εταιρικής σχέσης στο πλαίσιο του άρθρου 8 του ΚΚΔ ώστε να συγκροτηθεί το ενδεδειγμένο σχήμα στο οποίο συμμετείχαν φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης, οικονομικοί και κοινωνικοί φορείς, εκπρόσωποι επιστημονικών και ακαδημαϊκών φορέων, ερευνητικών κέντρων, επιμελητηρίων, εργατικών κέντρων/σωματείων εργαζομένων κ.ά.

Για το προσχέδιο του ΕΣΔΙΜ Μεγαλόπολης διενεργήθηκαν δυο κύκλοι διαβούλευσης με συγκεκριμένο δομημένο ερωτηματολόγιο προς διευκόλυνση των φορέων: από 8/2/2021 έως 19/3/2021 και από 8/6/2021 έως 25/6/2021 στο πλαίσιο του ΠΔΑΜ.

Η ανταπόκριση των φορέων ήταν μεγάλη, τόσο με απαντήσεις τους επί ερωτηματολογίων όσο και με τοποθετήσεις τους μέσω εγγράφων και επιστολών που αποτύπωσαν τις σχετικές προτάσεις τους.

Οι κύριες αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν στο ΕΣΔΙΜ αφορούν στον εμπλουτισμό των στοιχείων με βάση τις μελέτες που εκπονήθηκαν, στην αποτύπωση ολιστικού χρονοδιαγράμματος μετάβασης, στην ενίσχυση της στατιστικής επεξεργασίας και την μεθοδολογία προσδιορισμού των επηρεαζόμενων εδαφών, σε αποσαφηνίσεις σχετικά με τις νέες χρήσεις γης και την αποκατάσταση εδαφών, στην ενίσχυση της λογικής παρέμβασης με την ανάδειξη των στρατηγικών επιλογών για την άμβλυνση των επιπτώσεων της μετάβασης, στην πληρέστερη αποτύπωση των ενδεικτικών παρεμβάσεων, με την εισαγωγή των εμβληματικών έργων και την συμμετοχή των μεγάλων επιχειρήσεων, καθώς και στην αναμόρφωση της διακυβέρνησης ώστε να αποτυπώνεται η εμπλοκή των τοπικών φορέων στη προετοιμασία και υλοποίηση του ΕΣΔΙΜ.

Η εμπλοκή των τοπικών φορέων της εταιρικής σχέσης στην **υλοποίηση της ΔΑΜ** διασφαλίζεται ως εξής:

- **Ίδρυση παραρτήματος/γραφείου της Μετάβαση ΑΕ** στην περιοχή της Μεγαλόπολης για την παροχή τεχνικής υποστήριξης σε τοπικούς δικαιούχους κατά την ωρίμανση των έργων τους & την οργανωμένη υποδοχή, ενημέρωση και υποστήριξη των επενδυτών στις περιοχές ΔΑΜ.
- **Σύσταση Επιτροπών Αξιολόγησης Έργων ΔΑΜ**, σε εφαρμογή των προβλέψεων του νόμου ΔΑΜ (ν.4872/2021, άρθρο 14), με αρμοδιότητα την αξιολόγηση έργων, επενδύσεων και αναπτυξιακών σχεδίων ενδιαφέροντος ΔΑΜ και στις οποίες θα συμμετέχει υποχρεωτικά ένας εκπρόσωπος από κάθε επηρεαζόμενη Περιφέρεια.
- Για το ΕΣΔΙΜ της Μεγαλόπολης συγκροτείται **Περιφερειακή/Εδαφική Επιτροπή**, κατά τα πρότυπα του άρθρου 64 Ν.4914/2022, υπό την προεδρεία των τοπικών αρχών, **με συμβουλευτικό και εισηγητικό ρόλο** προς τις δομές διακυβέρνησης ΔΑΜ και την Επ.
- Παρακολούθησης ΠΔΑΜ, ως προς την υλοποίηση της Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης. Η Επιτροπή αυτή επιπλέον θα προωθεί σε τοπικό επίπεδο τον **διάλογο και την ανταλλαγή απόψεων** μεταξύ των ενδιαφερομένων φορέων.
- Στη ΔΑ του ΠΕΠ Πελοποννήσου θα οριστεί αρμοδίως **Εντεταλμένο στέλεχος** για τη Δίκαιη Μετάβαση.
- **Ίδρυση Παραρτήματος του Παρατηρητηρίου ΔΑΜ** στην Περιφέρεια της Πελοποννήσου.

3.2 Παρακολούθηση και αξιολόγηση

Ο έλεγχος της διαδικασίας μετάβασης διενεργείται από την Ειδική Υπηρεσία ΔΑΜ του ν.4872/2021 υπό το ΥΠΑΝΕΠ και είναι κοινή για το σύνολο των επηρεαζόμενων περιοχών. Η ΕΥ ΔΑΜ θα διενεργεί την συστηματική παρακολούθηση των στόχων που έχουν τεθεί και θα παρέχει έγκυρη πληροφόρηση, αξιολόγηση και ανάλυση για το είδος και την έκταση των κοινωνικο-οικονομικών μεταβολών στις επηρεαζόμενες περιοχές, με σκοπό τη λήψη διορθωτικών μέτρων ή/και την αναπροσαρμογή των πολιτικών.

3.3 Φορέας/Φορείς συντονισμού και παρακολούθησης

Η οργανωτική δομή της εγχώριας διαδικασίας μετάβασης περιλαμβάνει:

- **Κυβερνητική Επιτροπή ΔΑΜ:** Η ΚΕΔΑΜ είναι το ανώτατο πολιτικό όργανο του εθνικού Σχεδίου ΔΑΜ με κύριο αντικείμενο την έγκριση και παρακολούθηση του ΣΔΑΜ.
- **Συντονιστική Επιτροπή:** Η ΣΕΠ υποστηρίζει την ΚΕΔΑΜ στην εξειδίκευση της εθνικής πολιτικής ΔΑΜ για την κατάρτιση και υλοποίηση του εθνικού Σχεδίου ΔΑΜ.
- **Ειδική Υπηρεσία ΔΑΜ:** Κύρια αρμοδιότητά της είναι ο κεντρικός σχεδιασμός και προγραμματισμός των πολιτικών ΔΑΜ, η παρακολούθηση και αξιολόγηση των διαδικασιών υλοποίησης των έργων, επενδύσεων και αναπτυξιακών σχεδίων ΔΑΜ, η διαχείριση και ο συντονισμός της αξιοποίησης όλων των διαθέσιμων εθνικών ή ευρωπαϊκών πηγών χρηματοδότησης. Η ΕΥ ΔΑΜ περιλαμβάνει ως διακριτές δομές: τη ΔΑ ΠΔΑΜ-ΕΣΠΑ, τη Δ/ση Στρατηγικού Σχεδιασμού & Συντονισμού Χρηματοδότησης, το Αυτοτελές Τμήμα Παρατηρητηρίου ΔΑΜ και το Τμήμα Νομικής Υποστήριξης.
- **Παρατηρητήριο ΔΑΜ:** Αυτοτελές τμήμα της ΕΥ ΔΑΜ υπό τον Διοικητή ΕΥ ΔΑΜ. Το Παρατηρητήριο παρακολουθεί την επίτευξη των στόχων και του χρονοδιαγράμματος υλοποίησης των προβλέψεων του ΣΔΑΜ και συγκεντρώνει και επεξεργάζεται ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία που αναφέρονται στις τοπικές/περιφερειακές δράσεις στις περιοχές μετάβασης.
- **Μετάβαση ΑΕ.** ΝΠΙΔ που συστήθηκε με τον ν.4872/2021, ανήκει στους φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα και στην στην κυριότητα του θα περιέλθουν οι γαίες που θα παραχωρήσει η ΔΕΗ στο Ελληνικό Δημόσιο. Η Μετάβαση ΑΕ θα αναλάβει το σύνολο των διεργασιών για την υλοποίηση επενδυτικών έργων/σχεδίων εντός ΖΑΠ καθώς και το ρόλο δικαιούχου του ΠΔΑΜ όσον αφορά στην αναπροσαρμογή και επανάχρηση των παραχωρούμενων γαιών.
- **Επ. Παρακολούθησης ΠΔΑΜ:** Κορυφαίο όργανο για τη συμμετοχή των εταίρων στην υλοποίηση, παρακολούθηση και αξιολόγηση του ΠΔΑΜ και των ΕΣΔΙΜ αποτελεί η Επιτροπή Παρακολούθησης που θα συγκροτηθεί σύμφωνα με τις απαιτήσεις του ΚΚΔ και του Ν.4914/2022.

4. Programme-specific output or result indicators

Reference: Article 12(1) JTF Regulation

Justification for the necessity of programme-specific output or result indicators based on the types of operations envisaged

Με βάση το μείγμα των ενδεικτικών δράσεων / πράξεων ανά προτεραιότητα, όπως αποτυπώνονται στο κεφ. 2.4 των Εδαφικών Σχεδίων Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης, προκύπτει η ανάγκη για τη δημιουργία μικρού αριθμού ειδικών δεικτών εκροών και αποτελεσμάτων συμπληρωματικά προς τους κοινούς δείκτες του Καν. 1056/2021.

Αναλυτικά η αιτιολόγηση των ειδικών δεικτών που φαίνονται στην ενότητα 4 των Εδαφικών Σχεδίων Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης αποτυπώνεται στο Μεθοδολογικό Έγγραφο του Πλαισίου Επίδοσης για το Πρόγραμμα ΔΑΜ ανά δείκτη.

Table 1. Output indicators

Specific objective	ID	Indicator	Measurement unit	Milestone (2024)	Target (2029)
JSO8.1	PSO740	Επιχειρηματικές υποδομές που ενισχύονται	Αριθμός	0.00	1.00
JSO8.1	PSO743	Άτομα (16-66+) που παρακολούθησαν προγράμματα διά βίου μάθησης	Αριθμός Ατόμων	1,140.00	1,516.00
JSO8.1	PSO744	Υποδομές εναλλακτικών καυσίμων (σημεία ανεφοδιασμού/ επαναφόρτισης) (RCO059)	Σημεία Επαναφόρτισης	10.00	23.00

Table 2. Result indicators

Specific objective	ID	Indicator	Measurement unit	Baseline or reference value	Reference Year	Target (2029)	Source of data	Comments
JSO8.1	PSR746	Ωφελούμενος πληθυσμός	Πληθυσμός	0.00	2021 -	1,086,935.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	
JSO8.1	PSR748	Συνολική ισχύς εγκατεστημένων ηλεκτρικών φορτιστών	Kw	0.00	2021 -	1,150.00	ΥΠΙΕΝ / Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ, Τομέας Ενέργειας	
JSO8.1	PSR749	Άτομα (16-66+) που παρακολούθησαν προγράμματα δια βίου μάθησης και έλαβαν βεβαίωση παρακολούθησης	Αριθμός	0.00	2021 -	759.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	
JSO8.1	PSR750	Ωφελούμενοι Δήμοι	Αριθμός	0.00	2021 -	2.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	

1. Outline of the transition process and the identification of most negatively affected territories within the Member State

Reference: point (a)(b) of Article 11(2), Article 6

1.1. Διαδικασία και χρονοδιάγραμμα μετάβασης

Ισχύουσες δεσμεύσεις

Η Ελλάδα επικύρωσε το Πρωτόκολλο του Κιότο το 2002 & τη Συμφωνία του Παρισιού το 2016. Το ΕΣΕΚ, το βασικό εργαλείο διαμόρφωσης της εθνικής πολιτικής την επόμενη 10ετία, κυρώθηκε τον 12ο/2019 με αποφ. Κυβ. Συμβουλίου [(ΦΕΚ 4893/Β/2019)] & αντικατοπτρίζει τις αυξημένες κλιματικές φιλοδοξίες & τον εθνικό στόχο που τέθηκε στη Διάσκεψη του ΟΗΕ για το Κλίμα τον 9ο/2019: πλήρη απολιγνιτοποίηση της χώρας έως το 2028 με δραστική μείωση & πλήρη απένταξη του λιγνίτη από το μίγμα ηλεκτροπαραγωγής, βάσει οργανωμένου σχεδίου απόσυρσης των λιγνιτικών μονάδων, απανθρακοποίηση των νησιών έως το 2029. Ο στόχος αυτός χαρακτηρίστηκε «ορθή πρακτική» στο Έγγραφο Εργασίας των Υπηρεσιών της ΕΕ για την «Αξιολόγηση του τελικού εθνικού σχεδίου της Ελλάδας για την ενέργεια & το κλίμα[1]».

Παράλληλα η Ελλάδα έχει αναπτύξει τη Μακροπρόθεσμη Στρατηγική 2050[2], με σενάρια απαλλαγής από τις ανθρακούχες πηγές. Στα 2 σενάρια που είναι συμβατά με τη συγκράτηση της αύξησης της παγκόσμιας θερμοκρασίας κάτω από τον 1,5°C, η χώρα επιτυγχάνει μείωση των καθαρών εκπομπών της κατά 95% σε σχέση με το 1990.

Νεότερες εξελίξεις

Από την κύρωση του ΕΣΕΚ οι εξελίξεις στην ενέργεια & την κλιματική αλλαγή ήταν ραγδαίες, με βασικότερες: α) τη δέσμη μέτρων “Fit for 55” που εισάγει έναν πιο φιλόδοξο κλιματικό στόχο σε σχέση με τον στόχο του 40% που ίσχυε όταν εκπονήθηκε το ΕΣΕΚ & πρόσφατα β) η κοινή ευρωπαϊκή δράση REPowerEU.

Η Ελλάδα παραμένει προσηλωμένη στις δεσμεύσεις της & υλοποιεί σταθερά ένα στοχευμένο πλέγμα συναφών δράσεων: διείσδυση ΑΠΕ, αδειοδοτικό/ρυθμιστικό πλαίσιο για την αποθήκευση ενέργειας & το Η2, ενεργειακή αναβάθμιση, κίνητρα για την ηλεκτροκίνηση, τηλεθέρμανση, εγκατάσταση ΥΒΣ, κ.ά. Τα ΕΣΔΙΜ εναρμονίζονται με αυτό το πλέγμα καθώς προβλέπουν παρεμβάσεις που προωθούν τις μηδενικές εκπομπές ρύπων από την παραγωγή ενέργειας & συνδράμουν στους υπόλοιπους τομείς ενδιαφέροντος του ΕΣΕΚ.

Η Χώρα παρακολουθεί τις τρέχουσες εξελίξεις στον ενεργειακό τομέα & θα προβεί σε κατάλληλες προσαρμογές του εθνικού της σχεδιασμού, εφόσον απαιτηθεί.

Απόσυρση λιγνιτικών μονάδων/λιγνιτωρυχείων

Πολλές λιγνιτικές μονάδες έχουν ήδη αποσυρθεί. Το 2011 η παραγωγή των μονάδων της ΔΕΗ ήταν 27,4 TWh & το 2019 10,417 TWh, μειωμένη κατά 62%. Το 2020 η παραγωγή ενέργειας από την καύση λιγνίτη ήταν 5,7 TWh έναντι 8,1 TWh που προέβλεπε το ΕΣΕΚ για την ίδια χρονιά, μειωμένη κατά 30%.

Η διαδικασία μετάβασης προς τους στόχους της ΕΕ για το 2030 στα ΕΣΔΙΜ ΠΔΜ & Μεγαλόπολης ακολουθεί ως χρονοδιάγραμμα για την παύση εξόρυξης λιγνίτη & την παραγωγή ηλεκτρικής το εξής: όλες οι λιγνιτικές μονάδες θα αποσυρθούν έως το 2023, εκτός από μια (Πτολεμαΐδα V) η οποία θα αποσυρθεί

μέχρι το 2028 (παρ.-πιν.1.1).

Μετάβαση στα νησιά

Σε Β. – Ν. Αιγαίο & Κρήτη η μετάβαση έως το 2029, βάσει της εθνικής πολιτικής, υλοποιείται διττά: (α) αυξάνοντας σταδιακά τη διείσδυση των ΑΠΕ στη κατανάλωση, βάσει του εγκεκριμένου πλάνου των διασυνδέσεων με το ηπειρωτικό ηλεκτρικό σύστημα ή/και με την εγκατάσταση ΥΒΣ, & (β) αποσύροντας σταδιακά τη λειτουργία των 32 αυτόνομων θερμικών ηλεκτρικών συστημάτων, καθένα από τα οποία τροφοδοτεί ένα ή περισσότερα μη-διασυνδεδεμένα νησιά (ΗΣ ΜΔΝ). Απώτερος στόχος είναι η κάλυψη των ενεργειακών αναγκών των νησιών από καθαρή ενέργεια & η «εξαγωγή» της υπερβάλλουσας καθαρής ενέργειας στην ηπειρωτική χώρα (παρ.Νησιών-ενοτ. 1.2/πιν.1-4).

Με αφετηρία το 2020, η υφιστάμενη **εγκατεστημένη ισχύς (ΑΠΕ)** ανά συστάδα νησιών είναι:

- 296MW – Κρήτη,
- 54MW – Κυκλάδες,
- 105MW – Δωδεκάνησα,
- 64MW – Β. Αιγαίο,

ενώ η συνολική συμμετοχή των ΑΠΕ στην κατανάλωση η/ε είναι 24%, 30%, 16% & 18%.

Στο πέρας της ΠΠ 2021-2027, προβλέπεται η **εγκατάσταση πρόσθετης ισχύος (ΑΠΕ)**:

- 398MW – Κρήτη,
- 66 MW – Κυκλάδες,
- 163 MW – Δωδεκάνησα,
- 118 MW – Β. Αιγαίο,

που, βάσει στοιχείων του ΕΣΕΚ & παραδοχών στο πλαίσιο του ΕΣΔΙΜ, δύναται να οδηγήσει σε επίτευξη συνολικής συμμετοχής των ΑΠΕ στην κατανάλωση η/ε –συνεκτιμημένου του μείγματος των διασυνδέσεων– 76%, 72%, 71% & 75%, αντίστοιχα (παρ.νησιών -ενοτ. 1.2/μεθοδ.).

Ενδιάμεσα (2025-2026) τίθεται ως στόχος η **εγκατάσταση πρόσθετης ισχύος**: 155-182 MW σε Κρήτη, 50-63,5 MW σε Δωδεκάνησα, 42-50 MW σε Β. Αιγαίο, 14MW σε Κυκλάδες.

Η διαθέσιμη έκταση ανά συστάδα νησιών για την ανάπτυξη της παραπάνω ισχύος ΑΠΕ θα προσδιορισθεί με την έγκριση του υπό εκπόνηση Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου ΑΠΕ.

Η εγκατάσταση ισχύος ΑΠΕ στο νησιωτικό χώρο εξαρτάται από τα διαθέσιμα περιθώρια (ηλεκτρικός χώρος) του δικτύου. Οι ηλεκτρικές διασυνδέσεις των ΜΔΝ αυξάνουν τον «ηλεκτρικό χώρο» & η παραγόμενη ενέργεια από τους θερμικούς σταθμούς αντικαθίσταται από καθαρές μορφές. Μετά το πέρας των διασυνδέσεων, ορισμένες θερμικές μονάδες θα τεθούν σε καθεστώς ψυχρής εφεδρείας για την εγγύηση της ασφάλειας εφοδιασμού.

Η υιοθέτηση νέων τεχνολογικών λύσεων & επιχειρηματικών μοντέλων μπορεί να άρει το εμπόδιο του «ηλεκτρικού χώρου» ανεξάρτητα από τις διασυνδέσεις. Το σχέδιο για την εγκατάσταση ΥΒΣ[3] στα νησιά χωρίς σαφές πλάνο διασύνδεσης μπορεί να οδηγήσει σε διείσδυση ΑΠΕ στην κατανάλωση άνω του 50%, ανάλογα με τις τοπικές συνθήκες ανά νησί. Εφόσον κριθεί αναγκαίο θα εκπονηθεί εξειδικευμένη μελέτη για τον προσδιορισμό του

κατάλληλου % διείσδυσης ΑΠΕ ανά κατηγορία νησιών.

Από το **πλάνο των διασυνδέσεων**, 3 ΗΣ ΜΔΝ έχουν συνδεθεί ήδη με το ηπειρωτικό δίκτυο[4] ενώ το χρονοδιάγραμμα περάτωσης των υπολειπόμενων διασυνδέσεων, βάσει του πρόσφατου ΔΠΑ του ΕΣΜΗΕ (2023-2032) & του ΣΑΔ του ΔΕΔΔΗΕ (2021-2025), διαμορφώνεται ως εξής:

- 2023: Κρήτη (2η φάση – σε εξέλιξη)
- 2024: Κυκλάδες (4η φάση – σε εξέλιξη)
- 2028: Δωδεκάνησα
- 2028: Β. Αιγαίο

Όλα τα νησιά αναφοράς του ΕΣΔΙΜ (μεμονωμένα ή ως τμήμα ενός αυτόνομου ΗΣ) θα διασυνδεθούν με το ηπειρωτικό σύστημα έως το 2028, εκτός από 8 ΗΣ ΜΔΝ που καλύπτουν 9 νησιά (Γαύδος/Κρήτη, Αγ. Ευστράτιος/Β. Αιγαίο, Σύμη, Πάτμος, Μεγίστη, Αστυπάλαια, Αρκιοί, Μαράθι, Αγαθονήσι/Ν. Αιγαίο)[5].

Για αυτά -και όσα έχουν πρόβλεψη διασύνδεσης μετά το 2025- η μετάβαση δρομολογείται κατά προτεραιότητα με την ανάπτυξη ΥΒΣ Η/Π που συνδυάζουν αολική-ηλιακή ενέργεια με συστήματα αποθήκευσης. Η ΡΑΕ εκτιμά ότι σε όλα τα νησιά που θα εγκατασταθούν ΥΒΣ ο στόχος για διείσδυση ΑΠΕ 50-60% είναι εφικτός. Ειδικά σε Αγ. Ευστράτιο & Αστυπάλαια θα εφαρμοστεί πιλοτικά διείσδυση 80-90%, για να διερευνηθεί η σκοπιμότητα παρόμοιων έργων & σε άλλα νησιά σε επόμενη φάση.

Στάδια & δράσεις διαδικασίας μετάβασης

Η Ελλάδα ακολουθεί τα επιμέρους στάδια/πυλώνες & υποστηρικτικές δράσεις που προτάθηκαν στον οδικό χάρτη της World Bank για τη ΔΑΜ[6], για το σύνολο της διαδικασίας της ΔΑΜ προσαρμοσμένα στις ιδιαιτερότητες & των άλλων περιοχών. Αναγνωρίζονται 2 στάδια (σχεδιασμός/υλοποίηση) & 3 πυλώνες για τη ΔΑΜ:

1. Αποκατάσταση & επανάχρηση υποβαθμισμένων εκτάσεων-εγκαταστάσεων
2. Κοινωνική συνοχή & οικονομικός μετασχηματισμός (Μετάβαση στο νέο παραγωγικό μοντέλο)
3. Διακυβέρνηση

Πυλώνας 1: Ο σχεδιασμός ξεκίνησε με τον Ν.4759/20 για το ΣΔΑΜ, περιλαμβάνει την έγκριση 2 προγραμματικών συμβάσεων (παρ. 2 & 3 του αρ. 155) για τον χωρικό σχεδιασμό (ΕΠΣ) & τη μεταβίβαση των εδαφών από τη ΔΕΗ στο κράτος, αντίστοιχα, & θα ολοκληρωθεί με την έγκριση των νέων χρήσεων γης το 2023. Η υλοποίηση ξεκινά με τις εργασίες αποκατάστασης των λιγνιτικών γαιών & ολοκληρώνεται με τη λειτουργία των πρώτων οργανωμένων υποδοχέων το 2025.

Πυλώνας 2: Ο σχεδιασμός ξεκίνησε το 2020 με την εκπόνηση του ΣΔΑΜ [7] & θα ολοκληρωθεί με την έγκριση των ΕΣΔΙΜ & του ΠΔΑΜ το 2022. Η υλοποίηση θα ξεκινήσει με την ενεργοποίηση των δράσεων του ΠΔΑΜ (2022) & θα ολοκληρωθεί με το πέρας της ΠΠ. Περιλαμβάνει επίσης την ενεργοποίηση των δράσεων του 2ου & 3ου Πυλώνα ΜΔΜ.

Πυλώνας 3: Ο σχεδιασμός ξεκίνησε με τη συγκρότηση Κυβ. & Συντ. Επιτροπής ΣΔΑΜ όπως ισχύει[8], τη σύσταση Τεχν. Γραμματείας της Συντ. Επιτροπής (Ν.4685/20) και ολοκληρώνεται με τη σύσταση/συγκρότηση/λειτουργία (α) της ΕΥ ΔΑΜ του Ν.4872/21 & (β) της εταιρείας ειδικού σκοπού «Μετάβαση Α.Ε» για την υποστήριξη Δικαιούχων και Επενδυτικών Σχεδίων.

Στο πιν. 1.2 (παρ.) απεικονίζεται το χρονοδιάγραμμα των σημαντικότερων δράσεων ανά στάδιο & πυλώνα.

Ορόσημα της διαδικασίας μετάβασης:

- 07.2020: Ανοιχτή πρόσκληση[9] υποβολής μη δεσμευτικών επενδυτικών προτάσεων & αναπτυξιακών σχεδίων από φορείς εκτός δημοσίου τομέα, σε συνεργασία με το Enterprise Greece.
- 2020-2021: Δρομολόγηση δράσεων για πιλοτική εφαρμογή ολιστικών παρεμβάσεων σε Αγ. Ευστράτιο & Αστυπάλαια, με έμφαση σε καθαρή ενέργεια, εξοικονόμηση & ηλεκτροκίνηση.
- 04.2021: Υιοθέτηση από την ΕΕ Αναθεωρημένων κατευθύνσεων περιφερειακών ενισχύσεων[10].
- 06.2021: Ανοιχτή πρόσκληση[11] σε δημόσιους φορείς για παρεμβάσεις ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής, αναπροσανατολισμού της απασχόλησης, διαφοροποίησης της τοπικής οικονομίας, προσέλκυσης άμεσων επενδύσεων & την προετοιμασία για την υποδοχή νέων δραστηριοτήτων & επενδύσεων μεγαλύτερης κλίμακας στις ΠΕ Κοζάνης, Φλώρινας & στον Δ. Μεγαλόπολης.
- 09.2021: Σχεδιασμός & έναρξη προγραμμάτων για τη στήριξη της απασχόλησης από τον ΟΑΕΔ.

1.2 Προσδιορισμός επηρεαζόμενων περιοχών

Στην ΠΔΜ, η διαδικασία της απολιγνιτοποίησης, ήτοι της πλήρους απόσυρσης των λιγνιτικών μονάδων & της περάτωσης λειτουργίας των λιγνιτωρυχείων, εναρμονίζεται με τον ενωσιακό & εθνικό στόχο για τη μετάβαση σε μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία. Αυτή η μετάβαση, ωστόσο, συνεπάγεται παύση ή/και περιορισμό των δραστηριοτήτων & συναφών κλάδων ενώ λόγω της σημασίας της εξόρυξης λιγνίτη & της παραγωγής ενέργειας από την καύση του για την ΠΔΜ, έχει δυσμενείς κοινωνικές & οικονομικές επιπτώσεις στο σύνολο της περιοχής.

- Η ΕΕ ανέθεσε στην Παγκόσμια Τράπεζα τη δημιουργία ενός οδικού χάρτη για τη μετάβαση στη μεταλιγνιτική εποχή. Η Ελληνική Εταιρεία Συμμετοχών & Περιουσίας ανέθεσε σε σύμπραξη μελετητών την εκπόνηση του ΣΔΑΜ, το Ινστιτούτο Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) εκπόνησε μελέτη για τις κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις & αντισταθμιστικές δράσεις, λόγω της απολιγνιτοποίησης, ενώ το Ινστιτούτο Ενέργειας Νοτιοανατολικής Ευρώπης (IENE) εκπόνησε μελέτη για την υφιστάμενη κατάσταση & τις προοπτικές για τις περιοχές που βρίσκονται σε μετάβαση στην Ελλάδα. Σημαντική πηγή στοιχείων αποτέλεσε επίσης η μελέτη για την περιφερειακή πολιτική στην Ελλάδα μετά το 2020 του ΟΟΣΑ & τα συμπεράσματα της μελέτης για τη βιομηχανική μετάβαση της χώρας, του Joint Research Centre της ΕΕ.
- Η περιφέρεια αποτελείται από 4 Περιφερειακές Ενότητες. Κυρίαρχη θέση στο παραγωγικό της σύστημα κατέχουν οι ΠΕ Κοζάνης & Φλώρινας, όπου διαμένει το 71 % των 266,16 χιλ. κατοίκων της ΔΜ, παράγεται το 80% του περιφερειακού ΑΕΠ και εντοπίζεται το μεγαλύτερο τμήμα της απασχόλησης (67,7 % των 87,10 χιλ. απασχολούμενων). Άρα, οποιαδήποτε επίπτωση στο παραγωγικό σύστημα των δύο αυτών ΠΕ επηρεάζει το σύνολο της οικονομίας της ΔΜ
- Η ανεργία στην ΠΔΜ, ήδη από το 2017 σημειώνει το μεγαλύτερο μέγεθος (29,1%) μεταξύ των υπολοίπων περιφερειών της ελληνικής επικράτειας & μεταξύ των περιφερειών (NUTS2) της Πρωτοβουλίας Coal Regions in Transition. Μάλιστα, το ποσοστό ανεργίας παραμένει διαχρονικά υψηλότερο από αυτό της χώρας (World Bank Group, 2020). Το γεγονός αυτό αποτελεί ένδειξη των διαρθρωτικών αδυναμιών της οικονομίας της περιοχής.
- Σύμφωνα με το IENE, την τελευταία 10ετία, ο πληθυσμός της περιοχής βαίνει σταθερά μειούμενος (από 287,000), σωρευτικά προσεγγίζει το 7%. Η διατήρηση της παραγωγικής διάρθρωσης μέσα στην κρίση αναμφίβολα συντήρησε αυτό το μικρό σχετικά % συρρίκνωσης του πληθυσμού.

- Σύμφωνα με το IENE, αναφορικά με το εκπαιδευτικό επίπεδο των κατοίκων της ΔΜ, παρατηρείται μια σημαντική μεταβολή, καθώς έχουμε υποχώρηση κατά 50% του πληθυσμού που δηλώνουν απόφοιτοι της α-βάθμιας έως και της χαμηλότερης β-βάθμιας εκπαίδευσης & παράλληλα αυξήθηκαν κατά 16,200 τα άτομα που ολοκλήρωσαν μεταδευτεροβάθμιο κύκλο σπουδών & κατά 9,500 τα άτομα που έχουν αποφοιτήσει από γ-βάθμιο εκπαιδευτικό ίδρυμα. Αυτή η μεταβολή αντανακλά ενδεχομένως μια ισχυρή δυνητική παραγωγική ικανότητα του υφιστάμενου εργατικού δυναμικού, η οποία πρέπει να αξιοποιηθεί στη φάση κλαδικής αναδιάρθρωσης & μετάβασης της περιφέρειας.
- Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ[12], η ΔΜ έχει (ισχυρή) εξειδίκευση (Location Quotient=6,36) στην εξόρυξη & την παραγωγή ενέργειας από τον λιγνίτη, προμηθεύοντας με ενέργεια εδώ και 10ετίες ολόκληρη τη χώρα. Η εξειδίκευση στους υπόλοιπους τομείς είναι αδύναμη έως μέτρια. Άρα στην περιφέρεια υπάρχει μονοκαλλιέργεια, γεγονός που καθιστά την οικονομία της ιδιαίτερα εξαρτημένη από τον λιγνίτη. Η απολιγνιτοποίηση θα επηρεάσει άμεσα, έμμεσα & επαγόμενα το σύνολο της περιφέρειας.
- Επιπρόσθετα, οι μισθοί στον τομέα των ορυχείων & της ηλεκτρικής ενέργειας είναι υψηλοί, παρά το ότι έχουν μειωθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Το μέσο ετήσιο εισόδημα κάποιου που ασχολείται με την εξόρυξη ανέρχεται σε €18.652 το 2018 από €31.149 το 2008. Στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας, ο μέσος ετήσιος μισθός διαμορφώνεται σε €30.758 από €41.603 (Eurostat Labor Cost Surveys, 2008-2012-2016). Οι μισθοί αυτοί είναι σημαντικά υψηλότεροι από τους μισθούς στην υπόλοιπη οικονομία & συντηρούν μεγάλο τμήμα της κατανάλωσης και των θέσεων εργασίας της περιφέρειας.
- Στις ΠΕ Κοζάνης & Φλώρινας βρίσκεται το 76% & το 24% της εγκατεστημένης ισχύος ηλεκτροπαραγωγής της περιφέρειας, αντίστοιχα[11].
- Από την απολιγνιτοποίηση για το έτος βάσης 2019, εκτιμάται ότι θα επηρεαστούν περίπου 12.000 εργαζόμενοι συνολικά (άμεσα, έμμεσα & επαγόμενα) σε όλη την περιφέρεια, εκ των οποίων η πλειονότητα περίπου 11.000 βρίσκονται στις ΠΕ Κοζάνης & Φλώρινας και οι υπόλοιποι στις ΠΕ Καστοριάς & Γρεβενών (παρ. πιν. 1.3).
- Οι ΠΕ Καστοριάς & Γρεβενών θα πληγούν κυρίως λόγω των έμμεσων επιπτώσεων στην αλυσίδα αξίας του λιγνίτη, αλλά & της επαγόμενης επίπτωσης στην κατανάλωση από τη μείωση της απασχόλησης και των εισοδημάτων στο σύνολο της περιοχής (παρ. πιν. 1.3).

Συνεπώς, η απολιγνιτοποίηση θα πλήξει πρωτίστως τις ΠΕ Κοζάνης & Φλώρινας και δευτερευόντως τις ΠΕ Καστοριάς & Γρεβενών. Σε όρους υλοποίησης του ΠΔΑΜ, οι έννοιες «πρωτίστως» & «δευτερευόντως» ερμηνεύονται ως εξής: Οι παρεμβάσεις αναπροσαρμογής εδαφών, οι δράσεις κυκλικής οικονομίας & οι ολοκληρωμένες δράσεις της προτ. 5, αφορούν αποκλειστικά τις «πρωτίστως» επηρεαζόμενες περιοχές.

2. Assessment of transition challenges, for each of the identified territories

Reference: point (c) of Article 11(2)

Territory: Δυτική Μακεδονία

2.1. Assessment of the economic, social and territorial impact of the transition to a climate-neutral economy of the Union by 2050

Reference: point (c) of Article 11(2)

Η διαδικασία της μετάβασης έχει ξεκινήσει στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας εδώ και αρκετά χρόνια, αν αναλογιστεί κανείς ότι η κορύφωση της λιγνιτικής παραγωγής έλαβε χώρα το 2004 και ότι η πρώτη λιγνιτική μονάδα (Πτολεμαΐδα Ι) αποσύρθηκε το 2011. Η ύφεση που έπληξε την προηγούμενη δεκαετία το σύνολο της ελληνικής επικράτειας δυσχέρανε την κατάσταση.

Η επιτάχυνση της διαδικασίας της μετάβασης συνεπάγεται ότι οι οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις, που παρατηρήθηκαν την προηγούμενη περίοδο, θα ενταθούν. Σε σχέση με τις επηρεαζόμενες οικονομικές δραστηριότητες και βιομηχανικούς τομείς και τις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις της απολιγνιτοποίησης σημειώνονται τα εξής:

Η περιφέρεια έχει (ισχυρή) εξειδίκευση στην εξόρυξη και την παραγωγή ενέργειας από την καύση του λιγνίτη. Η λιγνιτική δραστηριότητα δεν έχει προκαλέσει σημαντικές βιομηχανικές δευτερογενείς επιπτώσεις (spillovers) ικανές να ενισχύσουν περαιτέρω τη βιομηχανική ανάπτυξη και να αντισταθμίσουν τις απώλειες που θα υπάρξουν από την απολιγνιτοποίηση. Επίσης, στην περιφέρεια δεν έχουν αναπτυχθεί άλλες σημαντικές εναλλακτικές παραγωγικές δραστηριότητες, στις οποίες να μπορούν να στραφούν οι εργαζόμενοι του λιγνιτικού κλάδου, Ως εκ τούτου, οι παρακμάζουσες και μετασχηματιζόμενες δραστηριότητες κατηγοριοποιούνται ως εξής:

- **Κατηγορία Ι – Παρακμάζουσες δραστηριότητες:** Οι επηρεαζόμενες οικονομικές δραστηριότητες στη Δυτική Μακεδονία που στηρίζονται στην παραγωγή ορυκτών καυσίμων και στις οποίες αναμένεται παύση ή σημαντική μείωση δραστηριοτήτων λόγω της μετάβασης προς την κλιματική ουδετερότητα (παρακμάζοντες τομείς) περιλαμβάνουν άμεσα τους τομείς εξόρυξης λιγνίτη και παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος με χρήση λιγνίτη και έμμεσα τους τομείς συλλογής, επεξεργασίας και διαχείρισης εξορυκτικών αποβλήτων και εξυγίανσης.
- **Κατηγορία ΙΙ – Μετασχηματιζόμενες δραστηριότητες:** Στην εν λόγω κατηγορία περιλαμβάνονται οι επιχειρήσεις που εντάσσονται στην αλυσίδα αξίας της εξόρυξης λιγνίτη και της συμβατικής παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος, όπως, επιχειρήσεις χονδρικού και λιανικού εμπορίου πρώτων υλών και οχημάτων και ανταλλακτικών σχετικά με τη λιγνιτική δραστηριότητα και την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας σε μονάδες λιγνίτη, εξειδικευμένων κατασκευαστικών εργασιών, κατασκευής και εμπορίας μεταλλικών προϊόντων, μηχανημάτων και εξοπλισμού, κατασκευής ελαστικών και πλαστικών προϊόντων, παροχής υπηρεσιών μεταφορών, παροχής υπηρεσιών επισκευής μηχανημάτων και βαρέων φορτηγών και παροχής επαγγελματικών, επιστημονικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών.

Επιπροσθέτως θα πρέπει να αναφερθεί η δραστηριότητα των φορέων με ιδιαίτερο ρόλο στην περιοχή, οι οποίοι θα επηρεαστούν από την απολιγνιτοποίηση και θα πρέπει να επαναπροσδιορίσουν τις υπηρεσίες τους. Οι φορείς αυτοί ενδεικτικά είναι: η Τοπική Αυτοδιοίκηση, το Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, το Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (ΕΚΕΤΑ), η Διαχείριση Απορριμμάτων Δυτικής Μακεδονίας Α.Ε. (ΔΙΑΔΥΜΑ), το Cluster Βιοοικονομίας και Περιβάλλοντος Δυτικής Μακεδονίας (CLuBE) κ.ά.

- Σύμφωνα με έρευνα της Παγκόσμιας Τράπεζας (Christiaensen & Ferré, October 2020), οι επιχειρήσεις που εξαρτώνται από τις δραστηριότητες εξόρυξης λιγνίτη και παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας με λιγνίτη και έχουν έδρα στη Δυτική Μακεδονία, δραστηριοποιούνται κυρίως στη Μεταποίηση (24%) και το χονδρικό και λιανικό εμπόριο (20%) και σε μικρότερο βαθμό στις επαγγελματικές, επιστημονικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες (14%), τις κατασκευές (13%), τις υπηρεσίες (12%) και την εξόρυξη (10%).
- Οι επιχειρήσεις αυτές είναι εργολάβοι της ΔΕΗ και εξαρτούν σε μεγάλο βαθμό τα έσοδά τους από τη συνεργασία με τη ΔΕΗ, κυρίως δε οι μεγαλύτερες καθώς και εκείνες που δραστηριοποιούνται στον κλάδο εξόρυξης. Από τους εργολάβους της ΔΕΗ που απασχολούν περισσότερα από 50 άτομα, περίπου 7 στις 10 εξαρτούν περισσότερο από 80% των εσόδων τους από τις συμβάσεις με τη ΔΕΗ. Το 41% των επιχειρήσεων που

δραστηριοποιούνται στον κλάδο εξόρυξης, εξαρτούν τουλάχιστον το 50% των εσόδων τους από τις συμβάσεις με τη ΔΕΗ. Τα ποσοστά αυτά είναι μικρότερα σε άλλους τομείς. Το 26% των επιχειρήσεων στους τομείς κατασκευών και επαγγελματικών, επιστημονικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών εξαρτούν περισσότερο από 50% των εσόδων τους από τις συμβάσεις με τη ΔΕΗ, 21% στους τομείς μεταποίησης και υπηρεσιών και 10% στον τομέα του λιανικού εμπορίου.

- Σύμφωνα με τη μελέτη του IOBE, η **άμεση επίπτωση** της απολιγνιτοποίησης στην απασχόληση στη Δυτική Μακεδονία εκτιμάται σε **5,7 χιλ. θέσεις εργασίας** έως το 2029 (η άμεση επίπτωση αφορά μόνο τις δραστηριότητες της ηλεκτροπαραγωγής και της εξόρυξης λιγνίτη που λαμβάνουν χώρα στη Δυτ. Μακεδονία και ειδικότερα στις Π.Ε. Κοζάνης και Φλώρινας). Δεδομένων των πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων που επιφέρει η λιγνιτική δραστηριότητα, η επίπτωση της απολιγνιτοποίησης θα είναι πολύ σημαντικότερη. Η μελέτη του IOBE εκτιμά τη **συνολική απώλεια θέσεων εργασίας** στη Δυτική Μακεδονία από την απολιγνιτοποίηση σε περίπου **10,6 χιλ. έως το 2029** (άμεσα, έμμεσα και επαγόμενα). Οι εκτιμήσεις γίνονται σε σχέση με το έτος 2019. **Αν ληφθεί υπόψη ότι η απολιγνιτοποίηση έχει ξεκινήσει πολύ νωρίτερα, η συνολική επίπτωση εκτιμάται ότι είναι μεγαλύτερη.** Σχεδόν οι μισές θέσεις εργασίας που θα χαθούν στη Δυτ. Μακεδονία από την απολιγνιτοποίηση είναι έμμεσες και επαγόμενες. Αυτό συμβαίνει επειδή η λιγνιτική δραστηριότητα αποτελεί μονοκαλλιέργεια, με πολύ καλούς μισθούς, και ως εκ τούτου, στηρίζει την κατανάλωση και τις θέσεις απασχόλησης σε όλη την τοπική οικονομία. Ελλείψει άλλου ισχυρού κλάδου, η απολιγνιτοποίηση θα έχει δυσμενέστερες επιπτώσεις στο σύνολο της απασχόλησης και τα εισοδήματα των κατοίκων της περιοχής.
- Σε σχέση με τα επαγγελματικά προφίλ, η ΔΕΗ έχει σταματήσει να προσλαμβάνει μόνιμους υπαλλήλους ήδη από το 2008, υποκαθιστώντας τμήμα του εργατικού δυναμικού με έκτακτο προσωπικό και υπεργολάβους. Το τακτικό προσωπικό της (περίπου 3.100 εργαζόμενοι) έχει μέση ηλικία τα 50 έτη. Αποτελείται κυρίως (περίπου το 80%) από τεχνικούς (τεχνίτες, οδηγοί, μηχανοδηγοί και χειριστές) και έχει ολοκληρώσει δευτεροβάθμια ή υποχρεωτική εκπαίδευση (87,5%), ενώ το 10% έχει τεχνολογική ή πανεπιστημιακή εκπαίδευση και το υπόλοιπο 10% αποτελεί διοικητικό και υποστηρικτικό προσωπικό. Το 86% του έκτακτου προσωπικού έχει ηλικία από 26 έως 55 έτη και αποτελείται κυρίως (84%) από τεχνικούς με δευτεροβάθμια ή υποχρεωτική εκπαίδευση (96%). Μόλις το 4% του έκτακτου προσωπικού αφορά σε μηχανικούς και σε άλλους εργαζόμενους που έχουν τεχνολογική ή πανεπιστημιακή εκπαίδευση, ενώ το υπόλοιπο 12% αποτελεί υποστηρικτικό προσωπικό. Οι εργαζόμενοι σε εργολάβους της ΔΕΗ Α.Ε. είναι στην πλειονότητά τους (84%) τεχνικοί και έχουν ολοκληρώσει δευτεροβάθμια ή υποχρεωτική εκπαίδευση (96%).
- Σε σχέση με τις επιπτώσεις στην οικονομία, το IOBE εκτιμά τη συνολική απώλεια Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) σε επίπεδο χώρας από τη μετάβαση σε €1.580 εκ. έως το 2029. Στη Δυτική Μακεδονία η συνολική απώλεια ΑΠΑ εκτιμάται σε περισσότερο από €1 δις έως το 2029 (σε σύγκριση με το 2019), ή στο **26% του ΑΕΠ που είχε η Δυτική Μακεδονία το 2019 (~4 δις ευρώ)**. Συνεπώς, σε επίπεδο ΑΕΠ θα υπάρξει μια επίσης μεγάλη άμεση επίπτωση στη Δυτική Μακεδονία.

Σημαντικές είναι και ορισμένες επιμέρους ποιοτικές και ποσοτικές εκτιμήσεις πληθυσμιακών δεδομένων (για τις οποίες έχει γίνει επιγραμματική αναφορά στο κεφ. 1.2) σε σχέση με τις αναμενόμενες επιπτώσεις στην οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον:

- Η περιφέρεια παρουσιάζει διαχρονικά πληθυσμιακή μείωση στο σύνολο των επιμέρους περιφερειακών της ενοτήτων (Πίνακας 2.1 παράρτημα). Η παρατηρούμενη μείωση οφείλεται κυρίως στο μετανάστευση νεότερων ενηλίκων, οι οποίοι είναι πιο πιθανό να έχουν παιδιά ηλικίας κάτω των 15 ετών και οδηγεί σε γήρανση του πληθυσμού της περιφέρειας, ο οποίος ήταν ήδη από τους πλέον γερασμένους σε επίπεδο ελληνικής επικράτειας -οι ηλικιωμένοι (65+) αντιπροσώπευαν το 21,5 % του πληθυσμού της περιφέρειας το 2008, σε σύγκριση με το 23,6 % το 2018 (εθνικός μέσος όρος: 21,8 %) (Christiaensen & Ferré, October 2020). Εφόσον δεν ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα, η υφιστάμενη διαχρονική τάση μείωσης και γήρανσης του πληθυσμού της περιφέρειας θα ενταθεί, ακολουθώντας την επιτάχυνση της διαδικασίας της μετάβασης. Κύριο χαρακτηριστικό της θα παραμείνει η

μετανάστευση των νέων στερώντας την περιφέρεια από το απαραίτητο για την ανάπτυξή της ανθρώπινο κεφάλαιο.

- Τα άτομα ηλικίας 15-24 ετών βιώνουν πρωτοφανές ποσοστό ανεργίας άνω του 60 %, το οποίο είναι διπλάσιο από το περιφερειακό ποσοστό ανεργίας και σχεδόν 10 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο από τον εθνικό μέσο όρο για την εν λόγω ηλικιακή ομάδα. Το 34 % των γυναικών στη Δυτική Μακεδονία είναι άνεργες, ποσοστό υψηλότερο από τον περιφερειακό μέσο όρο. Η μακροχρόνια ανεργία είναι επίσης ιδιαίτερα υψηλή, με το 19 % του ενεργού πληθυσμού να είναι άνεργος για πάνω από 12 μήνες, ήτοι δύο στους τρεις ανέργους είναι άνεργοι για περισσότερους από 12 μήνες, υπογραμμίζοντας τη δυσκολία εύρεσης εργασίας στην περιοχή (Christiaensen & Ferré, October 2020). Συνεπώς, η ανεργία θα πλήξει περισσότερο τις πλέον ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού, ήτοι τους νέους ηλικίας 15-24 ετών, τις γυναίκες και όσους είναι ήδη μακροχρόνια άνεργοι (Διάγραμμα 2.1, παράρτημα).
- Το ποσοστό φτώχειας στη Δυτική Μακεδονία είναι μεταξύ των υψηλότερων σε εθνικό επίπεδο και η φτώχεια είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ανεργία: 75 % του πληθυσμού ζει σε νοικοκυριό με επικεφαλής άνεργο[1]. Συνεπώς, η αύξηση της ανεργίας θα επιφέρει περαιτέρω φτωχοποίηση των νοικοκυριών και θα αυξηθεί ο ήδη υψηλός αριθμός των νοικοκυριών κάτω από το όριο της φτώχειας. Σημειώνεται ότι με βάση τα υφιστάμενα στοιχεία για την περιοχή, η φτώχεια πλήττει περισσότερο τις νεότερες γενεές, όσους έχουν χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και τα γυναικεία νοικοκυριά, δηλαδή αυτούς που κινδυνεύουν περισσότερο να μείνουν άνεργοι.

Η επίπτωση της απολιγνιτοποίησης δεν περιορίζεται μόνο στην απασχόληση και τα εισοδήματα. Είναι γεγονός ότι η απολιγνιτοποίηση θα έχει, εν γένει, θετική επίπτωση στην υγεία και την ασφάλεια των εργαζόμενων και των πολιτών, υπό την προϋπόθεση ότι θα υλοποιηθούν τα απαραίτητα έργα αποκατάστασης γαιών των λιγνιτικών πεδίων.

Όμως, ένα από τα σημαντικά οφέλη της λιγνιτικής εποχής υπήρξε η αξιοποίηση της πλεονάζουσας θερμότητας των λιγνιτικών μονάδων για τη λειτουργία **συστημάτων τηλεθέρμανσης** σε 3 πόλεις (Πτολεμαΐδα, Κοζάνη και Αμύνταιο). Βάσει των κλιματικών χαρακτηριστικών, η ΠΔΜ χαρακτηρίζεται διαχρονικά από την υψηλότερη ανάγκη για θέρμανση μεταξύ των λοιπών περιφερειών της ελληνικής επικράτειας (2,22 χιλ. βαθμομέρες θέρμανσης το 2019 έναντι 1,45 της ελληνικής επικράτειας) και αποτέλεσε την πρώτη περιφέρεια στην Ελλάδα όπου μελετήθηκαν και εγκαταστάθηκαν τα συστήματα τ/θ για τις ανάγκες των πολιτών. Συγκεκριμένα, περίπου **42 χιλ.νοικοκυριά** και επιχειρήσεις χρησιμοποιούν τηλεθέρμανση με συνολική ζήτηση **~600 GWh** (IENE, 2020).

Επίσης, εντός των διοικητικών ορίων της ΠΔΜ χορηγούνταν ενίσχυση για το σύνολο των οικιακών καταναλωτών ηλεκτρικού ρεύματος, λόγω επιβάρυνσης από τη λιγνιτική δραστηριότητα.

Αν για το σύνολο των οικιακών καταναλωτών μπορούμε να πούμε ότι με την απολιγνιτοποίηση θα εκλείψει ο λόγος για τον οποίο πλήρωναν μειωμένες τιμές ηλεκτρικού ρεύματος, δεν μπορούμε να ισχυριστούμε το ίδιο για τα 42 χιλ. νοικοκυριά και επιχειρήσεις, για τα οποία θα πρέπει να βρεθεί μια λύση, συμβατή με τις επιλέξιμες δράσεις του ΤΔΜ. Επίσης θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η ενίσχυση οικ. καταναλωτών ηλεκτρικού ρεύματος και τα συστήματα τ/θ είχαν ως αποτέλεσμα στις περιοχές αυτές να υπάρχει μειωμένο ενδιαφέρον για δράσεις ενεργειακής αποδοτικότητας των κτιρίων. **Επομένως, το ΤΔΜ θα πρέπει να καλύψει ένα σημαντικό κενό σε σχέση με την εξοικονόμηση, την αυτοπαραγωγή και την ενεργειακή αναβάθμιση των κτιρίων, προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της ενεργειακής φτώχειας.**

Στις περιοχές μετάβασης θα προκληθούν απώλειες θέσεων εργασίας στις συνδεδεμένες με τον λιγνίτη δραστηριότητες, αλλά συγχρόνως θα δημιουργηθούν ανάγκες για την επανεκπαίδευση και ανάπτυξη δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, προκειμένου να αξιοποιηθούν στις νέες δραστηριότητες που χρειάζεται να αναπτυχθούν, όπως θα αναλυθεί στο κεφ. 2.2. Σύμφωνα με το Master Plan, οι άμεσες ανάγκες για επανειδίκευση αφορούν πρωτίστως στο έκτακτο προσωπικό της ΔΕΗ (~800 άτομα), τους εργαζόμενους σε εργολάβους της ΔΕΗ (~1.850 άτομα), σε άλλους εργαζόμενους σε τομείς που σχετίζονται

με τη λιγνιτική δραστηριότητα και σε ένα μέρος του τακτικού προσωπικού της ΔΕΗ (57% εκ των 3.300 ατόμων) που δεν θα έχει θεμελιώσει δικαίωμα συνταξιοδότησης μέχρι το 2028. Ειδίκευση σε νέες δραστηριότητες θα χρειαστεί και μεγάλο μέρος των ανέργων της Δυτικής Μακεδονίας.

Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ[2], η περιοχή έχει εξαιρετικά χαμηλές δαπάνες στην Ε&Α σε σύγκριση με τον εθνικό μέσο όρο σε όλες τις υποκατηγορίες του ιδιωτικού, δημόσιου και του εκπαιδευτικού τομέα. Ακόμη και η ΔΕΗ Α.Ε. πραγματοποιεί χαμηλές επενδύσεις στην Ε&Α και την καινοτομία (Διάγραμμα 2.2 παράρτημα) όταν συγκρίνεται με κορυφαίες ευρωπαϊκές επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας στον τομέα της ενέργειας, με συνέπεια την αργή διαφοροποίησή της από συμβατικές μεθόδους ηλεκτροπαραγωγής (World Bank Group, 2020). Τα στοιχεία αυτά καταδεικνύουν την πολύ περιορισμένη ικανότητα της τοπικής ερευνητικής και παραγωγικής βάσης να καινοτομεί και την περιορισμένη ικανότητα του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα για τη στήριξη της καινοτομίας, των διαρθρωτικών προσαρμογών και της ανταγωνιστικότητας. Η απολιγνιτοποίηση θα εντείνει το πρόβλημα της χαμηλής επένδυσης/αποεπένδυσης στην καινοτομία, έχοντας περαιτέρω δυσμενείς επιπτώσεις στον μετασχηματισμό της οικονομίας, στην ανταγωνιστικότητα και την ελκυστικότητα της περιοχής ως τόπου κατοικίας και εργασίας.

2.2. Development needs and objectives by 2030 in view of reaching a climate-neutral economy of the Union by 2050

Reference: point (d) of Article 11(2)

Αναδιάρθρωση του παραγωγικού συστήματος της περιφέρειας

Η λιγνιτική δραστηριότητα δημιούργησε μονοκαλλιέργεια στο παραγωγικό σύστημα της ΠΔΜ & περιορισμένες θετικές δευτερογενείς επιπτώσεις, οδηγώντας τους υπολοίπους κλάδους της οικονομίας σε αδυναμία απορρόφησης πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού στην παρούσα φάση & δημιουργίας επαρκών θέσεων εργασίας (θ.ε.) στο μέλλον.

Η αναδιάρθρωση του παραγωγικού μοντέλου της ΠΔΜ θεωρείται καίριας σημασίας, σύμφωνα με: α) τη μελέτη της Παγκόσμιας Τράπεζας (ΠΤ) για την αξιοποίηση της ενεργειακής ταυτότητας της περιοχής, της ευνοϊκής παγκόσμιας συγκυρίας στον κλάδο των ΑΠΕ & της αποθήκευσης ενέργειας, για την ανάδειξή της σε **Εναλλακτικό Ενεργειακό Κόμβο**, β) τη προσέγγιση του JRC[1] σχετικά με τα πλεονεκτήματα διεύρυνσης της ενεργειακής αλυσίδας αξίας της περιοχής.

Το εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό της ΠΔΜ, η κομβική θέση στο ενεργειακό δίκτυο της χώρας, οι σημαντικές αδόμητες εκτάσεις (π.χ. λιγνιτικά πεδία), το πλούσιο υδάτινο δυναμικό επιβεβαιώνουν τις δυνατότητες στις ΑΠΕ, την αποθήκευση & παραγωγή πράσινου Η2. Σε λιγνιτικές μονάδες, π.χ. «Πτολεμαΐδα V», ο εκσυγχρονισμός & η λειτουργία χωρίς καύση λιγνίτη θα συμβάλλει στη διάσωση σημαντικού αριθμού θ.ε.[2]. Τμήμα του εργατικού δυναμικού θα απασχοληθεί στις αποκαταστάσεις γαιών, στις δραστηριότητες ΑΠΕ & αποθήκευσης, στις συμπληρωματικές δραστηριότητες της αλυσίδας αξίας του ενεργειακού κλάδου & σε δράσεις: i) ενεργειακής αποδοτικότητας/αυτοπαραγωγής ii) τηλεθερμάνσεων & iii) πράσινου μετασχηματισμού των επιχειρήσεων. Στις ενεργειακές επενδύσεις θα υιοθετηθεί το τελικό σχέδιο της ΕΕ “REPowerEU” για προσιτή, ασφαλή & βιώσιμη ενέργεια.

Στις αποφάσεις της ΕΕ περί περιφ. ενισχύσεων υιοθετείται πλέγμα κινήτρων για εκσυγχρονισμό, διαφοροποίηση, ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων & προσέλκυση νέων επενδύσεων. Οι υφιστάμενες επιχειρήσεις θα υποστηριχθούν στον εκσυγχρονισμό ή τη διαφοροποίησή τους. Θα υποστηριχθεί η σύσταση νέων επιχειρήσεων σε **δυναμικούς τομείς εθνικής σημασίας** της νέας Εθνικής RIS3 (π.χ. βιομηχανικές διεργασίες για ενέργεια, υλικά μπαταριών, κ.ά.), στους οποίους στοχεύει & η Περιφερειακή RIS, στους τομείς: ενέργειας, R&D, περιβάλλοντος & κυκλικής οικονομίας,

αγροδιατροφής, υγείας, τουρισμού, πολιτισμού & δημιουργικής βιομηχανίας. Τα έργα πολιτισμού είναι κομβικά για την προσέλκυση εγχώριου & εισερχόμενου τουρισμού & τη σύνδεση με ένα ευρύ φάσμα οικονομικών δραστηριοτήτων για την παραγωγή αγαθών/υπηρεσιών προς τους επισκέπτες μιας περιοχής. Τέλος, θα υποστηριχθεί η προσέλκυση καινοτόμων παραγωγικών επενδύσεων σε επιχειρήσεις άλλες από ΜΜΕ, με έμφαση στην ενέργεια & τη σύγχρονη υδροπονία.

Η υστέρηση της τοπικής οικονομίας ως προς την καινοτομία & την ψηφιακή επιχειρηματικότητα είναι εμφανής. Κρίσιμος ο ρόλος της ΕΤΑΚ & η σύνδεση του τοπικού πανεπιστημίου & ερευνητικών κέντρων με τις επιχειρήσεις. Η στήριξη δραστηριοτήτων ΕΤΑΚ, για ανάπτυξη επιχειρήσεων, προϊόντων & υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας (π.χ. καθαρές τεχνολογίες, ψηφιακές τεχνολογίες, βιοτεχνολογίες), η δημιουργία θ.ε. άνω του μέσου επιπέδου μισθών, η προώθηση της ψηφιακής επιχειρηματικότητας για ενίσχυση της εξωστρέφειας & της ένταξή τους σε διεθνείς αλυσίδες υψηλής προστιθέμενης αξίας στη μετά-COVID 19 εποχή, είναι βαρύνουσας σημασίας. Η μελέτη της ΠΤ αναδεικνύει ως σημαντική τη δημιουργία οικοσυστήματος καινοτομίας στην ΠΔΜ, ιδίως στους τομείς της πράσινης ενέργειας, τις τεχνολογίες πληροφορικής & την αγροδιατροφή. Η Ζώνη Καινοτομίας (ΖΚ), που θα αναπτυχθεί στον άξονα Κοζάνη-Πτολεμαΐδα-Αμύνταιο-Φλώρινα, σύμφωνα με τις διεθνείς πρακτικές ανάπτυξης ΖΚ, θα είναι φορέας-ομπρέλα για την ανάπτυξη υποδομών & δράσεων για την καινοτομική επιχειρηματικότητα & θα αποτελέσει βασικό μοχλό αλλαγής του οικονομικού & παραγωγικού μοντέλου στη μεταλινιτική περίοδο. Εφαρμόζονται οι κατευθύνσεις της Στρατηγικής Ψηφ. Μετασχηματισμού ΔΑΜ για τη βελτίωση της ελκυστικότητας των πόλεων ως τόπων κατοικίας, εργασίας & επιχειρείν προσελκύοντας επενδύσεις & εργαζομένους ιδιαίτερα υψηλών προσόντων (ευφυείς κοινότητες).

Υποστήριξη του ανθρώπινου δυναμικού & των κοινοτήτων που επηρεάζονται από την απολιγνιτοποίηση

Το πολύ υψηλό % ανεργίας στην ΠΔΜ καθιστά αναγκαία την ανάληψη άμεσης δράσης για κατάρτιση & επανεκπαίδευση των ανέργων & του υφιστάμενου εργατικού δυναμικού σε τομείς με δυνατότητα απορρόφησης & προοπτικές στην περιοχή, που είναι συναφείς με τις υφιστάμενες δεξιότητες των εργαζόμενων που επηρεάζονται από την απολιγνιτοποίηση. Αφορούν στην ανακαίνιση & ενεργειακή αποδοτικότητα κτιρίων & υποδομών, την εγκατάσταση & συντήρηση των ΑΠΕ, την εγκατάσταση συστημάτων αποθήκευσης ενέργειας, υπό το πρίσμα των νέων έργων που σχεδιάζονται στην περιοχή[3], την περιβαλλοντική αποκατάσταση των γαιών & άλλα «πράσινα επαγγέλματα».

Κομβική είναι η αναβάθμιση των υπηρεσιών εύρεσης εργασίας, που θα οδηγήσει σε μείωση του χρόνου παραμονής κάποιου ανέργου, καθώς θα συμβάλλει στη βελτίωση κινητικότητας μεταξύ κλάδων & στη διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας.

Επιδιώκεται η ενίσχυση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας & της γυναικείας επιχειρηματικότητας, με στοχευμένα προγράμματα κατάρτισης σε δυναμικούς τομείς οικονομικής δραστηριότητας (R&D, αγροδιατροφή, τουρισμός/πολιτισμός, δημιουργικές βιομηχανίες, κ.ά.), αλλά & υποστήριξη των κοινωνικών υποδομών για τους σκοπούς της φροντίδας των παιδιών & των ηλικιωμένων.

Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στην καταγραφή & παρακολούθηση των ιδιαίτερων συνθηκών & παραμέτρων, που διαμορφώνουν/επηρεάζουν την επαγγελματική & κοινωνική ένταξη των κατοίκων της περιοχής, συμβάλλοντας σε πιο στοχευμένες δράσεις για την κοινωνική συνοχή.

Το ΤΔΜ θα στοχεύσει & στη βελτίωση της ελκυστικότητας των όμορων σε λιγνιτωρυχεία & μονάδες παραγωγής ενέργειας κοινοτήτων, ως τόπων ανάπτυξης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σε νέους τομείς (π.χ. τουρισμός), εργασίας & κατοικίας καθώς αντιμετωπίζουν εντονότερα το διττό πρόβλημα της κοινωνικο-οικονομικής & περιβαλλοντικής υποβάθμισης.

Άμβλυνση των αρνητικών συνεπειών στο περιβάλλον, την υγεία & την ασφάλεια από την εξόρυξη/καύση λιγνίτη & πρόληψη της δημιουργίας νέων παραγόντων ρύπανσης

Κομβικής σημασίας είναι η αποκατάσταση των λιγνιτικών γαιών & η υλοποίηση έργων προς ένα νέο παραγωγικό πρότυπο, που δε θα δημιουργήσει άλλα

περιβαλλοντικά προβλήματα (ανακύκλωση των παραπροϊόντων των ΑΠΕ, της αποθήκευσης, κ.ά.). Με την αναπροσαρμογή των εκτάσεων επιδιώκεται επιπλέον η ανάδειξη του πολυποίκιλου φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής (π.χ. ανάπτυξη χώρων πρασίνου, λιμνών, δασών) & η δημιουργία κατάλληλων υποδομών για την προσέλκυση & ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων.

Στο παράρτημα/πιν. 2.2, παρουσιάζεται η λογική παρέμβασης που αναπτύχθηκε ανωτέρω (**ανάγκες, στόχοι, αποτελέσματα**) & η σύνδεση με τις προτεραιότητες του κεφ. 2.4.

Βάσει των αρχικών εκτιμήσεων του IOBE, το ΤΔΜ θα δημιουργήσει & στηρίξει άμεσα, έμμεσα & επαγόμενα ~**10.150** θ.ε., ένα έτος μετά την ολοκλήρωση της ΠΠ (2030).

2.3. Consistency with other relevant national, regional or territorial strategies and plans

Reference: point (e) of Article 11(2)

Οι αναπτυξιακές ανάγκες, οι οικονομικές και επιχειρηματικές προοπτικές - δυνατότητες και οι αναμενόμενοι στόχοι που τίθενται για την ΠΔΜ, ευθυγραμμίζονται με τις ακόλουθες θεσπισμένες εθνικές και περιφερειακές στρατηγικές και σχέδια:

Εθνική Στρατηγική Έρευνας και Καινοτομίας για την έξυπνη εξειδίκευση 2014-2020: Η ενίσχυση της συμβολής των ΑΠΕ στο ενεργειακό μείγμα και η ανάπτυξη και αναβάθμιση των ενεργειακών υποδομών, η προώθηση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, η έρευνα και καινοτομία στον τομέα του περιβάλλοντος, η ενίσχυση του αγροδιατροφικού τομέα, η ανάπτυξη του πολιτιστικού και του τουριστικού προϊόντος αποτυπώνονται στις εθνικές επιδιώξεις που θέτει η στρατηγική, καθώς και στους στόχους της δίκαιης μετάβασης της ΠΔΜ. Επισημαίνεται ότι λαμβάνονται υπόψη τα συμπεράσματα και οι προτάσεις της **Εθνικής Στρατηγικής Έρευνας και Καινοτομίας 2021-2027** και της **Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης 2021-2027**, τόσο ως προς τους τομείς εξειδίκευσης και τις προτεινόμενες δράσεις. Σε συνεργασία με τη ΓΓΕΚ εκπονήθηκε πρόγραμμα δράσεων που συμπεριλήφθηκε στο ΕΣΔΙΜ και το ΠΔΑΜ.

Σχέδιο Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης ΠΔΜ 2014 – 2020: Ευθυγραμμίζεται με τη ΔΑΜ σε ότι αφορά στον μετασχηματισμό του ενεργειακού μείγματος, στην περαιτέρω ανάπτυξη της τηλεθέρμανσης και την απορρύπανση των εκτάσεων, που βρίσκονται σήμερα οι λιγνιτικές μονάδες, καθώς και στην ενίσχυση του διαφοροποιημένου παραγωγικού μοντέλου (τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, αγροδιατροφή). Επισημαίνεται ότι θα ληφθούν υπόψη τα συμπεράσματα και οι προτάσεις της **Περιφερειακής Στρατηγικής**

Έξυπνης Εξειδίκευσης 2021-2027, κατόπιν της έγκρισης - οριστικοποίησής της.

Εθνική Στρατηγική για την Κυκλική Οικονομία: Η ανάπτυξη της κυκλικής οικονομίας και η μεταφορά νέας γνώσης και καινοτόμων μεθόδων και τεχνολογιών, ιδιαίτερα στον ενεργειακό τομέα, αποτελούν βασικά σημεία σύγκλισης της συγκεκριμένης εθνικής στρατηγικής με τη στρατηγική και τους αναπτυξιακούς στόχους της μετάβασης των εξεταζόμενων περιοχών.

Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) 2030: Η έμφαση στον τομέα της καθαρής ενέργειας και τον μετασχηματισμό του ενεργειακού μείγματος αποτυπώνεται τόσο στο ΕΣΕΚ όσο και στις αναπτυξιακές ανάγκες για τη δίκαιη μετάβαση της ΠΔΜ. Βασικό σημείο σύγκλισης αποτελεί η μέριμνα για την ανάπτυξη της ΕΤΑΚ στον ενεργειακό τομέα.

Μακροχρόνια Στρατηγική για το 2050: Κοινές επιδιώξεις της στρατηγικής και της δίκαιης αναπτυξιακής μετάβασης της ΔΜ είναι η μείωση των εκπομπών ρυπογόνων αερίων, η ενίσχυση της συμβολής των ΑΠΕ στο ενεργειακό μείγμα και της κυκλικής οικονομίας, η τόνωση της επιχειρηματικότητας, της βιομηχανικής παραγωγής και της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων.

Εθνικό Πρόγραμμα Ελέγχου Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης 2020 – 2029: Οι πολιτικές και τα μέτρα αποτελούν βασικές αναπτυξιακές προτεραιότητες της δίκαιης μετάβασης της ΠΔΜ και στοχεύουν κυρίως στη μετάβαση σε μια εποχή καθαρής ενέργειας και λιγότερων εκπομπών ρύπων.

Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης 2021-2025: Οι πολιτικές που θέτει το πρόγραμμα ευθυγραμμίζονται με τις ανάγκες και τους στόχους της δίκαιης μετάβασης της ΠΔΜ στους τομείς, μεταξύ άλλων, της πράσινης ανάπτυξης, της ενίσχυσης της απασχόλησης και της ποιοτικής κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού, στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας καθώς και στην ενσωμάτωση νέας γνώσης και στον ψηφιακό μετασχηματισμό.

Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα 2014-2029: Στοχεύει στη διασφάλιση της προστασίας των οικοσυστημάτων και του φυσικού πλούτου και στην αποδοτικότερη χρήση των πόρων, προτεραιότητες άμεσα συνυφασμένες με τη δίκαιη αναπτυξιακή μετάβαση των επηρεαζόμενων από την απολιγνιτοποίηση περιοχών. Επιπλέον, επιδιώκεται η ανάπτυξη τομέων όπως η αγροδιατροφή και ο τουρισμός.

Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία: Βασικός στόχος είναι η συστηματική αύξηση των εισοδημάτων, μέσα από την υλοποίηση δράσεων οικονομικής πολιτικής που πρόκειται να ενισχύουν την παραγωγικότητα, την εργασία και τις επενδύσεις (Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία, 2020). Οι στόχοι αυτοί αποτυπώνονται και στο πλαίσιο της δίκαιης αναπτυξιακής μετάβασης της περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας.

Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας: Οι άξονες προτεραιότητάς του, που αφορούν στην πράσινη ανάπτυξη, στον ψηφιακό και οικονομικό μετασχηματισμό και στην ενίσχυση της απασχόλησης ευθυγραμμίζονται με τους αναπτυξιακούς στόχους που τίθενται στο πλαίσιο της δίκαιης μετάβασης της περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας.

Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων (ΕΣΔΑ): Καθορίζει τις προοπτικές διαχείρισης έως το 2020 σύμφωνα με την ενωσιακή στρατηγική η οποία αποτυπώνεται, μεταξύ άλλων, στη Στρατηγική «Ευρώπη 2020» (Ελληνική Δημοκρατία - Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων, 2020). Η απορρύπανση και των εκτάσεων που βρίσκονται σήμερα οι λιγνιτικές μονάδες, αποτελεί βασική επιδίωξη για την προστασία του περιβάλλοντος και του φυσικού πλούτου.

Το Περιφερειακό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) Δυτικής Μακεδονίας για τις εξεταζόμενες περιοχές της μετάβασης, την εξειδίκευση του Εθνικού σχεδιασμού, όπου αποτυπώνεται η ανάγκη για προστασία του φυσικού πλούτου και για απορρύπανση των εκτάσεων, μέσω της ορθολογικότερης χρήσης των πόρων και των αποβλήτων.

Περιφερειακή Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης (ΠΕΣΚΕ) Δυτικής Μακεδονίας: Στους κοινούς αναπτυξιακούς στόχους της εν λόγω στρατηγικής και της δίκαιης αναπτυξιακής μετάβασης της ΠΔΜ συγκαταλέγεται η μέριμνα για την κοινωνική πρόνοια και την εξασφάλιση της κοινωνικής συνοχής, μέσω της μείωσης της ανεργίας και της κοινωνικής και εργασιακής ενσωμάτωσης.

Βίβλος Ψηφιακού Μετασχηματισμού 2020-2025: Αφορά τη στρατηγική της χώρας για τη μετάβαση στην Ψηφιακή Ελλάδα. Για την ΠΔΜ απαιτείται ψηφιακός μετασχηματισμός σε όλους τους τομείς της οικονομίας, της διοίκησης, αλλά και των εκπαιδευτικών και κοινωνικών υπηρεσιών.

Επιχειρησιακό Σχέδιο Στρατηγικής Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΕΣΣΒΑΑ) Δυτικής Μακεδονίας: Κοινές αναπτυξιακές πολιτικές του σχεδίου με τη ΔΑΜ αποτελούν η τόνωση της επιχειρηματικότητας και η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, η ανάπτυξη δομών κοινωνικής και οικονομικής προστασίας, η πράσινη και βιώσιμη ανάπτυξη, η ενίσχυση της πολιτιστικής κληρονομιάς, η αναβάθμιση των υφιστάμενων, αλλά και η δημιουργία νέων υποδομών.

Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση (ΟΧΕ) Αξιοποίησης των Λιμνών Δυτικής Μακεδονίας: Οι προτεραιότητες που τίθενται στο πλαίσιο της εν λόγω

χωρικής επένδυσης αφορούν στην προστασία του περιβάλλοντος και την ορθή αξιοποίηση των περιβαλλοντικών πόρων, καθώς και στην παράλληλη ενίσχυση των τοπικών οικονομιών.

Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (την ευθύνη εκπόνησης του οποίου είχε ο Υπουργός Επικρατείας). Θα πραγματοποιηθούν επιμέρους στοχευμένες ενέργειες, δράσεις και παρεμβάσεις, σε συμφωνία με το περιεχόμενο του, ενώ η Δομή Διαχείρισης του ΠΔΑΜ θα συμμετέχει στο θεματικό Δίκτυο για τα θέματα αναπηρίας που προβλέπεται να λειτουργήσει την ΠΠ 2021-2027.

2.4. Types of operations engaged

Reference: point (g-k) of Article 11(2) and Article 11(5)

2.4.1 Κατηγορίες ενδεικτικών πράξεων

Οι σπουδαιότερες παρεμβάσεις οι οποίες απορρέουν από τους στόχους και τις στρατηγικές προτεραιότητες του ΕΣΔΙΜ, προκειμένου να ικανοποιηθούν οι απαιτούμενες αναπτυξιακές ανάγκες για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων και προκλήσεων της μετάβασης, είναι:

Ενίσχυση & προώθηση επιχειρηματικότητας

Έρευνα - καινοτομία - προηγμένες τεχνολογίες

Περιλαμβάνονται: στήριξη νεοφυών/υφιστάμενων καινοτόμων επιχειρήσεων, δημιουργία θερμοκοιτίδων/ εκκολαπτηρίων/ επιταχυντών επιχειρήσεων, μέτρα συγκράτησης/προσέλκυσης επιστημόνων.

Εμβληματικά έργα: α) Ζώνη Καινοτομίας, β) Πράσινο Κέντρο Δεδομένων & Υπερυπολογιστή ΠΔΜ, γ) Κόμβος Καινοτομίας για το πράσινο H2 & την αποθήκευση ενέργειας στην ΠΔΜ.

Ανταγωνιστικότητα ΠΜΕ και ΜΜΕ - Ψηφιακός μετασχηματισμός επιχειρήσεων

Ίδρυση & στήριξη της ανταγωνιστικότητας των ΠΜΕ & ΜΜΕ σε όλους τους τομείς του εδαφικού (κεφ. 2.1, 2.2).

Υποδομές & μηχανισμοί επιχειρηματικότητας

Αναβάθμιση υφιστάμενων και στήριξη της δημιουργίας νέων οργανωμένων χωρικών υποδοχέων παραγωγικών δραστηριοτήτων σε αποκατεστημένες εκτάσεις & εγκαταστάσεις. **Εμβληματικό έργο:** δημιουργία οικο-βιομηχανικής περιοχής.

Επενδύσεις σημαντικής κλίμακας

Υποστήριξη της υλοποίησης τους για ενίσχυση του ενεργειακού πυλώνα & καθετοποίηση της αλυσίδας αξίας, καθώς & δημιουργία άλλων παραγωγικών πυλώνων & αλυσίδων αξίας πέραν της ενέργειας, για αύξηση των δημιουργούμενων θέσεων εργασίας.

2. Ενεργειακή μετάβαση - κλιματική ουδετερότητα

Ενεργειακή αποδοτικότητα

Στήριξη στα νοικοκυριά, δημόσια/δημοτικά κτίρια & υποδομές, κτίρια γραφείων & παραγωγικών μονάδων είτε μέσω ενεργειακών κοινοτήτων είτε μεμονωμένα.

Καθαρή & έξυπνη ενέργεια

Βελτίωση της ελκυστικότητας των πόλεων (ως αστικές λειτουργίες και ως τόποι κατοικίας/εργασίας) («πράσινες και έξυπνες πόλεις»).

Εγκατάσταση αντλιών θερμότητας για θέρμανση/ψύξη ή/και συστημάτων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ, κατά τα πρότυπα του “REPowerEU” με την προϋπόθεση μη επικαλύψεων μεταξύ των δράσεων.

Ανάπτυξη υποδομών μακροχρόνιας (ιδίως) αποθήκευσης καθαρής ενέργειας.

Δράσεις αυτοπαραγωγής, ενεργειακές κοινότητες κ.α.

Στήριξη αναβάθμισης των δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας για την αύξηση της εγκατεστημένης ισχύος ΑΠΕ.

Δράσεις δημιουργίας σημείων φόρτισης/ανεφοδιασμού για την ηλεκτροκίνηση/κίνηση με καθαρά καύσιμα.

Υποστήριξη της δημιουργίας:

1.
 - ο Μικρών μονάδων βιοαερίου, αξιοποιώντας κτηνοτροφικά, πτηνοτροφικά & αγροτικά υπολείμματα
 - ο Μονάδων βιομάζας για παραγωγή ενέργειας & τ/θ
 - ο Κέντρα διαχείρισης βιομάζας,

σε πλήρη συμμόρφωση με:

1.
 1. Οδηγία RED II
 2. “Cascading principle” στην πρόταση αναθεώρησής της
 3. Κανονισμό LULUCF
 4. ΕΣΕΚ
 5. Στρατηγική για κυκλική οικονομία
 6. Στόχους κλιματικής ουδετερότητας για το 2050

Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία

Αναπροσαρμογή των εδαφών & των εγκαταστάσεων στα λιγνιτικά πεδία

Στήριξη δράσεων για την αναπροσαρμογή & επανάχρηση των υποβαθμισμένων εκτάσεων & εγκαταστάσεων στις ΠΕ Κοζάνης & Φλώρινας. Αφορούν κυρίως α) πράσινες υποδομές, όπως: αντιπλημμυρικά έργα, αναβαθμίσεις για την καλλιέργεια, δράσεις αποκατάστασης, διαχείρισης & παρακολούθησης της βιοποικιλότητας (εκτός PAF), υποδομές αποδοτικής χρήσης των φυσικών πόρων, ιδίως του νερού και β) τεχνικά έργα για την αναπροσαρμογή της χρήσης,

όπως: υποδομές διευκόλυνσης της πρόσβασης, δίκτυα & υποδομές δημόσιου χαρακτήρα που θα κριθούν αναγκαία για την εύρυθμη λειτουργία των επιχειρηματικών πάρκων & των λοιπών επενδύσεων/δραστηριοτήτων, κ.ο.κ.

Στην περίπτωση της διαχείρισης των υδάτων, θα εφαρμοστεί η σχετική διάταξη της αιτιολογικής σκέψης, σημ. 12 του Καν. 1056/2021 (JTF).

Κυκλική οικονομία & ορθολογική χρήση φυσικών πόρων

Στήριξη επενδύσεων για επαναχρησιμοποίηση, επισκευή & ανακύκλωση των αποβλήτων, σε σχέση με τις αναδυόμενες αλυσίδες αξίας και τις νέες παραγωγικές επενδύσεις.

Δίκαιη εργασιακή μετάβαση και ενδυνάμωση ανθρώπινου κεφαλαίου

Άμεσες παρεμβάσεις απασχόλησης & κοινωνικής συνοχής

Άμεση στήριξη & προώθηση στην απασχόληση ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο απώλειας θ.ε. ή βρίσκονται σε καθεστώς ανεργίας, βάσει εξατομικευμένης προσέγγισης.

Προώθηση της απασχόλησης

Προγράμματα και δράσεις, που εντάσσονται στις ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης. Ενδεικτικά: απόκτηση εργασιακής εμπειρίας/πρακτική άσκηση, επαγγελματική συμβουλευτική/κατάρτιση, προσαρμοστικότητα σε δεξιότητες που σχετίζονται με το νέο υπόδειγμα της περιφερειακής οικονομίας, επιδότηση νέων θ.ε.

Αναβάθμιση δεξιοτήτων ανθρώπινου δυναμικού

Ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού βάσει διάγνωσης των αναγκών των τοπικών αγορών εργασίας μέσω περιοδικών ερευνών πεδίου.

Έμφαση σε δράσεις που εξασφαλίζουν πρακτική άσκηση και πιστοποίηση των δεξιοτήτων των ωφελούμενων και σε πιλοτικές δράσεις με θεματικό χαρακτήρα σε τομείς που σχετίζονται με το νέο υπόδειγμα της περιφερειακής οικονομίας.

Προσαρμοστικότητα εργαζομένων & επιχειρήσεων

Ολοκληρωμένα προγράμματα προσαρμογής εργαζομένων και αυτοαπασχολούμενων στις απαιτήσεις του νέου παραγωγικού μοντέλου της περιφερειακής οικονομίας, με έμφαση στην ενίσχυση ψηφιακών δεξιοτήτων, τεχνολογίες αιχμής, τη διασύνδεση με τις ανάγκες των επιχειρήσεων.

Κοινωνικοοικονομική ένταξη / Υποδομές κοινωνικής φροντίδας & πρόνοιας

Αναβάθμιση των υφιστάμενων κοινωνικών υποδομών για την ανάπτυξη πλέγματος κοινωνικών υπηρεσιών, συμπληρωματικών σε αυτές που παρέχουν ήδη, για τη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής, της κοινωνικοοικονομικής ένταξης του πληθυσμού, την προώθηση των ίσων ευκαιριών και της διευκόλυνσης των ωφελούμενων για τη συμμετοχή σε άλλες δράσεις.

Υποδομές για την επαγγελματική εκπαίδευση & κατάρτιση

Αναβάθμιση/εκσυγχρονισμός των υποδομών επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης: «Πράσινες εκπαιδευτικές υποδομές».

Εξοικείωση - Ευαισθητοποίηση κοινωνικού & οικονομικού ιστού

Προγράμματα δια βίου μάθησης για το περιβάλλον, την πράσινη οικονομία, τις ψηφιακές δεξιότητες & την επιχειρηματικότητα.

Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας

Παρεμβάσεις στις ΠΕ Κοζάνης & Φλώρινας, που προσδιορίζονται μέσα από ΟΧΕ. Έμφαση θα δοθεί στο δίπτυχο τουρισμός-πολιτισμός.

2.4.2 Παραγωγικές επενδύσεις σε επιχειρήσεις άλλες από ΜΜΕ

Οι επενδύσεις αυτές κρίνονται απαραίτητες, συμβάλλοντας στην καθετοποίηση της ενεργειακής αλυσίδας αξίας & στην παραγωγική διαφοροποίηση της περιοχής.

Στη ΔΜ οι θέσεις εργασίας (θ.ε) που εκτιμάται πως θα χαθούν έως το 2029 είναι 10.638 **(θ.ε)** έως το 2029 (άμεσα, έμμεσα & επαγόμενα). Αρχικές εκτιμήσεις υποδεικνύουν ότι με πόρους του ΤΔΜ που θα κατευθυνθούν σε πράξεις ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας και των παραγωγικών επενδύσεων στη ΔΜ, θα δημιουργηθούν & στηριχθούν περίπου 8.500 (θ.ε), εφόσον δεν ενισχυθούν παραγωγικές επενδύσεις από μεγάλες επιχειρήσεις. Με την υλοποίηση παραγωγικών επενδύσεων από μεγάλες επιχειρήσεις, στις οποίες η ένταση ενίσχυσης λόγω της υψηλότερης κεφαλαιακής δαπάνης θα είναι αρκετά χαμηλότερη (~35% έναντι 60-65% σε ΜΜΕ), θα υπάρξει υψηλότερη μόχλευση ιδιωτικών κεφαλαίων & αναμένεται να δημιουργηθούν, στηριχθούν στη ΔΜ περίπου 10.150 (θ.ε). Ενδεικτικά, βάσει στοιχείων από τις προτάσεις που υποβλήθηκαν ι) στην ανοικτή πρόσκληση της Τεχνικής Επιτροπής ΔΑΜ προς τους ιδιώτες & ιι) στο πλαίσιο του ΣΔΑΜ, 4 αξιόλογες παραγωγικές επενδύσεις σε μεγάλες επιχειρήσεις, δημιουργούν, εφόσον υλοποιηθούν, 1.020 θέσεις εργασίας - κατασκευή **(θ.ε-κ)** και 1.350 κατά τη λειτουργία **(θ.ε-λ)**, μη συμπεριλαμβανομένων των έμμεσων & επαγόμενων θέσεων εργασίας από τη λειτουργία των επενδύσεων αυτών.

Τρεις επιχειρήσεις αφορούν τον κλάδο της πράσινης βιομηχανίας/καθαρής ενέργειας. Η 4η αφορά έναν από τους δυναμικούς τομείς εθνικής σημασίας (κεφ. 2.2), συμβάλλει στη διαφοροποίηση του αναπτυξιακού μοντέλου στον τομέα της αγροδιατροφής & στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Όλες οι επιχειρήσεις συμβάλλουν στη μετάβαση σε μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία έως το 2050 και δεν αφορούν σε μετεγκατάσταση.

Αναλυτικά οι επιχειρήσεις αφορούν:

i) Παραγωγή μπαταριών λιθίου νέας γενιάς: CAPEX €900M, 650 (θ.ε-λ), 500 (θ.ε-κ), οφέλη: δυναμική για εξαγωγές, ενσωμάτωση τεχνολογιών Industry 4.0, δυνατότητα για περαιτέρω ανάπτυξη της ηλεκτροκίνησης, δεδομένου ότι οι μπαταρίες θα αφορούν εξειδικευμένους τομείς ηλεκτροκίνησης (περονοφόρα οχήματα, ρομποτικές μηχανές, ναυτιλία, κ.λπ.), ενδυνάμωση τομέα της αποθήκευσης ενέργειας, δυνατότητα συνεργασίας με το Πανεπιστήμιο ΔΜ για την ανάπτυξη ερευνητικών προγραμμάτων σχετικά με την αποθήκευση ενέργειας

ii) Αποθήκευση ενέργειας στη ΔΜ: Capex €280M, 100 (θ.ε-λ), 300 (θ.ε-κ), οφέλη: βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης στην τελική κατανάλωση ενέργειας, ανάπτυξη έξυπνων ενεργειακών συστημάτων, δικτύων & εξοπλισμού αποθήκευσης σε τοπικό επίπεδο, προώθηση μέτρων ενεργειακής απόδοσης, υποστήριξη στην ανάπτυξη καινοτόμων καθαρών τεχνολογιών.

iii) Παραγωγή πράσινου H2: Capex €1.000M, 300 (θ.ε-λ), 150 (θ.ε-κ), οφέλη: βελτίωση ενεργειακής απόδοσης στην τελική κατανάλωση ενέργειας, ανάπτυξη έξυπνων ενεργειακών συστημάτων, δικτύων & εξοπλισμού αποθήκευσης σε τοπικό επίπεδο, προώθηση μέτρων ενεργειακής απόδοσης, υποστήριξη στην ανάπτυξη καινοτόμων καθαρών τεχνολογιών.

iv) Ανάπτυξη έξυπνης μονάδας υδροπονίας: Capex 100M€, 300 (θ.ε-λ), 70 (θ.ε-κ), αναμενόμενα οφέλη: βιώσιμη ανάπτυξη, αποτελεσματική διαχείριση φυσικών πόρων, προσέλκυση νέων γεωργών & διευκόλυνση της ανάπτυξης επιχειρήσεων στις αγροτικές περιοχές.

Η ενδεικτική λίστα μεγάλων επιχειρήσεων περιέχεται στο παράρτ. κεφ 2.4.

2.4.3 Επενδύσεις σε επιχειρήσεις για να επιτευχθεί η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από τις δραστηριότητες που παρατίθενται στο παράρτημα Ι της οδηγίας 2003/87/ΕΚ·

Δεν έχουν καταγραφεί έως τώρα σχετικές επενδύσεις σε αυτή τη κατηγορία των επιχειρήσεων.

2.4.4 Συνέργειες & συμπληρωματικότητα με πυλώνες ΜΑΜ

Ο Πυλώνας 2 θα αξιοποιηθεί σε κάθε μορφή πιστωτικής ενίσχυσης i) για τη μικροχρηματοδότηση ΠΜΕ & ii) για την ενίσχυση επενδύσεων σε νευραλγικούς τομείς για επίτευξη των στόχων της μετάβασης.

Ο Πυλώνας 3 θα αξιοποιηθεί σε δημόσιες επενδύσεις που δεν παράγουν επαρκή ροή εσόδων (π.χ. υποδομές ενέργειας & μεταφορών, δίκτυα τ/θ, πράσινη κινητικότητα, ενεργειακή αποδοτικότητα, επενδύσεις ΑΠΕ) & σε έργα ενίσχυσης της οικονομικής διαφοροποίησης των επηρεαζόμενων εδαφών από τη μετάβαση & είναι συμπληρωματικά με το ΤΔΜ (π.χ. νέα οδικά & σιδηροδρομικά έργα ή/ & ανακατασκευές & βελτιώσεις υφισταμένων, υποδομές/δίκτυα ύδρευσης, άρδευσης). Έχει υπογραφεί μνημόνιο συνεργασίας μεταξύ Ελληνικού Δημοσίου & ΕΤΕπ, για στήριξη μέσω δανειακής διευκόλυνσης από την ΕΤΕπ & επιχορήγησης από την Ε.Ε (αντιπροσωπεύοντας έως το 25% του δανείου). Η απόφαση έγκρισης της επιχορήγησης θα ληφθεί από την Ε.Ε, υπό την προϋπόθεση χορήγησης της επιχορήγησης από την ΕΤΕπ για το ίδιο έργο. Καταληκτική ημερομηνία υποβολής πρότασης για το εθνικό μερίδιο που προορίζεται για την Ελλάδα, είναι το 2025.

Οι ελληνικές αρχές θα αξιοποιήσουν τις δυνατότητες τεχνικής υποστήριξης που παρέχονται από την Ε. Επιτροπή και την ΕΤΕπ για την υλοποίηση του συνολικού σχεδιασμού της ΔΑΜ προς όφελος των φορέων που εμπλέκονται σε όλα τα στάδια εφαρμογής του με στόχο την ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των προκλήσεων.

- JASPERS: για παρεμβάσεις του Πυλώνα 1.
- TSI: για την ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας των Δομών του συστήματος διακυβέρνησης ΔΑΜ για την υλοποίηση των Πυλώνων 2 & 3.
- PASS: κατά προτεραιότητα για παρεμβάσεις Πυλώνων 2 και 3.

2.4.5 Συνέργειες & συμπληρωματικότητα με άλλα προγράμματα

Το θέμα συνεργειών – συμπληρωματικοτήτων, έχει συζητηθεί λεπτομερώς με τις ΔΑ των ΠΕΠ και τα συναφή Τομεακά καθώς και με Προγράμματα εθνικών πόρων.

Συνέργειες με το Ταμείο Ανάκαμψης (ΤΑ)

Διασφαλίζεται η ύπαρξη συνεργειών & συμπληρωματικότητας του ΤΔΜ με το ΤΑ σχετικά με την αποκατάσταση & αναπροσαρμογή μεταβιβαζόμενων από τη ΔΕΗ γαιών & καθορίζονται κανόνες / κριτήρια διαχωρισμού για αποφυγή επικαλύψεων ως εξής:

(α) Το ΤΑ χρηματοδοτεί αποκλειστικά εργασίες “αποκατάστασης των εδαφών” / “land restoration” (ήτοι την κατάλληλη προετοιμασία των εδαφών ως υπόβαθρο για να υποδεχθούν τις νέες χρήσεις γης & τις συνακόλουθες οικονομικές δραστηριότητες), στις λιγνιτικές γαίες που θα περιέλθουν στην κυριότητα του ελληνικού δημοσίου. Οι σημαντικότερες γενικές κατηγορίες εργασιών/έργων αποκατάστασης είναι: εργασίες σταθεροποίησης & διαμόρφωσης του εδάφους, διαμόρφωση νέων (τεχνητών) λιμνών, γεωτεχνικές & υδραυλικές εργασίες, χαρτογράφηση, επιθεωρήσεις, συντήρηση, απολύμανση/απορρύπανση εδαφών, διαχείριση αποβλήτων που σχετίζονται με την εξόρυξη λιγνίτη, κατεδαφίσεις υφιστάμενων υποδομών, εξειδικευμένη αποξήλωση / απομάκρυνση εξοπλισμού, κόστη που σχετίζονται με τη διαχείριση των εργασιών/έργων αποκατάστασης.

Το τελικό Εθνικό Σχέδιο του ΤΑ περιγράφει τις κατηγορίες εργασιών/έργων αποκατάστασης, που θα υλοποιηθούν.

(β) Το ΤΔΜ χρηματοδοτεί κατά κανόνα έργα, αναγκαία για την “αναπροσαρμογή της χρήσης” / “repurposing” αυτών των εδαφών ως υποδοχέων νέων οικονομικών δραστηριοτήτων. Για τη συγκεκριμένη κατηγορία έργων, βλέπε κεφ. 2.4.1, σημ. 3.

Μεταβίβαση εδαφών & Αρχή «Ο Ρυπαίνων Πληρώνει»

Η διαδικασία μεταβίβασης λιγνιτικών γαιών από τη ΔΕΗ ΑΕ στο Ελληνικό Δημόσιο είναι αντικείμενο της προγρ. Σύμβασης, αρ. 155/παρ.3 του Ν.4759/2020.

Βασική παράμετρος σε αυτή τη διαδικασία είναι η τήρηση της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» διασφαλίζοντας ότι η αξία της προς μεταβίβαση γης –που θα γίνει από ανεξάρτητο εκτιμητή- θα είναι κατ’ ελάχιστο ίση με το κόστος των απαιτούμενων εργασιών αποκατάστασης. (Παράρτ. κεφ.2.4)

Συνέργεια με το Στρατηγικό Σχέδιο για την Κοινή Αγροτική Πολιτική 2023-2027

Το ΣΣ ΚΑΠ 2023-2027 θα αξιοποιηθεί στην κατεύθυνση πράσινων επενδύσεων και πρακτικών αγροτικής ανάπτυξης συμβάλλοντας στο στόχο της διαφοροποίησης της οικονομίας των επηρεαζόμενων περιοχών, σε πεδία κοινού ενδιαφέροντος με τον ΜΔΜ.

3.1 Εταιρική σχέση

Η Συντονιστική Επιτροπή ΣΔΑΜ, σε συνεργασία με τις περιφερειακές αρχές, οργάνωσε την εταιρική σχέση στο πλαίσιο του άρθρου 8 του ΚΚΔ προκειμένου να συγκροτηθεί το ενδεδειγμένο σχήμα στο οποίο συμμετείχαν φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης, οικονομικοί και κοινωνικοί εταίροι, εκπρόσωποι επιστημονικών και ακαδημαϊκών φορέων, ερευνητικών κέντρων, επιμελητηρίων, εργατικών κέντρων/σωματείων εργαζομένων κ.ά.

Για το προσχέδιο του ΕΣΔΙΜ ΔΜ διενεργήθηκαν δυο κύκλοι διαβούλευσης με συγκεκριμένο δομημένο θεματολόγιο – ερωτηματολόγιο προς διευκόλυνση των φορέων από 8-2-2021 έως 19-3-2021 και από 8-6-2021 έως 25-6-2021 στο πλαίσιο του ΠΔΑΜ.

Η ανταπόκριση των φορέων ήταν μεγάλη, τόσο με απαντήσεις επί των ερωτηματολογίων όσο και με τοποθετήσεις μέσω επιστολών αποτυπώνοντας σχετικές προτάσεις. Κύριες αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν στο ΕΣΔΙΜ αφορούν στον εμπλουτισμό των στοιχείων με βάση τις μελέτες που εκπονήθηκαν, στην αποτύπωση ολιστικού χρονοδιαγράμματος μετάβασης, στην ενίσχυση της στατιστικής επεξεργασίας και την μεθοδολογία προσδιορισμού των επηρεαζόμενων εδαφών, σε αποσαφηνίσεις για τις νέες χρήσεις γης και την αποκατάσταση εδαφών, στην ενίσχυση της λογικής παρέμβασης με την ανάδειξη των στρατηγικών επιλογών για την άμβλυνση των επιπτώσεων της μετάβασης, στην πληρέστερη αποτύπωση των ενδεικτικών παρεμβάσεων, με την εισαγωγή των εμβληματικών έργων και την συμμετοχή των μεγάλων επιχειρήσεων, καθώς και στην αναμόρφωση της διακυβέρνησης ώστε να αποτυπώνεται η εμπλοκή των τοπικών φορέων στη προετοιμασία και υλοποίηση του ΕΣΔΙΜ.

Η εμπλοκή των τοπικών φορέων της εταιρικής σχέσης στην **υλοποίηση της ΔΑΜ** διασφαλίζεται ως εξής:

- **Ίδρυση παραρτήματος/γραφείου της Μετάβαση ΑΕ** στην περιοχή της ΔΜ για την παροχή τεχνικής υποστήριξης σε τοπικούς δικαιούχους κατά την ωρίμανση των έργων τους & την οργανωμένη υποδοχή, ενημέρωση και υποστήριξη των επενδυτών στις περιοχές ΔΑΜ.
- **Σύσταση Επιτροπών Αξιολόγησης Έργων ΔΑΜ**, σε εφαρμογή των προβλέψεων του νόμου ΔΑΜ (ν.4872/2021, άρθρο 14), με αρμοδιότητα την αξιολόγηση έργων, επενδύσεων και αναπτυξιακών σχεδίων ενδιαφέροντος ΔΑΜ και στις οποίες θα συμμετέχει υποχρεωτικά ένας εκπρόσωπος από κάθε επηρεαζόμενη Περιφέρεια.
- Για το ΕΣΔΙΜ της ΔΜ συγκροτείται **Περιφερειακή/ Εδαφική Επιτροπή**, κατά τα πρότυπα του άρθρου 64 Ν.4914/2022, υπό την προεδρεία των τοπικών αρχών, **με συμβουλευτικό και εισηγητικό ρόλο** προς τις δομές διακυβέρνησης ΔΑΜ και την Επ. Παρακολούθησης ΠΔΑΜ, ως προς την υλοποίηση της Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης. Η Επιτροπή αυτή επιπλέον θα προωθεί σε τοπικό επίπεδο τον **διάλογο και την ανταλλαγή απόψεων** μεταξύ των ενδιαφερομένων φορέων.
- Στη ΔΑ του ΠΕΠ ΔΜ θα οριστεί αρμοδίως **Εντεταλμένο στέλεχος** για τη Δίκαιη Μετάβαση.
- **Ίδρυση Παραρτήματος του Παρατηρητηρίου ΔΑΜ** στην Περιφέρεια της ΔΜ.

3.2 Παρακολούθηση και αξιολόγηση

Ο έλεγχος της διαδικασίας μετάβασης διενεργείται από την Ειδική Υπηρεσία ΔΑΜ του Ν.4872/2021 υπό το ΥΠΑΝΕΠ και είναι κοινή για το σύνολο των επηρεαζόμενων περιοχών. Η ΕΥΔ ΔΑΜ θα διενεργεί την συστηματική παρακολούθηση των στόχων που έχουν τεθεί και μέσω αυτής θα παρέχεται έγκυρη πληροφόρηση, αξιολόγηση και ανάλυση για το είδος και την έκταση των κοινωνικο-οικονομικών μεταβολών στις επηρεαζόμενες περιοχές, με σκοπό τη λήψη διορθωτικών μέτρων ή/και την αναπροσαρμογή των πολιτικών.

3.3 Φορέας/Φορείς συντονισμού και παρακολούθησης

Η οργανωτική δομή της εγχώριας διαδικασίας μετάβασης περιλαμβάνει:

- **Κυβερνητική Επιτροπή ΔΑΜ:** Η ΚΕΔΑΜ είναι το ανώτατο πολιτικό όργανο του εθνικού Σχεδίου ΔΑΜ με κύριο αντικείμενο την έγκριση και παρακολούθηση του ΣΔΑΜ.
- **Συντονιστική Επιτροπή:** Η ΣΕΠ υποστηρίζει την ΚΕΔΑΜ στην εξειδίκευση της εθνικής πολιτικής ΔΑΜ για την κατάρτιση και υλοποίηση του εθνικού Σχεδίου ΔΑΜ
- **Ειδική Υπηρεσία ΔΑΜ:** Κύρια αρμοδιότητά της είναι ο κεντρικός σχεδιασμός και προγραμματισμός των πολιτικών ΔΑΜ, η παρακολούθηση και αξιολόγηση των διαδικασιών υλοποίησης των έργων, επενδύσεων και αναπτυξιακών σχεδίων ΔΑΜ, η διαχείριση και ο συντονισμός της αξιοποίησης όλων των διαθέσιμων εθνικών ή ευρωπαϊκών πηγών χρηματοδότησης. Η ΕΥ ΔΑΜ περιλαμβάνει ως διακριτές δομές: τη ΔΑ ΠΔΑΜ-ΕΣΠΑ, τη Δ/ση Στρατηγικού Σχεδιασμού & Συντονισμού Χρηματοδότησης, το Αυτοτελές Τμήμα Παρατηρητηρίου ΔΑΜ και το Τμήμα Νομικής Υποστήριξης
- **Παρατηρητήριο ΔΑΜ:** Αυτοτελές τμήμα της ΕΥ ΔΑΜ υπό τον Διοικητή ΕΥ ΔΑΜ. Το Παρατηρητήριο παρακολουθεί την επίτευξη των στόχων και του χρονοδιαγράμματος υλοποίησης των προβλέψεων του ΣΔΑΜ και συγκεντρώνει και επεξεργάζεται ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία που αναφέρονται στις τοπικές/περιφερειακές δράσεις στις περιοχές μετάβασης.
- **Μετάβαση ΑΕ.** ΝΠΙΔ που συστήθηκε με τον ν.4872/2021, ανήκει στους φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα και στην κυριότητα του θα περιέλθουν οι γαίες που θα παραχωρήσει η ΔΕΗ στο Ελληνικό Δημόσιο. Η Μετάβαση ΑΕ θα αναλάβει το σύνολο των διεργασιών για την υλοποίηση επενδυτικών έργων/σχεδίων εντός ΖΑΠ καθώς και το ρόλο δικαιούχου του ΠΔΑΜ όσον αφορά στην αναπροσαρμογή και επανάχρηση των παραχωρούμενων γαιών.
- **Επ. Παρακολούθησης ΠΔΑΜ:** Κορυφαίο όργανο για τη συμμετοχή των εταίρων στην υλοποίηση, παρακολούθηση και αξιολόγηση του Προγράμματος και των ΕΣΔΙΜ αποτελεί η Επιτροπή Παρακολούθησης που θα συγκροτηθεί σύμφωνα με τις απαιτήσεις του ΚΚΔ και του Ν.4914/2022

4. Programme-specific output or result indicators

Reference: Article 12(1) JTF Regulation

Justification for the necessity of programme-specific output or result indicators based on the types of operations envisaged

Με βάση το μείγμα των ενδεικτικών δράσεων / πράξεων, όπως αποτυπώνονται στο κεφ. 2.4 των Εδαφικών Σχεδίων Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης, γίνεται αναγωγή στις προτεραιότητες του Προγράμματος ΔΑΜ για να καλυφθούν ανάγκες από τη δημιουργία μικρού αριθμού ειδικών δεικτών εκροών και αποτελεσμάτων συμπληρωματικά προς τους κοινούς δείκτες του Καν. 1056/2021.

Αναλυτικά η αιτιολόγηση των ειδικών δεικτών που φαίνονται στην ενότητα 4 των Εδαφικών Σχεδίων Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης αποτυπώνεται στο Μεθοδολογικό Έγγραφο του Πλαισίου Επίδοσης για το Πρόγραμμα ΔΑΜ ανά δείκτη.

Table 1. Output indicators

Specific objective	ID	Indicator	Measurement unit	Milestone (2024)	Target (2029)
JSO8.1	PSO740	Επιχειρηματικές υποδομές που ενισχύονται	Αριθμός	0.00	1.00
JSO8.1	PSO742	Λύσεις για αποθήκευση ενέργειας (RCO105)	MWh	0.00	858.00
JSO8.1	PSO743	Άτομα (16-66+) που παρακολούθησαν προγράμματα διά βίου μάθησης	Αριθμός Ατόμων	3,292.00	4,379.00
JSO8.1	PSO744	Υποδομές εναλλακτικών καυσίμων (σημεία ανεφοδιασμού/ επαναφόρτισης) (RCO059)	Σημεία Επαναφόρτισης	42.00	86.00
JSO8.1	PSO745	Στρατηγικές για ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη που υποστηρίζονται (RCO075)	Συνεισφορές σε στρατηγικές	0.00	1.00

Table 2. Result indicators

Specific objective	ID	Indicator	Measurement unit	Baseline or reference value	Reference Year	Target (2029)	Source of data	Comments
JSO8.1	PSR747	Παραγόμενη ενέργεια που αποθηκεύεται	MW	0.00	2021 -	2.35	ΥΠΕΝ / Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ, Τομέας Ενέργεια	
JSO8.1	PSR748	Συνολική ισχύς εγκατεστημένων ηλεκτρικών φορτιστών	Kw	0.00	2021 -	4,300.00	ΥΠΕΝ / Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ, Τομέας Ενέργειας	
JSO8.1	PSR749	Άτομα (16-66+) που παρακολούθησαν προγράμματα διά βίου μάθησης και έλαβαν βεβαίωση παρακολούθησης	Αριθμός	0.00	2021 -	2,189.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	
JSO8.1	PSR750	Ωφελούμενοι Δήμοι	Αριθμός	0.00	2021 -	3.00	Διαχειριστική Αρχή, Δικαιούχοι	

DOCUMENTS

Document title	Document type	Document date	Local reference	Commission reference	Files	Sent date	Sent by
Ενδιάμεση Επανεξέταση	Mid-term review assessment	17 Jul 2025			Ενδιάμεση Επανεξέταση_ΠΔΑΜ 21-27_31.03.25		
Αξιολόγηση_ΠΔΑΜ	Mid-term review assessment	17 Jul 2025			Αξιολόγηση_ΠΔΑΜ_31.03.25		